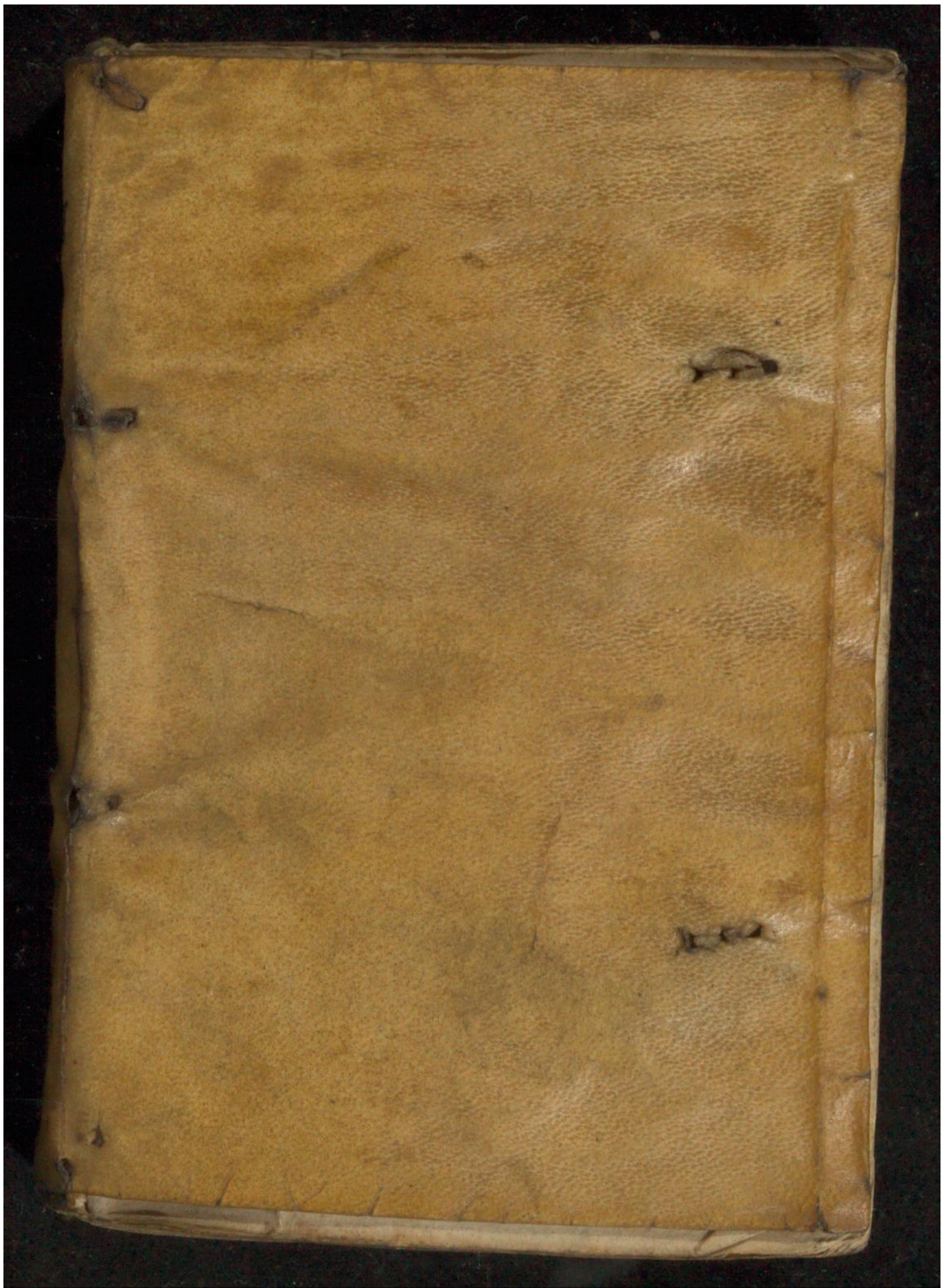
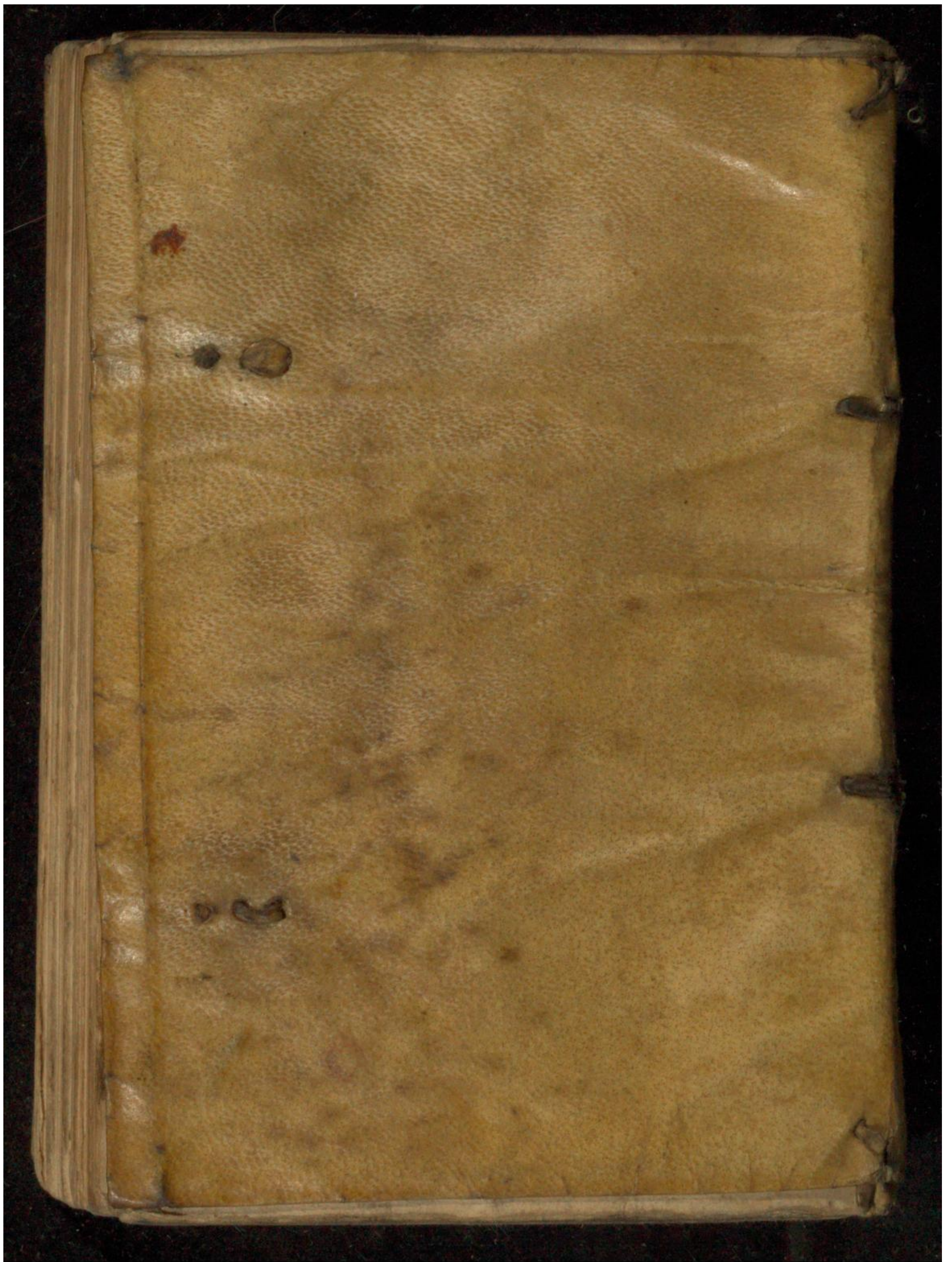

XVI
GALEN
1549

XV

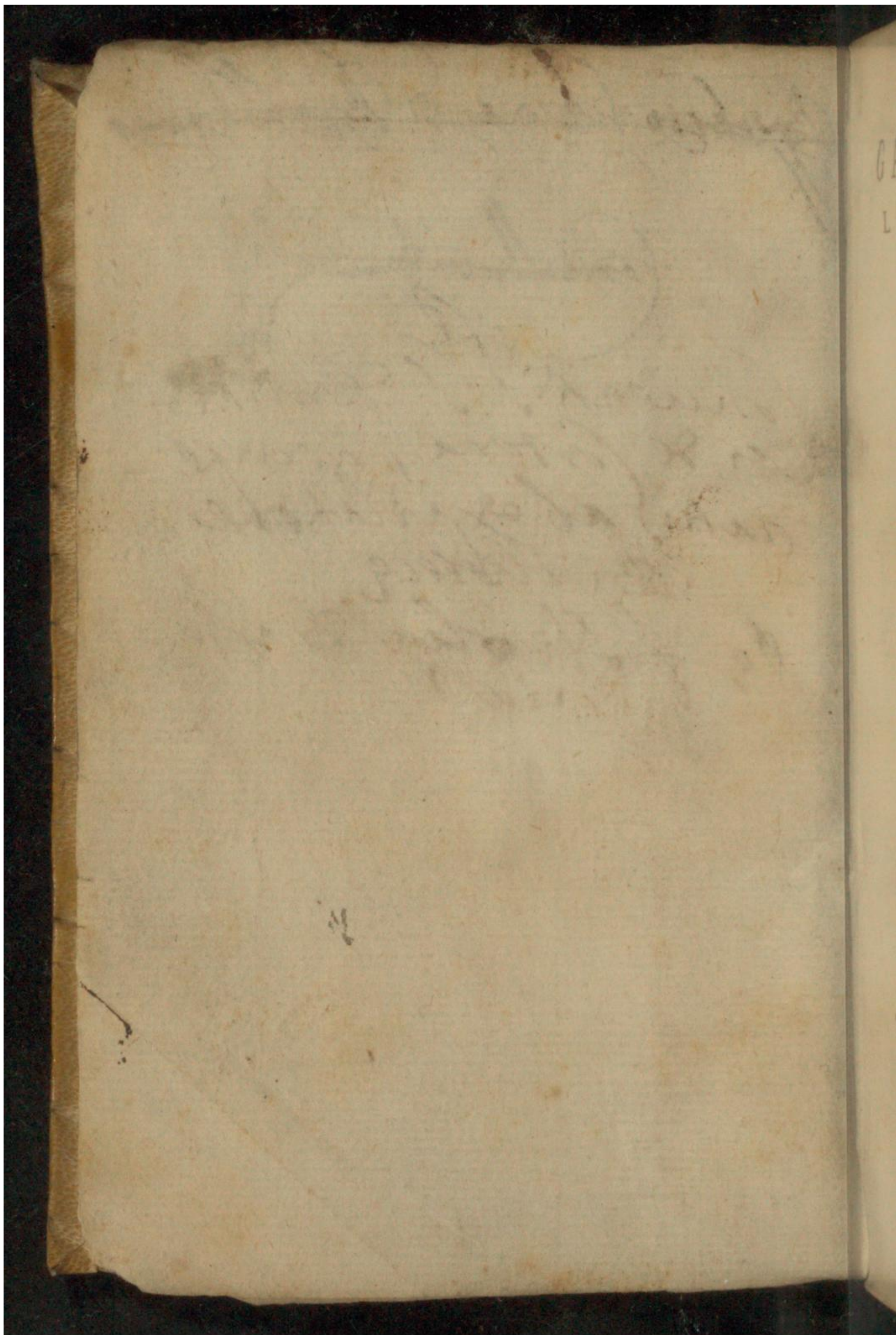
Galen

1549

~~Questo libro e di Bartolomeo~~

~~Castellucci~~

Liber
Conuentus S. Domini-
ci de Cortona, recupe-
ratus ab expilatione
Bibliotecæ
per F. Nicolaum Barbe-
rium.

CLAVDII GALENI DE LOCORVM AFFECTORVM NOTITIA LIBRI SEX,

*

Gulielmo copo Basiliensi interprete.

Singulari diligentia recogniti, breuiq; atq; eadem dilucida expositione marginali non vulgariter illustrati.

REM MAXIMAM SIBI

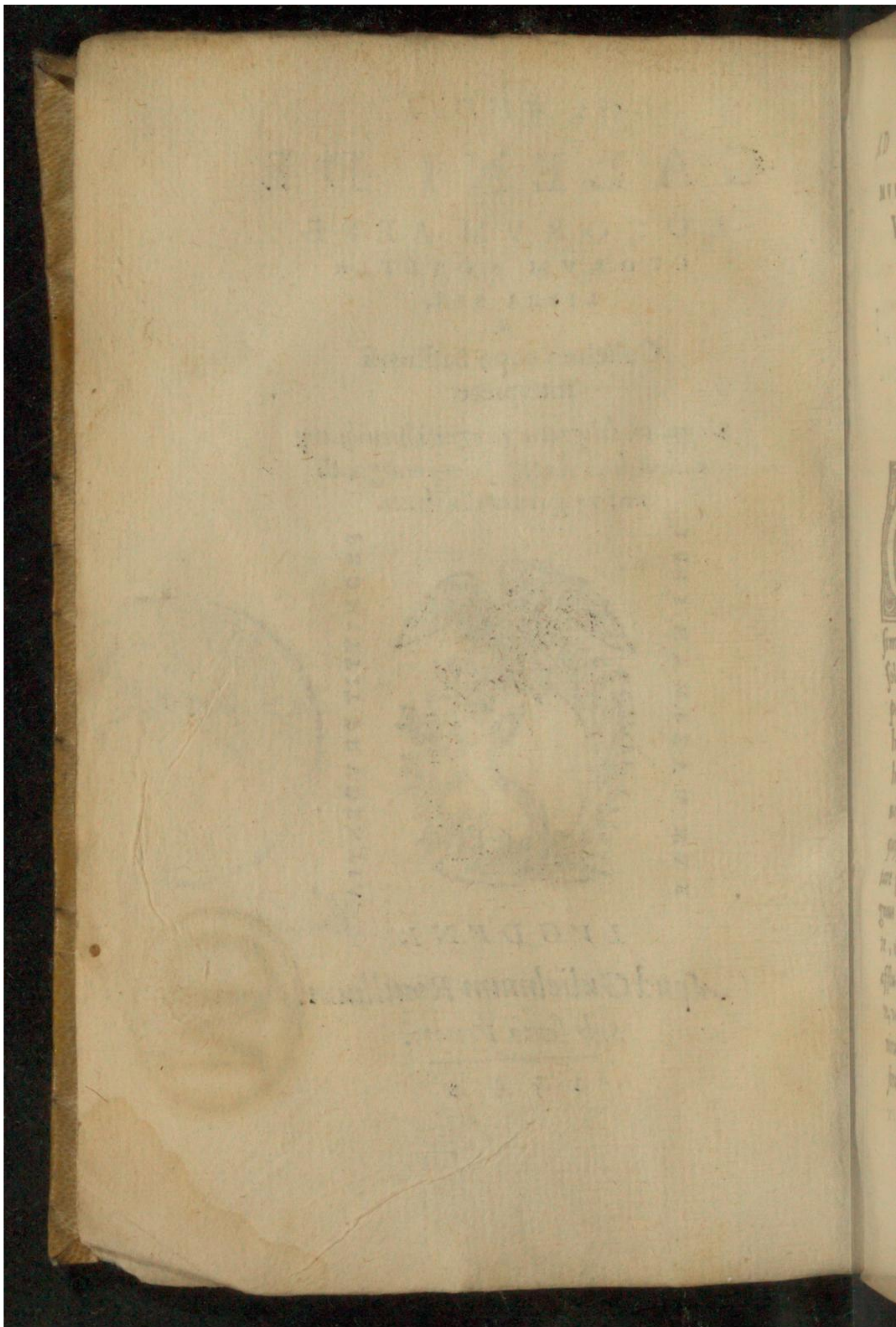
PROMITTIT PRVDENTIA

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium

Sub scuto Veneto.

1549

AD CHRISTIANISSIMVM FRANCORVM REGEM Lodoicum XII. Gulielmi Copi Basileiensis in librum Galeni de Affectorum locorum notione, Præfatio.

*

Onſideranti mihi, Chriſtianiſſime Rex, varia mortalium ſtudia, quibus optimum finem. ſummumq; bonum aſſequi pro viribus quiſque nititur, rectiſſimè hortari videtur Satyricus, id præcipuè & ſolum optandum eſſe, vt ſit mens ſana in corpore ſano. Verùm tanta eſt proh dolor hodie hominum peruerſitas, vt neglecto animo poſthabitaq; corporis ſalute, omne ſtudium ad diuitias conuertant, eoq; deuentum ſit, vt quo quiſque maiorem pecuniarum cumulum oſtentare poteſt, eo videatur maiore honore dignus: cum interim viri & morum probitate, & bonis literis præditi, quòd diuitiis non affluant, non ſolùm debito priuentur honore, verùm etiam pro ſtultis reputentur. Id nimirum cauſæ eſſe videtur, cur tam pauci noſtra tempeſtate rectè philoſophentur. Cum pri-

mum enim tres, quatuórve literulas scioli quidam deliberauerint, non veritatem inquirere, sed diuites illos adulando captare student, quo aliquid ab ipsis pecuniarum detrahere, & instar illorũ, primas sedes in conuenticulis occupare possint. Sanè sunt nonnulli, qui vix delibatis sacrarum literarum primis rudimentis, protinus ad aucupanda (vt aiunt) beneficia nihil reliqui faciunt. Alij perlectis tribus, quatuórve Bartoli argumentis, nunquam inspecto Pandectarum, Codicísve cortice ad agendas causas properant, non vt tueãtur pupillum, sed vt pecunias, quibus plurima sibi lati fundia comparent, ab eo astutè extorqueant. Sic etiam inueniuntur non pauci (vt interim professionis meæ non obliuiscar) qui cum primum aut ptisanam nominare, aut vino ægris interdicere, aut clysterẽ inijcere nouerunt, protinus medicam artem professi, populatim miseris mortalibus graui cum periculo imponere non erubescunt, ac potentes illos adulationibus captare aggrediuntur, neglectis spretisq; doctissimorum medicorum Hippocratis, Galeniq; monumentis. Quippe nemo iam inde ex tam longo æuo inuentus est adeò veritatis studiosus, vt illorum libros ex Græca lingua in Latinam vertere curauerit. Quanquam inueniuntur aliqui, qui Galeni opera vt Latina circunferant, credantq; sese ei tanquam à secretis esse, atque iactent, nullum sese Galeni locũ nõ intelligere. Ego verò haudquaquam

cre

crediderim Galeni mentem ex illis libris à quoquam deprehendi posse, quos ne ipse quidem autor, si viueret, esset intellecturus, adeò deprauata est illorum librorum series, vt ex mille versibus vix vnus galeni mētem referre videatur. Quod nonnulli intelligentes, reiectis Galeni libris, Auicennam potius imitari voluerunt, quòd scilicet concinno (vt aiunt) ordine, vastū illū Canonem suum texuerit. Qui si diligēter multa quæ de curandi ratione conscripsit capita, adamußim examinassent, non ordinem & lucem, sed tenebras potius & confusum chaos offendisse se faterētur. Contrà verò si Galeni tres doctrinas, ordine contentas, olfecissent, summo tum ordine tum artificio ipsum commentarios suos scripsisse haudquaquam negarent. Equidē fateri audeo, multò plus solidæ doctrinæ, biennio ex Galeni lectione discipulum reportaturum, quàm si decem perpetuis annis Auicennæ Canonē reuoluat. Id verò facilè videre est, vel in eo libro quem de locorum affectorum notione, conscripsit. Quem si quis diligenter sæpenumeroq; perlegerit, omnes internorum morborum notas, & multò facilius deprehendet, & tenaciori memoria seruabit, quàm si aßiduè inexhaustam illam signorū Auicennæ congeriem legendo repetat. Hūc ego Galeni librum, ne nihil agerem, cùm in strenua ista tua contra Anglos expeditione, vnà cum doctißimus Medicis tuis castra tua sequerer, ex Græco Latinum feci, sperans

hoc opus non solùm medicis, sed vniuersis quoque mortalibus profuturum. Nam latentes morbos quàm facillimè dignoscere docet, sine qua notitia nullum affectum rectè curari posse apud omnes medicos in confesso est. Caeterùm qui maximum medicum, maximi quoque principis nomine illustratum, in publicũ prodire decebat, tu mihi Rex inuictißimè hoc ipso nomine pulcherrimè succurristi, cui opus hoc dedicarem. Quippe qui iustitiae amministratione Traianũ, victoriarum numero Alexandrum Macedonem, clementia Iulium Caesarem facilè superas, & quod ad religionem pertinet, sanctißimi regis Lodoici vestigia intentis neruis imitari conaris. Suscipe igitur Christianißime Rex benigno vultu, has nostras, quas in medio armorum strepitu exarauimus lucubrationes. Sic enim ad reliqua Galeni volumina interpretanda animum mihi eriges, & vniuersum mortale genus hoc non mediocri beneficio perpetuis amoris vinculis tibi obligabis. Vale Christianißime Rex, ex Parisiorum Lutetia, Anno millesimo quingentesimo decimotertio.

INDEX COPIOSISSIMVS EORVM OMNIUM

quæ in Libris de Locis affectis continentur: cuius prior numerus, paginam: posterior lineam indicat.

quo

Capitis

Cibo

Com

Cuti

Fru

Instru

Mœ

in

gidæ

&

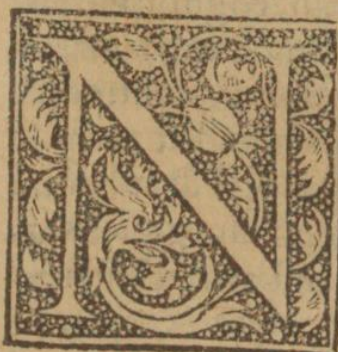
Sup

per

FINIS.

CL. GALENI
DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LIBER PRIMVS,
Gulielmo Copo Baſilienſi interprete.

Deſignat in genere notarum ſedes, è quibus affectum locum intelligas, idq; particularibus exemplis latius explicat. Ac ferè ſedes ſunt in eſſentia, proprietate, in contentis, in actione propria, adnatis, & accidentibus variis, quorum natura exactè diſtinguenda, quemadmodùm affectus primarij & ſecundarij, proprij & è conſenſu, leuiter inhærentes & firmius impreſſi.

ON ſolùm recentiores Medici, ſed veterũ quoq; nõ pauci, corporis particulas, locos nominare conſueuerunt: ac q̃ diligentiſsimè affectus ipſis euenire ſolitos, dignoſcere ſtuduerunt: propterea quod pro locorum differentia, curationem quoque variari contingit. Sed quàm vtilis ad curationem ſit huiuſmodi notitia, in eo libro, quem de curãdi via & ratione cõſcripſimus, videre eſt. Nũc verò, quomodo affectę particulę poſsint di-

Loci, corporum particulæ.

†ἰδιαις, quæ ex propriis accidentibus constituuntur vt phlegmonis è rubore, calore, dolore renitente, &c. alias quod statim oculis obiicitur vulgari sensu.

scerni, explicare dũtaxat proposuimus. Igitur partes in superficie cõstitutę, vna cũ affectuum †specie facilè sensibus deprehenduntur. Quæ verò in imo corpore latent, exercitatũ ratione virũ desiderant, cùm in partiũ & actionibus & vtilitatibus, tũ vel maximè in pręcedentibus eas corporum dissectionibus. Quippe hę nos docuerũt, cum alia permulta, tũ cuiuslibet partis essentiæ proprietatem. Corpus igitur quoddã cartilagineum est, secundũ asperas pulmonis arterias (quod brõchion appellant) cuius proprietatem hi dũtaxat qui ipsum viderũt, cognoscere possunt. Id si aliquando tussiendo expuatur, maximum vlcus, vel ab erosione, vel putredine in pulmone esse existimamus. Est enim & per totũ collũ inter pharyngẽ & pulmonẽ media, talis corporis natura: tam grandis tamen vlceratio, in ipso haud quaquã fieri potest, quin prius mors animal præoccupet. In pulmone verò talis fieri potest, vtpote qui ob humiditatẽ, & facile putrescere, & à vitiosis humoribus proptè erodi cõsueuit. Adde q̃ brõchia in ipso exigua admodũ sint. Quocirca pars ipsorum putrescere non potest, quin potius totum brõchium reiici necesse

Essentiæ proprietas medicis è tẽperie, facultate, vsu, actione & partibus quæ integrantur materia & propriis accidentibus colligitur.

cesse

ceſſe eſt, mēbranoſis vinculis quę ipſum cū aliis coniungunt, à ſua continuitate abſolutis, quæ ſuis brōchiis multò celerius afficiuntur. hæc enim & cartilaginea, & dura, & craſſa ſunt: membranæ verò quæ ipſa coniungunt, tenues & infirmę. Quinetiam fruſtum quoddam vaſis, haud ita paruum, tuſsiendo reiici vidimus, quod ex pulmone fuiſſe eductum, planè intelligebant diſſectoriæ artis haud imperiti profeſſores. Quotquot enim ad aſperam arteriam in collo perueniunt vaſa, omnia capillorum ferè ſpeciem referunt. Proinde non ſolùm eſſentiæ proprietas, ſed magnitudo quoque, ſæpenumero affectum locū haud obſcurè indicare poteſt. Sic enim cùm inteſtini tunicam per dyſenteriā† deiectam conſpexeris, ſitq; & latitudine & craſſitudine iis quæ tenuia conſtituunt multò maior, non ab re coniicies vlcerationem in craſsis inteſtinis conſiſtere. Ita cùm adoleſcentulum tuſsiendo, tunicam† viſcoſam craſſamq; reiicere videremus, coniecimus eam internam eſſe gutturis partem, quæ ligulam (gręci ἐπιγλωττίδα vocāt) cōſtituit, ac ſanatus eſt adoleſcētulus, quāuis id nō admodū ſperaremus, māſit tamē vox vitiata. Prętereà per eſſentiæ proprietatē, à veſicæ vlceribus, ea quę in renibꝰ cōſiſtūt, diſtingui poſſunt. Scripſit enim in aphoriſmis Hippocrates:

Magnitudo eſſentiæ.

† Διοχωρηθέντα, loco pulſam excretam, expulſā.

† Γλισχρὸν. i. lubricam.

Epiglottis.

Vox vitiata.

4. aphor. 76. et 81.

Si ea quæ cum vrinis excernuntur lamarum speciem referunt, in vesica vlcus esse, scire licet: si verò carunculis similẽtur, id erit in renibus.

Res contẽtæ.

Neq; nõ à rebus in particulis quibusdam contentis, creberrimè sedes affecta deprehenditur.

Historia adolescentis Mitylenæi.

Nam Mitylenis adolescẽs quidam secũdum sedem vulneratus gladio vulnere satis profundo, tribus primis diebus, neque cibum neque potum ingesit: quarta verò die, adhibitis prius remediis, cibum sumpsit, ac bibit quoque: deinde occidente sole, iterũ adhibita curatione, vrinæ circiter quatuor heminas per vulnus excreuit, quũ antea ex quo vulneratus erat, nihil vrinæ reddidisset: tum verò ab onere quo circa pubẽ grauabatur, se perfectè liberatũ esse dixit. Itaq; proculdubio cõstabat vesicam fuisse vulneratam.

Intestinorum vulnus.

Quemadmodùm vbi stercus per vulnus excernitur, intestinorum alicui vulnus esse illatũ haud dubium est.

Ventriculi vulnus.

Sic etiã quum cibus egreditur, in vẽtriculo vulnus esse manifestũ est.

Coli abscessus.

Iam ortũ supra inguina panum ac suppuratum, quũ medicus incideret, stercus subsecutũ, in colo abscessum esse declarauit.

Thoracis vulnus.

Atq; in hoc genere cõtinetur, spiritus efflatus, vulnerato thorace, & sanguis ab arteria profluens. Nã quũ interdũ vulneratũ corpus sensu deprehendi non potest, exactam ab his consequimur notitiã. Igitur vt

ex

ex thorace efflatus inter respirandum spiritus, membranam costas succingẽtem, vulneratam esse significat, ita sanguis saliendo eiectus, arteriam, sed hic protinus eo qui ex venis erũpit, & calidior, & magis tenuis, & flauior esse dignoscitur. At veluti horum non incertæ sunt notæ, sic eodem modo si aliquando omẽtum, aut intestinorum aliquod excidere per vulnus videatur, peritonæum discissum esse nemo ambigere debet. Si verò pulmonis aliqua fibra, extremã sui partẽ à vulnere exerere videatur, thoracem confossum esse ostendit. Atqui nihil refert siue succingentem membranam vulneratã, siue thoracẽ cõfossum esse dixeris. Iam verò ex his etiã quæ † adnascũtur rebus affectæ sedis notæ petuntur. quippe res adhærentes essentiæ proprietatem obtinẽt. Quemadmodum fungi, si fracto capite, meninx (id est membrana cerebrum custodiens) fuerit affecta. Atq; rursus alia proprietas conspicitur, osse particulæ cuiuspiam vitiato. Huius prætereà generis est crustula quædam (ephelcis Græcè vocatur) quod eius particulæ, à qua excerni videtur, vlcerationem protendit: vt vrinę

Peritonæi vulnus.

† *ἐπιφυόμενα, alio loco vocat ἐπιτρεφόμενα, quæ ex reliquiis alimenti in partibus excrescũt qualis in oßibus callus, in carnis vulneribus ὑπερσάρκωσις & hic fungus: Sunt autem fungi πλαδαραὶ ἐπιφύσεις, molles, laxi, flaccidiq́; tumores.*

meatuum, si cum vrina: spiritaliũ instrumentorum, si tussiendo reiiciatur: gulæ, ac ventriculi, si vomitione, excernatur: quemadmodum si cũ alui excrementis deiicitur, intestinorum aliquod vlceratũ esse significat. Est prætereà ex indiciis quibusdam alius notitię modus, quum videlicet in alieno spatio aliquid præter naturam continetur, vt in renibus, aut vesica, lapis, aut pus in thorace: ex eodem genere censetur & sanguinis grumus (græcè thrombos) seorsum cõtineatur, aut alius quidam humor molestus in animalis corpore, genitus, vel extrinsecus ei adueniens.

Quæstio dialectica.

Vnde iuniorum medicorum complures, quæstionem ad medicæ artis opera nihil conferentem, sed dialecticam potius habentem cõtemplationem, mouere solét: Vtrum huiusmodi res in nobis præter naturam genitæ, ex affectis sint sedibus, aut loco nullo affecto, animal à causa præter naturam malè afficiatur? Sed quòd inutilis (vt dixi) sit huiusmodi quæstio, cognitu facile est, si consideraueris quantũ dignotiones ad artem conferãt.

Vrina suppressa.

Subiiciamus ergo aliquem tribus diebus nihil vrinæ reddidisse, nónne protinus in qua corporis parte sit huiusmodi accidentis causa inuestigabimus, an in renibus aut vreteris, aut vesica, aut vrinę fistula? Neque enim in hepate, pulmone, liene, ventriculo,

corde

corde, aut alia quauis particula ipſam quęremus: quòd nulla ipſarum ſit vrinę inſtrumentum. Vnde niſi nouerimus primam vrinę ſecretionem in renibus fieri, deinde eam per vreteras ad veſicam peruenire, ac demū inde excerni, quemadmodum iam anteà in libris Naturalium actionum oſtēdimus, nihil huiuſmodi inuenire poterimus. Verū hucuſq; proceſsiſſe haud ſatis eſſe videtur, quin potius perpendere oportet, quænam ſit dictorum cauſa, propter quā vrina ſupprimitur. Eſt autē via contēplationis hæc: Intueri oportet omnia tum præterita tum præſentia accidentia: Præſentia quidē ipſemet Medicus inſpicere debet: Pręterita verò nō ſolùm à laborante, ſed etiam ab ipſius familiaribus interrogando perdiſcere. Sit igitur (exēpli gratia) tumor aliquis in pube, ſatis euidenter in circunſcriptione veſicam impletam eſſe oſtēdens, nihilq; excernatur. Nūquid planè conſtat aut excretoriam vrinæ actionē neceſſariò reſolutā, aut vrinæ fiſtulā eſſe conſtipatam? In primis igitur conſiderandū eſt, num fieri potuerit, vt reſolutæ facultatis nomine id acciderit, ſi prius meminerimus, quomodo per bonā valetudinē volētibus nobis vrina excernatur. Muſculus enim ceruicē veſicæ circundans, ab actione quieſcit, fungēte tū veſica ſuo munere, muſculi autē

Quomodo naturaliter vrina reddatur.

actio, voluntatis nostræ, imperiũ imitatur. at vesicæ actio & inuoluntaria est & naturalis. Nanque in commentariis de naturalibus facultatibus iam declaratũ est, in omnibus ferè corporis particulis esse vim qua excrementa secernantur. Hæc quamuis semper ipsis assit, non tamen vtuntur ea, nisi cum vrgentur ab excrementis.† Quæ si aliquando fuerit affecta, fieri potest, vt vrina supprimatur. Proinde si hominem ita figuraueris, vt decliuis sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus tumorem præter naturam cõpresseris, expelletur vrina. Quod si ita faciendo nihil profeceris, à causa qua resoluta vis esse putabatur desistere, atq; vrinæ fistulã cõstipatã esse suspicari oportet. quippe musculus ei circũdatus, si resoluatur, ipse non cohibitæ, sed præter voluntatem emissæ vrinæ causa est. Itaque quot modis contingat vrinæ meatũ (quem ὀυρῆθραν id est vrinæ fistulam vocãt) stipari deinceps considerandum est. Equidẽ tres in vniuersum esse censeo. Aut enim corpus ipsius in tantũ tumorẽ præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturã, vt vel caruncula, vel callus innascitur: aut à re quapiã obstruitur meatus. Corpus ipsius ad insignem tumorẽ attollitur, si vel inflammatione, vel scirrho. vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum.

† *Ea ergo vi excretice laboranti cõtingit aliquãdo morbum fieri quam* ἰσχουρίαν, *i. vrinæ suppreßionẽ vocãt.*

Vrinæ meatus trifariam stipatur.

affectũ. In meatu caro quidẽ oritur, si pręcesserit vlcus, alia verò res longo temporis spatio ex crasso lẽtoq; humore paulatim nasci potest. Obstruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lẽtoq; humore. Igitur hæc omnia distinguere oportet, non solùm ex præsentibus accidẽtibus, sed etiam ex iis quæ præterierunt. Age igitur subiiciamus vt puer laboret. apparuerint verò antea calculi indicia, vrina quidem aquę similis, in qua subsident sabulosa quædam, ipse insuper assiduè pudendum scalpat, idque vel laxum, vel intentum præter rationem, posteà vrina derepente supprimatur, nunquid optima ratione conieceris, huic calculum in vesicæ ceruicem incidisse? Itaque supino figurato puero, vt crura reliquo corpore multo sint sublimiora, multifariam ipsum concuties, hoc satagẽs, vt lapis ex meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinam reddere tẽtet, id si bene successerit, profluatq; vrina, præter exactam causæ notitiam, curationis quoq; modum inuenisse te, haud dubia erit coniectura. Quòd si nihilominus vrina supprimitur, rursus concute, sed vehementius, atque si sic quoq; permanserit, tum demissa ænea fistula (Gręci catheterem vocãt) simul & lapidem à vesicæ ceruice repelles, & vrinam euocabis. At nulla calculi nota retentã

Aliquãdo naturali vitio vt in virgine quadã cui vrina per sedem reddebatur.

Calculi notæ, vt 4. Aphor. 79.

Catheter, ænea fistula.

Grumus. *Pus in veſica.* *Humores craßi vrinã ſupprimentes.* *Carũcula in veſica.*

vrinam præcedente, ſi ſanguis effluxerit, par eſt, vt grumus vrinæ fiſtulã obtinet. At fieri poteſt vbi vlcerata eſt veſica, vt paulatim in ipſa grumus concreſcat, vel non præcedente ſanguinis fluore. Accidit autẽ vt ſanguis ex renibus per vreteras in veſicam defluens, grumum efficiat. Atque in huiuſmodi coniecturis, magnus eſt æneæ fiſtulæ vſus: haud ſecus ac cùm vel pus, vel craſſum lentumq́ue humorem meatum obſtruxiſſe ſuſpicamur. In huiuſmodi verò coniecturam, ex præcedentium notitia hoc pacto inducemur. Etenim ſiue veſica, ſiue renes, antea affectu aliquo laborauerint, per quẽ tale tantumq́; pus colligi potuerit, vt par ſit ab ipſo meatũ fuiſſe obſtructum: probabiliter conijcies, hãc ob cauſam vrinam ſupprimi, aut ſi etiam in parte aliqua renibus ſuperiore fuerit abſceſſus: quo erupto, haud abſurdè pus in renes tranſſumptum eſſe putaueris. Quòd ſi nihil huiuſmodi præceſſerit, victus rationem inquirere oportet, an in ocio educatus, multis cibis craſſos viſcoſoſq́; humores generare potentibus, fuerit vſus. Sic etiã vbi ob carunculam aliquam ab vlcere innatam veſicæ ceruicem obſtructam eſſe putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo ꝙ demiſſa ænea fiſtula, vrina vacuatur, intelligere poſſumus. nã & hũc affectum aliquãdo vidimus:

quippe

quippe demiſſa fiſtula dolorem mouit, in ea videlicet meatus parte, vbi antea vlcus eſſe coniiciebamus: fractaq; ſub fiſtula carne, ſecuta ſunt vrinæ excretionẽ, & cruor aliquis, & carnis fragmẽta. Atq; hęc diximus vt quę ad inſtitutum opus propriè pertineãt. Conſtat autẽ, vt paulò ante citata à nobis quæſtio, dialectica duntaxat ſit, quodq; nihil ad artis opera conducat. Id enim vtile fuerit, vt cognoſcamus meatũ eſſe obſtructũ à grumo, ſi ita contigerit, aut lapide. At quærere vtrum affectũ eſſe meatum, aut cauſam ſuppreſſæ vrinæ in meatu contineri, dicendum ſit, nihil ad artem vtilitatis conferre poteſt. Itaque Archigenem ſatis mirari nõ poſſum: qui non ſolùm in huiuſmodi quæſtionibus multus ſit, verumetiam de iiſdem adeò obſcurè ſcribebat, vt intelligatur à nemine. Igitur rurſus propoſitum ſermonem reſumentes, conſequentia tractemus: quomodo ſcilicet, tum ex præcedentibus tum præſentibus accidentibus, cauſa cur vrina reddi non poſſit, deprehendatur. Percuſſus ergo validè quidam in ea parte, quæ femen appellatur (Græci perineon dicunt) inflãmatione ſuborta in vulnere, vrinam reddere nõ potuit, ac veſica ipſa, vtpote plena, manifeſtè ſecundum circunſcriptionem intenta videbatur. Huic, ne irritaretur inflammatio, æneam fiſtulam

Archigenis error.

Vrinæ ſuppreſſæ cauſa.

Femen.

Perineos.

fiſtulam adhibere noluimus, ſed aqua calida adfuſa, oleo perũgere ſatius eſſe putauimus, quumque tribus horis ſic eum tractaſſemus, tumore non parum relaxato, ac dolore, vt ipſemet fatebatur, non ita grauiter infeſtãte iuſsimus vt vrinam reddere tẽtaret: interim quum nos veſicæ tumorẽ, ad inferiores partes impellendo, ſenſim premeremus, iuuenis vrinam reddidit. Atque in his qui ſic afficiũtur, cauſa ſuppreſſæ vrinæ facilè deprehenditur. quamuis in aliis quibuſdam non adeò manifeſtè dignoſcatur. In quibus artificioſa cõiectura ab omnibus vocata, nobis perquam vtilis eſt, vtpote quæ inter exactam notitiam, & omnifariam ignorãtiam, media quodammodo putatur. Proinde fieri non poteſt, vt in omnibus morbis colligãtur notæ, quæ concurſus affectuũ indices ab empiricis nominantur. Sed veriſsimũ eſt id quod Eraſiſtratus dicere ſolebat: Oportet (inquit) hominem exercitatiſsimũ ratione eſſe, qui voluerit nõ ſolùm affectus ipſius qualitatem, ſed affectum quoq; locum probè dignoſcere. Verùm vt ad huiuſmodi exercitationem decenter perueniamus, haudquaquam quærendum eſt, an dicere oporteat, veſicæ ceruicem, ſi vel à lapide: vel grumo obſtruatur, affectam eſſe, aut ipſa non affecta, actionẽ ipſius lædi. Igitur in huiuſmodi

Coniectura artificioſa è ſignis probabiliter colligitur. Vide Celſum lib. 2. capitu. 5. Eraſiſtratus.

quæ

quæstionibus ad artem omnino superuacaneis Archigenes versari cõsueuit. Alij verò vltra hæc procedentes, ne lædi quidẽ actionem dicunt. fieri enim [ipsa] videtur, musculo qui vesicæ ceruicẽ cõstringit laxato: vesica autẽ, vrina in se contenta circundata, ac circa eam contracta: musculis verò abdominis simul exprimẽtibus. Quũ itaq; & vesica citra noxã munere suo fungitur, & musculi volũtatis imperio sic obediũt, vt superiores intẽdãtur, is verò qui ceruicem circundat laxetur, quomodo (inquiunt) rectè poterit aliquis suspicari, noxam esse actioni illatã? Quapropter supprimi vrinã dicere coguntur, non læsa, sed impedita meiendi actione, tanquam arti medicinæ opẽ ferant, si vocabulũ lædi transmutantes, impediri dixerint. Sed huiusmodi quæstiones (vt diximus) ad dialecticã pertinẽt, ac ad mẽtis exercitationem magis, quàm vel ad affectus ipsius dignotionẽ, vel sedis affectæ inuentionẽ accõmodantur. Verùm ea, quã nuper proposuimus, ad institutũ opus propriè pertinet. Intelligitur autẽ ex ipsa, quòd in primis per artẽ secãdi corpora accuratè cognoscere oportet, qualis sit cuiuslibet partis essentia. deinde verò & actionem, & † societatem quam cum proximis habet, quæ etiam in positionis vocabulo comprehenditur, intelligere.

† θέσις & κοινωνία Gale. libr. 13. Therapeu.

Quin

Quinetiã ipſe quoq; partiũ vſus,ad affectorum locorũ inuentionem magnificè conducit. *Actio.* Actio enim motus eſt partium,factiuus. *Vſus.* Vſus verò omnibus inſunt,vel nihil agentibus. Ergo,quod ad vrinæ redditionẽ pertinet,excretionis actio fit à veſicæ cõtractione concurrente interdum muſculorũ abdominis auxilio,quũ videlicet admodum exiguam continet vrinam,aut veſica ipſa infirma eſt:reliquæ verò partes oẽs,vtiles ſunt ad actionẽ:niſi enim veſica ipſa, cũ toto ſpatio ſic figurata fuiſſet,ac ceruix ipſius tota fuiſſet perforata, & vreteres obliquè implantati in ipſam fuiſſent,fruſtra habuiſſet cõprimendi motum. Ex horũ itaq; notitia,& affectæ partes, & affectus ipſarũ deprehẽdi poſſunt, non ex ea quæſtione,qua inueſtigatur,vtrũ dicere oporteat,obſtructum inſtrumentum eſſe affectũ, an omninò noxa carere. Haud abſimilis huic eſt alia quæſtio,& quidem de affectis iam partibus, ſed quibus nõdum in- *Propria diſpoſitio.* eſt propria diſpoſitio. Vocant autem propriam diſpoſitionẽ,quæ ſeparata cauſa, quæ ipſam fecit, permanere poteſt. Hac igitur conſideratione rurſus dicunt nonnulli, nequaquam affici caput, per eos capitis dolores,qui à bilioſo humore in ventriculo contento proueniunt, quòd per vomitum eiecta bile, protinus capitis dolor quieſcat.

quemadmodum ſi poſt vomitum nihilominus permanſerit, tum affici caput: Idq; multò magis, quum ſimilia ſuffuſioni accidẽtia, oculos infeſtãt, cumulatis in ore ventriculi excremẽtis. hæc enim veluti vmbras quaſdã eſſe affectuum. In omnibus his quæſtionibus plurimum occupati maiores noſtri, perquam pauca de affectorum locorum notitia ſcripſerunt. Nos verò diuerſa incedẽtes via, exercebimus, aut (vt dixerit quiſpiã) inſtruemus ſtudioſos, quomodo ſedes affectas dignoſcere poſsint. Igitur quemadmodũ paulò ante propoſitũ eſt, quòd intẽta veſica homo vrinã reddere nõ poſſet, ita impræſentiarum ſubiiciatur, citra veſicæ tumorẽ vrinam ſupprimi, ergo neceſſe eſt, quũ ſic retenta eſt vrina, vel vreteras, vel renes eſſe obſtructos. Quapropter rurſus hic intueri oportet, num antequam ſupprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuſpiam mali præceſſerint accidentia, neque negligenda eſt vniuerſi corporis diſpoſitio, vt poſsimus (quoad artificioſa coniectura permiſerit) diſtinguere vtrum in ipſis renibus à lapide, vel craſsis humoribus, fuerit obſtructio, an in vocatis vreteribus (id eſt meatibus) qui à renibus ad veſicã protenduntur. Atque ſunt quædam quæ ad exquiſitam perducunt notitiam, veluti paulò ante *Vreteres.*

diceba

Aſclepiadis error.

Princeps animæ facultas.

dicebamus, de his quæ affectæ eſſentiæ proprietatem declarãt. Alię verò artificioſę coniecturæ inſeruiunt. Vnde prolixiorẽ eſſe diſputationem accidit, niſi Sophiſtas valere ſinas: quemadmodùm hoc loco Aſclepiadem neglexímus, qui de vrinę in veſica collectione (vt alibi deteximus) abſurda ſcripſerit. Porrò ea quæ de principe animæ vi ſcripta ſunt ab iis, qui eam in corde cõſiſtere exiſtimant, omnes diſſectores iã damnarunt: cùm tamẽ Archigenes ab hac opinione haudquaquã dimoueri potuerit, quãuis ea reprehendatur, cũ per alia multa, tum maximè per ea, quæ in phreniticorum, lethargicorũq; curatione videntur: verùm tũ ſurſum, tum deorſum ſermones ſuos conuertit, vt modò hoc dicat, modò illud, nihil omnino declarans. Atq; huius generis eſt tertius Archigenis liber quẽ de locis affectis cõſcripſit. Nos verò principem animæ vim, in libris de Hippocratis, Platoniſque placitis, magna ex parte abſoluimus. Nunc verò hac veluti demonſtrata, affectarum partium cõtemplationem perficiemus, quodq; omnibus affectis partibus & locis cõmune eſt, nõ dialectica quæſtione, ſed ad artẽ neceſſaria proſequar. Quęlibet in animantis corpore actio, peculiarem habet particulã, per quam perficitur, eoque actionem lædi neceſſe eſt, inſtrumẽto ipſam

efficien

efficiēte quomodolibet affecto. Atq; interdum facilè affectus soluitur, adeò vt simul atque opifex causa fuerit separata, ipse quiescat, interdum tanta est soluendi difficultas, vt diutius permanere possit, causa etiam ablata Accidit autē nonnunquā vt efficiēs causa pertransiens, nō firmum in particula faciat affectum, quem Archigenes cum vmbra affectus cōparat. Similiter iis qui suffundūtur, collecto in ore ventriculi tenui excremento, vnde vapores quidam subleuati, dein circunuenti à visifica facultate, similes imagines mouent, quales per suffusiones apparere consueuerunt. Idque maximè euenire solet iis, quibus oculorum humor exquisitè purus est, aut visifica facultas quàm facillimè sentit. Eandem ob causam, vbi sanguinis fluor aut vomitus per morbos expectatur huiusmodi accidentia interdum apparent, de quibus Hippocrates in †præsagiis hunc in modum scripsit: Si cuipiam, inquit, in non letali
,, febre, caput dolet, aut ante oculos obscura
,, quædā obuersantur, aut †cordis dolor acci-
,, dit, is bilē euomet. Ac †paulò pòst. Quibus
,, verò in huiuscemodi febre, caput dolet, ocu-
,, li verò obscuras illas imagines non vident,
,, sed caligatione hebetantur, aut splendentia
,, quædā ipsis obiiciuntur, ac pro †cordis do-
,, lore, in alterutra parte, præcordia tēduntur,

Oculorum imagines.
Suffusiones.
Hippocr. li. præsag. 3. aphoris. 32.
Ibidem aplio. 35.
† καρδιωγμὸς summi vētriculi morsus. Gale.
† ἀντίος,

τὸ καρδιώττειν præ ventriculi morsu.

neque dolore, neque inflãmatione infestante, iis pro vomitu sanguis è naribus effluet. Hæc est verborũ Hippocratis series, quibus docuit sæpenumero cõtingere, vt ab humoribus multis in vẽtriculo collectis, imagines quædã oculis obiiciantur. Quòd si nihil omnino ab humoribus ascẽdat ad oculos, nullũ huiusmodi accidentiũ euenire solet: quẽadmodum, vbi neque vel ad aurium, vel nariũ meatus, vel etiã ad linguæ corpus, quicquam transfertur. Vnde manifestũ est, quòd oportet oculos participes fieri eius dispositionis, quæ ventriculum infestat, si videndo debeat animal errare. Cùm itaq; rursus dicat

Libro 4. Aph. 28. Surditas.

Hippocrates: † Quibus deiectiones biliosæ exeunt, surditate superueniente finiuntur: & quibus surditas præcesserit, desinit, si deiectiones sequuntur biliosæ. Quis est autem adeò demens interpres, vt omittat in huius sermonis enarratione aurium affectum? Aut tum dicat nasci surditatem, quum bilis, quæ antea per aluum vacuari cõsueuerat, ad oculos efferatur? Igitur semper incipere oportet à læsæ actionis instrumẽto, deinde quærere quis sit noxæ modus, vtrũ videlicet dispositio iam stabilis ac firma, an adhuc fiens, ita vt perseuerare nondum nata sit. Quòd si nunc quoque fiat, vtrum causa quæ affectum efficit, in ipsa parte contineatur, an per ipsam

trans

transeat, inuestigãdum est. Etenim arefacto immodice humore (quẽ crystaloidẽ vocãt) perseuerans erit noxa, & essentiæ ipsius proprius affectus: si verò crassus humor in pupilla cõstiterit, essentia quidem nõdũ læditur, verùm accidentis causa in oculo ipso continetur: sed tum per ipsum trãsire dicitur, cum euaporãs humor cõsistit in ventriculo. Qui verò partem quampiam tunc solum arbitratur esse affectam, cùm in essentia ipsius permanens fuerit dispositio, † legislatoris munere, qui patriis nominibus propria significata instituit, fungi videtur. Nam vbi vehemens dolor intestinũ infestat, firmato in vna quapiam parte dolore, vt quasi perforari videatur, quo pacto, vel nequaquam affici intestinum, aut affectum in ipso non esse quis dixerit? quamuis interdũ huiusmodi dolores excreto vitreo quodã humore, vel vnico tẽporis momẽto finiantur. Nec verò aliud quidpiã, dolorẽ concitasse putandum est, præter humorem excretum. Quo enim excreto, illico dolor sistitur, hoc ex cõmuni hominũ opinione doloris causam censeri par est, idq; ob naturale quoddam axioma (id est enũtiatum) quod ex seipso ad huiusmodi causarũ dinotionem, fidem habere videtur. Id enim quo tangente afficimur, & quo separato cessat affectus, causam esse, apud omnes homi-

Sic lib. 2. de differ. pulsuum. Intestinorum dolore.

ἀξίωμα *hoc modo Græci definiunt* λεκτὸν ἀποτελὲς, ἀπόφανσιν τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ.

nes in confeſſo eſt. Sic enim & ignẽ vſtulationis, & gladium ſectionis cauſam eſſe credimus, atque de ſingulis aliis ſimiliter dicendum eſt. Ergo vacuatũ humorem, infeſtantis mali cauſam fuiſſe, quo tempore in particula continebatur, putandum eſt. Sed an ob id quòd vehementer infrigidat, aut calfacit, aut in totum per intemperaturam locum afficit, aut quia per continuas partes tranſit, eas ad excretionem vi quadam excitans, aut ob flatuoſum ſpiritum ab eo exortum, qui continentem partem extendere poteſt, aut quia violenter impactus eſt, aut quia erodit, & mordet, nondum ex euacuationis ope manifeſtum eſt. quippe id ſolum cõſtat, ꝙ cùm continebatur, moleſtiam inferebat. Igitur non ſolũ putare oportet huiuſmodi humorem eſſe cauſam doloris, verùm partẽ quoque in qua continebatur, illo tempore affectam, quo ob humoris præſentiam dolore cruciabatur. Sic etiam affici aliquem dicimus cùm aliquid extrinſecus incidit, vel calfaciẽs vt ignis, vel refrigerans vt nix, vel contundens vt lapis, quo ſeparato protinus finitus fuerit affectus nemine propter hoc dicente, partẽ non fuiſſe affectam, ꝙ in ipſa nulla ſit relicta diſpoſitio. Igitur hoc vno ſuppoſito, quòd & nomine affectus, & verbo affici, ad hũc modũ vtamur, ita dicendis animũ adhibe,

Doloris cauſæ.

Pars quãdo dicatur affecta.

be,quo vtilitatem,tum in præſagio,tum in curationis ratione conſequaris. Quippe nõnunquam à cauſa quapiã oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa, haudquaquã permanentem habeat diſpoſitionem. interdum autẽ partim iam factus eſt, partim etiamdum fit. Sæpenumero conquieſcit: abeunte cauſa iam verò perſeuerãs manet diſpoſitio. Veluti in dyſenteria, mordax humor cauſa eſt affectus, vtpote qui ab initio & abſterget, & abradit, dein temporis tractu vlçerat inteſtinũ. Quòd ſi ante aquã vlcus induxerit, in inteſtina influere deſinat, affectus ipſe nõdum dyſenteria dicetur. Si verò vlcere præoccupet inteſtinũ, quãuis humor finiatur, nõ tamen ſimul finitur affectus. Neq; eſt quòd in præſentia ratione ex minutatim coaceruatis cõtexta, quem ſoriten (id eſt acerualem) vocant, moueamur: quippe multa ad vitã haud inutilia, communem ex ipſo ſortiuntur dubitationem: de quibus priores, tum medici, tum philoſophi, locuti ſunt, proinde ſuperuacaneũ eſſet ea nunc percurrere, mihi præſertim, qui propoſui in ipſa hac parte, artis ambiguitatem oſtendere. Quòd enim tempore ad affectuum generationem ſit opus, inter omnes conuenit. An verò quemadmodum cùm domus fit, nõdum eſt domus, ſed totum hoc ſimul, fiens domus: eodẽ etiam

Παρὰ μικρὸν verbum eſt logicum quod non facile Latine red-

das: σωρείτης παρὰ μικρὸν ἐρωτήσεως. qualia interrogata in granis quæ aceruum faciunt, in guttis quæ lapidem cauant, in momentis quæ vocant instantia, & hic de momento quo iam morbus factus dicitur & iam non fit: ita multis minutatim & gradatim additis vel demptis similitudine fallit.

pacto, quilibet affectus dum fit, siĉs quidem sit, nondum tamen existat, haud ab re quæritur: neque enim omnium quę fiunt eadem ratio est. quippe res similares, nullā naturalē figuram requirentes protinus ab initio eadē constant essentia: dissimilares verò, & quibus varia est forma, essentiam generatione posteriorē habere possunt. Neq; enim quū domus cōstruitur, simul fiūt fundamenta, parietes, fastigium, tegulæ, ianuæ, fenestræ ex quibus omnibus quodammodo cōpositis, atq; in vnam formam redactis, domus ipsius essentia cōposita est. Morbus verò & calidus, & frigus, & humidus, & siccus, protinus ab initio, cùm primum corpus temperaturæ, quæ bonæ valetudini debetur, limites excesserit, eandem sibiipsi naturam habet. Quāuis enim interdum adeò sit exiguus, vt neq; à nobis cognosci, neque laborantium sensu percipi posśit, nihilominus tamen propriam habere speciem censetur. Haud aliter inflammatio quoque in quacunque animalis parte constiterit, siue maxima, siue minima fuerit, vnus atq; idem erit affectus, non specie quidem.

Morbū facit primus temperamenti excessus.

dem,ſed magnitudine varius. Cæterū quod poſsint aliquæ affectiones in corpore conſiſtere,adeo exiguæ,vt non appareant,argumento eſt gutta longo temporis tractu ſaxum excauans,de qua recte carmē hoc proditum eſt: *Mollior aßiduis ſaxum cauat ictibus vnda.* neque enim vel vnus,vel duo,vel tres, vel quatuor aquæ ictus,ſaxum ferientes, ac ne centeſimus quidem,ſenſibiliter videtur ſaxum excauare. Neq; etiam fieri poteſt,vt primo nihil efficiente,alter aliquid faciat. quippe qui habet eandem,quam primus habuit,ad ſaxū rationē. Ergo ſi ſecundus ictus in ſaxum quippiam effecerit, ipſum à primo ita mutatum fuiſſe neceſſe eſt,vt nō omnino idem,quale ab initio fuerat,permanſerit. Etenim ſi ipſum vndiquaque idem permaneat,atq; agens quoq; in ipſum cauſa, nempe aquæ ſtilla,neceſſe eſt,quemadmodùm à primo ictu non affectum eſt,ita neque à ſecundo,quod ſi fateare,neq; tertius quoque ipſum afficiet,quippe eadem ratio eſt: haud ſecus de quarto,& quinto, & reliquis deinceps omnibus,dicendum eſt. Etenim quoad eodem modo ſe habente ſaxo,eadem quoque cauſa acceſſerit,nihil amplius efficietur. Quòd ſi à milleſimo ictu,ſētibilis videatur in ſaxo concauitas,ad ſingulos ictus,affectus in ſaxo nunc primum ſenſibiliter apparentis

Guttæ aquæ lapidem excauans,hinc enim ſoritem ſophiſtæ veteres aceruabant.

millesima pars referenda est. Quum itaque causæ agunt in corpus, species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitatem non apparet. At verò huiusmodi affectus qui adeò sunt exigui, separatis causis facientibus illicò finiuntur, natura videlicet ipsos sanante. Quippe illi duntaxat externo egẽt auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non potest. Igitur eâdem quoque ratione, quum primum mordax humor aliquod intestinorũ deraserit, quãuis id quod factum est nõdum videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie comprehenditur. Sed vt natura parua quædã vlcera, quę nonnunquam eueniunt, ita & intestinorũ abrasiones, nullo adhibito medicamento, sanare potest. Hac ergo ratiõe, falsum omnino est quod à quibusdam dicitur, Nullum per huiusmodi symptomata, in corpore relinqui affectum. Quod si verũ esset, tamen intestina tum fuisse affecta haudquaquam negandum est, quum ab acredine excrementorum ipsa rodẽtium dolor notatu dignus euenire percipiebatur. Hoc igitur ad omnia quæ posthac dicturi sumus: veluti elementum quoddã, obseruare debetis, sitq; hoc initium methodi, qua inueniri debent sedes affectæ, nullam actionem lædi, nisi pars quæ ipsam facit, afficiatur. Si enim quum vel dolor, vel

Natura vicit morbos exiguos.

Magni morbi externis egẽt auxilio.

tumor

tumor pręter naturã aliquis eam infestat, omnino affici dicitur, multò magis eã affici, læsa actione, fatendum est. Atq; iam supradictum est, quòd ab excrementorum natura, affectæ sedis coniecturam facere possumus. id verò bifariam fieri constat: vel ab excretæ essentiæ proprietate, vel ab his quę in ipsa parte continentur. Similiter diximus ab innatis interdum rebus, de locis affectis coniecturam sumi posse. Itẽ ab accidentiũ quoque genere, quæ quidem non mediocrẽ habent inter se differentiam, sed hanc posteà explicabimus. Nunc verò rursus ad principium sermone reducto, in singulis partibus tentemus inuenire notas, affectus earum indicantes, tum eos qui in ipsarũ essentia consistunt, tum illos qui ipsis veluti instrumentis accidunt. Rursus in vtroque separemus & discernamus à factis iam affectibus, eos qui etiam dum fiunt: & qui nondum pertinaciter inhærent. Item causas quæ in affecta parte continentur, ab iis quæ eo tanquam transitu duntaxat vtuntur. Quòd verò ex iis alij componantur modi, satis constat. Prætereà distinguere oportet eos qui per consensum alterius particulæ accidunt, à propriis. nam magis proprium fuerit idiopathiam, id est, proprium affectum, quàm vt medici solent) protopathiã, id est primarium affectum, no

Epilogus.

Affectus per consensum.

Affectus proprius.

minare, veluti ex aduerso diuiso affectu per cõsensum à proprio. Ergo qui propriè vocabulis vti voluerit, primogenito quidem affectui, secũdariũ aut posteriorem opponet: Ei verò qui per consensum infestat proprium. Quãquã sæpenumero cõtingere potest, vt aliquis simul & per cõsensum, & propria affectione laboret, cum in affecta particula permanens sit dispositio. Neq; enim primario, sed secũdario & propriè, ipsam tum affici dicemus. Id verò haud obscurè in partibus externis videri potest: quemadmodũ in corpore plethorico, aborto ingẽti bubone ab vlcere, quũ inductũ fuerit vlcus cicatrice, permanet etiamdũ bubon vel in suppuratã inflammationem transiens, vel scirrhosam dispositionem quam chœrada, id est strumã, appellant. At nemo primarios dixerit huiusmodi morbos, qui ob aliũ præcedentẽ euenerũt, quippe per cõsensum facti ad huiusmodi permutãtur idiopathiã, perinde ac si ꝓtinus ab initio protopathia (id est primaria affectio) ipsis accidisset. Cæterũ in præsentia nõ inutile fuerit, meminisse eorũ quæ in libro de Medicis nominibus diximus, vbi de significatis est sermo, quæ pessimè à recentioribus tũ Medicis, tũ Philosophis cõfundũtur. Maximè enim propri⁹ vocabuli, (Affectus) vsus est contrarius, & è diametro pugnat cũ vo-

Bubo ab vlcere.

Chœras.

Struma.

Medica nomina.

Actio.

Affectus.

ce

ce actiõis. Quippe id agere dicitur, quod ex seipso motũ obtinet. Affici verò, quod motũ habet ab alio. Quũ itaq; duo sint motus genera, alterationis, & lationis: vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, sitq; dispositio scilicet præter naturã, morbus appellatur: quãuis per abusionem interdum, eãdem dispositionem nõnulli affectũ nominent, qui si more Græcorũ patrio nomine vterentur, partes ipsas potius affici dicerent, quum motũ sustinent præter naturã: quum verò dispositiones habent præter naturam, si propriè quis loquatur, ęgrotare eas potius, quàm affici dicet: ꝙ si ab vsu recesserit, nõ solùm ægrotare, sed affici quoq; dicere poterit. Equidẽ quod semper dicere consueui, nũc quoq; dicã: ꝙ in ea doctrina, qua de arte quapiã agitur, satis est si quis vocabulum atq; significatum eius, pro doctoris voluntate proferens, procedat deinceps ad rerum enarrationẽ. Admonui autem nunc significatorum, eo quòd nonulli, non solùm patriorum vocabulorum significata peruertunt, verùm etiam eos qui rectè ipsis vti tentant, calumnia prosequuntur: de quorum numero sunt hi quoque, qui dicunt, interdum læsa actione, partem ipsam non lædi, eo quòd nondum permanentem habet dispositionem, veluti vbi propter humores in

Motus genera duo.

Morbus.

Vocabulorum vsus.

ventri

ventriculo contentos, caput dolet. Quòd ſi cõmutata ratione, de nominibus certare deſieris, magis proprie interpretãdo dices, affici quidem caput quando ventriculo conſentit,

Aegrotare.

ægrotare verò, cũ proprio affectu laborat. Similiter ventriculum affici quidem, quum à vitioſis moleſtatur humoribus: ęgrotare verò, aut per propriam intemperiem, aut quum inflãmationẽ, vel vlcus, vel abſceſſum habet præter naturam. Quòd ſi omnino † accuratiori ſcrutinio volueris huiuſmodi quæſtiones enodare, interdum ſimul atque alimenta fuerint corrupta, coctionis quoque actionẽ læſam eſſe dices: interdum hanc quidẽ non lædi, illa verò eſſe vitiata. Quippe corruptionis ciborum tres primæ, ac veluti generaliſſimæ ſunt differentiæ. Vna quidem fit per proprios vẽtriculi morbos: Altera à vitioſis humoribus in ipſo accumulatis: Tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Hæc igitur quum ſuapte natura, vel nidoroſa, vel acida, aut fœtori, aut putredini, aut omnino corruptioni fuerint obnoxia, aut ex præparationis modo, ad huiuſmodi diſpoſitionẽ aliquã deducta, certum eſt ea in ventriculo corrumpi, atq; hoc modo cruditatem fortaſſe fieri dixeris. Sed oritur protinus diſcordia, nunquid afficiatur tum ob hæc concoquendi facultas: quippe nonnulli per huiuſmodi

† Διαλεκτικώτερα ἀκριβολογεῖσθαι ζητήσεις ſubtilius ac velut ſummo dialecticorum iure, quem rigorem vocant.

Cibus trifariã corrũpitur, ex diſtinctione cauſarum.

Cruditas.

cru

cruditates,eam haudquaquam affici contendunt:alii verò è contrario. Atque inuenitur tertia quoque secta eorũ,qui huiusmodi alimenta †incrudari negant, quãuis ea † haudquaquam concocta esse fateantur:tanquam non sit idem,per negationem aliquid enunciare,aut per priuatoriam vocatam à dialecticis dictionem, idem intellexisse Erasistratũ puto,quũ acinos,& sesama,& reliqua omnia † quæ omnino corrupta,& immutata deiiciuntur,nullam dixit indicare in animalibus factam esse ἀπεψίαν, id est cruditatem ,sed hoc ipsum duntaxat, quòd non essent cõcocta. Quare in his neglig̃ẽter versari nõ oportet sed mente adhibita diiudicandũ est,quæ quæstiones tanquã logicæ prætermittendæ sint:contrà,quæ ad affectæ sedis notitiã cõferant,atque idcirco accuratius tractari debeãt. Hinc enim & id quod futurũ est præsagire,& affectum iam factum decenter curare poterimus. Itaque sine contentiosis nominibus,ex rebus ipsis vtilitatem consequi licet,hoc modo: Esto vt quispiam mane exurgens dicat nidorosum se ructum emittere, aut aliquid huiusmodi,vt ab ouis frictis,aut alia quapiam re magis fœtente,& putri. Ille itaque qui fumosum ructum percepit, fateatur se à cœna placentã nidore plenam comedisse,quales sunt quę ex oleo & itriis[& aliis huius

† ἀπεπτῆσαι. † μὴπεπέφθαι, *Contentio est dialecticorum de priuatione, & negantibus, de qua primo cap. 2. de interpretatione Aristo.* † ὤσηπτα. *Nam & concocta putria, vocare solet* Hipp. *Ructus fumosus. Itria.*

Oua fricta.

Radiculæ.

huiuſmodi] præparantur: Alter verò conſiteatur, fricta oua ingeſsiſſe, atque nunc illorum nidorē eructare: deinde alius cōplures radiculas comederit, vt fœtens putriſq; exeat ab eo ructus. Igitur cibos in is non bene fuiſſe concoctos nemo negat, quamuis ex hac re ventriculus haudquaquam fuerit affectus, neque etiam quod ad ipſius rationem pertinet, circa actionē errauerit: haud aliter quā vbi quis integros acinos per aluū deiecerit: ſi enim humani ventriculi officium eſſet acinos tranſmutare, accuſaremus ob hoc vētriculi, corpus ipſumque vitiatum eſſe putaremus. Cùm verò id ſui muneris nō ſit, ſed acinorū eſſentiæ accidat, vt cōcoqui nequeāt: haud ab re dicemus, hos quidem non eſſe cōcoctos, vētriculi verò corpus naturaliter ſeſe habere. Quippe hoc & noſſe, & definire ad Medicū haud inutiliter ꝑtinet, Sed quærere an dicēndum ſit actionem ipſius per huiuſcemodi excremēta fuiſſe læſam, an contrà, ad medicæ artis opera ſuperuacaneum

Ructus nidoroſus.

eſt. Age rurſus vt quiſpiam nidoroſum ructum emittat, nihilque nidoroſum comederit, nimirum huic igneum quēdam calorem in ventriculo eſſe dicemus. Ac deinde rurſus diſtinguendo inueſtigabimus, vtrum ab intemperie corporis ipſius ventriculi hoc eueniat, aut à flaua bile: eaq; vel in ipſius ſpatio

conten

còntenta,aut in tunicas, ita vt vix abſtergi poſsit,demiſſa. Ac ne hic quidē cōſiſtemus. Nam quærere oportet,an iecinore male ſuo officio fungete huiuſmodi humor accumuletur, an is ex vniuerſo defluat corpore, an etiam in ipſomet gignatur ventriculo. Hæc ſunt cognitu perquam neceſſaria,ſed quæ viro indigent exercitatæ conſiderationis, qui res ipſas potiùs quàm nomina quibus explicantur ſcire ſtuduerit. Non enim quēadmodum corruptionis forma efficiētem cauſam apertè oſtendit,ſic etiam licet inuenire definitam demonſtrationem eius generationis quæ circa formā illam eſt. Igitur ſi in ventriculo cibi non ſuapte natura in nidorē trāſeunt,efficientem cauſam calidā:ſi verò ſaporem acidum referūt,eam frigidā eſſe neceſſe eſt. Sed non protinus conſtat, vtrū intemperies aliqua,an vitioſus quiſpiam humor,ventriculi corpus infeſtet. Proinde diſtinguendum eſt,dareq; oportet cibos qui ſuapte natura modo corruptionis quam maximè aduerſentur: vt panem aut chondron (gratia exempli) illis qui in nidorem tranſmutare cibum conſueuerunt,mel autem his qui acidū à cibo ſaporem percipiunt. Deinde conſiderare excrementa,tum ea quæ vomūtur,tum quæ per aluum deiiciuntur, num humor aliquis;cum illis quidem bilioſus & calidus,

Chōdrus enim addito aceti tantillo maximè conuenit picrocholis 8. Metho.

cum

cũ his verò pituitoſus ac frigidus, ſimul excernatur: an nullo vacuato humore, ipſa exiguam quãdam mutationem habeant. Quippe vbi igneo calore vẽtriculus infeſtatur, panem aut chõdron ſine humore deiici videbis, perquam exigua in ipſis facta trãſmutatione. Quòd ſi humor quoq; [prauus] deiiciatur, qui cibum corrumpere poſsit, videntur cibi in huiuſmodi humore ſubmerſi, & ab ipſius actiõe manifeſtius alterati. id quod à vomitione clarius diſcernitur, ſi laborans ſuapte naturâ facilè vomere poſsit. Nam cogere eum qui vomere nõ poteſt, abſurdum eſt. Atque hæc ita deprehenduntur, ſi in ſpatio vẽtriculi noxius humor innatet: Si verò in tunicas ipſius refunditur, nauſea quidem omnino conſequitur: ſitis verò magis à calidioribus ſequi nata eſt, vt à frigidioribus ciborum cupiditas, excitari ſolet. Verùm conſiderare oportet, vtrum illæſum ſit hepar, an affectu copiam laboret: & qualis ſit ipſius affectus, vtrum calidus, an frigidus. Haud ſecus de ſplene quoque, quippe ex horũ omnium cõſideratione, ſimul cum quotidiana ciborum potionumq; experientia, exquiſitè poterit quis inuenire, nõ ſolùm locũ affectum, ſed etiam ipſius diſpoſitionem. Hæc autem notitia eò eſt vtilior, quò facilius curationis ſpecies per ipſam figuratur. Etenim calida

Vomitio.

diſpo

diſpoſitio, vbicunq; fuerit, ſemper refrigeranda eſt. Sed quouſque, aut quomodo, aut qua materia refrigerare conueniat, locus affectus cõmõſtrat. Igitur ſi id ipſum quod moleſtat, nihil aliud fuerit quàm intẽperatura, calidam refrigerando, & frigidam calfaciendo, illicò iuueris hominem. Neq; nudã duntaxat opinionem, verum etiam ſcientiam, & quidem haud obſcuram, ſuſceptæ habebis coniecturæ: idq́ue multò magis, ſi vtrinque ipſam examinaueris: refrigerantibus tũ medicamentis, tum victus ratione, videndo hominem ſanari, à calorificis verò lædi. Quod ſi humor quiſpiam in ipſis ventriculi tunicis contineatur, nauſea quidem vexabit, ſed inanis, & ſine vomitu, & quæ turbat ac cõuellit duntaxat, nullum humorem euacuans, quemadmodum fieri ſolet, vbi ſecundũ internam ſpatij latitudinem, in ventriculo humor continetur. Cæterùm ructus ab aliis acidi, ab aliis nidoroſi emittuntur. Auxiliatur autẽ illis quidẽ medicamẽtum ex tribus piperis generibus inſtitutũ: aut aliud, quod huiuſmodi habeat facultatẽ, ex aqua vel vino epotum: his verò, tum abſynthium, tum hiera ex aloë facta, quam nonnulli picram quoque appellãt. Igitur ſi per primam protinus experientiam, à familiaribus medicamẽtis, in vtroq; humore, manifeſtũ videat̃

Intẽperiei alteratio.

Nauſea.

Ructum ſanantia.

Διὰ τριῶν πιπερίων. 4. ſanit. tuend.

Hiera dia loës.

† ἐπιστημο νικὴν δια γνῶσιν. firmam dignotionẽ & scientificam.

auxilium: simul habebis, & notitiam † artificiosam, & modũ curationis. si enim ipsis vtĩ perseueraueris, homo sanitati restituetur: quod si à solitis auxiliari medicamentis, vtranque dispositionẽ noxa cõsequatur, deceptum te circa notionem inuenies. Quippe certissima omnium huiusmodi dispositionũ notitia, ab his deprehenditur, qui intelligũt, quibus quælibet præsidiis, ad bonam valetudinem reduci possit. Sic equidem quosdam colicos vocatos sanaui, dato in potu medicamento ex aloë: quippe coniiciẽs mordacem humorem ad affecti intestini tunicas defluxisse: dato medicamento, speraui omninò huiusmodi dispositionem fore quietiorem: quod vbi contigit, intelligens rectà me ductum coniectura, rursus plus ipsius exhibui. Sed quid me ad hanc coniecturam promouerit, operepretiũ fuerit enarrare. Vidi hominẽ à calidis, tũ cibis, tum medicamẽtis, atq; ab omni calorifica victus ratione irritari, rursus iuuari ab alimẽtis boni succi, & tẽperatis nominatis: insuper inediã ei noxã inferre. doloris verò speciem percontanti mihi, mordacem esse respondit, qua de re multo magis sperans, ad veram me peruenisse notitiam, ausus sum amarum ei medicamentũ exhibere. Postremò conspiciens hominem mirificè adiutum, quæ fuerit dispositio, efficaciter

Colicorũ sanatio.

Di aloë.

Experimentum in affectu colico.

me

mē deprehendiſſe putaui. Fuit alter, quem cibi concoctu faciles irritabant. hic de præcedentibus interrogatus, reſpondit, ſe in hāc deductum diſpoſitionem, ſumpto purgante medicamento. Rurſus interrogans, quid ipſum ad ſumendum medicamentum promouiſſet, intellexi mordaces, erodenteſque dolores, multo tempore ventriculum infeſtantes, fuiſſe in cauſa. coniectans itaque vitiatum fuiſſe à purgante medicamento inteſtinum, ac diſpoſitum ad fluxiones, vt facile reciperet ex hepate redundantes humores, qui deinde corrumperentur, cibum exhibui haud ita facilè corruptibilē, & adſtringentē, vnde & mordaces dolores mitigati ſunt, & nihil poſteà excreuit, quum anteà protinus, vt mordacitatem ſentiebat, corrupta quædam, & liquida, & fœtentia excernere cogeretur. Quumq; multò poſt mordicationem tempore ea deiiceret, ad ſuperiora inteſtina diſpoſitionē ipſam pertinere conieci. Ita in alio quoque, vbi celeriter à mordicatione ſequebatur excretio, diſpoſitionem ad inferiora retuli inteſtina. Hūc igitur iniecto clyſtere, illum verò dictis iam cibis exhibitis, ſanaui. quippe certò ſciebam quòd proximæ ventriculo partes, exhibitis ſupernè, tum cibis, tum potibus: quæ verò non ita multum à ſede diſtant, infernè iniectis

Vitiatum inteſtinū expurgante medicamento.

Ex mora deiectionis indicatio.

medicamentis, promptius adiuuarentur. Nõ simpliciter itaq; hoc solũ cõsiderare conuenit, venterne affectus sit, an aliquod intestinorum: sed quænã sit passio: tũ quæ notæ propriæ sint passionũ quæque locorũ affectorũ, distinguere oportet. Quemadmodũ concoctio frustrata, ventriculi est accidens. at ciborum ac nidorosum, vel acidũ ructũ conuersio, ad causas & affectus ipsius referẽda est. Sic autem de intestinis & tẽpus exitus, & excrementorũ species, atq; accidentiũ differentia, cum iis quæ præcesserunt [& nunc in experientiam ducuntur], simul & affectũ ipsum & partem in qua consistit, ostendere possunt. Ergo age vt per ventrem excremẽta quædam deiiciantur, aliquando quidem ramenta, aut veluti membranarum rasura, aut cruentum aliquid, ac aliquãdo simul omnia: intestinum vlcere affectum nemo dubitauerit. At verò vtrum in exilibus intestinis, an crassis vlcus consistat, nondum manifestum est. Sed, vt nuper dicebamus, & ex rasuræ specie, & exitus tempore, & (vt tertiũ addatur) ex mixtione cum stercore, vt modò magis, modò minus, interdum nequaquam misceatur, distinguere oportet. Quippe infimarum partiũ vlcera, nullas omninò vlcerum habent notas alui excrementis admixtas. earum verò partiũ, quæ paulò altius

Excrementa intestinum affectum indicantia.

collo

collocatæ ſunt, vlcera, mixtas quidem cum ſtercore habent notas, ſed id leuiter duntaxat. Quemadmodum ſi multò ſint altiores, vehementior erit mixtura, pręcipuè verò in ſupremis inteſtinis, vlceris notæ vehemẽter ſtercori videntur admixtæ. Porrò accidit ſæpenumerò, vt ex vno indicio, ſimul & locus, & diſpoſitio, deprehendãtur: aut locus, vnà cũ cauſa: veluti locorum notæ, & ab actione læſa, & excrementis, & poſitu, & doloris proprietate, & propriis accidẽtibus ſumuntur. Affectuũ verò, & ab excremẽtorũ ſpecie, & loci natura, & doloris proprietate, & propriis accidẽtibus. Sanè actio læſa, affectam partem indicare poteſt: & quidem hoc modo. ſi enim accidens aliquod circa cernẽdi officium euenerit, oculum affici conſtat: verùm an proprio affectu, an per cõſenſum, aut vtroque modo laboret, alia conſideratione inquirendum eſt. Excrementorũ ſpecies, affectam partem indicat, veluti iam antea dictum eſt, & per partium ipſius eſſentiam, & per cõtenta in ipſa. Ac poſitus quoque, affectam partem nimirum cõmõſtrare ſufficienter poteſt, quippe durus in dextra præcordiorum parte tumor, non lienis, ſed iecinoris affecti, nota eſt: quemadmodũ ſi fuerit in ſiniſtra, non hepatis, ſed ſplenis affectum portendit. Ac poſitus, interdum, vbi

Quinque modis locus deprehenditur.

Quatuor modis affectus deprehenditur.

Actio læſa.

Excrementa.

Poſitus.

Tunicæ frustulum excretum.

similiter se habent excrementa, affectã partẽ commonstrat. Si enim membranosæ tunicę frustulum excernatur, id vlcus esse alicubi ostẽdit: verùm in qua sit particula, ex positu discere poteris. Nam si vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiẽdo, gutturis, aut asperæ arteriæ: si screando, faucium: si cum vrina, eius fistulæ: si à sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. At verò constat, quod singuli dolores, propositus varietate, affectum locũ ostendere possunt. Hoc etiã pacto, ea quę supra proposuimus distinguere oportet.

Vlcerũ notæ per vomitum apparentes.

†ὑποχόνδριον.

στόμαχον.

Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, animaduertendũ est, vtrũ anteriores partes circa †pręcordia, aut posteriores circa dorsum, dolor aliquis infestet, dignoscemus autem id hac ratione. Etenim qui in anterioribus percipitur, ventriculum: qui verò in posterioribus, gulam occupare censetur. Haud aliter os ventriculi, à spatio ipsius distinguendũ est: si deuoratis quibusdam acribus, hoc quidẽ in ore ventriculi, aut parte inferiore mordicationẽ excitet, illud verò in trãsitu gulæ quę secundũ thoracem est. Omnia enim hæc positu distinguũtur, quemadmodum alia ex doloris specie. Verùm de doloribus latius in secundo libro dicemus. Sed nũc exemplum aliquod afferre,

ope

operæpretium videtur, quomodo scilicet locus, ex propriis affectus accidentibus innotescat. Nam supra diximus, singula quæ vulneribus adnascuntur, propriam ostẽsionem habere, id verò in præsentia subiiciendum est. Ore quidem ventriculi affecto, fastidiũ infestat. per hepatis verò imbecillitatem, excrementa per aluũ deiecta, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerunt, similantur, item maxillæ rubræ apparẽt in peripneumonicis. Quin etiã propriæ affectuũ ipsorũ notæ, in excrementis deprehenduntur: vt ramentum, vlceris: si in vrina sabulosum resi det lapidis: cucurbitæ verò seminibus similia excrementa, latorum vermium indicia sunt. Atq; à locis ipsis, morborum indicia sumuntur: eo quòd quibusdam solis, morbus hic accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat: quippe soli oculi, suffusione laborant: lapis in renibus. & vesica, duntaxat nascitur, atq; (vt nonnullis placet) etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignũtur. Rursus impoßibile est, vt abscessum cor sustineat: quẽadmodũ neq; pulmo, neq; ligamẽta dolorem. Ab accidentium quoque proprietate, affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos vngues adunci

Affectus cognitio ex propriis accidentibus.

Vrinæ.

Locus.

Rarum enim est vt in colo, pulmonibus, vesica fellis, rarius fortasse quod tamen vidimus in vtero interiore, caluaria, & toto mesenterio.

†Καυσώδης additur in quibusdam codicibus, sed non est necesse addi. Rigor enim in ardenti febre criticum sudorem viribus integris prænuntiat; iisdem infirmis mortem: in aliis verò morbis crisim trahentibus nulla ratiõe manifesta cõmotus rigor vnà cum febre suppurationẽ declarat.

euadunt: sine ratione inuadens rigor, vnà cũ febre, † inflammationis ad suppurationem transeuntis, indicium est. Lingua nigricans, ardentem febrim portẽdit. Sic etiam coloris in vniuerso corpore proprietas, alia quidem per hepatis, alia verò per splenis affectus apparet: ita vt doctum medicum haudquaquã possit fallere, sicut ne color quidem quẽ hæmorrhoides induxerunt. Cæterùm paucæ admodum sunt ipsorũ affectuum notæ, quę non simul locum affectũ ostẽdant. Etenim vt actionis noxæ, affectam duntaxat particulam: ita earum differentiæ, ipsius affectum declarãt. Hæc ergo sola sunt affectuũ propria signa, quę per accidens ipsos sequuntur, id verò clarius in vniuerso huius operis discursu patebit. Necnon videbuntur communes quoque notę, quæ simul & affectum, & sedem affectam, aut duos affectus, aut duas particulas indicare possint. Huic itaq; libro in præsentia finem imponere statui, si de propriis affectibus, & iis qui per consensum eueniunt, aliquid addidero: admonens in primis quòd affectus, qui à reliquis medicis primarij vocantur, equidem commodius pro-

Proprius affectus.

Affectus per consensum.

prios

prios affectus appellauerim, quãquam nihil refert, si eos primarios nominare volueris. Quippe satius est rerum differentias intelligere, quàm contendere de nominibus. Sanè quum vel vapores vitiosi, vel ipsi quoq; humores à ventriculo ad cerebrum ascendunt †mens læditur: primogenio quidem affectu cerebrum tum laborare, dicet nemo: quanquam omni affectu carere ipsum, haudquaquam defendi potest. Verùm quod per verbum consentire de illis ipsis est in confesso, id omninò verissimum est. quippe ex verbo (per consensum affici) partem nõ penitus ab affectu esse liberam, sed ipsam cũ alia affici, declaratur. Atqui melius, clariusq; enarraueris, si eam partem quæ per consensum afficitur, ob alterã affici dixeris. Igitur quod multi medicorum veluti somniãtes obscurè intellexerũt, atq; ipsum vtpote nõ intelligẽtes haudquaquam clarè enũtiauerũt, id equidẽ veluti instituto operi perquam necessariũ, docere agredior, inde sumpto initio. Sunt nonnullæ actiones, †quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatam accipiunt, qua de re interdum optima ratione fit, vt nulla existente in actionis cuiuspiã propriis instrumẽtis noxa, actionem ipsam perire contingat, defectu scilicet materiæ, ex qua fieri consueuit: veluti in voce res sese

†Διάνοια

Per consensum affici.

†ἐξ ὕλης ἐπιτηδείου γενόμεναι

Vox.

† ἐκφύσησις, efflatio.

Vocis inſtrumẽta.

Vox vitiata.

† κατὰ τῆς γῆς, ſed facile intelligitur.

habet. Nã in libro quem de ipſa conſcripſimus, oſtẽſum iam eſt, quòd † flatus, materia quidem vocis eſt, & efficiũt eum contracto thorace, intercoſtales muſculi. Igitur his nihil agentibus, animal vocem amittit, & quidem nullo interdum in propriis vocis particulis, apparente affectu. Sunt verò huiuſmodi partes, ſummatim quidem loquendo, totus larynx. Si verò particulatim explicare volueris, ſunt tres chartilagines, à tribus motæ muſculis, quibus accedũt nerui à cerebro demiſsi. Eſt præterea in gutture ligula (Græci epiglottida vocant) hæc maximè propriũ vocis inſtrumentum eſt. Etenim quum moderatè & aperitur & committitur, vocem efficit, quãquam vocem reddi impoſsibile eſt, niſi vehementer ſpiritus egrediatur. id verò, intercoſtales muſculi perficiũt. Cecidit quidam ab alto, † ita vt dorſi initium affligeretur, is tertio die exiguam admodum vocem emiſit, quarto deinde die omninò obmutuit reſolutaque ſimul fuerunt crura, manibus omninò illæſis, ſed neque ſpirationem amittebat, neque difficulter ſpirabat. Quum enim tota ſub ceruice ſpina eſſe reſoluta, accidit thoraci, vt tum per ſeptum & ſeptum tranſuerſum, & muſculos ſupernos, numero quidem ſex, moueretur: quippe nerui ex ſpinali medulla, quæ in ceruice eſt, ipſis adueniunt.

niũt. At intercoſtalium muſculorum nerui, per quos efflationẽ fieri diximus, omnes affecti erãt. Quum itaq; fruſtra medici negotium ſubirẽt, circa crura quidem, vtpote reſoluta: circa guttur verò, propter vocis affectum, equidẽ id interdixi, atq; affecto duntaxat loco curationem adhibui. Proinde finita tandẽ ſpinæ inflammatione: à ſeptimo die vox reſtituta eſt iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerũt. Huiuſmodi ergo noxæ ſpeciem, magis propriè per cõſenſum euenire dixeris, quàm vbi ab humoribus in ventriculo contentis, caput dolore tentatur. quippe per huiuſmodi diſpoſitiones, eleuatur ad ipſum aliquid: ſed in dictis nuper diſpoſitionibus, nihil noxium ad crura defertur. Nam contra, priuantur ea facultate, quã anteà ſpinalis medulla ipſis ſuppeditabat. Guttur verò, quum vox ablata eſt, non omninò priuatur ſpiritu. quippe ſpirare animal per ipſum, etiamdum videmus. At verò flatum amittit, qui quidem fieri ſolet, cum affatim pluribus ſpiritus per guttur animalis foras effertur. Sed de nominibus contendere cæteris permittamus, nobis enim res, quas illi penitus ignorant, pertractare ſatiſfuerit. Quippe aliter dolet caput, vbi contenti in ventriculo humores eleuantur, qui ſimul & calfacere, & diſtendere caput

Intercoſtales muſculi læſi vocẽ vitiant.

poſſunt

Suffuſio. poſſunt:atq; aliter ſuffuſorum apparent viſa quædã,neq; calfactis,neq; intẽtis oculis, ſed ſolo vapore per ipſos trãſeũte. Præterea aliter affici videtur is,cui meatus à cerebro deſcendens obſtructus eſt:aliter ille (quamuis huic quodã modo ſit ſimilis)cui propter ſpinæ inflãmationem reſoluta ſunt crura: atq; aliter is,cui vox aut periit,aut vitiata eſt. Etenim ad crura facultas quædã,ſed citra eſſentiam,deſcendere prohibita eſt,ad oculos verò cũ eſſentia: verùm ad guttur, quãuis materia perueniat, ſufficiens tamẽ ipſius quãtitas haudquaquã accedit. Qui verò ob intercoſtaliũ muſculorũ perforationem obmutuit is totã vocis materiã amiſit. Porrò quẽadmodũ crura, per dictas ſpinæ diſpoſitiones reſoluũtur,ita etiã guttur, vocalibus neruis vel inciſis,vel laqueo interceptis.(Vocare

Vocales nerui. autem vocales neruos conſueui eos,quos ipſe inueni:nam præceptores mei eos duntaxat qui ad arterias pertinent,cognoſcebant) atque ob horum quoque vitia, vox perire ſolet. quoniam proprij gutturis nerui, quos

Nerui recurrentes. equidem recurrentes nominare ſum ſolitus, ipſorum eſſentiæ pars eſſe cenſentur. Sed quum ad multas alias partes diſtributi perueniant, nullam habeo aliam magis propriam appellationem, ea qua vocales ipſos nominaui. quippe ad inſtrumenta vocem

cem cõcinentia, propriè pertinẽt. Atque idẽ eſt modus, quo gutturis muſculi læduntur, ſiue recurrẽtes nerui, ſiue hi qui iuxta arterias ſunt, vitientur. vtrinq; enim animalis facultas deſideratur, ſine qua à conſilio, & voluntatis imperio, moueri illos non cõtingit. Et quidem inciſis muſculis, qui ligulã (id eſt epiglottida) mouent, animal penitus mutũ euadit. ſed neq; ſimili omninò modo, neq; etiam in totum diuerſo, ab eo quo læſis neruis, vox perit. Nã vtriuſq; noxa, hoc cũ altera habet cõmune, quòd ligula continuitate, quàm admouens principiũ habet, priuatur. id verò fieri ſolet ſiue neruus ſiue muſculus incidatur, aut laqueo intercipiatur, aut contundatur, aut quomodolibet aliter vitietur. Equidẽ vocẽ vitiatã fuiſſe memini, adeò vt penè perderetur, infrigidatis vehementer neruis recurrentibus, quum per hyemem ceruix fuiſſet inciſa quod quũ intelligerem, calorificis remediis naturalẽ tẽperaturam neruis reſtituens vocẽ reuocaui. Cęterùm vt ob materiæ priuationem, perforato thorace: ita etiam aſpera arteria tota inciſa, vox perit, quòd nullus ſuperſit ſpiritus, qui ad proprium vocis inſtrumẽtũ tranſmittatur. Idẽ efficit, ſed alio modo, laqueus [toti] collo circundatus. verùm hic nõ ſolùm mutum reddit animal, ſed etiã ſuffocat, tollẽdo

Facultas animalis.

Vox quibus affectibus perit.

ſcilicet ſpirationem. Arteria autem diſſecta, voci quidem nocet, ſed animal reſpiratione non priuat. *Angina.* Angina verò vocata, quum ſit internarum gutturis partium inflammatio, ſtrangulationi proportione reſpondens, reſpirationẽ tollere poteſt, ipſius meatũ obſtruendo. Idcirco vocalis inſtrumẽti, maximè proprius affectus eſt, ac deinceps externorum ipſius muſculorũ noxa eſt. Cæteras verò partes omnes quarũ meminimus, non propriè, ſed per conſenſum potius afficit. *Chœrades.* Quũ ex ceruice quidẽ chœradas (id eſt ſtrumas) in profundo incũbentes excideret, non ſcalpello diuidens mẽbranas, ne vas aliquod diſſecaret, ſed vnguibus eas euellens, imprudens ob ignorantiã ſimul recurrentes neruos diſtraxit, atque hoc pacto puerũ liberauit à ſtrumis, ſed mutum reliquit. Quidam alius, in alio puero ſectionem faciens, ipſum ſimiliter ſemimutũ reddidit, læſo videlicet altero duntaxat neruo. Mirabantur verò omnes, quo pacto neq; aſpera arteria, neque gutture affecto, vocẽ lædi contingeret, qui quum vocales neruos (me oſtendente) conſpicerent, admirari deſierunt. Quibus igitur partibus, vel materiæ, vel facultatis copia *† Διαφθείρεται.* †non tranſmittitur, actionẽ lædi probabiliter dixeris, parte ipſam faciẽte nequaquam læſa. At verò ſi vel à vaporibus, vel humoribus

ribus

ribus aliunde ad ipſam veniētibus, lædatur, eam nō rectè dixeris illæſam. Neque minus etiam probabile eſt, partem vel materia, vel facultate priuatam, lædi, vtique ſi officium ſuum, quum hæc reciperet, ſecundum naturam exercere poſſet. Proinde ex huiuſmodi in vtranque †partem conatu, dialecticorum problematum conſideratio, neque ad affectuum notitiam, neque ad curationē, neque etiam ad futurorum euentuum præſagia, quicquam vtilitatis afferre poſſe videtur. Animaduertas ergo velim, quomodo equidem curationem ex affecti loci notitia inuentam, hac cōſideratione neglecta, narrare aggredior. Occurrit mihi quidam, medicamentum tribus digitis adhibitum oſtendens, dixitq; triginta iam diebus, ſenſificam ipſorum facultatē ſe amiſiſſe, illæſa ſeruata motione, ſed nihil prẹſidij ab impoſitis medicamentis percipere. Ego verò id quod in huiuſmodi caſibus facere conſueui, ne tunc quidem obliuioni tradidi. quippe vocato medico qui digitorum curationem ſuſceperat, interrogaui cuiuſmodi remedia adhibuiſſet: quæ quum intelligerem ad hāc rem eſſe idonea, cauſam inueſtigare cœpi, cur nullum ab ipſis homo præſidium cōſequutus fuiſſet. inquirens itaque quæ præceſſerant accidentia, inueni, ipſo dicēte, neq; in-

ſlam

† ἐπιχειρήσεως, ſunt enim propria epicheiremata dialecticorū.

Digiti reſoluti.

flammationem, neq; refrigerationem, neq; ictum preceſsiſſe, ſed ipſum paulatim ſenſum perdidiſſe. Captus itaque admiratione, rurſus interrogaui, nũ ſuperiorũ partiũ aliqua icta fuiſſet? Ille reſpondit, digitos quidẽ non fuiſſe ictos, ſed dorſi initium fuiſſe afflictũ. Deinde quomodo, & quando id accidiſſet quum interrogarem, reſpõdit, ſe quum Romam proficiſceretur, à vehiculo decidiſſe, ac non multò poſt digitorũ incœpiſſe affectum: quocirca coniecturam feci, neruorum qui primi à ſeptima vertebra procedũt, partẽ quampiã ob ictũ fuiſſe inflammatã, ac nũc ſcirrhoſam habere diſpoſitionẽ. Id verò intellexi, doctus ex arte ſecãdi corpora, ꝙ nerui per propriã circunſcriptionem, veluti venæ, exoriri videntur, adeò vt vnũquemque exquiſitè vnũ eſſe putares, quemadmodum & venam. Verùm protinus ab origine multi ſunt ſimul concreti, & communibus inuolucris contenti, quæ à cerebri mẽbranis exoriuntur. Ergo neruorũ, qui à ceruice prodeunt vltimi, humilior pars ad minores peruenit digitos, per cutẽ ipſos continentem, ac prętereà per medij digiti medietatem diſperſa. Quod verò cæteros medicos in maximã duxit admirationem, quòd media duntaxat pars afficeretur, id mihi perſuaſit potiſsimum, eam tantùm nerui partem quæ in cu-

Neruorũ à ceruice ortorũ productio & confuſio.

Paradoxon.

bito

bito ab ipſo egrediens, in iam propoſitis digitis finitur, eſſe affectam. Igitur adhibitum ei medicamentum abiicere iubens, illi præcipuè ſpinæ parti, quæ in affecta particula initium & originem obtinebat, ipſum adaptaui. Secutaq; eſt res, vt aſpicientibus videbatur, & admirabilis, & inopinata, quod digiti manus adhibitis ſpinæ medicamentis eſſent curati. Verùm affectu omnino ſummoto orta eſt inter medicos quæſtio, quænã ſit eiuſmodi neruorum diſpoſitio, vt per ipſam ſeruato eorum motu, ſenſus pereat. Equidẽ id ipſum dicebã, quod priores medici dicere ſolebant, quod ſcilicet ſenſus per affici, motus verò perfacere aliquid, explicatur: quapropter vt quis moueatur, opus eſt robore: ſed vt ſentiat, vel minima facultas ſufficit. Cumque recte me hunc dixiſſe ſermonẽ putarẽt: quid igitur (inquam) num vidiſtis aliquãdo contra euenire, vt ſeruato ſenſu, motus periret? Tum cæteris omnibus ſe nunquam conſpexiſſe dicentibus, vnus id cõfiteri audebat: ac nomine laborãtis citato, teſtes quoque adhibere policebatur. Quamuis hoc cum propoſita ratione pugnare videretur, in partibus motis illis quidem, non verò ſentientibus (etenim quod ad hanc rationem pertinet, fieri haudquaquã poteſt, vt perdito ſenſu, motus à voluntatis imperio prodiens ſer-

Senſus amiſſus illæſo motu.

Alius moueat.

Motus volũtarius.

uetur) rurſus orabāt, vt cauſam explicarem, quamobrem vtraque appareāt. Ea verò (vt planè intelligūt ij, qui neruorum diſſectionem didicerūt) talis eſt: Omnis voluntarius motus, ad muſculorum officium pertinet: quippe nullus neruorum per ſe, ſine muſculo, vllam huiuſmodi inanimantis particulis actionē efficere poſſunt, ſed per muſculos, omnes à conſilio & voluntate prodeuntes motus perficiunt. ad partes verò mouendas, muſculi ipſi aliquando quidem manifeſtè perueniunt, aliquādo verò per medios tendones, quos aponeuroſes (id eſt deneruationes) aliqui cognomināt. Atq; ex hoc genere ſunt tendones, quibus digiti mouentur, haud abſimiles his, qui toni ab Hippocrate nominātur, rotundi ſcilicet. Si itaq; muſculorū neruos affici cōtingat, motus digitorū perit: ſi verò eos qui ad cutē perueniūt, tangendi ſenſus corrūpitur. Sed vbi tota reſoluuntur mēbra, cùm videlicet cōmune principiū affectum eſt, ſimul & ſenſus & motus pereunt: atq; tum locū primario affectum, ex laxorum neruorū multitudine dūtaxat, inuenire poteris, idq; ſi exquiſitè cognoueris cōmunia ipſorū principia, quæ in neruorum diſſectione percurrimus, cū nullus ante me huiuſmodi diſſectionē accuratè tractaſſet, vtpote nemine non plus minus errante.

Tendones.

Toni, epidem. lib. 2. ſect. 4.

Paralyſis.

Igitur

Igitur solus ille, qui in ipsis fuerit exercitatus, exquisitè cõsiderare poterit, in qua vertebra, spina sit affecta: siue tota, siue altera eius pars afficiatur. Nã accidit, vt dextra pars dũtaxat afficiatur, altera omnino illæsa: aut è cõtrario, vt illa manẽte integra, sola sinistra affectum sustineat. Atq; hac ratione, interdum tota pars sinistra resoluitur, dextra parte manente illæsa: interdum contrà, dextra pars duntaxat & afficitur, & resoluitur. Vbi verò nõ affecta spina, tantũ vnus nerui processus læsus est, eas duntaxat partes resolutio consequitur, in quas neruus ille distributus est. Accidit enim interdum, vt duo, aut tres duntaxat neruorum processus afficiantur, quum interim spinam nulla noxa infestet. Sic affectus erat is, qui per reliquas quidem manus partes omnes, ita fuit resolutus, vt neque sentiret, neque moueretur, sed in tribus digitis sensum habebat integrum. Porrò cuidam alteri, nõ solum ii manserunt illæsi, sed etiam eorum musculorum, in quos neruorũ propago sub septima vertebra exorta distribuitur, motiões seruatæ sunt. Atq; alius, ob casum ab alto vehementer afflictus, solos eos musculos resolutos habuit, qui huius nerui partes suscipiunt. Idẽ etiã in iis duntaxat cutis partibus sensum amisit, ad quas prædicti nerui † ramusculi demittũtur.

Pars altera spinæ affecta.

Neruorũ spinæ affectorum notitia.

† ἀπονευ-μάδες

Igitur ſi ſcire deſideras in qua vertebra ſit affectus, vtrum in ſola nerui cuiuſpiam propagine, an in ſpinali quoque medulla, in neruorum diſſectione te exercitatum eſſe oportet: communemque habere methodum, qua reſolutos muſculos, vnà cum cute quæ ſenſum amiſerit obſerues. nã ſpinali medulla in aliqua vertebrarũ affecta, omnes partes inferiores reſoluuntur. Quòd ſi in altera parte lædatur, altera manente illæſa, partes duntaxat quæ illi è directo reſpondẽt, reſolutio infeſtabit. Si verò nerui radix afficitur, reliquę partes omnes affecto loco inferiores, nihil afficientur, ſed ſolæ illæ partes reſoluẽtur, in quas ſinguli nerui diſtribuũtur. Hæc ſi accuratè didiceris, circa reſoluta mẽbra, relicta ſpina, omnino occupaberis: huic enim adhibitis remediis, partẽ affectã curabis. Sic etiã ſi nõ circa ſpinã, ſed in regione illã ſequente, neruus afficitur, partim ex muſculis, partim ex cute, quærendæ ſunt notæ. Cutẽ quidẽ facile eſt cognoſcere, nã oculis ſubiicitur: muſculi verò, ex actione quæ periit deprehẽduntur. Proinde neceſſe eſt, circa muſculorũ ſectionem te exercites, vt cognoſcas, cuius actionis quilibet ſit inſtrumentum: ſic enim duntaxat diſcernere poteris partes, quarum actio perit nullo morbo corporalẽ ipſarum eſſentiam infeſtante, aut in quibus præcedit

Muſculi cognitio.

morbus, vel fiens, vel factus. Verũ morborũ genera & differentias omnes ex eo didiciſti libro, qui de Morborum differentiis inſcriptus eſt: atque ſimiliter ex alio accidentium differentias. at de cauſis vtrorumque etiam ſeparatim ſcriptum eſt. In vno quidem de morbis, in tribus verò de accidentibus: in quibus exercitari oportet eum qui facile voluerit inuenire, diſcernereque & cauſam, & affectum, & ſedem affectã. Etenim fieri non poteſt, vt omnia per concurſum doceantur quamuis eorum, qui ab experientia empirici vocantur, huiuſmodi fuerit opinio. Qui verò accuratè & præcedentia, & præſentia cognouerit accidentia, atque ſic ad curandorũ morborũ experientiam via & ratione peruenerit, inueniet & locum affectum & ſimul ipſam diſpoſitionem. Sed id magna ex parte accidit partibus, quæ in intimo corpore conſtituuntur, veluti pauloante de his qui ſenſum & motum perdiderunt, oſtendimus. Atq; non ab re fortaſſe fuerit narrare quædam quæ iam facta fuerunt, cuiuſmodi hæc ſunt. Puer annorum ferè ſex, inuitus per aluũ excrementa deiicere incœpit reſoluto derepente circa ſedem muſculo. Quinetiam ſeni quondam huiuſmodi euenit accidens, atque rurſus alius puer, ætatis ferè annorum quatuordecim excrementa inuitus per aluũ

Librorum de morb. & ſymptomatis vtilitas.

Syndromas empirici fingunt ex proprijs accidentibus, communibus & cauſis externis.

Excrementa ſponte deiecta.

deiecit, infeſtãte ſimul veſicam dolore, atq; alteri vrina quoque fuit ſuppreſſa. Contrà, alius vrinam inuitus excreuit, atque alius nõ ſolum vrinam, ſed alui quoque excrementa inuitus deiecit. In iis omnibus, ea quæ præceſſerunt, ſcrutari oportet. Nam in totũ aut refrigeratam, aut ictam ipſorũ ſpinam, arbi-

Muſculi circa ſpinam affecti.

trandum eſt. Sed frigus quidem, vni duntaxat affecto muſculo nocet: ictus verò, magna ex parte pluribus noxã infert. Nã perrarum eſt, vt icta ſpina vnus afficiatur muſculus, quoniã nerui ex ſpina orti in plures muſculos diuiduntur. Verùm vbi ob ictũ affectus eſt muſculus, ſi ſuperueniens inflãmatio ob negligentiam in ſcirrhum coierit, reſolui ipſum contingit, quanquàm id raro acci-

Spinæ refrigeratio.

dere videatur. At verò frigus ſæpenumero vnum lædit muſculum, maximè cum qui in ſuperficie ſedis eſt, ſiue ſederit quis ſuper lapidem frigidum, ſiue in aqua frigida ſupra modum fuerit verſatus. Igitur puer cuius & veſica, & ſedes lędebatur, cũ in fluuio piſces venaretur, ſic fuit affectus. Nonnullis etiam

Curatio.

in aqua frigida natantibus, itidẽ accidit. Hos itaque ſic affectos, curare oportet, calorifica auxilia locis affectis adhibendo. Quibus verò neruorum à dorſi ſpina ortorũ quiſpiam fuerit affectus, eius principio adhibẽda ſunt remedia. Sæpenumero etiam vbi ab alto lo-

co

eo quis cecidit, aut vehementem fortemque ictum spina subiit, inflãmatio ad plures partes extẽsa, nõ solũ musculis, sed vesicæ quoque noxam intulit, quibus ob vesicæ ipsius affectũ, vrina supprimitur. Sunt quibus non solum vrina, sed alui quoque excremẽta penitus retinentur, affectis scilicet intestinis. Nam vt musculi affecti, actiones à consilio & voluntate pendentes: ita & vesica & intestina, naturales actiones lædere possunt, eo quòd ipsis cõtractis excernũtur ea quæ continent. Atque in hac re plurimũ differũt naturalia ab animalibus instrumẽtis: siquidem naturalibus cognatam actionis vim esse, animalibus verò instrumẽtis à principio (veluti lumen à sole) ipsam defluere, iã ostensum est. Ergo vt magneti lapidis vis inest, qua ferrum attrahere potest, ita naturalia quoq; instrumenta omnia, facultatẽ habẽt, qua actionem suam perficiunt. Proinde si permanens fuisset ipsorum essentia, neque arteriis neque venis indiguissent. verùm quia nutrimẽto egent, seruareque oporteat innati caloris temperiem, hanc ob causam, & venis indigebant, & arteriis. Sic etiã musculi, vt essentiã suam seruare posint, non secus quàm naturalia instrumẽta, & venis & arteriis indigẽt. At quia cognatum sensus & motus principium non habent, idcirco neruis (per quos

Vrinæ suppressio.

Aluus astricta.

Naturalia instrumenta.

Animalia instrumenta.

Musculorum compositio.

hoc ipſis influat] ſemper indigent, qui illis ea ſuppeditare poſsint, quēadmodū ſol omnibus rebus quas illuminat, ſpendorem affert. Quamobrem ſolis partibus, quæ & ſentiendi, & mouendi vim habent, accidit, vt ipſis interdum haudquaquam affectis, nihilo minus eorum actio pereat: id quod naturalibus inſtrumentis accidere nō ſolet. quoties enim horum actio læditur, ſemper primario affectu laborant. Verùm animalibus inſtrumentis omnibus, naturale quoque munus debetur: quippe & arteriarum, & venarum adminiculo indigent, ad eſſentiam ipſorum ſeruādam. Ideo accuratiſsimè intueri, ac diſcernere oportet, quæ accidentia eis, ea ratione qua aut naturalia, aut animata ſunt, ſoleant euenire: veluti alterari (vt ita dicam) à vicinis, ipſis, vt naturalibus: alterationem verò ſentire vt animatis, euenit: Sic oculis quoque ſæpenumero contingit. Nam vapores à ventriculo elati, ipſos omnino alterant. verùm tam exigua alteratio non ab omnibus ſentitur, niſi ſynceriſsimam habeant ſenſificam facultatem. voco autem ſynceriſsimam, quæ minimas quaſque res cernere poteſt.

Naturalia inſtrumenta.

Animalia inſtrumēta.

Synceriſſima viſio.

LIBRI PRIMI FINIS.

CL. GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LIBER SECVNDVS.

*

In hoc libro totus ferè Galenus est contra Archigenem in proprietate, hoc est specie, & qualitate dolorum, vnde non tam dispositiones quàm affectas partes inuenias. Fuit hic Archigenes insignis medicus, & testimonio Galeni probus. Ex cuius præcipuè commentariis de locis affectis, horum librorum partem Galenus transtulit. Inuenias quoque apud Galenum in libris de compositione pharmacorum κατὰ τόπους, & κατὰ γένη, *qui ante Galenum hoc idem argumentum de locis affectis tractauerunt.*

SCOPVS est, iubente semper Erasistrato, exercere mentē cum in aliis artis operibus, tum verò in ea, quā nunc proposuimus, affectorū locorū notitia. Circa quam tres sunt exercitationis modi. Vnus circa singulas corporis partes, quas locos nomināt: Alter circa causas & dispositiones: Tertius est de accidētiū differētia. Igitur à locis sumptus modus, huiusmodi est: Affecto cerebro, huiusmodi

Exercitationis modi tres.

Locos.

ſeparatim eueniunt accidentia: Ventriculo affecto, hæc ſunt propria: Colo affecto, hęc: atq; in reliquis ſimiliter. A diſpoſitionibus, & cauſis, talis eſt: Inflãmationis ſeorſum, huiuſmodi ſunt accidentia: Scirrhi, huiuſmodi: Refrigerationis, hæc: Plenitudinis, hæc: διαφθορᾶς (id eſt corruptionis ciborum) hæc. Ab accidentibus, vt hoc doloris genus, haſce diſpoſitiones portendit, aut hoſce locos: tuſſis verò hæc: ita & vomitus, ſanguinis profluuium, fluor alui, conuulſio, rigor, quæ eſt concuſſio totius corporis, horror, delirium. Quum enim hæc omnia inter ſe hoc pacto diſtinguuntur, facile intelligetur, quid vel bene, vel male dictum fuerit. Quòd verò ſic ſeſe res habeat, planè diſces, ſi ſingula conſideraueris.

Διαφθορὰ eſt cũ humor adeo vitioſus eſt vt nullo caloris & naturæ opificio alimẽti formam & qualitatẽ ſuſcipiat.

De his quæ ab Archigene ſcripta ſunt putante ex doloris ſpecie ſedem affectam poſſe diſcerni.

CAP. I.

QVale hoc ſit quod ſtatim initio proponatur: quũ in hoc genere multus ſit Archigenes, qui ex dolorũ differentiis, locos affectos ſignificari exiſtimauit, exactè ſuper his conſiderandũ eſt. Nam ſtupidum quidẽ dolorẽ in neruis fieri dicit, ſed planè peccat. quippe cum ſtupor à frigida diſpoſitione oriatur, non neruorum dũ-

taxat,ſed etiam venarum,arteriarum,carnis, membranarum,tunicarum,& cutis erit. Igitur ſi ob id, quòd hæc omnia per neruos ſenſum habent,ad neruos diſpoſitionem refert,cur non reliquas omnes dolorum differentias,propriè ad neruos pertinere dicit? Quippe vt dolor,triſtis ſenſus eſt: ita voluptas,blandus eſt ſenſus. Ergo non ſolùm ſtupor in neruis eſt, verum etiam reliquorum dolorum omnium, quos ipſe quoque Archigenes deſcripſit, vnuſquiſque. Quòd ſi rem accuratius inſpexeris,haudquaquàm doloris,ſpecies dicendus eſt ſtupor: veluti neque vlceris ſpecies,vlcus inflammatum. Sed duarum potius rerum,in his quidem vlceris & inflammationis, in illis verò doloris & ſtuporis concurſus eſt. Etenim ſtupor refrigeratio inſignis eſt, idcirco corporibus ita diſpoſitis, & ſenſus & motus difficultatem inducit. Quemadmodum completa refrigeratio,& ſenſum & motum omnino tollit. Sed quod ſtupor diſpoſitionis ſit nomẽ, non ſenſus,aut doloris, ſic dicente Hippocrate declaratur: *Stupor enim mediocris, dolorem ſoluere poteſt.* Nam ſtupor,ob refrigerationem fit,vt planè videre eſt in his, qui in hyeme per frigora proficiſcũtur, atq; in refrigerantibus quoque medicamentis: Nam ſi extrinſecus immodice adhibeantur,

Dolor.

Voluptas vel delectatio.

Stupor.

particula ipſa ſtupida euadit: quæ deinde ſenſum quoq; omnino amittit, ſi vehementiſsimè refrigeretur, idque nō ſolū à medicamēto, ſed etiam à circūfuſo nobis aëre. Equidem noui quoſdam adeo refrigeratis pedibus, vt in primis quidem ſenſus periret ſequētibus verò deinde diebus, emortui pedes putreſcerent. Ergo vt perfecta refrigeratio, & ſenſum penitus aufert & motum, ſic moderatior, & ſenſus & motus difficultatem inducit. Nominaturque (vt dixi) huiuſmodi refrigeratio, ſtupor. Itaque ſtupidum dolorē diſpoſitio efficit frigida ſimul & dolorifica: indicante id nomine, non doloris (vt dixi) differentiam, ſed dolorem ſimul, & frigidā diſpoſitionem, aut ab ipſa inductam particulæ, & ſenſus, & motus difficultatem. Conſtat autem quòd conſtrictas vehemēter particulas, atque eos quoque, qui torpedinem animal, dum adhuc viuit, tetigerint ſtupor infeſtare ſolet. Et quibus membrū aliquod ſtupidum fuerit, ii quicquid tetigerint, obſcuro, & hebeti ſenſu percipiunt, neque moueri poſſunt, ſi verò moueri cogātur, dolent. At citra hoc quòd moueri tentēt, affectum ipſum ſtuporis haud obſcurè ſentiunt, ſed tum nequaquā dolent. Proinde male Archigenes enūtiauit, ſtupidum dolorem ad neruos propriè pertinere. Stupor enim diſpoſitionis, nō loci affe-

cti

Nimia refrigeratio.

Paulus libro. 2. cap. 39.

Torpedo. 4. de ſympto. cauſ.

cti indicium est. Atqui paulo post rursus Archigenes propriè ipsum ad musculos pertinere ait, habet autem dictio vtraque adhunc modum: prior quidem, Nerui autem cōtorti, distenduntur, & indurantur, atque hi stupidos inducunt dolores, atque dure intendentes. » Deinde paulo post, in hunc sermo- » nem prorumpit, Musculi carnis neruorumq́; » mixtura, tanquam propria substantia constituti, arteriarum quoq; in doloribus mixtio » nem præ se ferūt, stringentes (vt ita dixeris) » atq; latè distenti, ac stupidè pulsantes. In ho- » rum sermonum priore neruos ait stupidos » inferre dolores. In altero verò musculos stupidè pulsare: stupidum non ad affectus, sed ad partes, referens. Sed vt dicebā: stupor non particulæ cuiuspiam proprius affectus est, sed dispositio: quæ quidem in omnibus corporibus fieri potest, sed non in omnibus sensibiliter apparere, quippe in his duntaxat apparet, quæ suos affectus sentire, & pro voluntatis imperio moueri nata sunt. Cæterū his, quæ manifestè in musculis apparent sermo ipsius repugnat: quinetiam indistinctè prolatus est, ac fortasse non intelligit, nusquam in corpore carnem ipsam per se inueniri. Nam musculi quidē in plurimis vel capitibus, vel extremis partibus neruosi sunt, vbi etiam tēdones inueniuntur. Id verò quod in medio

Malè hic quoq; Archige. ad musculos nō dispositionem stuporem retulit.

Musculorum compositio.

con

Caro. continetur, omnes homines carnem nominant, nemine intelligente, quũ exquisitè dissecatur, non esse solam carnẽ, sed cũ tenuissimis quibusdam veluti fibris, in quas neruo *Fibræ.* sum genus resolutũ est. Voco autem neruo *Vincula.* sum genus, in vnicam appellationẽ cogens, *Tẽdones.* tum vincula, tum tẽdones. quippe ex iis per carnem dispersis, musculorum ostendimus essentiam consistere: quæ vt permanere posset, venis indigebat & arteriis. *Arteriæ pulsant sine dolore.* Cæterùm citra dolorẽ pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamdũ bene valẽte. Vbi verò ingẽs oborta est inflãmatio, vel erysipelas, vel *Dolor ab inflãmatione.* abscessus, arteriarum pulsum cum dolore sentimus, quum antea per bonam valetudinem, neque cum dolore, neque sine dolore ipsum sentiremus. Etenim res ad hunc modum se habet. Duabus præcipuè occasionibus, vehemens dolor inflammatis partibus infertur: quum mouentur, aut quum à re quapiam comprimuntur. *Inflãmatus musculus.* Inflãmato igitur omnino musculo, duplici modo, dum attolluntur arteriæ, dolorẽ sentimus. Nã & mouentur, & ab adiacente carne cõprimuntur, *Pulsus.* & ipsam comprimunt. Atq; hac ratione partes inflãmatæ pulsant, quem veterrimi quique solum vocant pulsum: Posteriores verò omnem arteriarum motum, quẽ sensus percipere posset, similiter nominauerunt. Sed

non

non protinus ſtupidè pulſare, inſeparabiliter, aut omnino propriè, ad muſculos [affectos] pertinet: quũ ne pulſare quidem proprium eorum omnino ſit: ſi quidem pulſus (vt prius dictum eſt) dolorẽ quendam inſinuat. Nam in ſcirrhis, & œdematis, proprie appellatis, atq; in intẽperiebus, quæ ſine tumore cõſiſtunt, motus arteriarum dolorem haudquaquam excitat. Ac ne per inflãmatos affectus quidem, niſi quum maiores affecti ſunt, dolor infeſtat. Quinetiã ſine muſculo, arteria ipſa per ſe inflammatorium ſuſtinens affectum, cum dolore pulſat. Dico autẽ inflammatoriũ affectum, vt ſimul cũ inflammatione, & eryſipelas, & abſceſſus intelligatur. Huiuſmodi igitur affectuũ, quũ maiores fuerint, pulſus accidẽs eſſe cẽſetur. Quòd ſi aliquãdo in iis pulſus, ipſi ſcilicet laboranti, ſtupidus eſſe videatur (hic enim ſtuporis affectum ſentire poteſt (tum ſcire licet diſpoſitionem in muſculi neruis cõſiſtere: ſed ita conſiſtere, vt ad paralyſim) id eſt reſolutionem) tẽdant. Quippe ſtuporis diſpoſitio, inter reſolutionẽ, & integrã valetudinẽ media eſt. At pulſus cum dolore factus, ſequitur inflammatorios affectu notatus dignos, idq; ſemper in ipſis arteriis, atque in continentibus ipſas partibus, quas & ob anguſtiã premunt, & quum attolluntur, modo pars

Οἰδήματα enim apud Hip. & veteres omnẽ tumorem præter naturam notat.

Inflãmatorius affectus.

Paralyſis, reſolutio.

affecta

Peripneumonia. Pleuritis. Alias oßibus.

affecta ſentire nata ſit, veluti percutiunt. Ergo neque in peripneumonia, neque in pleuritide dolor pulſatorius euenire poteſt, idq́; ob partium naturam. Namq; pulmo ſenſum non habet, pleuritis verò membanæ coſtas ſuccingentis, morbus eſt: quæ vbi coſtis quidem vicina eſt, neceſſariò comprimitur. At media ipſius pars comprimi non poteſt, ſed

Media pars qua muſculis intercoſtalib. aſſidit non coſtis.

inflammationis duntaxat ratione dolet. Atque in hoc ſpacio arteriæ ſunt: quæ per intercoſtalia vocata ſpacia, & per craſſas, laxaſq́ue laterũ partes extenduntur, ac in profundo magis deliteſcũt, & ſuccingentem coſtas tunicam haudquaquàm attingunt. Harum igitur arteriarũ motus in pleuritide ab ægrotante, ſenſu non percipitur, tantum abeſt vt ei dolorem inferat. Nam inflammatis interdum intercoſtalibus muſculis arteriarum eleuationẽ dolorem inferre neceſſe eſt. proinde laborans, ipſum facile percipiet atque pro inflammationis magnitudine, ſentiet in parte inflammata pulſationem. Ob hanc quoque cauſam vbi vehemẽs fuerit pulſatio, ſuppuratur inflammata particula, conſequente ſuppuratione ingentes duntaxat inflammationes. Conſtat igitur ex his quæ iam diximus, quòd pulſatorius ſiue pulſatiuus, à Medicis vocatus dolor, per inflammatorios affectus fiat, atq; in corporibus ſenſibilibus: idq́; vel

Pulſatorius dolor.

vel per ſe, vel propriè, vel primario affectu in arteriis (nominet enim quilibet vt voluerit) in reliquis verò partibus ſenſibilibus omnibus, per conſenſum, eo quòd à vicinorũ contactu premantur. Quare neq; in hepate, neque in renibus vnquam huiuſmodi pulſatio apparet: quoniam nullus per totũ corpus ipſorum neruus diſperſus eſt, neq; etiam per pulmonem. Quocirca grauitas in ipſis ſentitur, quum tumoris præter naturam genus aliquod, ea infeſtauerit. Nam in horum viſcerum quolibet, adiacens membrana per quã neruus diſpergitur, ſenſu potitur. Quia verò à tumore qui eſt in viſcere, ipſa extẽditur, doloris ſpeciem appellatione dotauit. Proinde Hippocrates primus omnium ſcripſit: In renem dolor grauis. Poſt hũc verò optimorum Medicorum nõ pauci, nõ acuti doloris, ſed grauitatis ſenſum in prædictorũ viſcerum inflammationibus fieri dixerunt. Enimverò membranas vt quibus nullę ſunt arteriæ, non pulſare rationi conſentaneum eſt, quemadmodum neq; cutem, etiam ſi vehemens aſsit inflammatio: atque eâdem rationes, neque adenes, quibus nullæ ſunt arteriæ. Etenim huiuſmodi partes, quum inflãmatæ ſunt, vnico dũtaxat doloris modo vexantur, extẽſionis. Quippe huiuſmodi doloris ſpecies, à nullo ſentientium corporum,

Hippocr. libr. epid. 6. par. 1.

Extẽſiuus dolor.

in inflammatoriis diſpoſitionibus ſeparari poteſt. Reliquæ verò doloris ſpecies, quibuſdam partibus accidere poſſunt, quibuſdam non poſſunt. Igitur meminiſſe eorũ ſemper oportet, ac cognoſcere ſingulorum locorũ naturam: quinetiam intueri, quis vnicuique parti modus doloris peculiariter conueniat, quis verò contra. Proinde reſumentes rurſus ipſos dicamus. Quippe vnus doloris modus eſt, qui per inæqualem intemperiẽ in affecta parte conſiſtit, vt nulla re ipſam extrinſecus attingente. Alius qui ob tenſionem fit, non ſoli affectæ parti proprius, vt qui vicinas partes interdum afficiat. Eſt item dolor qui à tãgentibus dũtaxat, in affecta particula generatur, quum videlicet vel compreſſa, vel contuſa, vel à re quapiam ſuperueniente vulnerata dolet. Atque is doloris modus, qui à motu procedit, quemadmodum paulò ante de arteria dictum eſt, à re quadã media dolorem efficiente pendet, etenim quæ per ſe mouetur pars, tenditur: & ad vicinas accedens comprimitur interim, & contunditur, & vulneratur. Si verò nulli inciderit, eam ſola tenſione, dolere neceſſe eſt. Veluti partes omnes ab aliis motæ, ſi nihil extrinſecus ipſas tangat, nullo, præter eum qui neceſſarius eſt, dolore afficiuntur. Cæterùm alibi me frequenter dixiſſe memini, primas doloris

Doloris modi.

ſpecies

species duas esse: quum affatim temperies alteratur, atque quũ soluitur continuitas. Quę cum iam dictis haudquaquam pugnare videntur. Nanque pars intenta, aut compressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continuitatis solutionem. Neque enim quum acu quispiam vulneratur, alio affectu laborat, q̃ si ab acri humore facta fuisset erosio, vtpote per vtrunque affectũ corrupta cõtinuitate. Igitur non eandem doloris speciem excitant, mordax humor, & plurimus. Nam ille rodendo dolorem excitat, hic verò tendendo, flatuosi spiritus exemplo, ac veluti vrina vesicam intendit quum nõ redditur. Verùm in erysipelate, & inflammatione, atq; in totum in affectibus inflammatoriis, nõ solùm quia intentæ sunt [ob repletionem] partes laborãt, verùm etiam quia intemperie affectæ sunt, ac ne hac quidem exiguam, ad dolorẽ inducendum, vim habente. Id quod declarant hi, qui per vehementem hyemem profecti, manus ad ignem affatim calefacere tentant: intolerabilem nimirum sentiunt dolorem, & quidem maximè in vnguium radice. Porrò memini, mihi ipsi accidisse dolorẽ vehementissimum, vt mihi viderer in intimo vẽtre terebro perforari, in eo potissimũ spatio, per quod à renibus ad vesicam vreteras scimus extẽdi. Iniecto deinde rutaceo oleo,

Vt libr. de inæquali intẽperie, et libro de sympt. 4. & libr. de victu acut. cõ. 1.

Galeni colica.

quum id paulò pòst excernere tentarem, excreui simul grauissimo cũ dolore, humorẽ vitreum à Praxagora appellatũ, quippe vitro fuso, tum colore, tũ substantia, haud absimilis erat: atq; id aliis quoq; accidere cõspexi. Quòd verò hic tumor sit frigidissimus, iam à Praxagora dictum est, qui ob hoc vitrei nomen ipsi imposuit. Id enim haud obscurè percipitur sensu tactus tum ipsorũ qui illum excernunt, tum aliorum si quis confestim ipsum tãgere voluerit. Sed dignũ vtiq; admiratione est, quomodo frigidus excidere possit, neq; ab excretionis violentia quũ excidit, calidus euadat. Equidem putabã lapidem in altero vreterum impactum, adeò erat, vt mihi videbatur, doloris ipsius species perforanti similis. Atqui vacuato humore, doloreq; sedato manifestè constabat, neq; lapidem fuisse causam, neque in vreteris, aut renibus, locum fuisse affectum, sed in intestinis potius, præcipuè verò crassioribus. Neq; enim vt à tenui corpore, breui temporis spatio exire poterat, sed à profundo quodã & quidem crassiori corpore, quàm sit tenuium intestinorum tunica, ferebatur. Huiusmodi dolores, omnes ferè medici colicos nominare videntur, quanquam ab ea parte qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest, quòd magis colon quàm tenue intestinum

Vitreus humor.

Galenus deceptus.

Dolores colici.

num dolor afficiat. Nam huiuſmodi dolores, perinde ac ſi terebro partes perforentur, moleſtare ſolēt, narrātibus ita infirmis. Sunt alij dolores per quos palus videtur infixus, qui & ipſi corpus affectum craſſum motu eſſe ſignificant. differunt autem inter ſe, aut multitudine, aut craſsitudine, aut motu, aut rei dolorem faciētis potentiâ ſiue ea humor fuerit, ſiue ſpiritus flatuoſus. quippe paucus
20 plurimo, & tenuis craſſo, & permanens moto, minorem dolorem excitare ſolet. Atque qui ad vehementem refrigerādi vim haudquaquam accedit, vehementiſsimè refrigerante minus cruciat. Verùm hoc doloris genus, ad craſſum inteſtinum referendum eſt, ſiue palum ibi infixum, ſiue terebro perforari locum quis putauerit. Atqui huiuſmodi dolores, ab eo quo lapis impactus eſt, diſcerni nō poſſunt, niſi quis accidētia quæ poſt-
20 eà conſequuntur expectauerit. Quamuis ob huiuſmodi ignorantiam, quod ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxam inducamus. ſiquidem vtriuſque doloris præſidia, omnia communia ſunt, & quidem calorifica in primis, ſiue ea extrinſecus adhibeantur, ſiue iniiciantur. Deinde niſi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum, quæ dolorem obtundere poſſunt, aliquod adhibēdum eſt: cuiuſmodi eſt

Differentia dolorū quadrifariā ſumitur.

Lapidis renū, & colicæ incerta diagnoſis à principio.

Philonis Antidotũ.

Nephritidis notæ.

Vrina cruenta.

Colicæ signa.

id quod à Philone institutum est. Verùm si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdũ vnà cum cruore excernitur. etenim radit ea corpora per quæ trãsit, maximè si vel asper, vel acutus fuerit lapis, ac si posteà vrinas inspexeris, sabulosa quædam subsidere inuenies. Quod si in colo affectus constiterit, neque lapis, neq; cruor, neq; arena, sed humor aliquis, qualis iam dictus est, subsidere videtur. Atq; alia quæ ad affectũ intestinũ pertinent, apparẽt accidentia. Protinus enim inflatio quædã, & distẽtio, & flatus complures † præsertim postmodũ, & tormina, & excrementa flatibus plena videbuntur. Ea autem discernere licet, si super aqua natent, ac bubulo stercori similentur, quin etiam cibi tum cupiditas tum cõcoctio deterior, tum quæ præcedit morbũ, tum quæ comitatum quæque cõsequitur, propter cõsensum ventriculi: qui simul cũ ea parte quę primariò laborat afficitur. Insuper colicos nominatos affectus, magna ex parte præcedit & cruditas & spiritus flatuosus, & vomitus, & nausea quæ multò tempore inanis permanet, & in præcordiis mordacitas, & † fastidiũ, & indigentia plurima. Igitur ex huiusmodi quidem doloribus, ij qui vehementissimi sunt, haud ab re in crassis intestinis cõsistere putantur: qui verò mitiores sunt, ex duobus alterum

† καὶ μᾶλλον ἐξ ὑστέρου.

† ἄσην τε καὶ ἀποσιτία quibus vocibus non tã fa-

stidium cibi, quàm quod implacidè & inconstanter habēt, omnemq; figuram corporis subinde variant, vt modo in dextrum latus, modò in sinistrum decumbant, ac proxinus in dorsū, aut ventrē iaceāt, quod & ῥυστασμὸν inde & δυσφορίαν vocant.

alterum necessariū est: aut quòd in his ipsis sunt, sed à leuiori causa: aut ꝙ in tenuibus consistant intestinis, sed qui mordaces sunt, à mordaci humore intestinum erodente, fie ri solent. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedunt: vtpote per quam intestina exulcerantur, quam vel solam, tum recentiores Medici, tū antiquorū non pauci, dysenteriam nominant. Ex his nonnulli solùm hanc, sed aliam quoque quæ cruenta, ob excretorum speciem nominatur, dysenteriam appellant. Nam interdum syncerus plurimusq; sanguis, interdum veluti limus & fæces ipsius non paruæ quantitatis excernitur. Verùm hæc affecti iecinoris accidens esse censetur. Ea verò per quam syncerus multusq; sanguis excernitur, vniuersum corpus plerunque euacuat, haud secus quàm hæmorrhoides, aut muliebre profluuiū. Verùm de his posthac rursus nobis agere licebit. Nunc ad dolorem species redire oportet, eas enim in hoc libro persequi potissimum proposuimus. Igitur iterum incipiamus ab eo dolore quem punctoriū vocant, qui circa membranas potissimum consistit

Sanguis à toto corpore.

Hæmorrhoides.

Mēstrua.

ipſius affectus veluti radice eo loco fixa, vbi membrana pungitur: dolore verò circa locum punctum, ad magnum ſpatium circulatim ſe fundente: atq; hoc modo in laterali morbo dolorem punctoriũ eſſe, & in inflãmatione pulſatiuum, apud omnes ferè medicos in confeſſo eſt. Non tamen hæmodiæ, id eſt, dentiũ ſtupori, ſimile quid dolor mẽbranoſorum corporũ habet (vt Archigenes ſcripſit.) haud enim ignoramus ori dũtaxat, neq; toti tamen ori, eã accidere: ſed dentes, gingiuasq; infeſtare ſolet affectus quidam, quem hæmodiã vocamus, hãc verò oratione quidem enarrare impoſsibile eſt, ſed cùm quiſpiam & auſteros, & acidos cibos ingeſſerit, ita vt affectus aliqui ſequatur in dẽtibus, & gingiuis, eũ in omnibus eundem eſſe credimus, ſiquidẽ videmus nos magna ex parte ſimiles eſſe in affectibus tolerandis, ita vt ab iiſdem cauſis, eadem ſuſtineamus. Talẽ quidem dolorem in ore duntaxat fieri ſcimus. Sunt alia dolorum genera ab Archigene perſcripta, quæ neque dum fiunt cognoſci, neque dum proferuntur intelligi poſſunt, veluti holcimos (id eſt tractorius.) auſterus, dulcis, leuiter acutus, † ſalſus viſcoſus, ferus, ſtringens. Atque huiuſmodi nomina in libro de Pulſibus ſcripta poſteritati reliquit, quæ auditores nihilo doctiores reddere poſſunt,

Dolor punctorius.

Pulſatiuus dolor.

Hæmodia Stupor dẽtium.

†Græcè eſt ἀγκύλον. Copus videtur legiſſe ἁλικόν.

ſunt,eo quòd doctrina quęque propria deſyderat nomina. Si enim de ſaporibus,aut omninò de propriis quę lingua iudicantur diſſeramus,dicemus vtiq; auſterum, & acerbũ, & ſtringentem, & mordacem, & ſalſum, & dulcem,& amarum.Si verò de his quę tactu iudicantur, humidum corpus, & aridum, & calidum,& frigidum, & aſperum, & leue, & molle, & durum, & acutum , & obtuſum. Haud ſecus de his quæ viſu diſcernuntur, rubrum,flauum, nigrum, album, fuſcum, aut aliud quidpiã huiuſmodi.Quòd ſi appellationes ipſorum permutaueris, quid dicas auditorum intelliget nemo,veluti de adſtringente, aut auſtero dolore. quippe fieri non poteſt: vt quid ſit dulcis dolor, intelligatur. Nã dolor ſemper moleſtare laborantem ſolet,atqui dulcia quęque iucunda ſunt. Igitur quam veriſsimũ eſt, Archigenem circa medicæ artis opera fuiſſe ſtudioſum: quo pacto tamen in huiuſmodi nomina inciderit, quũ ſæpenumero inueſtigauerim, inuenire non potui: Videamus ergo quid manifeſtè ex ipſis colligere poſsimus, veluti paulò antè de torpido labore iam feciſſe videmur. Nam iuſtũ eſt vt obſcura nomina in dubio derelicta, inutilia reputẽtur, perinde ac ſi nũquam ſcripta fuiſſent. Quæ verò clara ſunt, iudicẽtur nõ ratione dũtaxat, ſed multò etiã præ-

Nomina dolorum.

cedente experimento,quãquam huiuſmodi *Ineffabile* iudiciũ perdifficile eſt. nã plerunq; aliis nos credere oportet, qui ſuos affectus ob animi mollitiem,neq; cõſequi planè, neq; ſi conſequantur,eos enarrare poſſunt:aut quia oratione quid patiantur:declarare omninò nequeunt (quippe non paruæ facultatis ea res exiſtimatur)aut quia affectus ipſe ineffabilis eſt.Ergo relinquitur,quòd nemo ſingulorum dolorum ſpecies cõſcribere poteſt,niſi ipſemet paſſus fuerit, ſitq; Medicus, qui interpretãdi aliis facultatẽ habeat,& qui prudẽter, & ſine mollitie, cõprehẽdere poſsit ſuos affectus, dum laborat. Atqui nemo inuẽtus eſt qui per totũ ætatis ſuæ decurſum, omnes affectus ſuſtinuerit,etiã ſi perquã morboſus fuerit.Proinde nõ poſſum nõ mirari, quum eorum proprietates ab Archigene ſcriptas lego,ita ſcilicet ipſo narrante, tãquam omnes paſſus fuiſſet quanquam non admodũ morboſus erat Archigenes. Si enim vnã aliquã partem,& infirmam , & morbidam habuit, nõ protinus omnibus laborauit:veluti nec reliquorum mortaliũ vllus. Neq; enim inuenire eſt hominem eundem, qui ſimul & caput habeat infirmum, & thoracẽ,& pulmonem,& hepar,& lienem,& vẽtriculũ,& inteſtinum ieiunum,& colum,& veſicã,atq; reliquas id genus partes. Videtur itaq; Archi-

genes

genes propriis quibuſdam conſiliis, & quidem dialecticis potius, quàm affectuū ipſorum experientiâ fulcitus, pro viribus dolorum ſpecies explicare voluiſſe.

Quòd ea quæ ab Archigene dicta ſunt, aliqua verè, & abſolutè, & clarè: alia omnino obſcurè, imperfectè, indiſtinctè, & falſò dicta ſunt.

CAPVT II.

VErùm vt ſtudioſi maiori à nobis copia dotati recedāt, propoſita eius oratione, eos qui in arte exercitantur, moneo & hortor, vt quæ planè vera ſunt, ea duntaxat eligant, ipſiſq; credant: quæ verò ab iis abhorrere videbuntur, ea præteriri oportet. Igitur Archigenes quū reprehendiſſet Aſclepiadem dicentem in articulari morbo neruum affectum, dolore haudquaquam cruciari, quod nihil omnino ſentiat: carnem autem, quanquam non affectam, dolere tamē, vtpote à parte vicina compreſſam. Poſteà ad verbum ita ſcribit: Porrò vaſa vehementer compreſſa, capitis dolores ſine inflammatione obortos arcent, veluti prohibita in ipſa incurſione, id quod barbaricum vinculum tum maximè perficere poteſt. Sphacelodes verò altera capitis parte dolores diſſectio eorum, ſed maximè arteriæ circunſcribit. Quæ primò affecta, pulſatorium

Archigenes.

Βαρβαρικὸς διαδεσμός.

Nā in remediis cephalalgias vincula ſunt inducta fronti & tēporibus.

penetrantemq́; dolorem inducit,ac rotunda euadit,horrorē planè excitās,quemadmodū venæ quædā in varices degenerāt. Nerui verò intorti distendūtur,ac indurantur, atque hi torpentes inferūt dolores,dura distentione cruciātes,& profundos, & infixos, & angustiæ plenos,& minimè fusos. Membranæ in latum discurrentes, & inæquales dolores excitant,atq; crebro ita laborant, vt hęmodiæ,(id est dentium stupori) simile quidpiā habeant,trāsmisionis videlicet asperitatem. Ita superficies quoque & membranæ in media carne contentæ, quæ dilaniantes quoq; dolores inferunt. Dolores verò à membranis ossa circundantibus dependentes, perinde affligere comperiuntur, ac si in ossibus ipsis consisterent: A venis,graues & †descendentes, & æqualiter infixi dolores suscitantur. A carne autem, & fusi & laxiores, quapropter non adeò extendi videntur, sed arbitratur laborans sensum asperis quibusdam rebus impleri. Musculi carnis neruorumq́ue mixtura tanquam propria substantia constituti,arteriarum quoq; in doloribus mixtionem præ se ferunt, stringentes (vt ita dixeris) & cum capaci latitudine intenti & torpidè salientes. Ex reliquis verò vlcerosus quidem dolor, & in vlceribus leuiter acutus, & maximè dulcis, & qui pruriginem indu-

† Καθιλκοντίς.

cere

„ cere poteſt, ad ſuperficiē pertinere videtur.
„ Punctorius autem profundas partes infeſtat:
„ infixus autē, cum ſinus acceſſerit. Stimulans
„ autem, partim eorum quæ in loco ſunt, ali-
„ quid affectū eſſe declarat, partim contra, vt-
„ pote qui haudquaquā profundas partes oc-
„ cupat. Lacerans autē eſt, qui in ſinu cōſiſtit.

Hic eſt primus Archigenis ſermo ex libro primo de Locis affectis, quo docere conatur quomodo ex dolorū differentiis partes affectæ poſsint inueniri. Igitur rurſus ab initio ipſum examinemus, nō obiter & traſcurſim. Sphacelodes (inquit) hemicranias, vaſorū diſſectio intercipit. Igitur quos dolores nominet ſphacelodes, inuentu difficile eſt. nō enim inter omnes cōuenit, quid hæc vox (ſphacelos) ſignificet. Sunt enim qui dicūt ipſam vehementē dolorē declarare, alij tantum inflāmationis exceſſum: vt partē ad corruptionis periculū inducat, quæ diſpoſitio à nōnullis gāgrena appellatur. Alij partis affectæ corruptionem ipſam, ſphacelon dici volunt, Alij conuulſionē, Nōnulli non eam quæ fit conuulſionem, ſed quæ ex inflammationis magnitudine expectatur, Alij non ſimpliciter cōuulſionem, ſed neruoſorum corporum quæ inflammatione laborant, Alij ſimpliciter fortem tentionem, alij putredinem. Ergo vocabulum ſphacelodes,

Sphacelos.

Vide Gal. libro 7. aph. 51.

Gāgrena.

in

in iam proposita Archigenis oratione scriptum, ad tantam peruenit obscuritatem, vt nihil per ipsum explicari posse videatur, ipso nusquàm in aliis libris Medicorum nominũ enarrationem conscribente. Per verbum autem circunscribit, fortasse intelliget quispiã ab eo, veluti celeriter & ex toto sanari: ac subiiciamus vt ita dicatur. Nam quid facere poterit is, qui intelligere cupit ea, quæ ne is quidem qui scripsit, intelligi voluit? Deinde pulsatorium, & turgidum dolorem, arterias inferre dicit, cùm ipsæ videlicet per sphacelodes altera capitis parte dolores primogenia affectione laborant. In primis itaque qualis sit pulsatorius dolor enarrare tentemus, quamuis ante nostrã enarrationem, omnibus medicis notus sit: siquidem ingentium inflammationum accidens ipsum esse perhibent. Pertendens autem dolor est, qui à parte primario affecta, veluti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id verò non solùm in hemicrania vehementissima, vt Archigeni placuit, sed in cephalea quoq; vocata, euenire solet. Etenim in hac nonnunquam arteriæ primario affectæ huiusmodi (qualem dixit Archigenes) dolore vexantur. Ita vt fateantur nonnulli, vasorum ipsorum se dolorem sentire, id interpretari tentans, arteriam subhorrentem, fieri

Circũscribere.

Pulsatiuus dolor.

Dolor pertendens.

fieri rotundam dixit. Igitur inquirendũ eſt, vtrũ veluti per ſphacelodes hemicranias, arterias ita affici dicit, ad eũdẽ modum de venis eum ſenſiſſe exiſtimandum ſit, quòd per hunc ſolum morbum, varicum exẽplo obtortæ ſint, an commune ſit accidẽs venarũ, vel quomodolibet affectarũ, vel duntaxat inflammatarum. Ex eo enim quòd ſermoni de venis, iungit ſermonem de arteriis: par eſt, vt coniiciamus, de eodem affectu ipſum fuiſſe loquutũ. Ex eo autem quod mox in vniuerſum de neruis, atque de aliis huiuſmodi partibus ſcribit, non adaptans vni morbo ſermonem, eadem ratione putandum eſt, itidem de venis quoque fuiſſe dictum. Itaque in hac ambiguitate ſatius fuerit, vt exiſtimemus in eo ſermone quem de hemicrania conſcripſit, ſimul cum arteriis, ipſum venarum quoque mentionem feciſſe, ſimpliciter verò reliquorum inſtrumentorum ſine vllo diſtincto affectu, neque in neruis, neque in iis partibus, quæ illos deinceps conſequuntur, in quibus dixit venas graues, ac detrahentes, atque æqualiter informatos dolores inferre. Verùm hæc nonnihil ambiguitatis continent. Quòd verò deinceps ſequitur, vbi dicit: Nerui verò diſtendũtur, & manifeſtè contorti indurantur, recedit enim ab hemicranica diſpoſitione, definiens id,

in

in vniuerſum ad neruos quomodolibet affectos pertinere, quod planè mendacium eſt. Neq; enim quilibet neruorũ affectus, ipſorum eſſentiã indurat, atque intorquet. Sunt enim nõnulli, per quos laxiores euadũt nerui quemadmodũ per atrophiam manifeſtè. Quinetiã ſæpenumero nullam ſenſu perceptibilem habent differentiã, ita vt exquiſitè ſani videantur, nihilominus neque ſenſum neque motũ præſtant ſubiectis corporibus. Itaque in ſolis fortaſſe inflãmationibus, aut inflammatoriis morbis, aut præter naturam tumoribus, dixit neruos & indurari, & intorqueri, quãdoquidẽ in iis quidem manifeſtè apparet neruos intẽdi. Nam & laborãtibus ipſis, & nobis aſpicientibus, intẽti nerui apparent quapropter niſi curentur, & cõuulſiones & diſtenſiones ad ipſos ſequuntur. Atq; omnium quæ in tumorẽ attolluntur, commune accidens eſſe videtur vt intendantur. Nam & arterias, & venas, inflãmatione affectas manifeſtè intendi vidimus: venas quidem, vbi per ſumma membra orta inflammatione, bubon exurgit. Plerunq; etiã totum vas intentũ videtur, ac ruber magis, & calere, atq; maiori dolore (ſi tangatur) affectum, vt ſit manifeſtum totum inflammari, incipiẽdo ab ea parte quæ primario affecta eſt, vſque ad alas, & inguina. Proinde recte dixe

Tenſio cõmune ſymptoma eorum quæ extumeſcunt.

Inflãmationis accidentia.

dixerunt omnes ferè medici, inflammatis partibus: accidit vt erubeſcant, tendantur, renitantur, intumeſcant, & doleant. Verũ (vt diximus) non omnibus, ſed his duntaxat accidit pulſus, quæ arterias habent notatu dignas, & partem ſenſu præditã, aut vbi ad notabilem magnitudinem inflammatio attollitur: tunc enim pulſatorium dolorem ſentiũt laborantes, vel nullo exiſtente ſenſibili vaſe in affecto corpore. Sed interrogabis me fortaſſe, quę ſint ſingulorum inſtrumentorum propria accidentia? Id verò iam antea neque ſemel duntaxat explicatũ eſt quod videlicet propriæ actionis noxa, qualicunque ſit ſpecie, cuiuslibet partis proprium eſt accidens, Neque enim aliud eis ex neceſsitate accidẽs, neque etiã noxarũ differentiæ exiſtunt. Nã differentiæ quidem variant, pro affectus, tũ ſpecie, tum magnitudine: Accidentis verò ad vitiatã actionẽ pertinentis, ſiue genus, ſiue ſpecies, aut vtcunq; nominare volueris ſemper permanet. Cæterùm ſatius fuiſſet Archigenem, qui omnia, via & ratione ſe explicaturum profeſſus erat, abũdantius hæc perſequi, præſertim cũ ab aliis negligentius eſſent tradita: quorũ non pauca, in plurimis aliis libris conſcripſimus, quẽadmodum & poſt hac deinceps dicentur: ſed breuiori quidem compendio, ea quæ exactè alibi fuerunt

exarata: lõgiori verò disputatione hic tractabuntur ea, quæ alibi breuiori stylo percurrimus. Nunc verò reliquas dolorum differentias, quarum in præscripto sermone Archigenes mentionem fecit, persequamur. Quod enim peccauerit, dicens torpidos dolores neruis euenire, quodq́ue stupor non vnius cuiuspiam partis sit affectus, sed causæ potius, ac dispositionis rationem habeat, iam antea dictum est. Quod verò dolores durè distendentes in ipsis fieri dicit, rectè dictum est: quanquàm melius erat, si simpliciter dixisset, distendentes nõ addendo durè. Nam neruorũ dolores, vtrinque vehementer distẽdere possunt: quia ad vtraque extrema tenduntur, tum id à quo incipiunt, tum illud in quod finiũtur. Nõ secus quàm chordæ in cithara quæ sæpenumero, vbi nimis intenduntur, disrũpi solẽt. Quapropter citharistæ, quum instrumenta sua post vsum reponere voluerint, chordas relaxant. Nam

Neruorũ distentio.

planè constat eas à cõtrariis, tum causis, tum dispositionibus intendi, siue humidus fuerit ambiens aër, vt rigare, ipsas & implere possit, siue vehementer aridus: ab vtraque enim ambientis aëris temperie, ad vltimam tẽsionem perueniunt, vnde nõ mirum, si rumpãtur. Proinde rectè dixit Hippocrates neruorum conuulsiones & à plenitudine & ab

Hippoc. libr. 6. aphor. 39.

in

inanitione euenire vtpote per quas nerui immodicè ſcilicet tenduntur. Sed quod profundos dixit eſſe dolores, id ab accidentibus, quę plurimis ex neruis eueniunt, ſumptũ eſt. *Dolor profundus.* Etenim quum venæ quidem ſemper priores in ſuperficie ſint, deinde poſt eas arteriæ, quibus poſtea nerui ſubduntur, idcirco laborantes tenſionem in imo ſentiunt: quãquam *Ordo vasorum.* multi tendones (qui ob id, quod neruoſa ſunt corpora, à nonnullis plane nerui nominãtur) non profundos, ſed in ſuperficie dolores habent, ſiquando ipſos quoque ſic intendi contigerit, vt ſunt illi qui digitos extendunt, ſunt autem & qui illos incuruant in ſuperficie quidem, ſed non ſimiliter vt extendentes. Porrò Archigenes neruorum dolores infixos eſſe dicit; *Dolor infibulatus Archige.* quum huiuſmodi doloris ſpecies, vt antea diximus, ad colon magis pertineat. Atque accidit etiam auri, cum quadam pulſatione, atque dentibus molaribus, quinetiam oculis, ſed infixus dolor neruis minime euenire poteſt: etenim magna ex parte vtroque extenduntur, & ad ſupernas, & inferiores animantis partes. Quòd verò deinceps ab Archigene dictum eſt, neruos, anguſtiæ plenos habere dolores, *Dolor anguſtiæ plenus.* inepte quidem dictum eſt. Nam nihil amplius declarat, quàm quũ dicit & minimè fuſos: re vera enim minime fuſos idẽ eſt, quod in

latitudine porrectos dolores nerui non habent,ſed magis quodãmodo circũſcriptos, vtpote perueniente ipſorum tenſione,& ad ſupernas,& ad inferiores partes,magis verò ſurſum vſque ad caput. Ac tum primũ ipſos vniuerſi corporis,& conuulſiones,& diſtẽtiones comitantur,nulla nerui tentione huiuſmodi accidentium aliquod inducere potẽte,antea quàm caput ipſum attingat. Poſt hæc conſequẽter ſcripſit Archigenes de mẽbranis,quod in latitudinẽ perueniãt ipſis dolores quum afficiuntur,quod quidem verũ eſſe fatemur: quòd verò aliquid hæmodiæ (id eſt dentium ſtupori) ſimile habeant,nõ eſt verum,vt antea dictum eſt. Neque etiam in totum verum eſt,quòd membranarũ dolores ſint inæquales: ſi quidem contrarium magis veritati conſonat: quippe ex propria ratione,videntur æquales inducere dolores, eo quod vniuerſum ipſarum corpus,æquale eſt. Nam ꝙ ob communicationem cum vicinis, inæqualitatem quandam afferunt, id interdum per accidens euenire ſolet. Quum enim ad affectam ipſarum partem,circuniacentes & ducuntur & tenduntur,diſsimilem fieri dolorem neceſſe eſt. Vbi enim intenta particula acutiori ſenſu eſt,ibi dolore vehementiore cruciãtur. Vbi verò ſenſum habet hebetiorẽ,ibi minus dolẽt. Atq; ex eo quo-

Dolor circa membranas.

que

que quòd quæ tēditur membrana, os ipſum vel attingit, vel nō attingit, nō ab re dolorum differentia deprehēditur. Atque hac ratione nonnulli pleuriticorū, iugulum dolent, porrecta in hūc locum membrana coſtas ſuccingente. Aliquando tamen nō ad iugulum, ſed ad præcordia dolor trāſit, percepto ipſius ſenſu in ſepto tranſuerſo, (vtpote quod neceſſariò mouetur, quum pleuritici reſpirant) magis, quam in cæteris thoracis partibus. Quū enim veluti radix doloris in latere cōſiſtit, tum laborantes, muſculis qui illic ſunt, reſpirare pigritant: quare tum ſoli ſepto tranſuerſo, natura reſpirationis officiū cōmittit: quemadmodū in bene valentibus, qui libera vtuntur reſpiratione, contingere ſolet. Igitur quum in partibus laterum infernis, oritur inflāmatio, ſeptum trāſuerſum intentum, magis dolet: quum verò in partibus ſupèrnis, tum iugulum potius dolor infeſtat. Cæterùm ſeptum tranſuerſum, quia mouetur: iugulum autem quia durum eſt, dolorem efficit. Vbi verò ingens in hepate oritur inflammatio, aut vbi ipſum induratum eſt, dolor qui tum iugulum in dextra parte infeſtat, concauæ venæ magis, quàm membranarum tentionem ſequitur. Quum autem dixit, hoc modo ſæpenumero ſuperficiē quoque ſeparatim dolere, pla-

Pleuritici.

Videtur hæc etiam Gal. ſententia.

Quum autem dixit hoc modo ſæpenumero ſuperficiem quæque ſeparatim dolore, vt in ſuperficie qualitas atque proprietas doloris membranarum referatur, apertè oſtendit vnde commotus dixerit, membranas habere dolorem ſimilem hæmodiæ.

nè declarat id eſſe, quum membranę affectũ quempiam habent. Vnde Archigenes dixit ipſas, dolores habere hæmodię non diſsimiles. Quia enim ſimul cum hæmodię proprietate, ſtuporis etiam ſenſus percipitur, perinde ac ſi ab eadem cauſa vterque affectus fiat: membrana autẽ quæ in ſuperficie cutis, ſubſtrata eſt, ſępenumero ſtupẽti dolore afficitur, vtpote qui ab externis cauſis, & quidem frigidis, celerius noxam ſubit. Idcirco deceptus Archigenes diſpoſitionis communitate cæteras membranas hæmodiæ ſimile quidpiam habere dixit, ac ſæpenumero ſuperficiẽ quoque, non ſecundum affectæ particulæ eſſentiam facto dolore ſed ob membranarũ ipſarum eſſentiam, quæ exanguis eſt, & frigida, quapropter facilè à frigidis affectibus infeſtantur. Quia verò affectum ipſum huiuſmodi dolores comittãtur, idcirco ſępenumero dixit fieri huiuſmodi dolores, non veluti per affectæ particulæ eſſentiã ſic enim inſeparabiles eſſent, ſed per accidẽs ſuperuenientes. Suſtrata igitur cuti membrana, quæ cùm ipſa ſimul excoriatur, dolores facit tenſiuos,

Fallitur Archigenes qui epidermidis et generis mẽbranarum quæ muſculis intertextæ ſunt eãdem proprietatem doloris & qualitatẽ faciat.

& torpidos: membranæ verò quæ in media sunt carne, veluti diuellentes dolores excitant. sunt enim plurimę & inæquabiliter insitæ, atque eam circundantes. Quumque aliquando ex contrariis secundum naturam tendi carnẽ contigerit, huiusmodi dolores euenire necesse est. Sanè à multis exercitationibus, aut tensiui, aut vlcerosi proueniũt dolores, qui totos musculos occupare consueuerunt, inter quorum partes, carnes quoque numerantur. Verùm de huiusmodi doloribus, satis in Salubribus præceptis iam dictũ est. Sed quod mẽbranarum quæ ossibus adiacent dolores, & profundi sunt (id est in intimo corpore sensum excitantes) & ossium ipsorum, veluti dolentium, inducunt imaginem, haudquaquam mirandum est. Nam ij à quā plurimis ostocopi (id est ossium labores) nominantur, & magna ex parte ab exercitationibus euenire solent. quamuis interdũ vel à frigore, vel à plenitudine, fieri possint. Insuper venas dixit graues, & detrahẽtes & æquabiliter infarctos inferre dolores. Verùm ab initio, vbi hemicranie mentionẽ fecit, venas veluti varices incuruari ait. Ergo in hoc solo fortasse accipere oportet, ipsum hoc dicere. Atqui scire licet propriũ arteriæ venæque dolorem, extensi secũdum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiusdam

Membranarũ ossibus adiacẽtiũ dolores. Ostocopi.

Vide Aëtium lib. 4. ca. 39. Gal. 3. de san. tu.

ſpeciem referre, nulla vtique grauitate ſimul apparente. Aequabiliter autem infigi venarum dolores, admodum obſcurum eſt: quippe infigi, ad nihil quod ipſis accidere ſolet, referri poteſt. Deinde de carnibꝰ dicit, quòd

Dolor laxus.

& fuſos, & laxiores inducant dolores. Atqui in totum nullus dolor laxus eſt, niſi eos fortaſſe, qui minus intenduntur, laxiores vocitet: quoniã & vaſorũ, & membranarũ dolores, magis intendi videantur. Id enim confitetur, eos non adeo extentos conſpici, ob hoc quòd carneæ muſculorũ partes, breuibus lineamentis continentur. Sed id quod deinceps ſcribit, videri tactum, veluti aſperitatibus quibuſdam plenũ, an propriè ad do-

Dolor carnium.

lores, qui in carnibus conſiſtunt, pertineat, inquirendum eſt. Nam quòd interdum aliquid huiuſmodi per ipſarũ dolores eueniat, à veritate haudquaquã abhorret. At quia non ſemper euenit, ſed facta ab ipſis vt plurimũ, certa quadam diſpoſitione, non propriè ad ſubſtantiam earum referendum, neque ſimpliciter intelligendũ eſt, eam diſpoſitionem eſſe affectum inflammatorium, ſed qui cum humore fit, exaſperare ſuapte natura potẽte. Porrò deinceps de muſculis ſcribens Archi-

Muſculorum compoſitio.

genes, eos carnis neruorumque mixtã proprietatem referre dicit, tanquam peculiari ipſorum eſſentia ex his cõſiſtẽte. Addit ve-

rò

rò arterias, quoniam in ipsis inueniũtur. Atqui hoc pacto, venas quoque dicere debuit, atque membranas. Vocabulũ autem †astringẽtes, patrio sermone de his dicitur, qui quã quam pleni sunt, à bono tamen habitu non aberrant, atque idcirco de iunioribus duntaxat dici consueuit: de senibus verò minimè, quòd non posit ipsorũ corpus, boni habitus, plenitudinem suscipere. At verò in quam rem hoc vocabulum Archigenes referre velit, inuenire non est facile, maxime quia cõfundere, & corrũpere solet patriorũ nominum significata. Quòd si astringẽtes, de iis dici intellexeris partibus, quæ à plenitudine intenduntur: non propriè ad musculos, sed cõmuniter ad omnia repleta corpora pertinebit. Quum verò eos capaci cũ spacio extendi dixit, puto ipsum hanc, à neruorum plenitudine voluisse seiungere. Torpidè autem pulsare, haudquaquàm fuisse recte dictum, iam antea declaratum est. Reliquorum verò dolorum, vlcerosus, inquit, leuiter acutus est. Est autẽ hæc quoque oratio obscura, neque per se quicquam docere potest, haud aliter quàm cæteræ ipsius obscuræ orationes, quas ne enarrare quidem posibile est: nisi quis rem ipsam per se intelligens, eam orationi adaptare conetur. Quum itaque sciueris, tum medicos, tum gymnastas,

† Σφυγγῶντες, non σφίγγοντες verbũ dictũ de robusto habitu, vigore & feruore ætatis.

Torpidè pulsare.

Vlcerosus dolor.

eos dolores vocare vlceroſos, per quos inter mouendum: vel tangendum, laſſatis partibus ſenſus excitatur, qualis in vlceratis partibus percipi ſolet, facile intelliges per dolorem leuiter acutum, huiuſmodi quampiam ſpeciē ſignificari, qualis ab acutæ acus punctura fieri cōſueuit. Ergo cōſtat ipſum, neque cōtinuū eſſe, neq; æqualiter per omnes partes porrectum. Hunc itaque dulciorem eſſe dicit, quum dicere deberet imbecilliorem, aut obtuſiorem, aut non vehementem aut minus moleſtū, aut id genus aliud quidpiam. Nihil enim quod moleſtum eſt, propriè dulcius appellari poteſt. Id autē quod dicit, & pruriginem inducere poteſt, inarticulatè dictum eſt: quippe haud obſcura eſt inter pruriginis ſenſum, & vlceroſam diſpoſitionē differentia. Verùm quia crebro pruriginoſa diſpoſitio vlceroſam antecedit, atque ſoluta quieſcenteque vlceroſa, in pruriginoſam tranſmutatio fieri ſolet: inde eſt quòd de ipſis confuſa, indefiniteque Archigenes ſcripſit: quemadmodum neque cauſas harum diſpoſitionum exactè tractauit. Verùm nos eas in libris Salubrium præceptorum perfectè exarauimus. Igitur vlceroſus dolor, nō ſolum ad cutem, ſed ad imas quoque parte, vt oſſa extenditur. Pruriginoſus autem, reuera ad ſolam ſuperficiem pertinet,

Dolor leuiter acutus.

Dolor dulcis.

Prurigo.

Pruriginoſus dolor.

non

non tamen primario, pro ratione ipsius propria, sed per accidens: eo quòd densior subiectis sibi partibus, cutis est. Horũ ergo dolorum vterq;, propriæ dispositionis est accidens: fiunt autem ob acres quosdam humores, atque tãtum ipsi, quantum dispositiones ipsæ inter sese differunt. Sed vt dixi, satis de ipsis in libro Salubrium præceptorum definitum est. Punctorius verò (inquit) dolor, in profundo est: sed non rectè, nam ad membranas, non ad imas partes propriè pertinet. †Infixus autem (vt inquit) quum sinus accesserit. Hic sermo †non omnino absurdus esse videtur, quippe sinus, concauitas quædam est, quum partium antea coniunctarũ altera distat ab altera. Quum itaq; fluxione impletur, ita vt adiacentes partes distendantur, tum tensiuum dolorem sentiunt laborãtes, non quidem secundum longitudinem latius exporrectum, sed propriis limitibus conscriptũ. At excreto quomodolibet è sinu humore, protinus dolor cõquiescit, nisi ambiẽtia sinum corpora, adeò distendantur dilatenturq;, vt inflammatoria dispositione torqueãtur. Hæc sunt quæ propriè ad sinus pertinẽt. Quod verò ab Archigene dictum est aliud ab his est. verùm quid intellexerit, quũ ita scriberet, haud facile inueniri potest. At quod deinceps scriptum est, non minorem

ha

Punctorius dolor.

†ἐνερείδων *metaphora fortasse sumpta ab iis qui in rẽ aliquam oculos fixos continent.*

†*Deletur negatio in quibusdam codicibus.*

Stimulās dolor.

habet dubitationē. Nam ſtimulans(inquit) dolor nō in imo ſubſiſtit. Hic enim ſermo, cum eo quem in initio præmiſit, pugnare videtur, quo in hunc modum ſcripſit: Stimulans autem, partim eorum quæ in loco ſunt, quidpiam affectum eſſe declarat, partim cōtra. Id enim fieri poteſt, ſecundū profundum in parte oſsibus maxime vicina, & in cute, atque omnino in medio, huiuſmodi dolore facto ab humore mordaci, ſenſibiliū partiū aliquā erodente. Deinde quod in fine eiuſdem orationis ſic ſcriptū eſt: Lacerās autem eſt, qui in ſinubus conſiſtit, ſi lacerans quidē idem ſignificat, quod diuellens, mendacium eſt. Nam illi qui in ſinu eſt, id minimè contingere ſolet. Quòd ſi non hoc, ſed aliud quidpiā dicere voluerit, quomodo id poterit inueniri? Atq; huiuſcemodi ſunt quæ in præſcripto ſermone Archigenes poſteris memoriȩ prodidit. Igitur trāſeamus ad aliū, qui & ipſe ex dolorum differentia, affectas partes cognoſcere docet. Eſt ipſius dictio huiuſmodi. Hepatis verò dolor holcimos(id eſt tractorius) & inhærens & torpidus eſt, atque atrocius moleſtans. Splenis autē acutus non eſt, ſed & grauitatē ſimul, & extenſionem habet: atq; ſimilis videtur ei, qui ad eliſionem quidem atq; expreſsionē, ſed extrinſecus incumbentem, renititur. Renes &

Lacerans dolor.

auſte

„ auſteros dolores inducunt, & cũ permanente aſtrictione pungentes. Veſica vehementer ſtringentibus vtitur doloribus, atq; tenſionibus punctoriis. Vterus autẽ acutis, pertendentibus, pungentibus, diſtendentibus, torminatim incidentibus: quippe qui huiuſmodi mixtione dolere natus eſt, quãobrem idiomatis quoq; ambiguitatem inducit. In hoc ſermone iterum Archigenes protinus ab initio hepatis, dolorem holcimon (id eſt tractorium) eſſe dicit. Verùm hoc vocabulum holcimos, apud Græcos in vſu non eſt proinde quid ſignificet haud facile inuenire eſt. Nam vocabulorum ſignificationes ex longo vſu deprehẽduntur. Atqui video eos, qui illo vtuntur, viſcidum per ipſum velle ſignificare, quale viſcum eſſe videtur, vt cuius vna parte tracta, poteſt per ipſam reliqua illi continua ſimul attrahi. Sic paſta quoque ex frumento holcima dicitur, maximè ſi accuratiſsimè ſubacta fuerit. ſed ex ordeis, aut milio paſta holcima non dicetur. Atqui ſub hac ſignificatione, hepatis dolor haudquaquàm holcimos euadet: proinde aliã ſignificationem quærere oportet. Itaq; vnus ex his qui Archigenis ſectam reliquis præponere conantur, holcimon hepatis dolorem dici aſſerit, quum hepar vel induratum, vel inflammatum, detrahere iugulum videtur.

Auſterus dolor.
Stringens dolor.
Vteri dolores.
Holcimos.
Viſcidũ.

Alius

Alius quum diuturno morbo laborat. Alius quũ mediocri dolore afficitur. Sunt qui tandũ ipſum ſignificare velint, vtpote qui acuto aduerſetur. Atque vrgẽtem & adeò vehementem, vt nullam admittat requiem, hunc acutum cum vocare ſolitum: contrarium verò, nempe tardum, holcimon dixiſſe autumant. Nonnulli eum dolorẽ, holcimon vel grauem dicunt, qui grauitatis ſpeciem refert: vſu enim receptum putant, vt de grauitate holce tractus dicatur. Multa inſuper alia variè explicant, admirandi illi quidem enarratores, ſed quæ intelligãtur à nemine. Conſtat igitur hoc vocabulũ holcimos, quod in propoſitæ orationis initio inuenitur, nihil nos poſſe docere. At verò deinceps conſideremus,

Dolor inhærens.

quid vtique ſit dolor inhærens. Nam hunc quoq; hepatis proprium eſſe dixit. Mihi quidem facile perſuaſum eſt penetrãti dolori, inhærentem per cõtrarietatem opponi, ipſum dicere voluiſſe. Quid enim aliud

Hepatis dolor.

cõiicere quis poſſet? Etenim hepatis dolor, ſi quiſpiam alitus, vicina corpora ad conſenſum inducit. Nam & ad jugulum vſque porrigitur, & ſpirandi difficultatem creberrimè affert: atque interdum tuſsim quoque ac dyſenteriam, neque rarò notas coſtas infeſtat. Igitur quónã pacto verè dicetur eodem in loco permanere? At fortaſſe ſatius fuerit putare

tare

tare, quòd inhærentem dolorem dixerit, veluti infixum. Atqui hepatis dolor, vt nuper ostendimus, haudquaquã huiusmodi est. Similiter antea iam declaratum est, ne torpidum quidem dolorem particulæ cuiusquam proprium esse. Nam ad dispositionẽ potius referendus est hæc autem non iecinore, sed in neruosis potius corporibus inuenitur. Porrò atrociter molestans, cum torpido pugnat vtpote qui violẽtus est, atq; continuus. Sed nec huiusmodi quidem hepatis dolor est sed potius grauis. At ne grauis quidem exactè proprius hepati est, sed spleni quoq;, ac renibus inflammatis communis. Equidem non satis mirari possum, quo pacto Archigenes ad lienem dũtaxat, hanc doloris speciem referre tentauerit. Nam vel Hippocratem audire debuit dicentem: Et in renem dolor grauis. Verùm hoc peccatum exiguũ fortè censebitur. At longe maximum est illud quod committere solet, nomina scribens cæteris sensibus peculiaria, quemadmodum nunc de renibus quidem, austeros scribit dolores, de vesica verò, astringentes. Hæc enim saporum sunt nomina, qui lingua vt instrumento, & gustandi sensu dignoscũtur. Igitur res quædam declaratur, generatim quidem per hoc vocabulum stringens, sed magis particulatim per austerum, & acerbum: quippe

Dolor torpidus.

Dolor atrox.

Dolor grauis.

Hippoc. lib. Epid. 6. part. 1.

Sapor austerus.

Sapor astringens.

Austerũ.

Acerbum.

ambo

ambo aſtringunt,ſed magis acerbum,qualis eſt omphacia vocata galla. Porrò auſtera ſunt multa,vt mali punici genera,atque cotonea mala, ac reliqua complura eſui apta. Sanè acerba haudquaquam ſunt iucunda,nõ ſolum ea quę medicamentorum ſpeciem referũt,veluti hypociſtis,& balauſtium,& galla,& rhus.ſed etiã illa quæ quum ſint huiuſmodi,recipiuntur tamen in cibos. Quapropter non excogitari quidem poteſt,quid vel auſterum,vel acerbum dolorem dicere voluerit Archigenes,non magis quàm aut cæruleum,au rubrũ,aut fuſcum, aut alium aliquem,à coloribus nominatum. Nũc autem quid dixerit doctor quidam ex Archigenis

Dolorum qualitates ſimplices explicari non poſſunt.

familia,tempus eſt conſiderare. Nam dolorum proprietates Archigenẽ arrogãtia motum interpretari voluiſſe cenſet.at quia reuera ineffabiles ſunt eum in huiuſmodi nomina abſurda incidiſſe,nõ intelligẽs vnãquãq; qualitatum,ſiue guſtabilem,ſiue tãgibilem effari poſſe. Vbi verò multæ qualitates circa vnam eſſentiam apparent, ibi & proprietatẽ fieri contingit,idq; maxime in guſtu videre eſt,cum verbi gratia & amaritudinem , & dulcorem,& auſteritatem,& acrimoniã, in vna eſſentia apparere contigerit. Sic enim in guſtu proprietas quædam oritur , ineffabilis illa quidẽ, ſi vnico nomine ipſam explicare

Guſtus proprietas ineffabilis.

care

care tẽtaueris: ſed quæ dici tamen poteſt, ſi per ſingulas qualitates diſcurras, eo addito, quòd & magis & minus declarare, haud impoſsibile eſt. Ita & herbas vniuerſas, & reliquam quoque materiã, enarrauerunt medicorum non pauci: ſingulas qualitates, quæ enuntiatis rebus inſunt, explicãtes. Ergo Archigenes, ſi vniuerſam eſſentiæ proprietatẽ, vnico nomine cõprehendere voluerit, indoctus omninò fuiſſet, id quod de Archigene nequaquam ſentiendum eſt. Si autem ſimplices qualitates, ipſæ quidem ineffabiles nõ ſunt, earum verò quantitas, exacta quidem menſura, ineffabilis eſt: quanquam ſub latitudine quadam explicari poteſt. Igitur lõgiori ſermone vti non oportet, quum ea ſpecies ob oculos omnibus ſit poſita, qua vti debet is, qui quamlibet rerũ ſenſibilium interpretari aggreditur: quippe omnium tãgibiliũ qualitatum, propria habemus nomina, haud ſecus quàm guſtabiliũ, viſibilium, & audibilium. Atque omnibus iis patrio more vti debemus, & neque ſtringentem, neq; auſterum nominare dolorem, vtpote quæ ſaporũ propriȩ appellationes ſunt. Plurimi enim medici ab Archigene ſtantes, quum dolorũ differentias conſcriberent, haudquaquam auſi ſunt à conſuetudine in nominum vſu recedere, quæ ab ipſis laborãtibus audire li-

cet, qui perinde ſe dolere interdũ aiunt, quaſi acu pungantur, ac rurſus perinde ac ſi terebro perforentur. Quinetiam videri ſibi aiũt contundi ſeſe, & diuelli, & tendi, & retrahi, & detrahi, & grauitatis cuiuſdã ſenſum percipere, qua interdum ſubiectarum partiũ aliqua ſuſpendi videtur, interdum verò circundantibus incumbere. Igitur vt huiuſmodi nomina omnia facilè intelliguntur, ita adſtringentes, & acerbi, & auſteri, dolores intelligi haudquaquã poſſunt, ac prætereà ab vſu omninò aberrãt. Hæc intelligere debuit Archigenes, quũ docere nos vellet, quomodo loci affecti poſsint cognoſci. Nã omnis qui de doloribus habetur ſermo, vanus nugarumq; plenus eſſe cenſetur, niſi ex his, quę laborantes ipſi dicunt, eos cognouerimus. Ergo ſi ab ipſis, quomodo dolent, diſcere oportet, nunquam verò dicant, acerbum, aut auſterum, aut atrocem, aut holcimon dolorem, rurſus inutilis erit huiuſmodi doctrina. Prætereà ex eo loco, quo dicunt Archigenẽ interpretari velle dolorum proprietates, hæc docendi ratio tum impoſsibilis, tum inutilis eſſe planè videtur. Primũ enim vel ipſis autoribus nõ omnis ipſorum proprietas enunciari poteſt: quod cùm ita ſit, omninò fieri non poteſt, vt ad doctrinam aliquid conferat, vtpote quam ij duntaxat qui ſenſibiliter

Dolorum νοήσεις.

biliter ipſam percipiunt, noſcere poſſunt. Deinde ea nobis ignota ſit neceſſe eſt, qua nō laborauerimus, niſi fortaſſe Archigenes, omnes ſui corporis partes habuerit affectas. quod licet conceſſerimus, fieri tamen non poteſt, vt credamus vnū hominem omnes ſingularum partium affectus, fuiſſe expertū. donemus tamen (ſi volueris) hoc quoque, quanquam impoſsibile eſt. Nam vteri ſaltē affectus nunquam ſcilicet percepit Archigenes, nihilominus huius proprietates conſcripſit, quæ à ſolis mulieribus expertis dignoſcuntur. Itaque admirationem (ita dij me ament) ſæpenumerò mihi induxit, ex qua tandem ratiocinatione tam abſurdam hanc doctrinam collegerit: quam & ſi veram cōtendis, nihil tamen ex ea vtilitatis prouenire fateri cogeris, nullo infirmo ſuos affectus per Archigenica nomina interpretāte. Nam quòd nonnulli laborantium faſtidire ſtomachum aiunt, id nobis eo quòd aliquando ita fuimus affecti, planè notum eſt: ſicut etiā mœſtitia torqueri, quippe quoſdam ſic fuiſſe affectos ſatis conſtat. An verò auſtero dolore ab Archigene dicto quiſpiam fuerit affectus, intelligi non poteſt, vtpote nemine ſciente, cuínam rei nomen hoc adaptauerit. Nam punctorium, & diſtendentē, atque eos qui conformiter nominātur, atq;

tis multò magis vehementem, & fortem, & violentũ, & continuũ, & intermittentẽ, nemo eſt qui non nouerit: vtpote qui per nomina à conſuetudine non abhorrentia, enarrantur, & quos quotidie euenire videmus. Ad auſterũ, & aſtringentẽ, & atrocẽ, & holcimon, vt nemo profert, ita ſi quis fortaſſe proferat, nemo intelliget. Cæterùm oportet, & affectum eſſe communem: & appellationem ipſum declarãtem, ab auditorũ con- *Stomachi cõpreßio.* ſuetudine nõ aberrare: veluti quum ſtomachum premi dicimus, id quod nemo non di- *Os vẽtriculi.* cere ſolet. quippe tali ſæpenumerò ſenſu afficimur, qualẽ extrinſecus onus aliquod incũbens, inducere poteſt: idq; in nonnullis oris vẽtriculi diſpoſitionibus, quod per abuſionem non ſolùm populares, ſed probatiſsimi *Stomachus.* quoq; medici ſtomachõ appellãt. Quinetiã inter vehemẽter reſpirãdum, nonnunquam *Hepatis obstructio.* grauitatem in dextra præcordiorum parte ſentimus. id ſi citra febrim eueniat: aut obſtructione, aut ſcirrhoſa diſpoſitione, hepar *Scirrhus hepatis.* laborare cõiiciendum eſt. Veluti cũ inflammatione infeſtatur, febrim comitari neceſſe eſt. Itaq; omnia huiuſmodi & dici poſſunt, & manifeſta ſunt omnibus medicis Archigene prioribus, atq; ſine abſurdis illis nominibus doceri poſſunt. Archigenis verò doctrina, hoc habet exactè propriũ, vt nõ nouarũ

rerum,

rerum, ſed nominum rem nullam declarantium, enarrationi ſtudeat. Nam librum de pulſibus, huiuſmodi nominibus impleuit. quamuis ille, vt in commẽtariis de pulſibus oſtendimus, haudquaquam impropriorum nominum metaphora indigeat.

De via & ratione, qua ſimul & ſedes affecta, & ipſius diſpoſitio poßit cognoſci.

CAP. III.

EQuidem voluiſſem Archigenem, tantorum medicorum ſucceſſorẽ, aliquid lucis doctrinæ addidiſſe: ſed eã ita obſcurauit, vt ne nos quidem, qui in artis operibus iam ſenuimus, dicta ipſius intelligere valeamus. Quod igitur illius erat officij, id nos præſtare nitamur, docebimus enim in primis viã & rationẽ vniuerſalem, cuius adminiculo, & ipſe affectos locos inuenire, & cæteris viã oſtẽdere poſsis. Igitur vt in priore libro dictũ iam eſt, via & ratio huiuſmodi eſt. In primis enim quærere oportet ſingulorũ locorũ propria ſigna, vt quomodo afficiãtur, aut per ſingulos affectus alterẽtur, inuenire poſsis: Deinde vtrũ ſingulorum affectuum propria ſint ſigna, an circa quamlibet partẽ varientur. Itaque oportet & loci, & affectus non immemores, deinceps ſigna perſtringere. Veluti ſi ita acciderit, vt pulmo inflammatione laboret, tanta inducetur ſpirã-

Methodus vniuerſalis inueniẽdi locum.

Peripneumoniæ notæ. *Orthopnœa.*

di difficultas, tantaq; angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conentur, quem affectum orthopnœam nominant. Quinetiam calidam sentiunt expirationem, idq; maximè si erysipelatis particeps fuerit inflammatio: quocirca vbi plurimum efflant, iuuari videntur, ac multum aërem frigidum attrahere concupiscunt, atque inter tussiendum sputum expuunt: idq; modo hoc, aliâs alio colore infectum: vt interdum rubrum, interdum flauum, aut rufum, ac spumosum quoq;, & nigrum, & liuidum appareat. Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumerò percipiũt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus & ad spinam. Prætereà acuta est ipsis febris. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus. Sic vbi membrana costas succingẽs inflammata est, acuta febris infestat, accedente pulsus ea quam in commentariis de Pulsibus diximus proprietate. est autem dolor punctorius, vnà cum spiritus difficultate: ac magna ex parte sputum colore infectum apparet haud secus quàm in peripneumonia. Igitur vtrosque affectus spirandi difficultas necessariò comitatur, eo quòd affecta particula spiritus sit instrumentum: oritur autem febris, & propter affectum ipsum, & propter

Libr. 4. de cau. pul. *Lateralis morbi notæ.*

posi

poſitum. Nam & pulmo, & ſuccingens coſtas membrana prope cor conſtituuntur. Inflãmatio verò calidus affectus eſt, ſic etiã tuſsis ipſis vt ſpiritalibus conuenit. Sed quòd aliquid expuitur, id ab affectu ipſo procedit. Quippe iam oſtendimus, omnem inflãmationem, ex affluente fieri ſanguine: quapropter ſi bilioſus fuerit ſanguis, flauum aut pallidum erit ſputum. Si pituitoſus, & ſpumans & candidum. Si melancholicus, aut nigrũ, aut liuidum. Si nihil horum ſanguinem infecerit, rubrum. Quinetiã in pleuritide ſæpenumero magis bilioſum: in peripneumonia verò magis pituitoſum, ſequi cõſueuit. Sed de hoc ſatis iam declaratum eſt. Quòd autẽ inflammatarum partiũ excrementa per aſperam arteriam referuntur, eius rei cauſa, tum ad poſitum, tum ad formationem referenda eſt, quippe quæ per ſolam hanc viam effluere poſſunt. Ad verò ventriculus duos habet meatus, [vnum per quem praui in ipſo humores euomuntur, alterum per quem humores ad inferiora delabuntur]. Verùm id quod in eo vitioſum inuenitur, ſupernatat magis, ac vomitione reiici conſueuit: reliqua per inteſtina deiiciuntur. Veluti renum veſicæque excrementa, meiendo excernuntur. Cerebri verò redundantia, per nares præcipuè, nonnunquam verò per palatum,

Sputi qualitas.

Aſpera arteria.

Hæc in Græco exemplari Germ. deſiderantur.

Affectorũ locorũ generales notæ.

& aures vacuatur. Igitur ſedes affectæ dinoſcuntur, & ab accidentibus, & ab actione læſa, & excrementorum qualitate, & à tumoribus præter naturã, & doloribus, & à †coloris vitio quod ſequitur, vel in vniuerſo corpore, vel in vna quapiã parte, vel duabus, idque maximè in oculis, & lingua: extra horũ numerum ſunt indicia, quæ colligũtur ſecundum eam quæ propriè ſympathia, ſi ita velis, appellatur, veluti in priori libro iam diximus. At nũc tẽpus eſſe videtur, vt amicos, quorum petitioni obtẽperans, hos cõmentarios ſcribere aggreſſus ſum, ad exercitationem inducam: fit autem exercitatio omnis, quum particularia ſub eandem viã & rationem ducuntur. Huiuſmodi autem doctrinæ ſpecie, vt perſæpe oſtendimus, non aliud inuenitur vtilius: quippe viæ & rationes, vbi ſolæ ſine multifaria ſecundum ipſas exercitatione cognoſcũtur: haudquaquam poſſunt perfectos efficere diſcipulos. Altius igitur viam & rationem dicere aggreſsi, ad exercitationis modũ accedamus. In primis quidem intueri oportet, nũ actio aliqua ſit læſa, quippe cum ipſa propriũ actionis inſtrumentum affici neceſſe eſt, deinde vbi actionem læſam eſſe perſpexeris, ad modũ læſionis accedendo, cõſidera ad quam affectionem propriè pertineat. Poſteà affectã particulã nota

† ἀχροίας. Subtili enim ſubſtãtia & pellucida facile colores hos rapiunt: lege 6. Epid.

Exercitatio hæc logica maximè conſtat ratione quam μέθοδον ἀναλυτικὴν vocãt, tum altera quæ ἐπαγωγικὴ appellatur.

num

num tumore quopiã, aut dolore infeſtetur, & quidẽ accuratè cuiuſlibet horum ſpeciem inueſtigãdo: ſic enim non ſolùm tumorũ, verùm etiam dolorum quoque, varios modos addiſces. Aſpice ſubinde affectæ partis excrementa, per quem meatum vacuentur: ac vide, num aliquid eſſentiæ ab affecta parte ſecernatur. Poſteà etiã vtrũ omninò incocta ſint ipſius excremẽta, an mediocriter cocta: At tum cũ ex eo vniuerſum corpus, aut pars aliqua incõmodum rapiat quod partim ab actione læſa, partim à colore & figura deprehendet.

Τρόπος modus definitur ꝓprietatibus, id etiam χαρακτὴρ appellatur.

Pleuritis.

Eſto enim vt quiſpiã inter reſpirandum in notharũ coſtarũ loco doleat, non protinus hũc eſſe pleureticum ſuſpicari debes, ſed in primis quidem, an tuſsiẽdo aliquid expuat, intueri, id enim ſi coloratũ, vt dictum eſt, videris, tum ipſum pleureticum eſſe dices. Quòd ſi tuſsiendo nihil omninò expuat: fieri poteſt, vt nihilominus pleureticus ſit ille quidem, ſed inflammationem habeat, & incoctam & ſtrictam, adeò vt nihil ab ea foras eiici poſsit. Ac fieri quoq; poteſt, vt ob hepatis inflãmationem, dolor in iam dicta ſede excitetur, intentis videlicet internis vinculis quibus nõnullorum iecur coſtis alligatur, atq; ſic dolor ad ſuccingentem coſtas membranam perueniat. Verùm nequaquam ſimilis eſt pulſus, in hepatis, & mem-

Hepatis inflammatio.

Pulſus in pleuriti-

de durus tenſus, aſper: in hepatide mollis eſt.

branæ coſtas ſuccingentis inflãmatione: ac ne alui quidem ſedimenta ſimilia ſunt, quanquam non in qualibet iecinoris inflammatione eadẽ ſunt, ſed in his affectibus qui propriè iecorarij nominantur. Igitur vt nihil excernitur, à quo indiciũ aliquod ſumi poſſit, ſatius fuerit præcordiorũ dextrã partem tangere, quòd ſi nullus apparet tumor, ne ſic quidẽ deſiſtere oportet: quippe fieri poteſt, vt in ſola ſima hepatis parte, ſit inflãmatio, ſimiliter etiam in gibbis partibus, ſed non omnibus, verùm his duntaxat intumeſcunt, quæ à nothis coſtis conteguntur. Itaque laborantem, vt vehementer reſpiret, monere oportet: deinde interrogare, num grauitatẽ ſentiat, aut ſuſpenſam à ſuperioribus, aut incumbentem vicinis. Accidit autem aliquando, vt in his haud ſecus quàm in hepate, oriatur tumor præter naturam, cuius occaſione ſeptum tranſuerſum oppreſſum, reſpirationem efficit difficiliorem: atque qui ita laborant, ab exigua tuſsi irritãtur. Ergo in huiuſmodi diſpoſitionibus, ſolidum, firmumque diſcernendi indicium per omne tempus morbi, à pulſu ſumendum eſt, deinde tractu temporis, reliqua quoque accidentia conſideranda ſunt. Nam & linguæ, & vniuerſi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatũ eſt. Sicut rurſus thorace affecto, tuſsis increſcit,

De his excrementis hepatidis libr. 5.

Inflammatio partiũ continentiũ hepar.

atque

atq; eo tempore omninò apparent, ea quæ tuſsiendo expuuntur. Igitur quemadmodũ fieri nõ poteſt, vt illæſis ſpirandi tum partibus, tum inſtrumentis, difficilis fiat reſpiratio: accidit autem interdum, nullo exiſtente in ipſis proprio morbo, ſed tranſuerſo ſepto, aut detracto, aut oppreſſo, vt homo difficulter ſpiret: ita etiã vſu venire ſolet in ea ſede, quæ principẽ in ſe animæ facultatẽ cõtinet. Nam cum & ſciẽtia, & opinio, atque cogitatio omnis, in ipſa cõſiſtat, ſi harum aliqua lædi videatur, protinus ipſam quoq; affectu quopiam laborare arbitramur. Nã vbi vel in pleuritide, vel peripneumonia delirium incidit, nemo vel à coſta, vel à pulmone, accidens hoc proueniſſe dixerit. Quippe vniuerſi eã partẽ, in qua deinceps animæ vis reſidet, ſimul affici putant, ac nititur quiſque vt modum conſenſus ſectæ ſuæ conformem oſtendat. Verùm in aliis affectibus, non conſentire, ſed primogenio ipſam affectu laborare aiunt: veluti in lethargo, & phrenitide. At verò vndique affici, vbi propriarũ ipſius actionum aliqua læditur. Proprias actiones dico, quæ à nulla alia parte, vt inſtrumento fiunt. Nam reuera & videre illam, & audire

Princeps animæ facultas.

Sciẽtia cõſtans & firma cognitio circa ea quæ æterna ſunt, lubrica verò aſſenſio circa res humanas & caducas opinio. διανόησις quæ à Platone διάνοια medium genus eſt intelligentia circa mathemata.

haud

haudquaquam negandũ eſt, ſed videre oculis, & audire auribus. Atqui vt cogitet, & reminiſcatur, & exiſtimet, & eligat, neq; oculis, neque lingua, neq; alia quapiã parte vtitur.

Pars animæ quomodo lædatur.

Quòd ſi hæc animæ pars, ita eſſet incontinente ipſam corpore, vt nos in domo aliqua, in primis fortaſſe, nullam ei noxã afferri putaremus à loco. quoniam verò ipſam lędi videmus, quomodo lædatur, eſſet inueſtigandum. Si verò veluti forma quædã corporis eſt ab ipſo inſeparabilis, eam lædi non inficiabimur, ob ſuſcipientis ipſam corporis alterationem. At quia de hac re inter philoſophos ingens pugna eſt, aliis eam veluti in domicilio contineri dicentibus, aliis verò ipſam corporis formam eſſe putãtibus, idcirco quomodo lædatur, inuentu perdifficile eſt.

Caluariæ fractura.

Quòd verò lædatur, ab experiẽtia diſcere licet. Etenim vbi fracto capitis oſsi, terebra adacta eſt, ſiquis vehementius comprimat, protinus ſenſum omnem amittit laborans: quinetiam ſi inflãmatio quædam oriatur, nã & hanc interdum euenire videmus. mentem itaq; lædi minimè negandum eſt.

Capitis vſtio.

Præterea nonnulli per vehementem capitis vſtionem delirauerunt, atque per fortes ictus capiti adactos, ſæpenumerò ſtupidum ſoporem ſequi videre eſt: multi quoque affectus in capite conſiſtentes, mentem haud

obſcurè

obſcurè vitiant: adeo vt etiam populares, quum aut delirare aliquem, aut mentē quomodolibet affici cōſpiciunt, capiti remedia adhibenda eſſe cenſeant. Verùm enimuero quòd principiū ſenſus & motionis ab impetu prodeūtis, ſedem in cerebro habeat, & quòd hoc à membranis (Græci meninges vocant) contegatur, id in aliis cōmentariis, quàm veriſsimum eſſe declaratū eſt. Nunc verò quomodo diſtinguantur affectus primitiui ab his qui per conſenſum eueniunt, conſiderandum eſt. Nam huiuſmodi ſpeculatio propriè ad hoc noſtrum inſtitutū pertinere videtur, & quidem non ſine manifeſta vtilitate: quippe quòd ad curādi rationē imprimis pertinet, cuínam parti remedia ſint adaptāda cognouiſſe. Nam per ſolum conſenſum læſo cerebro, ſi ea pars quæ primitiuo affectu laborat fuerit curata, prius quàm cerebro propria aliqua eueniat diſpoſitio, nullum in ipſo relinquitur accidens. Quòd ſi ex conſenſu, permanens aliqua fiat in ipſo diſpoſitio, tum non ſolum parti quæ primitiuo affectu laborat, ſed capiti quoq; remedia adhibere oportet. Quapropter exactè definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipſius primitiuè afficiātur, haud magnā vtilitatem afferre poteſt. In vtraque enim diſpoſitione, capiti ſuccurritur. Igitur huic rei

Affectus primitiuus.

Affectus per conſenſum.

Dolor ex læſo cerebro.

non

non ita vehemẽs ſtudiũ adhibere, ſed morbi potius eſſentiã, qualis ſit inuenire: quippe humidum exiccare, aridũ humectare, frigidum calfacere, calidum refrigerare, oportet. *Curatio affectuũ capitis.* Ac ſi cõiugatus fuerit affectus, per contrariã coniugationẽ ipſum curare: vt calidum & ſiccum, humectare & refrigerare: humidum frigidumq́;, exiccare & calfacere, atque in reliquis duabus cõiugationibus ad portionem, ac in cæteris morbis omnibus, eadem ratione ſimiliter facere cõuenit. At vniuſcuiuſque ſpeciẽ, in libro de morborũ differentiis perſecuti ſumus. Quum itaq; & cerebri, & membranarum eius, iidem morbi ſimili curatione indigeãt, logica magis, quam ad curationem vtilis eſſe videtur quæſtio, in vtrolibet illorũ cõtineatur princeps animæ facultas. Verùm an in corde ſit ea facultas, longè diuerſa atque omnino differens eſt quæſtio. Eſto enim vt à flaua bile in corde & accumulata, & putredine affecta, phrenitis ſit excitata, nonne delirare videbitur is, qui caput oxyrhodino (id eſt oleo roſaceo cum aceto) perfundere iuſſerit? Nam ſi hoc præſidio phrenitidis cauſa ſanari poſsit, non capiti, ſed thoraci, ipſum adhibere poterat. Neq; tamẽ vniuerſo thoraci, ſed illi dũtaxat parti, in qua cor continetur. Hactenus hæc explicaſſe ſufficiat, hoc addito, quòd nõ [ſolùm

lùm

lùm] affectum locũ, verùmetiã causam illi noxam inferentem, considerare oportet: vt exẽpli gratia: Deliriũ est accidẽs eius actionis quæ à loco mentis impote prodit: similiter † sopor stupidus, sed à contrariis causis oriuntur. Quippe & vigiliam, & delirium causa potestate calida efficit. At quotquot somnolẽti & soporosi sunt affectus, omnes à frigida causa proueniunt. Id quod ex medicamentorum natura, planè discere licet. Quippe frigida stuporẽ soporemq́;, calida verò vigilias & varias motiones inducunt. Sed quid opus est fortia medicamenta enumerare, cum quotidie videamus & lactucas, & potabiliũ, calidarumq́; aquarũ balneas, & vinum modicè dilutum, somnum inducere? reliquorũ medicamẽtorum exemplo, quæ & humectare & refrigerare possunt. Quæ verò iis cõtraria sunt, vigilias excitare. Itaq; tenuis ratio victus, & vinũ meracius, vigilias inducunt: idq́; multo magis, cum vinum meracum, aut suapte natura fuerit calidum, aut valide antiquum, veluti apud nostrates Pergami olim accidisse, memoriæ proditũ est. Neque absurda videtur historiæ ipsius narratio. Grãmaticus quidam, singulis diebus balneum petens, vnũ ex pueris secũ ducebat, altero domi relicto, qui rem familiarem seruaret, atque ea quæ ad victum essent

Deliriũ.

† τὸ κῶμα καὶ, ὁ κάρος.

Paraphrosine.

Sopor stupidus.

Historia de vino.

neces

necessaria.præpararet. Puer itaque domum custodiens,quū vehementi siti cruciaretur, nec esset ei aquæ copia, vinū antiquū liberaliter potauit, atq; ex reliquo tēpore vigil omnino permansit. Postea correptus febre, vnà cum vigiliis oborto delirio periit. Cæterùm animātia quæ frigidiori sunt natura, per hyemem ob frigoris vim, perinde ac si mortua essent, latitare solent. Atq; tum viperas quoque videres, si manibus tractentur deferāturq;, haudquaquam mordere. Nam per æstatē,tum hoc animal,tum serpētes reliqui omnes, maximè sub caniculæ feruore, quum vehementer æstuant, furorem præ se ferre vidētur,adeo vt ne exiguo quidē momento quiescere possint. Quod intelligens Nicander sic de Cenchride cecinit:

Animalia latentia. *Viperæ.* Cenchris. Nicāder.

Non temerè offendas calcando Cenchridis artus.
Dum furijs agitur.

Lege 13. Aēt.

Verùm de iis alibi pleniorem inuenies & enarrationē & demōstrationē. Siquidē calida causa motū excitat, atq; idcirco vigilias affert: frigus autē ociosum & ad motiones pigrum reddit animal,ob idq; somnum soporemq; inducit. Igitur qui hæc intelligit, quum per ardentium febriū vigorē hominem viderit & vigilare, & delirare, deinde inclināte iam febre, & dormire, & rectè sapere, in capite nullam propriā esse dispositionem,

Vigiliæ Deliriū,

tionem,ſed à febris abundanti calore, delirium fieri exiſtimabit. Sic etiam in peripneumonia,& laterali morbo,quũ ad vigorem febris peruenerit,delirium ſequi ſolet,nullo exiſtente in capite proprio affectu. Quippe tum affectus proprius eſſe putandus eſt,cum permanere in parte quapiam conſpicitur.

Proprius affectus.

Vnde ſi in laterali morbo,permanẽs eueniat delirium,caput propriũ habere morbũ perpende,ita vt quãuis lateris morbus quieſcat, poſsit tamen capitis morbus permanere. Sæpenumero enim vidimus panũ ob vlcus aliquod obortũ,vlcere curato, deinde diutius infeſtare.

Panus.

Ergo quum pars aliqua ſimul cum alia ſic afficitur,vt irritata quidem vna,altera vehemẽtius moleſtetur,remiſſa verò irritatione quieſcat,eam per conſenſum affici putandum eſt. Hæc enim vna coniectura communis eſt. Sed de cerebro,vt dictũ eſt, proprium ſumitur indicium,ſi non aſsiduè delirium permaneat,ſed auctam febrim ſequatur.

Affectus per conſenſum.

Atque eadem ratione fieri ſolet, vt quum febrium acceſsiones irruere incipiũt, ſopore laborantes grauentur,quòd hoc tempore cerebrum vehemẽter ſit refrigeratum: quippe quod alioqui paratiſsimũ eſt,vt noxam huiuſmodi ſubeat,quum intemperiem habeat frigidam,non verò tantam, vt hæc ſola prædictorum accidentium poſsit eſſe

Sopor in febriũ acceſsionibus.

causa, sed quum accesſio ab initio processe-rit, frigus adeo increſcit vt † ſoporem queat inducere. Id verò, vt dixi, fieri conſueuit, vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

† Καταφορὰν, ἢ κάρον.

LIBRI SECVNDI FINIS.

CL. GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LIBER TERTIVS.

Sequitur hoc libro exercitatio particularis vniuerſalis methodi: & primùm quidem ab actione læſa: deinde accidentibus tum propriis tum communibus principis animæ affectiones requirit, à cerebro ad olfactum progrediens.

Quòd actionum noxæ, ipſarum actionum inſtrumenta affecta eſſe declarant, aut primitiuè aut per accidens.

CAPVT I.

Locus.

E affectis locis, ſic enim vocant corporis partes, pauci admodum medici ſcribere aggreſsi ſunt, ac multo plura quàm attigerint, o-

mise

miſerunt. Itaque cæteris ſilentio præteritis, vnius Archigenis haud indigni qui omnibus præferretur, meminimus diximus enim eum ſermonem, quo aſſerit actiones quaſdã lædi illæſa ea corporis particula, quæ ipſis deputata eſt, diſtinctione egere. Defendi enim poteſt, ſi pars per alterius conſenſum læſa, nondum permanentem habeat diſpoſitionem, ſed veluti vmbra quædam (vt ipſe dicebat,) inſit hæc ei affectio. Nam ſi ad ignem quis propius acceſſerit, vt ferè comburi videatur, citra tamẽ vſtionem, dolebit quidem vehementer, ſed calfacta parte nihil adhuc patiente. Sic etiam vbi ambiens aër vehementer frigidus, aut aqua exactè frigida, aut nix infeſtat, grauis admodum dolor excitatur. Atqui ablata re quæ nocuit, protinus conquieſcit affectio. Quamobrem ſatius fuerit, vt dicamus, nomine id ipſum indicante, affici quodammodo eam partem, quæ alteri conſentit. Neque enim pars quæ nihil patitur, ſed ea quæ cũ alia patitur, conſentiẽtis vocabulo ſignificatur. Itaq; quum affecto ſtomacho, oculi ſimilibus infeſtantur caſibus, quales in ſuffuſionibus apparere ſolent, dicendum eſt illos pati, elato ad cerebrum ab humoribus in ventriculo cõtentis, fumoſo quopiam vapore: non tamen adeo afficiũtur, vt ablata re quæ moleſtiã intulit: *Suffuſiones.*

Quæstiones logicæ. Chrysippus.

propria curatione egeant. Verùm huiusmodi disputatio, vt dixi, ad dialecticam potius pertinet. Quæcunq; enim quæstiones vsum transcendunt, qualis sit rerum natura secundum propriam essentiam indagantes, haud dubiè logicæ esse censentur. Sic etiã Chrysippus philosophus de animi ægritudinibus scripsit. Vnum quidem de curandi ratione librum, quo scilicet maximè ad earum curationem vtimur, cui tres alios subiunxit, qui logicas continent quæstiones.

Quòd læsarum actionum modos cognouisse sit vtile.

CAP. II.

Archigenes.

QVod autem melius fuerat, & huic nostro instituto commodius, Archigenes parum exactè declarauit. Quod certè modis actio lædi posit. Sic enim, & primario affectæ partes, & proprio vitio laborantes, aut quomodocunque quis nominare voluerit, deprehendantur, & curandi ratio abundè nobis suppeditari posit. Ego verò in vocalibus instrumentis id iam exposui, ac in eo quoque, qui in manu sensum amisit digitorum, ipsis nõ affectis, quippe inuenta in dorsi initio pars, quę primo afficiebatur, idoneam curationem ostendit.

Vocalia instrumenta. Digiti affecti.

Tri

Triplex læſionis modus per conſenſum.

CAPVT III.

SEd aliter eueniunt ſuffuſionis accidentia, affecto vẽtriculo: atque aliter ei, qui ab alto decidit, nullo exiſtente in vocalibus inſtrumẽtis vitio, vox offenſa eſt. Denique alia cõſenſus ſpecie laborabat is, cuius digiti ſenſum amiſerant. Siquidem oculi vexabantur quod aſcenderet ad eos aliquid, vox autem quod materia eius eſſet oblæſa. Sed digiti idcirco torpebant, quòd ſentiendi facultas ad ipſos non deſcendebat: proinde ſatius fortaſſe fuerit, vt exiſtimes, tum vocalia inſtrumenta, tum digitos nulla affectione laboraſſe, id quod de oculis haudquaquam dixeris. Nam his vt fumoſo vapore impletis, affectus ipſe ineſt. Vocaliũ verò inſtrumentorũ, atq; digitorũ officiũ læditur, nõ quòd veniat ad eos quippiam præter naturam, ſed quòd careant eo quod ſecundum naturam ad ipſos venire debet. Sanè ſecundum dorſi ſpinam lęſa nerui origine, vis ſentiendi digitis non influit. Neque guttur reſolutis intercoſtalibus muſculis efflatũ ſpiritum recipit. Nihilominus rectè dixeris, in ipſis hanc eſſe paſsionem, quòd non perueniant ad ipſas partes ea, quæ antea quum ſecundum naturam ſe haberent, venire ſolebant. Etenim fontes affici haud abſurdè pu-

Suffuſio.

Officium vocalium inſtrumẽtorũ quando læditur.

Analogia.

Affecta pars quãdo dicatur.

taueris, si non perueniat ad ipsos aqua. Sic Cerealium quoque frugum è terra prodeuntiũ, squalor immodicus, passio est, & animalium, cibi potionisq; penuria. Quoties enim alicui deest illud, sine quo secundum naturã munere suo fungi nõ potest, ipsum optimo iure affectum esse putandum est. Sed huiusmodi quæstiones (vt iam dixi) ad dialecticam potius pertinent. Cæterùm magna medicorum pars negligit eas considerationes, quę vel læsis, vel deperditis actionibus necessariæ sunt. Quum enim duæ trésve fuerint aliquando huiusmodi actiones, accidit interdum, vt vna particula affecta, reliquæ illi consentientes in suis actionibus simul ledãtur: interdum verò, vt omnes eodem modo afficiantur. Atque accidit interdũ, vt harum aliquæ dispositionem habeant (vt ita dicã) hecticã, id est, quæ tenaciter hæret, reliquæ verò (vt sic dixeris) catascheſin, id est, quæ facilè discutitur de quibus. 2. libro de Viuorũ dissectione, atque in eo qui hunc præcedit, iam diximus, ac nonnihil in sequẽtibus quoque dicemus, vt videlicet futurum sermonẽ, qui sine huiusmodi † definitionibus explicari non potest, perficiamus. Sed iam enarrare

Dispositio hectica.

Dispositio cataschesin.

De ijs copiosè. 8. Method. sub initium.

† Διορισμὸς methodus est quæ similia, dissimilia: eadem, diuersa: propria denique & cõmunia separat, in qua tota vis Logicæ ferè sita est.

aggre

aggrediamur id,quod admodum vtile fuerit prædixiſſe,propter eos, qui verbo quidẽ demonſtrare nituntur,affectorum locorum inueſtigationem. Medicis eſſe neceſſariam, opere verò illam euertunt. Atque vnum aliquem affectum pro exemplo ſumamus,ſitq́; is pleuritis,in qua,latus eſſe affectum, dolor ipſius declarat. *Pleuritis.* Sed vtrũ quæ ſuccingens appellari ſolet ſiue mẽbrana,ſiue tunica (nihil enim refert) inflammetur in pleuriticis, an alia quædam lateris particula, præterea vtrũ pulmo ſecũdum fibras neceſſariò afficiatur, an omnino affectionis ſit expers, ſcire nihil ad rem pertinere autumant ij, qui vſum & experimenta præferunt: dicunt enim multos ſe vidiſſe pleuriticos,tum à præceptoribus,tum à ſe curatos, obſeruatis iis præceptis,quæ ab Hippocrate in libro de Ratione victus in acutis morbis,præſcripta ſunt:item quid ipſis proſit,& quid noceat noſcere,euidentia ſigna habere,quibus diſcant cui venã ſecare oporteat. *Empiricorũ defenſio.* *Lib.2.* Inſuper de fomentis,cataplaſmatis,victus ratione,alui ductione,nihil ſibi ad completam notitiam deeſſe, idq́; ex longa experientia. Sed quid vel Hippocratem,vel alium quempiam illo priorem induxerit, vt hæc inueniret auxilia,ſe penitꝰ ignorare: ſatis ipſis eſſe,ſi iam dictis remediis cõmodè vtantur: id quod alios quoq; artifices *Lege Celſum lib.1.*

facere videmus. Neq; enim faber, siue lignarius, siue ærarius, neque cerdo, quo pacto artes suæ fuerint inuentæ, inquirunt: sed à præceptoribus edocti, vsu eas probant, & confirmant, atque sic clarũ nomẽ assequuntur. Equidem, vt verùm fatear, quũ medicos qui se empiricos ab experientia nominãt, talia proferentes audio, inducor certè vt probabiles putem eorum rationes, videnturque mihi, qui rationalem medicinam profitentur, contra illos parum idonea se respõsione tueri. Proinde vt cæteris in rebus omnibus temerariũ ascẽsum semper refugi: ita in inuestigãdis singulorũ morborũ remediis, diu multumq; apud me cogitaui, an logica demõstratione indigerẽ, an sufficerent ea præcepta, quæ ab experientia, & præceptoribus, atq; ex me ipso didicerã. Igitur ea quæ diutina inquisitione longè optima iudicaui, ita me dii ament, veritatis amatores docere non grauabor. Nihil enim causæ est, quãobrem mentiar: quod facere solent ij, qui vni sectæ addicti, omnem ex ipsa gloriam quærunt, quippe contentiosè eos defendere oportet, eam sectam veram esse, quam vnicam nouerunt: nam ex nullo alio disciplinarum genere gloriã sperare possunt. Ego verò reipsa, & publicè, & priuatim, apud eos videlicet qui sectam quãlibet à me discere cupiebant, osten

Gale. de liberatio de empiricis & dogmaticis.

Dogmatici.

Gale. iactantia.

oſtendi in omniū ſectarum ſcientia (ne maius quicquam dixero) me eſſe poſthabendū nemini. Quòd ſi vni ſectarum patrocinium ferre velim, quamuis ex tempore ac pro re nata dicendum fuerit, haud tamen facilè ab aliquo conuinci me, rationū penuriâ, patiar. Non enim (vt nonnulli faciunt) ex libris eas didici, ſed præſtantiſsimis in vnaquaque ſecta præceptoribus vſus ſum: neq; ſanè odiſſe poſsim empiricos, quorum præceptis ſum inſtitutus, vel dogmaticos: pari enim ſtudio omnibus dedi operam, verſatusq́; ſum cum præſtantiſsimis in vnaquaque ſecta præceptoribus. Itaque innotui Romæ, tū primoribus eius vrbis ciuibus, tum imperatoribus deinceps omnibus, & quidē ob artis opera, non ob ſophiſticas rationes: quamobrē nihil prohibet, quo minus de vnaquaq; ſecta verè dicā ea quæ ſentio. Igitur per artis exercitationem comperi, eam remediorum in- *Cōcluſio.* uentionē quæ ex vera demonſtratione procedit, in his quæ rarò accidunt, experientiæ longè præſtare. Vnde multos morbos curaui, maximè contrariis præſidiis: interdum & iis quæ experientiâ & vſu cognita ſunt, quæ quidem in libro de curādi via & ratione latiùs explicaui. Nūc verò ea dūtaxat perſtringam, quæ noſtro propoſito magis accōmodata videbuntur. *Læſæ actiones.* Nam cōperi læſas actiones

non ſolùm ob ſimilares, à quibus æduntur, ægrotantes: verumetiam ob alias quaſdam particulas, quæ licet actionem non habeant, vſum tamen quendam præſtare videntur. Sic etiam inſtrumentalium partiũ morbos, actioni nocentes deprehendi, quibus præcognitis, inueni deinceps morbos quoſdam, continenter plurimos homines infeſtantes, alios verò rarò accidentes. Atqui experimenta tantum ſpectantes Medici, non ea quæ rarò, ſed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione aſſequuntur. Quocirca diſpoſitionũ rarò euenientium, non ſolùm curationem, verùm etiam præuenientes ipſarum notiones negligunt. Proinde primũ inueſtigaui quomodo cognoſcendæ ſunt, inueniq; earum quaſdam ſcientifica deprehendi poſſe notitia, nonnullas verò artificioſa vocata cõiectura, atque idcirco ipſas magna ex parte rectas. Eiuſmodi enim eſt artificioſæ coniecturæ vis. Verùm & has ipſas, & diſpoſitiões eis priores, quæ videlicet ſcientificam notitiam admittunt, indigere ſemper inueni affectarum partium notione. Itaq; medicinam profeſſus, vſque ad ſenectutem, nullam in hodiernum vſque diem calumniam ſubii, neq; curando, neque præſagiendo, id quod celeberrimis quibuſdam medicis interdum accidere memini. Quòd ſi quis gloriam ab artis

Artificioſa coniectura.

Gale. gloria.

†Via hac & ratione, & si fieri poßit, ea periodo, quæ vocatur τεκμηριώδης, morbos cognoscas, & remedia inuenias, vtrumque quidem ἐπισημονικῶς scientificè, aut certè ϛοχαϛικῶς coniectura quadam q̃ sit particeps artificij.

artis operibus, non à sophisticis sermonibus assequi voluerit, is nullo negotio facili compendio colligere poterit ea quæ per omnem ferè ætatem diligenti inquisitione inueni. Idque sibi persuasum habeat, † hac via & ratione, medicamenta me inuenisse, quibus morbos raro euenietes curarẽ, cùm antea neque præceptorem vidissem huiusmodi morbos curantem, neque ipse aliquod expertum haberem remediũ: id quod per deos immortales affirmare nequaquam timeo. Quippe vitiata actione, semper inuestigare studebã, quænam sedes, vel ipse afficeretur, vel alteri consentiret: quumque eam inuenisse persuasum mihi esset, tum dispositionem ipsam quærere, atque ex vtrisque totius curatiui generis indicationem sumere, simul remediorum & quantitatem, & qualitatem, & idoneam materiam inuenire. Præterea cum prædictis, & ætatem, & naturam laborantis, tum anni tempus, & terram: & id genus alia, quorum in Hippocraticorum librorum enarratione memini, perpendere operæpretium ducebam. Verùm superioribus duobus libris hunc præcedentibus, nisi fluxa

Methodus Galen. in morborũ curat.

Affectorũ locorũ quintuplex deprehensio.

admo

admodum fuit memoria, didiciſtis affectas ſedes quinq; modis poſſe deprehẽdi. Nempe ab excrementis, atque iis quæ affectis partibus † adnaſcuntur, item actione læſa quibus connumerantur & color præter naturam, & figura. Sed excrementa trifariam diuiduntur: aliquando enim affectarum ſedium partes, ipſarum videlicet eſſentia vel ſoluta vel diſſecta excernuntur, interdum ea quæ in ipſis continentur, nonnunquam aliquid quod morboſas diſpoſitiones ſequitur: idq; vel † ſolas, vel ſemper vel magna ex parte. Cùm itaq; in quibuſdam affectibus, nulla alia mihi pateret via, ſola actionis læſio, ſatis conducebar ad affectarum partium inuentionem.

† ἐπιτρεφομένων quæ anteà vocabat ἐπιφυόμενα.

Excremẽta triplicia.

† Vt videlicet repudies quæ philoſophi appellant τὰ ἐπίσης & alia ὡς ἔλαττον, ex quibus neque ſciẽtia ſit, neque coniectura artificialis.

De memoria perdita, deq; aliјs affectibus qui circa principem animæ facultatem euenire poſſunt.

CAP. IIII.

IGitur cùm deperditam cuiuſdam memoriam reſtituere oporteret, eſſemq; adhuc iunior, ac neque præceptorem vnquam vidiſſem, qui huiuſmodi affectionẽ curaſſet, neque apud vllum antiquorum curationem legiſſem. Primũ quidem apud meipſum inueſtigaui quænam pars eſſet affecta, cui topica, id eſt localia vocata remedia adhiberem, prius videlicet vniuerſi corporis curatione

Memoria læſa.

Topica remedia.

tione præmiſſa. Id enim commune præceptum eſt, quod in omnibus morbis obſeruare oportet. Deinde quâ via, ratione, remediorum ſingula inuenirem. Cæterùm affectam ſedem eam ipſam exiſtimaui, qua princeps animæ vis cõtinetur. Medicamenta autem ea adhibenda eſſe, quæ huius ſedis diſpoſitioni aduerſarentur. Interim oratos habere velim omnes, qui in horum commentariorũ lectionem inciderint, vt pruritum, † rabiem, vel inſaniam, quam de ſectis conceperunt, deponant, deinde ſic vt probos viros decet, dicendorum ſeriem conſiderent. Equidẽ quum ea quæ iam ſupra propoſui, perpenderem, accepi Archigenem librum quendã, de oblæſæ memoriæ reſtauratione edidiſſe, quocirca omnes bibliothecas illico percurri, conueniq́ue bibliopolas omnes, atque Medicos quoque, quos & viri & ſcriptorum eius ſtudioſos eſſe ſciebam, quò eius libri copia mihi daretur, ſperans in eo remedia me inuenturum, locum autem affectum minimè, quòd planè ſcirem nullam aliam à corde ſedem huic affectioni ipſum deſtinaſſe, ſecta ipſius conſtanter defendente, principem animæ vim in ea parte ſedem ſibi vendicare. Porrò intelligere cupiebam quod intemperantiæ genus, eius affectionis cauſam eſſe putaret: neque enim dubi

Vniuerſi corporis curatio præmittenda.

† Vel (vt vetus interpres) rabioſam litẽ, Græ. eſt, τῆς ψώρας ἢ λύπης, ἢ μανίας.

dubitabam, quin diſtemperantiam aliquam pro cauſa afferret, vtpote qui ſectam eius non ignorarem. Sciens itaque octo intemperantiæ genera in qualibet particula poſſe conſiſtere, quatuor ſimplices, & quatuor compoſitas, noſcere cupiebam, quod intemperantiæ genus Archigenes læſæ actionis cauſam eſſe declararet: frigúsne, an humiditatem ſpiritus in corde, an compoſitum ex frigore & humiditate, aut ariditatẽ cum frigore, putaret huiuſmodi poſſe affectionem producere. Etenim manifeſtum erat, eũ in hac re nihil tribuiſſe calori. Sed quid demũ mihi acciderit, iis qui huius ſectæ inſaniam abſterſerint, iam narrare aggredior. Sanè primos eius libri ſermones ſcripſi, vbi videlicet Archigenes curationem ſcribere aggreditur deletæ recordationis, ſiue obliuionis, ſiue memoriæ amiſſæ, aut læſæ, vel vtcũque eam, quam ſuprà propoſui affectionem nominare volueris: aut ſi non affectionem, ſed morbum, aut accidens, aut infirmitatem appellaueris. talia enim à ſophiſtis tractantur, quæ ne minimam quidem vtilitatẽ ad curationis rationem afferũt. Verùm quo clariora reddantur ea quæ poſthac dicemus, hoc prædicere neceſſe erat, Archigenis vndecim libro epiſtolarum ſcripſiſſe, in quorũ primo extat ad Marſum epiſtola, qua cõſu-

Intemperantiæ genera.

Archigenis epiſtolæ.

lit

lit, vt patri memoriam reſtituere nitatur, atque ab initio ſtatim poſt proœmiũ, vbi curationem tractare incipit, ita ad verbum ferè ſcriptum eſt: „Itaque modici ſanguinis iterata detractio, incipiente etiamdum malo, meo quidem iudicio, non parum conferre videtur, niſi laborantis fortè imbecillitas obſtiterit. Deinde rurſus inquit: Conſultum mihi videtur, vniuerſo quidẽ corpori, & irrigationes, & fomenta: deraſo verò capiti cucurbitulas adhibere. His ita lectis (vt verùm fatear) † faſtidio affectus ſum. idq́; non ab re, quòd ſpe quam de viro conceperam, fruſtratũ me viderem. quippe qui millies, in multis commẽtariis ſuis, affectorum locorum, atq; diſpoſitionis ipſorum ſciẽtiam, neceſſariam ad rectam curationẽ eſſe dixiſſet. Sed quid vtilitatis inde cõſequemur, niſi ab ipſis ad remediorum iuuẽtionem dirigamur? Qua igitur ò Archigenes probabili ratione perſuaſi, caput aggrediemur relicto corde: cuius congenitum quoddam opus memoria eſt, affectus verò actionis, eius eſt deperditio? Quam diſpoſitionẽ ſanãdo, cucurbitula capiti adhibita, memoriam reuocat? qua ratione huiuſmodi ſuades remedia? ita nunc quoque inter viſitandum ægros, per communes conſultationes, video Medicos adinuicem interrogãtes, quâ ratione hoc potius quàm illud adhibere

† σκοτοδινιάσας, *conturbatus ſum, perinde ac qui vertigine tenebricoſa conturbãtur.*

ſua

ſuaſerit:atque ii ne minima quidem negli- gunt,tantum abeſt,vt tam grãdia, qualis eſt cucurbitula capiti adhibita prætereant.Neq; video,ſi pectori è regione cordis fuiſſet ad- hibita,qua ratione Marſi patrem iuuare po- tuiſſet Præterea propoſita iam verborũ ſe- ries non explicat,vtrum conciſa antè ſcalpel lo,an integrâ cute,cucurbitulam thoraci a- ptare voluerit. Si enim forte fortuna,vt nó- nunquam euenire ſolet,frigida aridaq; fue- rit diſpoſitio , ſanguinis quidẽ detractio ad extremum ducit periculũ,ſolæ verò cucur- bitulæ,non alio nomine, quàm caloris exci tandi gratia,vtiles eſſe cẽſentur. Cucurbitu læ enim attrahũt ad ſeſe humorem ex imo, id quod aridæ diſpoſitioni maximè aduer- ſatur.Ignota itaq; diſpoſitione,quæ vel ca- put,vel mẽbranas ipſi⁹ afficit,haudquaquàm tutum fuerit, in exteriores caluariæ partes materiam retrahere. Sic enim prædicere de- buerat,ſi frigida humidaq; affectio fuerit, capite hoc modo diſpoſito,curationis ſum- mam in calfaciendo exiccandoq; ſtatuere, atque præſidiorũ materiam,quæ huiuſmo- di habeant facultatem , adhibere oportet. Quũq; vix ex obſcura me vertigine recolle giſſem,ſequentia etiã legere aggreſſus ſum: inuenire me poſſe ſperans,ſi non per ordinẽ, ſaltem ſine ordine,huiuſmodi aliquem ſer- monem,

Cucurbitula.

Phlebotomia.

Σκοτοδινία *quaſi offuſis tenebris nata verti-*

monem, qualis is erat, quē nuper exēpli causa percurrimus, deprehendi itaq; vniuersum præsidiorum catalogum, vehementer calfacientem & exiccantem, adeò vt totum caput, sinapismo ab ipso vocato, calfaceret, quamuis vehementissimum sit medicamentum. Deinde ablato sinapi, caput nitro conspergere, mox aqua † calida rigare iubet, quo medicamine nullū in arte medica violētius inuenies: siquidem dolorem veluti cauterium excitat, sed diutius durat eius operatio. Itaque Archigenes inferens, inquit: Igitur † intolerabilem habet dolorem, neque vlli vel maximorum præsidiorum cedit hoc medicamentum. At verò ex sinapi, nasturtio, grano gnidio, vua taminea (staphidagriam Græci vocant) apophlegmatismos instituit, ac sternutamenta mouere, & potiones propinare iubet: vtraque ex vehementer calidis aridisq; medicamentis componens. Vt facilè cōstet ipsum credidisse, ad humiditatem & frigiditatē, vel cerebri, vel membranarum, hanc dispositionem pertinere. Huiusmodi enim dispositio, si caluariam tantùm affecerit, hominem memoriâ haudquaquam priuabit. Verùm hæc obiter propterea dixerim, quòd exiccantia calorificaq; remedia inducit: quanquàm nusquam ab ipso explicatum est, humore frigoreque

go. atque hic locus satis ostendit quomodo prius verti debuerit. σκοτοδινιωσα quod vel conturbatus sum, vel perculsus verti potest.

† θερμῷ.

† δυσυπομόνητον.

Apophlegmatismus Archigenis.

obliuionem cōſtare. Sed quis nō indignabitur, vidēs caput tātis vexari negotiis, alia videlicet parte affecta? Cæterùm id quod de cucurbitulis ab initio indeterminatè protulit, posteà pergens huiuſmodi verborum ſerie manifeſtiſsimè declarat: Atq; irritationes (inquit) quas ſinapi, cucurbitulæq; lenes intulerunt, leuare oportet. Sunt autem interdū mitiores, interdū vehemētiores eſſe ſo[le]nt. Atq; efficaciores ſunt illę, quę conciſâ priu[s] cute, adaptantur. Verùm ô clariſsimè Archigenes, nulla tibi ſuffragari ratio poteſt, quāobrem capiti iſta adhibeas, ſi affectio conſiſtat in corde. Neq; ab experimēto, vt interim empiricos alloquamur, talia poſſunt inueniri. Aeſtuās quiſpiā ſub ardente febri, frigidam aquam per intemperantiam ingeſsit, & nonnihil præſidij expertus, medicis imitationis viā ſine rationali indicatione aperuit. Cucurbitula verò, nulla occaſione duce, ſed ſola indicāte ratione adhibetur. Neq; enim ſua ſponte cucurbitula ſeſe adaptare, neque etiam ſi hoc detur, per occaſionem

Remedia alia ratione, alia experientia, quædam vtraque via inuenta ſunt, & experientia eorum eſt quæ plurimum & certa ratione fiunt, vel eorum quæ caſu aliquo vel raro quidem & ſponte ſua accidunt κατὰ περίπτωσιν. *Itaque complexionem quam Philoſophi* κατὰ διαίρεσιν *appellant, perſequitur Archigenes, vt oſtendat nullo modo inuenta remedia ſi memoriæ ſedes in corde eſt.*

aliquam

aliquam capiti adhiberi poteſt, præſertim in ea affectione, quæ rarò euenire ſolet. Interroganti verò mihi noſtræ tempeſtatis. Medicos, præcipuè ſenes, & exercitatos, curaſſent ne vnquam huiuſmodi affectũ? omnes penè reſponderunt, nunquam id ſe tentaſſe, vno duntaxat excepto, qui diceret curationem quidam aliquando ſe aggreſſum, nihil verò profeciſſe. Quo pacto igitur eorum, quæ caſu quodam accidunt, auxilia, vel experimento vel imitatione cognoſcemus, cùm rarò eueniat huiuſmodi affectus: neque fieri poſsit, vt cucurbitula per occaſionem capiti adaptetur? Frigidæ enim potio, cæteraq; id genus remedia, quorum quotidie in multis creberrimum facimus periculum, per experimenta inueniri poſſunt: ſed cucurbitulæ appoſitio, ſiue conciſa prius cute, ſiue ea integra fiat ab experiẽtia occaſionem accipere non potuit. Quum enim reliquarum actionum ſedes quamuis non exactè ad inuẽtionem tamen remediorum, ſatis ſenſibus dignoſcantur, in memoria id cõceditur minimè. Reliquas voco affectiones, vt lateralem morbum, peripneumoniã, nephritidem, diſpoſitionem colicam, hepaticam, ſplenicam, aut veſicæ, aut vteri affectus, atque id genus cæterarum partium. In quibus omnibus, & dolores, & ea quæ per

Frigidæ potio.

meatus excernũtur, & ſi nõ exactiſsimè ſaltẽ in latitudine ſedem affectã declarãt. In laterali enim morbo, facilè eſt vniuerſo lateri adhibere quicquid volueris, ſimiliter ventri in colica, quemadmodum ſi hepar aut lienis inflãmetur, præcordiis, atq; haud ſecus in cæteris partibus. Deperdita verò memoria, nullum affecti loci ſignũ, neq; tumor prçter naturã, neq; dolor aliquis, neq; excretio, neq; aliud quidpiã extat. Quemadmodũ neq; in melancholia, phrenitide, mania, morbo comitiali, lethargo, ſopore, & in ea affectione quam recẽtiores medici catochen, id eſt vigilantem ſoporem nominãt, atq; catalepſi, id eſt occupatione: ac ne in iis affectibus, qui vel toto corpore reſident, vt ſpaſmis, & ſaltibus: vel altera dũtaxat medietate, vt paralyſi: nullũ enim ſignũ ab his tanquã ex radice prodit. quippe neq; tumor præter naturam, neq; dolor neq; color à priori mutatus, neq; excrementa, vnde Archigenes potuiſſet inuenire remedia: ſiquidem nugaces ſunt empiricorum occaſiones, atq; Archigenis ſermo nos ducit ad cor. Verùm ſi concedamus ab experientia, dictarũ affectionũ auxilia prodiiſſe, nũquid manifeſtè deprehendetur falſa illorum arrogãtia qui dogmatici vocãtur? ac ne ſimplex quidẽ illa reprehenſio erit, ſed gemina, atque vtraque fortis. Si enim vſque

Catoche. *Catalepſis.*

adeò

adeò vtile est experimentũ, vt nõ solùm citra rationẽ inueniat remedia, verùm etiam coarguat rationẽ tanquã apertè falsam, tantùm abest, vt ratio dogmaticis medicis sit vsui, vt etiã nocere videatur. Sed (vt aiũt) satis reprehẽditur id quod inutile esse ostẽditur. Quòd si ratio aliquãdo etiã nocere videatur, quod maius argumentũ desideras, quo rationis vitiũ ostẽdatur? Porrò multas de principe vi animę ratiões, dialectico more interrogãdo inductas, vnà cũ affectorũ locorum vsu, quibus euincere possis, in animalibus affectibus, auxilia cordi adhibenda esse, ita subitò contempsit Archigenes, alioqui in curãdi ratione exercitatissimus, vt neglecto pectore, capiti cucurbitulas adaptaret: ipsumq; licet haudquaquam affectum & incideret & vreret. Num igitur per Iouem mẽtitus sum pauloantè, cùm dicerem rationalem viam, quod ad remediorũ inuentionem pertinet, omnino prodi ab his scilicet qui patriæ, quàm sectæ suæ proditionem æquiori ferrẽt animo? quippe proditionem esse arbitrantur, si vera dicendo, dissentiendum sit iis, quibus ea secta defenditur. Igitur vt in præsentia turpem contentionem manifestè declarant, sic etiam haud obscurè dementiam suam produnt: cùm putant omnia sua decreta turbari, si aliquando vel in vno

Variorum philoſopho rum placitorũ enumeratio.

reprehendantur. Placitorum enim alia, mutuâ conſequentia cohærent, alia inter ſe pugnant, alia neque conſequuntur ſeſe, neque pugnant neceſſariò: vt in hac ipſa de principali animæ poteſtate, quæſtione: ſiue enim in corde, ſiue in capite ſedem ei ſtatueris, poteris de naturæ elementis, quancunq; volueris eligere opinionem, cum priore ſententia neque pugnando, neque cõſequens aliquod adducendo: haud ſecus de generatione quoque & corruptione, de animè eſſentia, de diis, de prouidentia, de fato: item genitus ne ſit mundus, an ingenitus, finitus, an infinitus: præterea an plures ſint mundi, numeroq́; incomprehenſibiles, an vnus duntaxat. quippe nulli iam dictorum placitorũ repugnat, neque ad vllum ipſorum ſequitur, ea quæ de animæ vi principali habetur opinio, ſiue in corde, ſiue in cerebro eam contineri dixeris. Itaque vniuerſam ſuam ſectam dogmatici produnt, qui huiuſmodi ſcribunt curationes, cùm de præcipua animi vi adeò manifeſtæ ſint demonſtrationes, vt omnibus ferè hominibus nota ſit pars in qua reſidet, ſolis Medicis ſummisq́ue philoſophis qui in corde eam collocant, non appareat. Demonſtrationes verò ipſas, in commentariis quos de Hippocratis Platonisq́ue decretis edidi, iam dixi. Porrò rationalem animæ vim

Sedes animæ præcipua.

vim in cerebro, virilem verò atque iraſcibilem in corde, concupiſcibilem in iecore ſitã eſſe, nemini nõ perſuaſum eſt. Id quod quotidie dicentes audiendo, diſcere licet. Quippe fatuum aiunt cerebrum non habere: timido & puſillanimi, corde eſſe. Tityo verò iecur ab †aquila eroſum, non ſolùm poëtæ, verùm etiam pictores ſculptoreſque fingunt. Sed tempus eſt vt ad propoſitum redeamus. Sanè in confeſſo eſt omnibus Medicis, ſi opera ſpectes quæ rationali poteſtate affecta laborantes faciũt, caput propriam rationis eſſe ſedem. proinde conſideremus oportet, qualis ſit in vnaquaque affectione diſpoſitio, de læſa memoria principium facientes: ſiquidem de ipſa loqui ſtatuimus, hęc autem affecto cerebro nobis occurrit, vitiata ſimul quodammodo ratione. Quemadmodum ſi ratio lædatur, memoriam quoque lædi contingit, vtriuſque noxâ ab eâdem diſpoſitione procedente, quæ vbi vehementius intenditur, ſimul cum memoria ratio quoque deperditur: quę affectio, ſtultitia nominatur. Sic in lethargo etiam, atque omnibus ſoporoſis affectionibus, vtræque pereunt. Atque diſpoſitionem ipſam, ſecundum primum genus, ſimilem eſſe neceſſe eſt, nempe intemperiem. Iam enim explicauimus eam ſimilarium partium, quæ primo operantur

Tityus à vulture
Verg.

Caput ꝓpria rationis ſedes.

Memoria læſa.

Stultitia.
Sopor.
Lethargus.

commununem eſſe diſpoſitionẽ. Secundũ verò alterũ genus, frigida omninò intẽperies eſt: hæc enim animales actiones torpidas efficit: id quod animalia quæ per frigora latere cogũtur, haud obſcurè declarant. Id etiã in frigidis medicamentis videre eſt, ac frigidis quoq; cibis: ſiquidẽ lactuca† graues inducit ſomnos, ſi multã ipſius quantitatem quis ingeſſerit. Verùm etiã capitis grauitates, quę videlicet ſine mordaci infeſtant dolore, ſomnum, ſoporẽq; afferunt, quibus apophlegmatiſmi magnificè opitulari videntur. Ad hæc non mediocri argumento ſunt, capitis & ardor & refrigeratio, ſiquidẽ ardor, vigilias: refrigeratio, ſoporẽ inducit. Itẽ billioſi calidiq; morbi, vigilias, deliria, phrenitides: contrà, pituitoſi frigidiq;, ignauiam, ſoporemq; efficiunt. Quippe quod ad vigilias ſoporesq; per morbos pertinet, calida frigidaque intemperies, primam ſibi facultatẽ vendicat: altera verò ab hac, ad humiditatem ariditatemq; refertur. Nam balneæ, eò quòd caput madefaciunt, ſoporiferæ ſunt. haud ſecus vini† moderata potio, omnes ſibi humectantes: atque† ex ætatibus pueritia quidem, ob humorem ſomnolenta eſt. Senes verò, ob ariditatem, vigiliis vexantur. Igitur omnia hæc argumento eſſe poſſunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem pręter

naturam

Animalia latentia.

† καταφορικός.

Lactuca.

Capitis grauitas.

Apophlegmatiſmi.

Vigiliæ.

Sopor.

Balneæ.

Vini moderata potio.

Humiditas & frigiditas præter naturam.

† εὔκρατος, *aliàs* ἄκρατος.

† 3. *Apho.* 24. *in cõmen. Gal.*

De senibus. 3. Aphor. 3.

naturam, secundas partes obtinere: frigiditatem verò priores. Proinde vt humiditas abũdans, vel sola, longos profundosq; somnos: ita & ariditas quoque sola, vigilias efficit. de quibus dispositionibus ab Hippocrate dictũ est: Somnus aut vigilia, si alterutrũ modum excessit, malũ est. Quòd si frigus cũ humore vehementer intendatur, soporem, stuporemq; constituit: sine hoc verò, memorię nocet, stultitiamq; inducit. Quum itaq; nõ solũ in frigiditate humiditateq;, verùm etiã in ariditate, & calore, non paruum, secundum magis & minus, sit discrimen: nihil mirum si multifariæ inueniantur causæ, quæ animales actiones lædere possint. Cæterùm clarioris doctrinę gratiam, rationalis animę actiones, principales: irrationalis verò, morales vocentur: sed has in præsentia silentio præterire decreuimus, nondũ enim vel cordis, vel iecoris affectus tractare proponimus. Igitur quemadmodum somnus, & vigila, si modum excesserint, ille ob humiditatem, hæc verò ob intemperantiam fit aridam: ita & in his ipsis, & magis, & minus, tum in somnis, tum vigiliis, sequitur maiorem aut minorem, vel humiditatem vel siccitatem. Cumque bifariam (vt iam declaratum est) fiant huiuscemodi intemperies, duplex quoque erit vtriusque dispositionis

Actiones principales.

Actiones morales.

modus: vnus quidem in humidis ſiccisq́ue humoribus, alter verò in corporibus ſolidis, ſi aliquando in eaſdem intemperies ſolidæ partes atque humidæ inciderint. Prætereà quamuis iam dictæ temperies ſint contrariæ, fit tamen ex ipſis mixtum quoddam temperamentum, vt in vigilanti ſopore, quum pituitoſus bilioſusq́ue humor abundauerit. Ita in calidi frigidiq; contrarietate, eoſdem quoque modos inuenire licet, tum simplicibus intemperantiis, tum ex ambabus compoſitis. Pituitæ enim ſi bilis miſceatur, flauam dico, mixta fit ex calido frigidoq́ue diſpoſitio. Quòd ſi in ſolidis corporis partibus mixtam in contrariis diſpoſitionem fieri fateamur, tres ab ipſa prodibunt ex vtraque contrarietate intemperies. Igitur huiuſmodi affectus omnes cerebro aduenire ſolent, ſed inter ſe differunt, non ſolùm mixtionis varietate, aut eo quòd magis minúſve intenduntur, tum in ſimplicibus, tum mixtis diſpoſitionibus: verùm etiam quòd ventriculi cerebri interdum afficiuntur huiuſmodi intemperantiis, interdum vniuerſa eius vaſa, aut humiditas quæ per corpus cerebri diſperſa eſt. Accedit ad hæc quartus quoque modus, quum videlicet ipſummet corpus cerebri intemperatum redditur.

Vigilãs ſopor.

Mixtæ diſpoſitiones.

Qualis typhomania primo prorrhetic.

De

De ſtultitia, ſopore, lethargo, phrenitide, mania, & conuulſione.

CAPVT V.

QVorum itaque vel memoria, vel intellectus periit, ſomnos obſeruare oportet (quippe intellectus amiſsio ſtultitia eſt) vtrum vehementer, an modicè ſomnolenti ſint, aut omninò non ſomnolenti, ſed quantum ad ſomnum pertinet, ſecundum naturā ſeſe habeant. Sic enim vincentem inuenies intemperiem. Prætereà conſiderandum eſt, vtrum excernāt quippiā, vel ex naribus, vel ab ore, quòd à capite defluat, an aridæ huiuſmodi partes ſint: quippe ex iis diſpoſitionē ipſam coniecturâ cōſequi poterimus. Quēadmodum in deſtillatione & grauedine vſu venit: ſiquidem in iis, & qualitas & quantitas excrementorum, atque cauſarum quæ præceſſerunt contemplatio, capitis diſpoſitionem declarat: ſiue calida fuerit, vt in vſtione: ſiue frigida, vt in refrigeratione. Niſi enim omnia hæc diſcretè cognoueris, idoneam diſpoſitioni curationem haudquaquàm inuenies. Cùm igitur vel periit, vel grauiter læſa eſt memoriâ, frigida omninò intemperies eſt: quocirca calefacere ipſam oportet: at verò exiccare, aut humectare, nō neceſſarium eſt: ſed ſi humiditati copuletur, arefacere; ſi ariditati, madefacere. Cæterùm

In ſtultitia ſomnus obſeruandus.

Deſtillatio.

Grauedo.

Amiſſa memoria.

Lethargus. *Phrenitis.* *Mania.* *Melancholia.* *Primogenius affectus.* *Affectus per consensum.*

terùm ſi inter has mediũ obtinet, ipſum conſeruare oportet. Equidẽ noui quendam, qui ob laborem in ſtudiis atque vigilias, memoriam penè amiſerat, læſa etiam ratione. Item agricolam, qui ob labores quos vites colendo ſubierat, ac tenuem victum, eodem modo affectus eſt, atq; ij certum eſt quòd exiccantibus, calorificisq; lædebantur, madefacientia verò, quæ calefaciendi quoque vim haberent, haud mediocri ipſis erãt præſidio. Itaque læduntur etiam cùm febri principales animæ functiones, vt in phrenitide, & lethargo: interdum ſine febri vitium eſt, vt in mania, & melancholia: id quod modò per conſenſum, modò primaria affectione cerebro laborãte accidit. Quum igitur propriis accidentibus exactè diſcernuntur huiuſmodi vitia, & perpetua ſunt, neque aliis præcedentibus ſuperuenerunt, primogenia affectione: quũ verò propriis accidẽtibus diſcerni non poſſunt, neque perpetuò permanent, atque ad alias affectiones conſequuntur, per conſenſum ipſa conſtare dicimus. Neque latere nos debet vbi per conſenſum quis afficitur, fiatque adhuc affectio, quòd deletis efficientibus ipſam cauſis, ipſa quoque ſimul deletur. *Si* verò conſentientes partes permanentem iam habeant diſpoſitionem, quamuis quieſcat cauſa efficiens, ipſa tamen

men

men permanebit affectio. Igitur quòd in cerebro cōſiſtant omnes principaliū animæ virium affectus, in confeſſo habent omnes Medici, niſi quis vni fortaſſe ſectæ addictus, aliter in animo ſentiat, aliter depromat ex ore. At qualis ſit intemperies, nō ſine negotio inuenitur, medicūq; requirit, non qui laboret quomodò antiquis cōtradicat de animæ principatu, re adeò aperta, & perſpicua, vt eam in cerebro eſſe, etiam inter priuatos conueniat: ſed qui laborioſus ſit, & inquirendo non defatigetur. Sed philoſophis fortaſſe, vtpote in angulo ſedentibus, faciliùs pro hoc errore quis veniam dederit. Medicis verò, qui iam in operibus ad ſenectutem vſque verſati ſunt, ignoſci ſua contendendi libido, vel dicam veriùs impudentia, nō debet: quippe qui vigilantibus, delirantibus, phreniticis, lethargicis, caput irrigare conſueuerunt. Nam & Archigenes quoque, vbi vitiata memoria medicanda eſt, aut ſtultum medicari aggreditur, capiti remedia adhibet. Quis vnquam exercitatus Medicus apoplexiam, morbum comitialem, opiſthotonon, emproſthotonon, tetanon, aliter curauit? quis denique mediam partem corporis reſolutam? Nunquid verò vbi nerui conuulſione afficiuntur, omnes Medici vel experimenta etiā profeſsi, ſummā curationis

eſſe

eſſe cenſent, primis vertebris remedia adhibere? quemadmodū vbi media quoq; vniuerſi corporis pars reſoluta eſt. Porrò cerebrum quoque calfaciunt, quemadmodum apoplecticos quoque curare conſueuerunt. Sic etiā per morbum comitialem. At quum vel in ſtomacho, vel in alia quapiam parte affectio conſiſtit, eam maximè & in primis curare præcipiunt. Cerebrum verò ita præparant, vt nō ita facilè afficiatur. Hæc itaque potiſsimùm inquirenda ſunt, non principalis animæ vis, quam nemo, niſi peruerſa fuerit mente, non apertiſsimè cognoſcit. Neque neruorum originem, diuinātium more, à diis petere, ſed ab experto diſſectore diſcere oportet. † Sunt enim nonnulli qui ſibi iam perſuaſerunt, neruos à corde oriri, eo quòd nequeunt inter ſyndeſmum, neruumque diſcernere: quibus nonnihil etiam ſuffragari videtur ipſa homonymia: quippe copulæ, à multis medicorum, colligantes nerui appellantur. Verùm nulla vexabimur nominis inuidia, ſi modò non ſyndeſmos ipſos, ſed voluntarios (vt ipſi aiunt) neruos intelligant, quos ſcilicet à cerebro initium accipere dicimus. Neque enim illi, aut con-

Hi Ariſtote. ſequuntur lib.3.cap.5.de hiſt. animal.

Neruoſum genus nō ſolum neruos ꝓpriè appellatos, ſed & tendones & ligamenta & quicquid aliud exangue membranoſúmue veteri vſurpatione comprehendit. 6.Epid.

uulſio

uulſionem,aut paralyſin, ad ſyndeſmos referunt:ſed eorum neruorum qui voluntatis imperio obediũt,affectionem eſſe dicunt. Conuulſio enim vniuerſo corpore, omnes Cõuulſio. quidem autumant affici talem quampiam partem,quæ vt in arbore caudex ramorum, ſic ipſa ſit omnium neruorum communis origo:idq; veluti caudex, nõ paucorum in vna parte, quemadmodum ramus, vt ſi vel crus,vel altera manus fortè fortuna conuellatur,totius membri cõuulſio, neruorũ qui ad ipſum proueniũt,originẽ affectam fuiſſe declarat, rami cuiuſpiã exemplo in arbore. Quòd ſi vniuerſum corpus afficiatur,communem originem omniũ infra faciem neruorũ, quæ arboris caudici proportione reſpondet, affectam eſſe putandum eſt : quæ ſunt primæ ſpinalis medullæ partes. Proinde exercitatiſsimi quiq; medici huic remedia adaptant : cordis verò in hac affectione nullam omnino mentionem fecerũt. Si verò ſimul cum vniuerſo corpore,facies quoque conuulſa videatur : nõ ſolùm eam partem quæ ex ſpina procedit, verùm etiã cerebrum ipſum curamus:etenim labra quoque ſæpenumero conuulſa videmus, item oculos,frontis cutem,totã mandibulam,ſimiliter & linguę radicẽ. At quia omnes iam dictas partes, à muſculis ex cerebro ner-

uos

uos ſuſcipientibus, moueri ex anatomicæ didicimus, cerebrum, ipſis ſic laborantibus, credimus eſſe affectum: vbi verò ipſis illæſis, cęteras partes conuelli viderimus, ſpinæ initiũ affectum eſſe fatemur. Hæc igitur ſunt quæ promptè diſcere, mox ipſorũ diſpoſitiones cõſiderare oportet. Sed ſunt nõnulli medici, qui diſpoſitiones ipſas ne aggrediuntur

† ζητεῖν.

quidem [diſquirere] ſed certant ſuper rebus manifeſtè apparentibus, iacturamq́; temporis nos facere cogunt, quod non erat conſumendum reſpõdendo iis, qui recta medicorum [veterum] decreta euertunt, ſed inueniẽdo potiùs ea, quæ illi ſilentio præterierunt: & vel haudquaquàm res ipſas definierunt, aut eas ſine demonſtratione aut ſine idonea definitione, aut non ſatis abundè explicaue-

Cur fiat conuulſio.

Lib.6. Apho. 39.

runt. Quemadmodũ Hippocrates, vbi neruorum conuulſionem, vel ob plenitudinem vel vacuitatem fieri dicit. Etenim verus eſt ſermo eius, quibus verò rationibus fulciatur, vt fides ei adhibenda ſit nõ popularibus, ſed doctis dũtaxat viris, & qui diligenter prima Medicinæ rudimẽta didicerunt, notum eſt. Hæc igitur quum didiciſſem, facilè mihi perſuaſi, conuulſionem fieri ob eas cauſas, quæ ab Hippocrate dictæ ſunt. quippe ſi omnis motus qui à voluntate procedit, attractis muſculis in eas quibus innaſcuntur partes,

partes,fieri videtur,neque poſsit fieri attractio,niſi ad ſuam originem retrahatur muſculus:cõſtat conuulſionem in cõuulſis partibus factam,hac ſola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatem [noſtram] fit. Itaque quemadmodum in eo,qui ſecundum naturam habet,voluntas in cerebro iuxta neruorum origenẽ ordinata,motionis principium primis dat neruis, ac per ipſos muſculis,ita ſi ſine huiuſmodi principio inuenerimus,quæ cauſa neruos cõuellere poſsit,modũ quo conuulſio fiat,nos iam ſcire non temerè profitebimur. Etenim ſi vi deris aliquando neruoſa corpora, vt lyræ chordas,ob ambientis aëris immodicam intemperiem,adeò vehementer,vt rumpãtur, intentas,haud difficulter intelliges, idem in animantium quoque neruis poſſe contingere. Sed quomodò affecto aëre tẽdũtur chordæ vt rumpantur,ſi vel nimis aridus,vel admodùm humidus ſit? Nempe humor madefacit ipſas,vt in tumorẽ præter naturam attollantur,qui mox eas extendit:ac veluti ſol tergora arefaciens cõtrahit,ita ſiccitas,chordas & trahit, & extendit. Sic lora quoque quum ad ignem exiccantur, contrahi tendique videntur. His ita præcognitis, haud difficile inuentu fuerit, vtrum ab ariditate, quæ eſt humidæ eſſentiæ defectus,& vacua

Voluntas in cerebro, motionis principiũ neruis præbet.

Comparatio neruorum ad fides lyricas & lora.

Ariditas. *Repletio.* tione,an ab humoris plenitudine,quæ egeſtati aduerſatur,& ab Hippocrate repletio nominata eſt,affectus ipſe prodierit. quippe quum conuulſio fit vel à labore,vel vigilijs, vel fame,vel ſollicitudine,vel arida æſtuanteque febri,qualem in phreniticis videre eſt, cauſam eius eſſe ariditatem, vacuationemque rectè putaueris. Si verò temulento cuipiam ac omnino pleno homini, qui videlicet in otio degit,id euenire conſpexeris:non abs re à contraria cauſa conuulſionem ortum habuiſſe iudicabis. Atqui euacuationi *2.Aph.22* contraria eſt repletio. Atque morbus quoq; *Morbus comitialis.* comitialis,conuulſio eſt omnium corporis partium nō perpetua,vt in emproſthotono, & opiſthotono:atque tetano(id eſt,neruorum rigore)videre eſt,ſed quæ ex temporū *Epilepſia.* *Neruorū rigor.* accidit interuallis: neque ſolùm hac re, ſed mentis quoque,ac ſenſuum obleſione,à iam dictis conuulſionum generibus differt:vnde conſtat in ſupremis corporis partibus,cerebro videlicet, hunc affectum conſiſtere. Cæterùm velox eius diſcuſsio,craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem,hunc maximè affectum pepeiſſe declarat, neruorū principio ſeipſum quatiente, quo excutiat id quod noxium eſt. Ac fortaſsis per morbum comitialem conuulſio haud adſimilis eſt his quæ à ſpinali

nali medulla incipiunt conuulſionibus, ſingulorum neruorum irrigatis proceſsibus. Verùm non ab ariditate vacuationeque, ſed à craſſo ſemper humore, hanc affectionem induci, argumento eſt, quòd & ſubitò ſit, & ſoluitur confeſtim: nam ſubitariam meatuum obſtructionem, à craſſo viſcoſoque humore fieri conſtat. Etenim breui tempore fieri non poteſt, vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius membrana, ad tantam perueniat ariditatem, vt corio ſimile quippiam pati videatur. Accedit ad hæc, vt is qui ſic laborat, neque videat, neque audiat, neque vllo ſenſu quicquam percipiat, ac ne conſequi quidem poſsit, quid factum ſit. Siquidem cum memoriæ viribus ratio quoque læditur. Ex his igitur omnibus planè conſtat, in cerebro hanc affectionem conſiſtere, impediente humore animalem ſpiritum qui in ventriculis eius continetur, quo minus poſsit exire. Porrò quamobrem hic ſpiritus vocetur animalis, aut quæ ſit eius potentia, in eo commentario, quem de Hippocratis Platoniſque placitis ſcripſimus, iam demonſtratum eſt. Sanè quum ea, quæ per diſſectiones apparere ſolent, accuratè conſideraremus, rationi conſonum videbatur, animam in cerebri corpore ſedem obtinere, atque in ipſo & rationis vim, &

A craſſo humore, morbus comitialis.

Spiritus animalis.

Animæ ſedes.

ſenſibilium imaginum memoriã reſidere, ac primum ipſius inſtrumentũ, tum in ſenſilibus actionibus omnibus, tum in his quæ à conſilio & voluntate prodeunt, ſpiritum eſſe qui in ipſius ventriculis maximeq; poſtremo, continetur, quamuis non contemnendus ſit medius ventriculus, perinde quaſi non valentiſsimus ſit: multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur, duos verò anteriores deſeramus. Verùm exacta horum notitia ad curationis inuentionem nihil ferè conducit. Nam ſatis fuerit ad probè curandum, noſſe ſedem affectam eſſe cerebrum, atque in eius ventriculis humorem craſſum & viſcidum comprehendi. Igitur quemadmodum hæc ad curationes quarum gratiâ, & affectas ſedes, & earum diſpoſitiones inquirimus, ſunt vtilia: ſic craſſorũ quoque humorum differentiæ, vtrum videlicet

Pituita. Atra bilis.

pituitæ, an atræ bilis naturã habeant, haud mediocriter ad curationem conferre videntur. Si tamen in præſentia nõ obliuiſcamur pituitoſos quidem eos nominari, quũ ſimpliciter ita dicimus, in quibus humiditas frigiditasque: melancholicos verò in quibus ſiccitas atque frigiditas dominantur, quamuis magnæ peculiaresq; interim differentiæ, tum pituitæ, tum atræ bilis inueniantur.

Pituitæ differentiæ.

Pituitæ quidem vnũ genus eſt, quod quotidie

tidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso scilicet spiritu plenum, vt ne sensum quidem lateat, ipsum esse dissimilare. Alia verò pituita, similaris quidem videtur, licet fortasse non sit similaris, qualis est crudus humor qui in vrinis substat tum is qui à Praxagora vitreus appellatur. Atque ex hoc genere esse videtur saliua, quę neque fluida admodum est neque aquosa. Verùm saliua non vnica duntaxat qualitate gustum afficit, nedum vniuersa pituita. Sæpenumerò enim & acrem & acidam, & † salsam in ore saliuam, manifestè deprehendimus, veluti cùm sani degimus, nulla qualitate infecta, sed perinde quasi aquosa, saliua gustui offertur. Sic atra bilis quoque secundum substantiæ varietatem non obscuras habet differentias. Nam alia est veluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa est, fæcibus vini haud absimilis. Alia verò, quã superior essentiæ est multo tenuioris, atq; vomentibus eam, & olfacientibus acida videtur, quæ etiam terram radit, attollit, & fermentat atque ampullas quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitat. Sed ea quam crassæ fæci similem esse dixi, in terram effusa, non inducit fermentationem, nisi fortè in ardente febri ipsam præassari contingat, neque vlla etiam acida qualitate participat,

Vitreus humor.

Saliua.

† *Salsam, vel à putredine, vel à salsæ humiditatis serosæ mixtione.*

Atræ bilis differentia.

quandoquidem & ipſam nominare cõſueui melancholicum ſuccum, aut melancholicum ſanguinem. Hæc enim, meo quidem iudicio, non rectè atra bilis appellari poteſt. Prouenit autem huiuſmodi humor in quibuſdam plurimus, vel à temperie ab initio cõparata, vel à cibis, qui (quum in venis concoquũtur) in huiuſmodi humorẽ tranſmutari ſolent. Igitur vt craſſus pituitæ ſuccus, ita hic quoque comitialem morbum ſolet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, ſiue is medius ſit, ſiue poſtremus. Vbi verò in ipſo cerebri corpore abundat, eam inſaniæ ſpeciem, quam Græci melancholiam vocant, efficit. Quemadmodùm alter atræ bilis ſuccus, qui præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modò ſine febre, modò cum febre, in cerebri corpore abundans. Atque hanc ob cauſam phrenitis nonnunquàm mitior eſt, quũ videlicet à pallida bile ortum contraxit: interdum vehementior, quum flaua bilis eam peperit: atque inſuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina & melancholica, flaua bile præaſſata. Deliria autem, quæ per febrium vigores accidunt, non propria cerebri affectione, ſed per conſenſum fiũt: proinde eos † delirare & deſipere, non ſolùm Medici, ſed priuati quoque dicere conſueuerunt.

Morbus comitialis ab atra bile.

Melancholia.

Phrenitis.

Paraphrosyne.

† Παραπαῖσαι, παραφρονῆσαι, παρακόψαι.

uerunt. Verùm ita affectos non nominant phreniticos, eo quòd phreniticorum inſania non quieſcit, mitigato febrium vigore. Igitur quemadmodum phreniticis, febris vnum quoddam accidens diſpoſitionum cerebri cenſetur: ſic [è conuerſo] in ardentium Febrium dementia, multis elatis ad ipſum vaporibus. Haud ſecus fit ea affectio quæ ſuffuſioni in accidentibus ſimilatur, à ventriculi diſpoſitionibus ortum trahens. Nam cerebrum ventriculo, & ventriculus cerebro, ſuas affectiones tranſmittit, idque propter neruorũ à cerebro ad os ventriculi deſcendentium magnitudinem, per quos etiam ſenſus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partium, acutior eſt. Quocirca capitis fracturas, quum ad membranas vſque perueniunt, bilioſus vomitus, ac interdum dolores capitis quomodocunque fiant, nauſea, ſtomachique morſio comitatur. Hypochondriacas verò & flatuoſas vocatas affectiones melãcholica triſtitia ſequitur, haud ſecus quàm acutã febrem dementia, & quibuſdam oris ventriculi diſpoſitiones, ea quæ in accidentibus ſuffuſioni ſimilatur affectio. Sic neruoſis partibus inflammatis, promptiùs quàm reliquis, delirium ſuperuenire ſolet, idque aſcendente ad caput interdum per continuas partes ſolo

Suffuſio.

Sympathia ventriculi cũ cerebro.

Capitis fractura.

Hypochondriacæ affectiones.

Vapor. *Fumus.* *Fuligo.*

calore, interdum verò ſpiritu vaporoſo, vel fumoſo, aut fuliginoſo.

Multa ac ferè omnia quæ hoc capite dicuntur, in opuſculo de melancholia ſcripta ſunt, quod alij Hippocrati, quidam Galeno, nonnulli Ruffo & Poßidonio attribuerunt.

De melancholia. CAP. VI.

Craßi humores in cerebro.

PORRÒ queadmodùm hæ paſsiones, quibus caput per conſenſum afficitur, ita illæ quoq; quæ primogeniæ ipſius affectiones ſunt: non parum inter ſe differunt. Igitur craſsi humores, qui in cerebri ſubſtantia abundant, interdum ei vt inſtrumentali, interdum vt ſimilari parti nocent. Quum enim meatus obſtruuntur, vt inſtrumentali: quum verò temperamentum alteratur, vt ſimilari. Proinde totus hic ſermo in fine

Hippocrates libro Epide. 6. par. 8.

Epileptici. *Melancholici.*

ſexti libri de Vulgaribus morbis præſcriptus eſt: Melancholici magna ex parte co- «
mitiali morbo afficiuntur, & cōtrà morbo «
comitiali laborātes, efficiuntur melancho- «
lici. Atque horum vtrumlibet magis acci- «
dit, prout vel in hanc, vel in illam partē, in- «
firmitas repit: ſi enim in corpus, epileptici: «
ſi verò in mentem, melancholici redduntur. «
Hoc ſermone primum quidem declarauit, «

quòd

quòd non semper, sed magna ex parte horum affectuũ alter in alterũ transit. Quippe non solùm melancholicus succus, verùm etiam pituita morbum comitialem cõmittit. Igitur ea quam melancholicus succus constituit, in melancholiam transit: quæ verò à pituita parta est, in aliam affectionem, de qua paulò pòst dicturus sum, permutatur, melãcholiam verò haudquaquàm efficit. Altera verò Hippocratici sermonis pars, non paruum contemplandi locum desiderat. quippe quum anima sit aut temperamentum actiuarum qualitatum, aut ab ipsarum temperamento permutetur: Bilem, quum cerebro veluti parti instrumẽtali nocet, ad cerebri corpus conuerti ait, id quod in obstructionibus fieri constat. Quum verò temperamentum mutando, ei vt similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Verùm hoc quod medici dereliquerunt, definire in primis necessarium esse videtur. Nempe vt in manifestis corporis partibus, interdum omnibus, eadem apparet temperies, vt in morbo regio, & elephante sic vocato, & aqua inter cutem, & malo habitu, quæ à Græcis cachexia dicitur. Insuper in his quæ ab hepate, atque splene pendent, colorum vitiis. Interdum verò vnius duntaxat partis, quæ videlicet

Anima.

Morbus regius.

Elephas.

Aqua inter cutem.

Cachexia.

Coloris vitium.

aut bilioſum aut pituitoſum [aut melancholicum] humorem ſuſcipit, temperies permutatur. Ita etiam cerebro accidit, vt nonnunquàm vniuerſo in venis ſanguine melancholico effecto, ob commune vitium, ipſum quoque lædatur. Nonnunquàm verò, reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo, ſolus is qui in cerebro contentus eſt, alteratur. idq́ue bifariam fit. Aut enim aliũde in ipſum deriuatur, aut in ipſomet melancholicus humor genitus eſt, quum videlicet internus calor aut flauam bilem, aut craſſum atrumq́ue ſanguinem ſuperaſſauit. At hæc diſtinctio non paruum habet in curatione momentũ:

Sanguinis miſſio in melancholia.

ſiquidem vbi vniuerſum corpus ſanguinem melancholicum continet, curationem à venæ ſectione incipere oportet. Vbi verò ſolum cerebrum, infirmus (quod ad hanc diſpoſitionem attinet) ſanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam ſanguis mitti poſsit. Vtrum verò

Melancholici ſanguinis notæ.

melancholicus ſanguis vniuerſum corpus, an ſolùm cerebrum occupet, ita diſcernendum eſt. In primis vniuerſi corporis habitũ, qualis ſit, conſideres velim: memineriſq́;, quòd molles, & candidi, & obeſi nequaquàm humorem habent melancholicum. Macri verò, & nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſmi ſunt, vt huiuſmodi in ipſis hu-

mor

† ἐξέρυθροι prærubri, hic enim ἐξ particula auget Galeno interprete, atque hoc maximè si tristi & meticulosa natura sunt,

mor cumuletur, fitq́ue interdum vt † rufo colore homines, affatim in melancholicam temperiem decidant: atque post hos flaui, idq́ue maximè, quando & vigiliis, & multis laboribus, & sollicitudine, & tenui victu fuerint educati. Quibus hæ quoque notæ conueniunt, an hæmorrhois aliqua restricta sit, aut alia quæpiam consueta sanguinis vacuatio, aut mulierum menstrua. Insuper quibus cibis quis fuerit vsus, vtrum iis qui suapte natura melancholicum sanguinem pariunt, an è diuerso. Porrò qui melancholicum sanguinem efficiunt, hi ferè sunt: caprina bubulaq́ue caro magisq́ue hircinæ & taurinæ, sed maximè asinorum camelorumq́ue carnes, nam & his nonnulli vescuntur: item vulpinæ caninæq́ue carnes: atque magnam in huiusmodi sanguinis generatione vim obtinet ex lepore cibus, sed multo magis ex apris: ac limaces quoque melancholicũ sanguinem pariunt, si frequens sit eorum vsus: præterea omnes terrenorum animalium carnes sale conditæ, aquatilium quoque carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atque cetaceorum omniũ. Ex oleribus autem, brassica ferè sola, huiusmodi san-

non solum in melancholiam incidunt, sed elephantiasim, quæ tamen lenior est.

Cibi melancholici.

Lib.3. aliment.

guinem

Lentiscũ gignit Italia, cuius resina mastiche dicitur.

guinem gignere cõsueuit, quemadmodùm & arborum germina, vbi vel muria, vel oxyhalme cõdiuntur, præcipuè lentisci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminum verò omniũ maximè lentes, inter melãcholicos cibos numerantur, mox panis furfuraceus, & qui ex tipha, aque vitiatis seminibus factus est, quorum apud quasdam nationes vsus loco frumenti habetur. Verùm de iis in primo libro de Ciborum facultatibus iam dictum est. Prætereà vina crassa nigraq; aptissima sunt, vt ex ipsis melancholicus humor fiat, præsertim si quis abundè ipsa ingerens, oblata occasione in multo corpus calore contineat. Vetus denique caseus, vbi forte fortuna in corpore fuerit supercalefactus, facilè huiuscemodi parit humorem. Igitur si quis anteà quàm in morbũ inciderit huiusmodi victus ratione fuerit educatus, maiorẽ quandam inde licet facere coniecturam. Si verò boni succi cibis vsus fuerit considerare oportet exercitationes ipsius, mœstitiam, vigilias, solicitudines. Sunt etiam nonnulli qui per febriles (vt dictum est) morbos melancholicum humorem contraxerunt: atque ad edificatiorẽ notitiam nõ parum confert anni tempus, ac præterita præsensque constitutio, item terra, ac laborantis ætas. His itaque omnibus præmeditatis, quum spera-

Melancholicus morbus per febriles morbos cõtractus.

ueris

ueris in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem contineri, quo certiorem habeas notitiam, cubiti venam seca, præcipueq; mediam, quæ cōmunis est, & ei quæ humeralis nominatur, & ei quæ per axillam ad manū fertur. Quòd si tum fluens sanguis nō videatur melancholicus, † statim supprimatur. Si verò talis appareat, vacua quātum pro laborātis corporis habitu satis esse cōieceris. Est prætereà tertiū melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, quū ortum à vētriculo habuerit. Solentq; Medicorum aliqui hāc dispositionē hypochondriacum flatuosumq; morbum nominare. Verùm satis mihi fuerit ea accidentia percurrere, quæ à Diocle præscripta sunt illi asidere, in libro cui titulus est, Affectio, causa, curatio, in quo Diocles ad verbum ita scripsit: Porrò alius oritur à ventriculo morbus, qui suprà propositis non disimilis est: nominaturq; ab aliis melancholicus, ab aliis flatuosus, quem sumpto cibo maximè coctu difficili, & caustico, sputum humidum, idemq; multum comitatur: item ructus acidus, flatus, æstus, in præcordiis fluctuatio nō illico, sed quum retinuerint, interdum vētriculi quoque vehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum vsque procedunt, concoctis deinde cibis quiescunt, mox aliis ingestis eadem cursus

Vena media in melancholicis secanda.

† Statim quidē, hoc est detractis ferè vncijs duabus, quia aliquādo effluit primum tenuis, statimq; crassior sanguis consequitur.

Melancholia à ventriculo orta.

Hipochondriacus flatuosusq; morbus.

Diocles.

rurſus reuertũtur accidentia: quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna moleſtant, atque euomunt crudos cibos, & pituitã, vel ſubamaram, vel calidam, vel acidam: adeò vt nõnunquam dentes torpedine afficiantur. Atque horum plurima ab ineũte ſtatim ætate eueniunt. Vtcunque tamẽ acciderint, omnibus in tempus producuntur. His præſcriptis, Diocles mox cauſam ſubiungens,

Cauſæ flatuoſæ melancholiæ.

ita ſcribit: Cæterùm flatuoſas vocatas ſuſpicandum eſt, plus caloris quàm decet habere in his venis, quæ alimentum à ventriculo excipiũt, ſanguinemq; in ipſis craſsiorem factum. quippe conſtat has venas eſſe obſtructas, vel hoc argumento, quòd alimentum corpori nõ diſtribuitur, ſed in ventriculo manet incoctum, quum ipſum meatus anteà ſuſciperent, magnam ipſius partem in imum ventrem excernerent, tum quòd poſtero die vomitu reiiciantur, vtpote non digeſtis per corpus cibis. Sed quòd calor id quod ſecundum naturam eſt excedat, facillimè intelliges, tum ab æſtu, qui ipſis accidit, tum ab his quæ ingerũtur, ſiquidem iuuari videntur à refrigerantibus cibis, qui videlicet calorẽ refrigerare extinguereq; ſolent. Deinde alia quoque Diocles iam propoſitis in hoc ſermone addidit: Aiunt autem nonnulli, os ventriculi quod inteſtinis

con

continuantur, in huiusmodi paſsionibus inflammari, ac ob inflammationem ipſam & obſtrui & prohibere, ne alimenta ſtatuto tẽpore ad inteſtinũ deſcẽdant: quamobrem diutius quàm decet, in ventriculo manentia, & tumores, & æſtus, atque reliqua quæ prædicta ſunt efficiunt. Hæc ſunt quę Diocles quidem literis prodidit. verùm in hoc ſymptomatũ catalogo præcipua totius cõcurſus accidentia ſilentio præteriit, quæ videlicet & melancholiam, & flatuoſam hypochondriacamq; affectionẽ, tanquam charactere quodam deſignant. atqui omiſit (vt puto) huiuſcemodi accidentia, eo quòd ex morbi ipſius nomine manifeſtè declarãtur. Etenim ab Hippocrate didicimus: Si metus & mœſtitia longo tempore tenent, melancholicus eſt huiuſmodi affectus. Verùm haud abſurda quæſtio eſt, quare Diocles quũ cauſas aliorũ accidẽtiũ redderet, quam ob cauſam mens lædatur, non ſcripſit? ſiue enim venarum, quæ ventriculo contiguæ ſunt, calor exuperat, ſiue partes quæ iuxta portã ſunt (Græci pyloron vocant) inflammatione laborãt, quid cauſæ ſit, cur melancholica comitentur accidentia derelictum eſt. Etenim quòd vẽter flatuoſo ſpiritu impleatur, ac deinde eructando ipſum leuetur, ac præter ea quæ dicta ſunt, vomitione

Hippocr. li. 6. aph. 23. & 7. aph. 42.

Pylorus.

quoque

quoque iuuetur, vel nihil dicente Diocle, manifestum est. At propria melancholiæ accidentia simul cum dicta ventriculi dispositione scribere, haud ita facile ei fuit. Id itaque addere, ac simul qualis sit in huiuscemodi affectibus ventriculi dispositio, manifesta interpretatione enarrare aggrediamur. Atque videtur quidem in ipso inflammatio esse. Sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & atræ bili magis cõformis. Itaque quemadmodùm elata ex vẽtriculo ad oculos fuliginoso quodam aut fumoso halitu aut crassis quoque vaporibus similia, vt in suffusione accidentia cõtingunt: eadem ratione sublata ad cerebrũ ab atra bile euaporatione veluti fuliginosa fumosaq́; melancholica eueniẽt in mente accidentia. Quinetiam quàm frequentissimè videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici, mox ea per vomitum eiecta, illico dolorem mitigari. Atque huiusmodi dolorũ genera mordendo exedendoq́; infestant, quemadmodùm alia grauitate, alia tensione, alia cum mẽtis delatione molestare videntur. Atq; inter optimos medicos conuenit, non solùm hæc accidentia, verùm etiam morbum comitialem capiti à ventriculo procedere. Igitur vt melancholicos timor nunquam deserit, ita præter

natu

naturam eis per imaginationē visa, non semper eodem genere cōtinentur. Siquidē alius testam se factum putauit, atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur: Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum ante cantum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantium sonum imitatus est. Fuit item alter, timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere ipsum à se excuteret, atq; ipse cū illo collideretur, ac nos quoq; cū ipso periremus. Sunt alia huiusmodi infinita eorū visa. differunt autem inter se melancholici. Nam omnes timent, mœrent, vitam damnant, odio habēt homines, sed non omnes mori cupiunt. Etenim hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput est, quòd mortem pertimescunt. Quosdam etiam alieno admodùm atq; extraneo videbis animo, vtpote qui simul & mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant. Proinde rectè videtur Hippocrates omnia ipsorum symptomata in duo hæc coëgisse, metum & mœstitiam. Mœstitia nimirùm eos inducit, vt odio prosequantur omnes quotquot viderint, nunquàm nō tristitiam præ se ferentes, ac terrentur, vt in tenebris profundis pueri, † atque ex adultis indocti. Sanè quemadmodùm externæ tenebræ omnibus ferè hominibus pauorem inducūt,

Melācholicorū variæ imagines.

Melancholicorū differentiæ.

Vt de Artedoro Apollonius, & aliis apud Aurelianum in chronicis, & exempla id genus sæpe medicis occurrunt.

Hippocrates.

† καὶ τῶν τελείων οἱ ἀπαίδευτοι.

Cur melancholici timeant.

† ἢ πεπαι-
δευμένων

nisi vel audaces admodùm, † vel edocti fuerint, sic atræ bilis color mentis sedem tenebris similem reddens timorẽ efficit. Etenim summis tum medicis tum philosophis in cõfesso est, & humores, & omninò corporis temperaturam animæ actiones in alterare seu mutare posse. id quod nos quoque vnico commentario docuimus, quo demonstratum est, quòd animæ potentiæ corporis temperaturam sequuntur. Quocirca humorum vim ignorantes, in quorum numero & Erasistratus est, ne scribere quidem de melancholia quicquam ausi sunt. Neque indignum est admirari tum cõmunes hominũ sententias, tum plurima quoque dogmata, quæ & philosophi & medici per ignorantiã præterierunt. Igitur ab omnibus affectus ipse melancholia vocitatur, indicante nomine humorem qui ipsius causa est: quumq́ue circa ventriculum prima inceperint accidentia, ipsisq́; auctis melancholica sequatur affectio, deinde alui deiectione, & vomitu, & proba concoctione, ructibusq́ue leuetur is qui laborat, hypochondriacum flatuosumq́ue morbum ipsum nominabimus. Accidentia verò ipsius dicemus, & mœstitiam, & metum. Quum autem propria melancholiæ accidentia auctiora videntur, circa ventriculum verò aut nulla aut parua

Erasistratus.

Accidentia melancholiæ.

ad

admodùm ſunt, haud abs re exiſtimaueris primitiuam in cerebro affectionem cõſiſtere, ob atram bilem in ipſo congeſtam. Cæterùm quibus ſignis diſcernatur, vtrum in ſolo cerebro, an in vniuerſo corpore huiuſcemodi humor contineatur, paulò antè dictum eſt. Interim monendi ſunt mihi amici, qui me curantem viderunt, frequentibus balneis, victuq́ue humido, boniq́ue ſucci, nullo alio adhibito præſidio huiuſmodi me morbum curaſſe, vbi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum vacuationi reſiſteret. quum enim diuturnus iam factus eſt morbus, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. fit autẽ huiuſmodi melancholiæ ſpecies, affecto priùs calidis diſpoſitionibus cerebro, aut æſtuatiõe, aut inflãmatione, aut phrenitide quoq; ipſum afficiente, interdum à ſolicitudine, mœſtitia, vigiliis. verùm ſatis fuerit hæc de melancholia dixiſſe.

Quomodo melancholiam curauerit Galenus.

De morbo comitiali.

CAPVT VII.

ATq; de morbo comitiali deinceps dicendũ eſt, quandoquidem hic quoq; interdum ipſomet affecto, interdum aliis cõ ſentiente cerebro euenire ſolet. vt enim tria melancholiæ genera, ita hunc quoque

Morbi comitialis differentiæ & ſpecies.

morbum tribus contentum differentiis, omnes ferè Medici diſtinguere neglexerũt. Verùm omnibus cõmune eſt, quòd cerebrũ afficitur, vel conſiſtente in ipſo affectu, id quod pluribus epilepticis accidit, aut à ventriculi ore (quod ſtomachum vocare ſolent Medici) ad cerebrum per conſenſum aſcendente. Atque hoc genus proportione reſpõdet accidẽtibus, quæ oculis à ſtomacho adueniunt, veluti in ſuffuſionibus. Fit etiã ſed rarò, tertia morbi comitialis ſpecies. Nec refert ſiue genus ſiue differentiam nominaueris, cùm à parte aliqua cui id fortè fortuna accidit, incipit affectus, qui deinde ſentiente ægro ad cerebrum vſque aſcendit.

Humoris ad caput in epilepſia aſcenſus.

Hoc genus primum vidi in puero, qui decimumtertium ætatis annum agebat, quum equidem adoleſcens etiamdum cum optimis eius tempeſtatis medicis conueniſſem, ad idoneam ipſius curationem inueniendam: audiui tum narrante puero, diſpoſitionem ipſam ex tibia initium capere, mox illinc rectà aſcendere per femur, & imminentes illi† lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad ca-

† Al. ilia.

Cuidam à parte pedis ſuperiore, quæ obuertitur plantæ, aura frigida ad os ventriculi euadebat: vbi ille epilepticus concidebat. Poſteà vehementer curuato in ventres corpore, doctus eſt aura curſum intercipere, atque ita ſeſe caſu liberare.

put

put perueniret, quod quum primùm tangeret, ipſum haudquaquàm ſibi conſtare. Interrogantibus autem medicis, quale eſſet id quod ferebatur ad caput, nihil habuit puer quod reſponderet. Alius deinde adoleſcens compos mentis (quippe qui ſatis poterat & ſentire quod fiebat, & alteri enarrare) dicebat veluti frigidam quandam auram eſſe id quod aſcendebat. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit, aut quòd qualitas quædam alteratis per continuationem partibus, aut ſpiritalis quædam ſubſtantia tranſmitteretur. neque mirandum eſſe dicebat, tam validam vim eſſe humori, qui in affecta parte præter naturam genitus fuiſſet, vt pernicioſarum ferarum venenis poſsit cõparari. Quis enim crederet vel à ſcorpionibus infixo aculeo, vel à phalangiorum ictibus totum corpus ingẽti & inuſitata mutatione affici? niſi ſæpenumerò id accidere videret. præſertim minimam quandam rem feris in ipſum demittentibus. Quum itaque phalangium aliquem momordit, quamuis paruum ſit animal, exiſtimare tamen debemus, venenum ex ipſius ore in ictum corpus deſcẽdiſſe. Porrò marinæ turturis, quemadmodùm & terreni ſcorpionis aculeus in partem extremam acutiſsimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen eſt, per quod

Phalangium.

Turtur marina venenoſa acuto firmoq; aculeo pũgit.

venenum deiici poſsit: neceſſe tamen eſt, vt excogitemus ſubſtantiã quandã eſſe aut ſpiritalem, aut fluidã, quæ vt mole minima, ita facultate quàm maxima eſt. Etenim quum nuper ictus quidã eſſet à ſcorpione, videor mihi videre (inquit) quòd grandine percuſſus ſim: eratq; omninò frigidus, ſudore etiã frigido accedente, ſed tandem debitis adhibitis remediis non ſine negotio ſeruatus eſt.

Scorpio.

Cauſa morbi comitialis ex Pelopis ſententia.

Itaque Pelops, non impoſsibile eſt (inquit) in corpore ſimilem aliquam eſſentiam generari, nõ accedente cauſa extranea: quæ vbi neruoſam aliquam partem occupauerit, per continuas partes vſque ad neruorum principium vim ſuam tranſmittit, ſiue id per alterationem (vt ipſe dicebat) fiat, ſiue ſpiritali eſſentia, veluti aura, ad ipſum elata. Sæpenumerò enim inſigente aculeũ ſcorpione, aut in neruum, aut in venam, aut arteriam manifeſtè videmus percuſſos, vehementiſsimis infeſtari accidentibus. Atqui ſcorpionis aculeus totam cutem penetrando ad profundũ vſque poteſt peruenire. Phalangiorum verò paruorum ictus ſolam afficit ſuperficiẽ. vnde conſtat interdum à ſola cute veneni vim ad totum corpus deferri, quippe tota cutis & continua eſt & neruoſa. proinde haudquaquàm impoſsibile eſt, quum ex icta parte per totam ipſam celeriter diſtri-

Phalangij parui ictus.

buta

buta fuerit veneni vis, eam inde eodẽ rursus contactu in singulas subiectarum ei partiũ recipi, mox ex illis in alias continuas, atque iterum ex his, quæ afficiuntur, in alias: quũque ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculũ homini instare. Ad hanc rem in primi, conferunt vincula superioribus partibus iniecta, ab iis enim præsentaneum præsidiũ expectatur: id quod in viperarum scorpionumque ictibus, item aspidum quoque (quod propter imminens subitariæ mortis periculum, magis incredibile est) expertus sum. Etenim quum Alexãdriæ essem, rusticus quidam non longè ab vrbe in vno manus digitorum ictus, eius radicem apud palmam validissimo vinculo ligauit, accurrensq; ad vrbem ad familiarem sibi medicum, totum digitum ab ipsa † articuli iunctura ad palmam abscindendum præbuit, sperans inde nihil se mali passurum. Neque frustratus est sua spe, quippe nihil aliud faciens saluus euasit. Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamento, rescisso priùs digito, à periculo liberatus est. Vidi prætereà rusticum, cuius totum digitum vipera momorderat, qui falce quam tũc fortè habebat (erat enim vinitor) ab vltimo articulo ictam partem resecans, deinde inducta vsitatis pharmacis

Vincula superioribus partibus iniecta, venenis remediũ præsentaneũ adferunt.

† Græcè enim est, διαρθρώσεως quãquam Copus videatur διαθέσεως legisse, sed malè.

Theriaca aduersus venena.

Medicamē cōtra morbum comitialem.

in digito cicatrice, nullo ſumpto medicami ne ſanatus eſt. Sed puerum quoq;, cuius morbus comitialis à tibia oriri cōſueuerat, medici qui tūc ad curationem eius cōuenerant, ſanare ſperabant, ſi in primis vacuato vniuerſo corpore, medicamen ex tapſia aut ſinapi parti adhiberēt: ligato in medio membro, ſupra eam videlicet partem, quæ primaria diſpoſitione erat affecta, atque hoc pacto acceſſionem reuerti prohibuerūt, quamuis anteà quotidie puerum infeſtare conſueuiſſet. Verùm hæc obiter, atque ex abundantia dicta ſint, ne quis miretur, quo pacto ab ignobili aliqua parte tantus morbus ortum cōtrahere poſſit. Supereſt vt cauſam inueſtigemus, quamobrem in huiuſmodi per conſenſum affectionibus epilepticæ fiant cōuulſiones. Nam ne Pelops quidem vllam ad hanc rem

Quare in comitiali morbo fiāt epilepticæ conuulſiones.

attulit probabilem perſuaſionem. Neq; etiā alius quiſquam, cum quo nobis aliqua fuerit conſuetudo. Mihi verò per huiuſmodi conſenſum videnti aliquando laborantem ſine vehementi conuulſione concidere, ſimul quòd per interualla breuibus quibuſdā motibus quateretur, probabile viſum eſt,

Singultus ex affecto ſtomacho.

quemadmodùm frequentiſsimè ſingultum fieri cernimus affecto ſtomacho, ita hanc quoque diſpoſitionem euenire. Etenim meipſum quoq; ſingultus illicò inuadere ſo

let,

let, ſi piperis aliquando immodicā quantitatem ingeſſero. Id quod aliis quibuſdā non paucis, quibus ſcilicet facilis erat oris ventriculi ſenſus, accidiſſe meminimus. Atqui iam ſuprà memoratum eſt, id non ſolùm Medicis, verùm etiam vniuerſis hominibus ſtomachum appellari. Itaq; quum cecidiſſent, qui nō ex propria cerebri affectione ſed per conſenſum comitiali morbo laborabāt, eos citra perpetuam conuulſionem † veluti palpitando per interualla concuti videbam. Proinde exiſtimaui, ſimilem aliquē cerebro motum euenire, qualis ſtomacho interdum à re quapiam moleſtato accidere ſolet. quippe quum à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis mordicùs infeſtatur, tum ſingultu affici conſpicitur. Atq; acrem quoque humorem, non ſingultū modò, verùm etiam conuulſionem per vniuerſum corpus efficere ſæpenumerò conſideramus: deinde vomitu eiecto eo, quod mordicabat, illicò quieſcere. Quo minus mirandum eſt, ſi neruorum principium huiuſcemodi motu concutiatur, vt à ſe expellat, quidquid fuerit id, quod à parte primò affecta ad ipſum effertur. Ad hunc modum reliqua quoque accidentia omnia quibus neruoſum genus concutitur, fieri putauerim vbi verò deperdito ſenſu quis conciderit, non accidente mo-

Os ventriculi stomachus.

† οἷον παλμώδη τινὰ κλόνον.

Acris humor ſingultū & cōuulſionē efficit.

Lethargus à vehementi frigore.

Posteriori & medio ventriculo principatum visus est attribuisse, & intercepta via quae ad spinã est, & qua haec postremo ventriculo committitur, epilepsius fieri & apoplexias, scribit 6. Epid.

tu, quo vel cõuelli, vel palpitare videatur, id à vehementi frigore ortum trahere censeo, quo in genere lethargus quoq; continetur. Apoplexiæ autem quòd subitò eueniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidum quidpiam, quod princeps cerebri ventriculos affatim implet, non totius substantiæ intemperiem causam esse manifestum est: veluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholię, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, resoluti motus. Porrò in omnibus his affectibus, in quorũ numero apoplexia quoq; continetur, periculi magnitudinem ex anhelitus nocumento coniicere oportet. Sanè quemadmodùm dormientes spirant, quamuis nulla alia accidente actione, quæ à consilio prodeat, nimirum quum supini iaceant in cubili: ita in soporosis affectibus omnibus quanquàm neque sentiat corpus, neque moueatur, tamen sola spiratio, quæ musculorum pectus mouentium munus est, saluatur. cujus rei firmam ac demonstratiua lege stabilitam habemus scientiam: quemadmodùm quòd musculis etiam omnibus motus principium ab innatis ipsis neruis accedit. Atqui ex anatomice didicimus, ner-

Spiratio.

Neruorũ motus initium.

uos

uos omnes à cerebro primarium ſumere initium, neque ſimpliciter initium, ſed primarium dixi, id quod ſpinalis medullæ gratiâ orationi adieci. Quãuis enim pmulti ex ea nerui prodire videãtur, vim tamen omnem quam habet, cerebrum ipſi ſuppetit. Quum itaque ſpirationem vehementer impeditam difficulterq; procedentem videris, non paruam in cerebro morbidam diſpoſitionem eſſe, coniicere debes, idq; in ſoporiferis morbis quos nimirum omnes in cerebro fieri manifeſtum eſt.

Spiratio impedita.

De vertiginoſis. CAP. VIII.

AFfectus autem qui ſcotomaticus (id eſt vertiginoſus) vocatus eſt, ex ipſa appellatione, qualis ſit, manifeſtatur. quippe à parua occaſione † hebetantur hi qui ſic laborant, adeò vt interdum cadant, maximè ſi aliquando in circum rotentur. ſiquidem ipſis ab vna rotatione euenit, id quod cæteris à pluribus accidere ſolet: proinde hebeſcunt, ſiue alium quempiam, ſiue rotam, aut id genus aliud quidpiam, aut ipſos quoque quos vocant, in aquis vortices circumagi viderint. Id verò maximè, quum vel ſub ſole æſtuauerint, vel aliam ob cauſam calefacto fuerint, capite. Nam quod aliis, quum in circo frequenter vertuntur, accidit,

Scotomatici affectus notæ.

†Σκοτοδῦνται.

cidit, hoc ipſis citra circuitionẽ euenire videmus. Atqui vbi quis crebrò vertitur, inæqualem, & turbulẽtum, & inordinatum motum, tum humorum, tum ſpiritus in eo fieri in confeſſo eſt. Rationi igitur conſonũ eſt, huiuſmodi accidentia vertigine affectis itidem euenire. Quamobrem nonnulli horũ ab arteriarum ſectione præſidium petierũt, totas arterias pone aures ad tantam ſcilicet altitudinem ſecantes, vt medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Sed conſtat nõ omnes huius auxilij beneficio fuiſſe curatos. Etenim aliæ arteriæ iis maiores ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum aſcendũt, per quas huiuſmodi affectionem fieri rationi cõſentaneum eſt, elato per ipſas vaporoſo calidoq; ſpiritu, atq; implente cerebrum. Atque fieri etiam poteſt, vt inæqualis cerebri intemperies huiuſmodi ſpiritum producat. Igitur hanc affectionem ad cerebrum pertinere ex ipſo vertiginoſorum ſenſu manifeſtum eſt. Oritur verò interdũ, cerebro primogenio affectu laborante: interdum verò, quum ori ventriculi cõſentit, id quod Archigenes quoque fatetur, qui libro primo de Longarum affectionum notitia ita ſcribit: Porrò ea bifariã oritur, aut enim in ipſo capite, aut in his partibus quæ circa præcordia ſunt. Mox genera eius diſtingue

Arteriarũ ſectio vertiginoſis indicta apud antiquos.

Origo vertiginoſi affectus.

ſtingue

ſtinguere aggreditur. Nam vbi ex primaria cerebri affectione, vertigo depẽdet, aurium ſonos, & capitis dolorẽ, grauitatemq́; præcedere dicit: item olfactus, atq; alterius cuiuſque ſenſus inde prodeuntis oblæſionem (hoc enim ſermoni illi adnexuit, inde prodeuntis) eos ſenſus (vt equidem puto) ſignificare volens, qui à capite initium ſumunt. Vbi verò ab ore ventriculi oritur, cordis morſionem, nauſeamq́; præſentiri. Verùm vt iam antea ſæpenumero monuimus, licet caput per alterius partis conſenſum afficiatur, affectio tamen nihilominus ipſi aſcribenda eſt.

De cephalæa & hemicrania.

CAPVT IX.

Cephalææ definitio & notæ.

Atque de ea quoque quæ cephalæa à medicis nominatur, nemo dubitauerit quin cerebri ſit morbus. Eſt enim (vt breuiter quis dixerit) affectus hic, dolor capitis diuturnus, difficulterq́; ſolubilis, qui à parua occaſione vehemẽtes habet acceſsiones, vt neque ſtrepitũ, neque vocẽ vehementiorẽ, neque luminis ſplendorẽ, neque motum tolerare poſsit infirmus: ſed tranquillitatem, obſcurumq́; cubiculum quærat, idq́; ob doloris vehementiam. Quippe nõnulli veluti malleo ſe percuti arbitrantur: alii ca-

put contundi distendiq; sentiunt: non paucis ad oculorum quoq; radices dolor extenditur. Quin huiusmodi accessiones, veluti in morbo comitiali, intermissiones habent: interceditq; tempus, quo perfectè liberari videntur. Igitur cõstat, ꝙ sicut in cephalalgia (id est capitis dolore) ita in hoc morbo caput facillimè afficitur: atq; hoc est ipsis commune. verùm per cephalæam affectæ partes multo reddũtur, quàm in cephalalgia, debiliores. Cæterùm inter capitis dolores nõnihil discriminis inuenitur. nam sunt nõnulli, quibus caput aptissimum est vt impleatur, ac vniuersi quoque corporis habitus, ad ipsum implendum admodùm idoneus: Alij omnes capitis partes aptas habent vt afficiãtur: quibus, vbi vitioso victu vtuntur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum àliis, membranæ cerebrũ continẽtes, dolore afficiantur, aliis pericranion, id est exterior caluariæ membrana. Discrimen autem ab oculorũ radicibus sumitur, considerando vtrum veniat ad eas malum, necne siquidem cõsentaneum est, vt quibus intra caluariam dispositio est, iis ad oculorum vsque fundamenta dolor extendatur: eo quòd & à cerebro, & ab vtraque membrana, atque à vasis quæ in ipsis continẽtur, veluti germina quædam deducuntur. Sed

Cephalalgia.

Dolorũ capitis differentiæ.

&

& eorum quibus dimidia capitis pars dolore infeſtatur (ſolent autem vocari hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorem ſentiunt. At verò dextram capitis partem à ſiniſtra diſtinguit ſutura per longitudinem ipſius protracta, ſub qua intra capitis oſſa, linea medium cerebrum diuidens protenditur, ad quam etiam peruenit, anteriorum duorum ventriculorum ſeptum. Porrò ea corpora ſuâpte natura idonea ſunt, vt ipſis caput impleatur, in quibus vaporoſus calidusq́ue ſpiritus generatur, aut quibus bilioſa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Atqui ſpiritus dolores inducunt tenſiuos, qui idcirco ſic vocati ſunt, quòd extenſionis ſenſum inducunt. Bilioſa excrementa dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine procedentes grauitatis ſenſum afferunt: quibus ſi rubor accedat atque calor, calidos, ſed ſine iis, non calidos humores ſignificant. Sunt quibus caput aſsiduè dolet, vbi vel paulò liberalius vinum ingeſſerint, vel meracius, idq́ue magis, ſi ſuâpte natura calidum fuerit. Præterea calidi odores omnes, vt ſtyracis: aut cypheos, atque in totum odorata omnia, capitis dolorem pariunt, adeò vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre poſsint. Neque verò abſurdum eſt, vt

Hemicrania.

Tenſiuus dolor.

Mordax.

Grauis dolor.

quoſ

Senſus oris vētriculi exquiſitus.

quoſdam ob ſenſus exuperantiam dolor infeſtet, quemadmodū in ore ſtomachi accidit. Sunt enim nonnulli, in quibus id tam exactè ſentit, vt neque acre acetū, neque ſinapi, neq; aliud huiuſmodi ferat. Alii verò cōtrà, ipſum penè inſenſile habent. quippe videtur aliqui vel ructare vel vomere quædam vſque adeò vitioſa qualitate infecta, vt nos ne odorem quidem ſuſtinere poſsimus, quum tamen ipſi interea nullam alicuius momenti mordacitatem ſentiant. Nihil igitur prohibet, quo minus in hominū cerebro ſimiles notentur differētiæ, vt eoſdem odores aliqui impunè ſuſtineant, perinde ac ſi omnino ab ipſis diſtarent, alii eos ſine moleſtia ferre non poſsint. Igitur quod omnes huiuſmodi affectiones ad cerebrum pertineant iam manifeſtum eſſe videtur.

De apoplexia, neruorum reſolutione, & conuulſione. CAPVT X.

AT verò neruorū reſolutio, & per vniuerſum corpus eorum conuulſio, in quo genere neruorum etiam rigor (Græci tetanon vocant) continetur ſenſu vt prædictæ affectiones cognoſci non poſſunt, ſed ratione quæ nos doceat, eſt opus. Itaque ſi aliquando per totum corpus, neruorum actio vitioſa redditur, ipſorum principium affe

affectum eſſe cōſtat: id verò ex ſola anatomice dignoſci poteſt. Quum igitur omnes pariter nerui tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, apoplexia huiuſmodi affectio appellatur: Vbi verò alteri laterum, aut dextro aut ſiniſtro id accidit, reſolutio nominatur, eius ſcilicet partis in qua conſiſtit affectus, interdum dextræ, interdū ſiniſtræ. Quòd ſi in aliquo membrorū idem euenerit, eiuſdem membri reſolutio eſſe dicetur. Nam & tota manus & totū crus interdum reſoluitur, atque ſolus in crure pes, & quæ ſub genu ſunt. Sic etiam de tota manu ſimiliter proportione dicendum eſt. Cæterùm ex anatomice didicimus, quòd omnes animantis partes ſub ceruice poſitæ, quæ à cōſilio & voluntatis imperio moueri poſſunt, neruos habent qui eas moueāt, procedentes ex ſpinali vocata medulla. Atqui ſæpenumerò audiſtis eam ſpinalem vocari medullam, additâ ſcilicet medullæ appellatione, interdū verò ſine additione ſimpliciter ſpinam nuncupari. Vidiſtis etiam in corporis diſſectione, neruos qui thoracem mouent, ex ea ſpinæ parte quæ in ceruice eſt, ortum deducere: ipſa verò ex trāſuerſo inciſa, ſi tota fuerit diſſecta, omnes quæ ſub ipſa ſunt corporis partes, ſenſu, motuq; priuari. vtpote ſuſcipiente ſpina à cerebro, vim tum ſen-

Apoplexia.

Paralyſis.

Reſolutio neruorū.

Spinalis medullæ nerui.

Sectiones in ſpinali medulla quam noxam adferant.

tiendi tum mouendi pro arbitrio. Præterea in Anatomice vidiſtis, vbi per trāſuerſas ſpinæ inciſiones ad medium vſque ſecundum longitudinem ſecaretur, non omnes ſuppoſitas corporis partes, ſed eas duntaxat, quæ è regione ſectionis erant, reſolutas: dextras quidem dextra ſpinæ parte diſſecta, ſiniſtras verò, vbi reliqua pars eſſet inciſa. Itaq; manifeſtum eſt, quòd circa primū ſpinæ proceſſum factâ aliqua diſpoſitione per quam cerebri facultas quo minus ab ipſam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, demptâ facie, ſenſu motuq; priuabūtur: vbi verò media eius proceſſus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes reſoluentur, ſed vel ſiniſtræ duntaxat, vel dextræ. Videntur autem huiuſmodi reſolutionum aliquæ faciem quoque infeſtare: ſed tum reſolutum latus ad alteram faciei partem trahitur. Quumq; ex anatomice didiceritis, neruos qui per faciei parte, ſparſi ſunt, à cerebro demitti, ſi earum aliqua ſimul cum toto corpore reſoluta eſt, haudquaquàm vos latere debet, reſolutionis diſpoſitionem in ipſo cerebro cōſiſtere: vbi verò illæſæ permanſerint, ſpinæ initiū affici ſciendum eſt.

Nerui faciei affecti.

Accidit verò nonnullis vt faciei partes duntaxat afficiantur, quēadmodùm & reliquarum quoque partium interdum aliquæ, vt

lin

lingua, oculus, mandibula, labrum. Etenim nõ omnibus ab vno loco principiũ influit, vtpote quæ ex diuerſis cerebri partibus neruos ſuſcipiunt. Id quod in Anatomice haud obſcurè cõſpicitur. Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferẽs, cerebrum affectum eſſe manifeſtè declarat. diſcernitur autem affectionis magnitudo ex noxæ quam ſpirationi infert vehementia. quum enim naturalem ordinem plurimùm egreditur, magnam: quum verò paulum impedimenti eſt, paruã in cerebro noxam eſſe coniicere oportet. Sanè omnium peſsima ſpiratio putanda eſt, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Quippe vt mori cõtingit apoplecticos, ob id quod ſpirare non poſſunt: ſic homo qui corporis partes mouere nequit, ad vitæ functiones cenſetur inutilis, quamuis huic ſubitæ mortis periculum haudquaquam immineat. Itaque vidimus quendam, qui reliquis partibus omnibus reſolutis, nullam quæ ad faciei partes pertineret, actionẽ amiſit, ſeruata etiam ſpiratione: quomodò enim viuere diutiùs potuiſſet, ipſa deperdita? In quo affici putauimus illam ſpinæ partem, quæ paulò inferior eſt, proceſſu neruorum ad ſeptum tranſuerſum tendentium: quinetiam & vrinam, & alui ſedimina ipſum præter

Apoplexiæ magnitudo.

Peſsima ſpiratio.

Reſolutiones variæ.

voluntatis imperium emiſiſſe manifeſtum eſt. Inſuper vidimus alium, cui propter caſum omnes inferiores partes demptis manibus reſolutæ. Igitur quemadmodùm corporis partes quæ ſub facie conſtitutæ ſunt, reſoluũtur, faciei partibus illæſis, affectionẽ in ſpinæ initio eſſe certum eſt: ad eũdem modum, ſi toti corpori conuulſio acciderit, eũdem ſpinæ locum affectum eſſe declarat, faciei partibus omnino ſeruatis illæſis. Quòd ſi hæ quoque afficiantur, cerebro noxã iam illatam eſſe oſtenditur. Vbi verò pars aliqua conuulſa eſt, neruum qui eius motioni deputatus eſt, aut muſculum affici neceſſe eſt. Igitur ſi ex Anatomice neruorum ad ſingulas partes venientium principia didiceris, perquàm facilè earum & ſenſum & motum deperditum curabis. Verùm hæc indeterminata relicta ſunt & Erophilo & Eudemo qui primi poſt Hippocratem neruorum anatomicen accurate ſcribentes, non mediocrem medicis dubitandi occaſionem prębuerũt, quo pacto per neruorum reſolutionem interdum ſenſus duntaxat, interdum motus, nonnunquam ambo ſimul pereant. Itaque

Neruorũ reſolutio Paralyſis.

neruorum reſolutio potiſsimum dicitur, vbi motus deperditus eſt. Vbi verò partium aliquarum ſenſus perit, eam partem ſenſus expertem eſſe reſolutam verò non adeò dicere

con

conſueuimus: quanquam ſunt nonnulli, qui hanc affectionem ſenſus reſolutionem vocitant. Nos verò ſemper iubemus vt cuiq; nominibus pro arbitrio vti liceat. etenim hoc nobis eſto propoſitum, vt affectam ſcilicet ſedem, ſimulq́; diſpoſitionem eius inueniamus. Niſi enim hæc accuratè cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus vel ſenſu, vel motus vitiatus eſt, rectè curabimus. Sanè Pauſanias Syrus ſophiſta quum Romàm aliquando veniſſet, ſecũdum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partẽ mediam, ſenſum in primis quidem difficilem habebat: poſteà malè curantibus medicis, ſenſum omnino amiſit. Quibus equidẽ cognitis, omnia quæ præceſſerunt inueſtigaui, atque ipſum quum per viam duceretur, vehiculo excidiſſe, atq; in dorſi initio læſum, mox partem læſam breui quidem curatam, ſed auctum in digitis ſenſus vitium audiui. Igitur remedia quæ illi digitis adaptauerant, læſæ parti adhibere iuſsi, atque ſic vir ille celeriter ſanitati reſtitutus eſt. Etenim id quod in primis ſcire oportet, quòd videlicet nerui per vniuerſæ manus cutem diſperſi, quibus ſentiendi ad ipſam facultas defertur, proprias quaſdam habeant radices, quodque neruorũ muſculos mouentium ſunt alię, medici ignorãt. Verùm latiùs quàm propoſueramus, iam

Pauſania curatio.

Nerui ad cutẽ manus peruenientes.

noſtra expatiata eſt oratio: proinde quieſcere eam decet. quippe noſtra intentio erat, vt hoc commentario omnes affectiones, quæ caput, maximè verò cerebrum infeſtare conſueuerunt, inueniremus. At quia ab ipſo nerui originem ducunt, per conſequentiam ad neruorum vſque affectiones ſermo peruenit: cui etiam finem imponendo, paſsiones quæ reliquis capitis partibus accidere ſolent, ſcribere aggrediamur, ſi priùs hoc tãtillum ſuperioribus addiderimus.

De olfactu. CAP. XI.

Olfaciendi vis læſa.

Ethmoidea oſſa.

VBi olfaciendi vis læditur, non eorum meatuum qui in naribus conſpiciuntur, ſed vel anteriorum cerebri ventriculorum, quum intemperantiâ quadam afficiuntur, noxa eſt, aut eorum meatuum, qui in his oſsibus ſunt, quæ ethmoide (id eſt cola) vocantur, ſi aliquando obturantur, ſiquidem odoratorum ſenſus in prioribus cerebri finibus perficitur, elatis ad ipſos per coli foramina vaporibus, quemadmodùm in eo libro quem de olfactus ſenſorio conſcripſimus, iam declaratum eſt.

LIBRI TERTII
FINIS.

CL. GALENI
DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LIBER QVARTVS.

*

Absoluit rationem cognoscendi morbos capitis & faciei: atque hinc ad thoracem affectum descendit.

QVA via & ratione vniuersali affectas sedes scrutari conueniat, primis libris duobus quarundam partium exemplis satis perstrinximus. Quoniam verò (vt iam diximus, atque in aliis libris demonstrauimus) circa res particulares exercitari oportet eum, qui singula artis opera, quæ vniuersali via & ratione didicit, tutò & celeriter exercere voluerit: operæprecium me facturum mihi videre videor, si † rationales quasdam notiones omnium corporis particularum, quæ sensum effugiunt, cùm quomodolibet afficiuntur, perscripsero, sumpto à capite initio. Igitur de memoria, & cogitatione vitiata, atq; reliquis animæ functionibus, quas principes nominare consueuimus, in huius commentationis libro tertio iam diximus, simul

† λογικὰς διαγνώσεις, quæ concipiũtur mente, nec sensu percipiuntur.

in non paucis affectuum generibus, via & ratione inducto exercitationis modo. Nam & de delirio tum phrenitidis proprio, tum eo quod citra febrem accidit, inſaniam nominant: prætereà de lethargo, ſopore, morbo comitiali, melancholia, vertigine, cephalæa, hemicrania, apoplexia, & ſimilibus ibi iam dictum eſt.

De affectis partibus in oculorum morbis.

CAPVT I.

AT in præſenti libro, qui huius commentarii quartus eſt, de faciei partibus, quæ intrinſecus afficiuntur, ſermonem faciemus, ab oculis incipiendo. Nam modò ipſorum ſenſus, modo motus, ac nonnunquam tam ſenſus, quàm motus reſoluitur: idque interdum in altero, interdum in vtroque accidit oculo. Nonnunquam ſolius palpebræ, nonnunquam etiam eius partis, quam propriè oculum vocamus, vel ſenſus, vel motus læditur. Cùm igitur nullo in oculis malo apparente, cernendi ſenſus deperditus eſt, deſcendens à cerebro in ipſum neruus cauſam in ſe continet, cùm vel inflammatione, vel ſcirrho laborat, vel alioqui ex humorum defluxione affligitur, aut aliter quomodolibet foramen ipſius obturatur. Atque huiuſcemodi affectus, oculo, vt inſtrumentali parti, accidere neceſſe eſt: qui

Neruus viſificus.

qui verò ei, vt ſimilari, adueniunt, octo intemperantiæ generibus continentur. Prætereà aliud quoque ipſorum vitiũ eſt, quum vel nihil omnino, vel exiguũ admodùm viſifici ſpiritus à principio, quod in cerebro cõſiſtere putandum eſt, ad eos deſcendit. Siuerò vteruis oculorum, motum duntaxat amiſerit, ſecundæ copulæ neruum, qui à cerebro oritur, moleſtari neceſſe eſt, ab aliquo videlicet eorum affectuũ quos alteri neruo, qui à prima coniugatione naſcitur, nuper accidere diximus. Quoniam verò, vt ex anatomice didicimus, muſculi oculum mouentes, ſenario numero conſtant, ac præter eos, alii quoque ſunt, qui deſcendentis in ipſum meatus (πόρον Græci vocant, quo nomine diſſectores primæ coniugationis neruũ eò quòd ſoli manifeſtum ſit foramen nũcupare conſueuerunt) radicem amplectuntur. accidit interim quamuis ipſe haudquaquam afficiatur, vt muſculorũ aliquis, aut in propria eſſentia, aut in neruo ad ipſum deſcendente, ab aliquo nuper dictorum affectuum infeſtetur: ſiquidem ſingulis horum muſculorum, pars quædam nerui à ſecũda cõiugatione orti tranſmittitur, haud ſecus quam iis quoque muſculis, qui meatum ipſum comprehendũt, ſiue ij duo, ſiue tres, ſiue vnus dũtaxat dicendus ſit: id enim in præſentia non

Spiritus viſificus.

Oculorũ motores nerui.

Oculorũ muſculi ſex.

Munus muſculorum oculos mouentium.

refert, modò nouerimus horum muſculorum munus eſſe, vt & ſurſum trahant oculum, & firment, ne mollis ille neruus, quem & viſificum & meatum nominant, vllo pacto in proceſſu diuertatur. Quum itaq; ſex inueniantur oculum mouentes muſculi, ſi is quidem qui ipſum ſurſum attrahere ſolet, afficiatur, totus oculus delapſus videbitur: ſi verò is qui ipſum detrahere poteſt, affectus eſt, oculus ſurſum attractus apparebit. Ita etiam ſi minoris anguli muſculus vitiatur, ad maiorem: ſi verò hic læſus eſt, ad illum oculus deflectitur. At ſi voluentium muſculorum quiſpiam reſoluitur, obliqua erit totius oculi conuerſio. Cæterùm quum alij prætereà ſint muſculi, mollem neruum illum circundantes, ſcire licet, ipſis reſolutis totum oculum procidere, atque à ſua ſede moueri, tametſi plærique eorum qui ſic affecti ſunt, ſenſim quidẽ intento molli neruo, ſed nequaquam affecto, citra noxam cernere poſſunt: qui vbi quoquo modo afficitur, viſum efficit obſcuriorem. vbi verò adhuc magis malum ingraueſcit, conſtat eos qui ſic afficiuntur, nihil omnino cernere poſſe. Porrò quum oculi à ſua ſede remouentur, ſi ad alterutrum angulum fiat conuerſi, innocua permanebit cernendi facultas: ſi verò aut ſurſum, aut deorſum, aut in

Neruus opticus offenſus.

Ariſtot. ſect. 31. prob. 17. & Aphr. probl. 9. lib. 2.

obli

obliquum quoque vertantur, quicquid ipſis obieceris id omne duplũ eſſe videbitur. Muſculi verò ſupernam palpebram mouentes (nam inferior immobilis eſt) quoniam perquàm parui ſunt, adeò vt in maioribus quoque animalibus vix manifeſtè perſpici poſſint, nihil mirum, ſi nerui ipſis innati difficulter videãtur. Nihilominus quemadmodum in muſculis, quorum iam ſuprà meminimus, ita & in his quoq; euenire neceſſe eſt, vt interdum muſculi ipſi peculiari aliquo affectu, ex his quos ad muſculos pertinere nouimus, interdum verò nerui ipſis innati infeſtentur. Igitur ſi muſculus ipſam ſurſum attrahens exoluitur, laxam efficiet palpebram, adeò vt oculus aperiri non poſsit: ſi verò detrahentes (gemini enim ſunt) reſoluuntur, oculum claudere non poterunt. Quorum ſi alter duntaxat afficitur, ad oppoſitum muſculum palpebra deflectetur, vt fracta videatur, in fine videlicet circa mediam vtriuſque lineam. quippe ea pars, quæ iuxta muſculum affectum eſt, ſurſum trahi, quæ verò iuxta illæſum eſt, detrahi videtur. Hi ſunt partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis inſident. Ac ſunt prætereà alii, qui ex aliis partibus ei per cõſenſum adueniunt. Igitur accidentia, ſuffuſorum viſis ſimilia videntur oculis nulla propria affectione moleſtatis:

Muſculi ſupernam palbebrã mouentes.

De ectropio & lagophthalmia Celſus.lib.7. & Græci medici.

Suffuſio.

ſed

ſed aut oris ventriculi,aut cerebri cognatione,id accidere ſolet. Verùm hæc ipſa, ab iis quæ à ventre oriuntur : diſtinguenda ſunt. Primùm quidem ex eo,quòd vel alter duntaxat oculus,vel vterque, ſimiliter viſis occupetur,ſiquidem in vniuerſum viſa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtrique oculo ſimiliter accidunt. Quæ verò per ſuffuſiones apparent,neque incipiunt ſimul in vtroque, neque ſimiliter apparent:deinde ex tempore quoque diſtinguuntur.Si enim tribus,quatuórve aut etiã pluribus menſibus , ſuffuſionis apparuerint accidentia,contemplantique tibi pupillam, nihil tenebroſum videatur , ab ore ventriculi affectum procedere inuenies. Si verò non ita multum temporis interceſsit , quærendum eſt in primis, vtrum ex quo incœpit affectus,ſingulis diebus perpetuò huiuſcemodi apparitio perſeuerauerit,nullo ſcilicet interueniente die, qui omni reprehenſione caruerit:an diebus quibuſdam intermediis laborans exactè viſus ſit ſibi conualuiſſe: Nam aſsiduitas ſuffuſionem portendit:Intermiſsio verò,quòd malum à ventriculo prodierit,ſuſpicionẽ excitat:idque magis,ſi perfectè quis concoquens,nullum ſibi viſum apparere fatetur : ſed multo magis,ſi quum apparuerũt viſa, mordicùs in ore ven-

Accidentiũ ſuffuſionis ab ore vẽtriculi procedentium notæ.

triculi

triculi doluit: maxime verò ſi poſt hæc vomendo, eiecta re mordente, mitigata fuerint accidentia. Hæc ſunt quæ primo ſtatim die, quũ videris hominem, interrogando diſcere debes, quando (vt iam diximus) exquiſitè ſecundum naturam ſe habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebroſior: aut turbidior, aut (vt breuiter dicam) nõ exactè pura videtur, ſuffuſionis eſſe initium cenſendum eſt. Si verò quiſpiam ſuâpte natura pupillas ipſas non admodùm puras habuerit, conſidera num vtriuſque ſimilis ſit affectus, ad hæc, an non ita multum temporis à ſuffuſionis accidentibus præterierit [vt eas turbidiores reddere potuerit.] Quod ſi ita eſt, impera, vt minus cibi, quàm pro conſuetudine, ingerat, eumq́ue nihil mali ſucci habentem: poſtero die vbi probè cõcoxerit, qualia apparuerint viſa interroga: ſi enim vel omnino nulla, vel debiliora videãtur, ad vẽtriculum referendũ eſt accidens. At ſi ſimilia permanſerint, non per conſenſum, ſed ex propria diſpoſitione, ſciendum eſt huiuſmodi accidentia oculos infeſtare. Idq́ue magis vbi ſumpto ex aloë medicamento, nihil variauerint, Voco autem medicamẽtum ex aloë, quod alii hieram picram, alii ſimpliciter picram appellant. Quippe ſi à ventriculo prouenerit accidens, huiuſcemodi medicamento

Veræ ſuffuſionis indicia ex pupillæ conſideratione.

Dialoës.

Hiera picra.

Curat Galenus ſuffuſionis accidentia per epiſtolas.

to potui dato, faciliimè curatur, accedente ſimul bona cõcoctione, vt in idem conueniant, & affectæ ſedis notitia, & ipſius curatio. Equidem quoſdam ſic affectos, quamuis (vt ſcitis) non viderem, quum in alienis eſſent terris, per literas curaui. Nam quum nonnulli ex Iberia, Celtica, Aſia, Thracia, atq; aliis regionibus, per epiſtolas à me peterent etiam in ſuffuſionis initio, nullo adhuc vitio in pupilla apparente, vt probatum aliquod eis medicamentum tranſmitterem, volui prius certiorem me redderent, num ex multo tempore ita fuiſſent affecti. præterea de aliis quoque, quorum paulo antè mentionem fecimus. Qui quum per epiſtolas reſponderent, ſex menſes aut annum iam exactum eſſe, vtrunque oculum ſimiliter affici: quum probè concoxiſſent, meliùs ſeſe habere: per cruditates, atque ventriculo mordicus dolẽte, grauiùs irritari: educta verò per vomitum bile, quieſcere: nulla facta de pupilla quæſtione, ſatis efficaciter me cognoſcere putaui, nõ proprio affectu, ſed per ventriculi conſenſum oculos infeſtari. Mittens itaque picram, ipſos quidem in primis, atque præcipuè: per eos autem, alios quoque multos ipſorũ conterraneos ſanaui, quum enim omnes quotquot epiſtolas meas acceperunt, docti eſſent, affectorum

tum locorum notas ex literis meis didicerunt: quibus deinde facilè cognitis, eos amaro medicamẽto curauerũt. At similia quoq; suffusioni accidentia in quibusdam phrenitidis speciebus, affecto scilicet cerebro, sæpenumero euenire solet. Nec refert, vtrũ species an differentias nominaueris. Nam simplices quidem duæ inueniuntur, ex quibus deinde tertia cõponitur. Quippe sunt phrenitici quidam, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantum ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant, cogitando verò, à naturali iudicio aberrant. Alij rursus cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen difformiter mouentur. Sunt prætereà qui simul & sensus & cogitationis vitio laborant. Itaq; cuiusque læsionis modum sic accipe. Quum Romæ quidam domi, cum lanifici puero contineretur, surgens à cubili venit ad fenestrã, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre potuit. Itaq; ex vitreis vasis singula ostendens, interrogauit, imperarẽtne vt ea proiiceret: Illi verò ridentes, plaudẽtesq;, vt ea proiiceret, rogabant. tum ipse deinceps omnia arripiens eiecit, at illi magnis acclamationibus riserunt, Postea, iuberent ne puerũ quoque proiici, quum eos interrogasset, atq; id illi iussissent: illico ipsum deiecit. quem ab alto

Phrenitidis species tres.

Phreniticus vitrea vasa & lanifici puerũ ex fenestra deijcit.

caden

Galeni adhuc pueri delirium.

Prænuntiat futuram in ſeipſo phrenitidem.

cadentẽ videntes, ſuppreſſo ſtatim riſu, accurrerunt, & confractum iam puerum ſuſtulerunt. At contrariam affectionem non ſolùm in aliis, verùm in meipſo, quum puer adhuc eſſem, expertus ſum. Quũ enim per æſtatem ardente febri laborarem, & feſtucas atro colore ex cubili eminere, & floccos ſimiliter in veſtibus eſſe putabam, quos auferre tẽtans, nihilq́; ſub digitis eductum inueniens, accuratius vehementiusq́; id efficere conatus ſum. Audiens itaque duos ex amicis, qui tum aderant, dicentes: Vidésne hunc iam & floccos euellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexi, idipſum quod dicebant, me feciſſe. Quum verò ſic animo cõſtarem, vt rationalis in me facultas non vacillaret: rectè inquam dicitis, proinde ne phrenitis me arripiat, auxilio eſtote illi autem quum idoneis rigationibus caput fouerent, tota die ſequentiq́; nocte, grauibus inſomniis turbatus ſum, vt interim & clamare, & exilire viderer: verùm poſtero die mitigata ſunt omnia accidentia. Igitur conſtat, quòd licet ab vna eademq́ue cauſa ſecundum ſpeciem accidentia proueniant, non tamẽ ab eadem ſede quæ primario affecta ſit, emergunt, & in iis qui ex cerebro, atque illis qui per ventriculi conſenſum, vt dictum eſt, laborant. Quum enim in cerebro

bro cuiuſpiam bilioſus ſuccus abundat, acceditque febris ardens, is afficietur perinde ac ſi ad ignem torreretur, oriturq; tum fumus veluti in lucernis ab oleo, qui per vaſa, quæ ad oculum tendunt, delapſus, viſorum in ipſis cauſa cenſetur: ſiquidem in anatomice vidiſtis, quòd & arteriæ & venæ, ab his vaſis ex quibus choroides membrana cõtexta eſt, ſimul cum neruis ad oculum deſcendũt. Verùm huic ſermoni, vtpote ſatis iam definito finem imponentes, de reliquis oculi partibus id in vniuerſum dixerimus, noſtri inſtituti non eſſe, earum particularum quæ manifeſtè ſenſu percipiuntur, ſi à naturali conſtitutione aberrauerint, notas perſcribere: ſed illarum potiùs, quæ quum affectæ fuerint, ſenſum latent. Nam quum pupilla manifeſtè videtur aut fracta, aut diſtorta, aut præter naturam vel aucta, vel imminuta, haud difficile eſt affectam particulam cognoſcere, at verò quæ ſit diſpoſitio huiuſmodi faciẽs affectum ſcire non ſine negotio, à medica arte petendum eſt. verùm de iis in libro de cauſis accidentium iam ſcriptum eſt. Proindè non opus eſſe videtur, vt in hoc libro vel affectas ſedes in oculis, quas ſenſus conſequi poteſt, vel affectus ipſos declarare aggrediar. Quippe affectuũ nomina vno paruo volumine, cui titulus eſt. Quo-

Bilioſus ſuccus in cerebro abundans, viſorum cauſa.

modò noscantur oculorum affectus perscripta sunt. Causas vt diximus in libro de accidentium causis inuenies. Tempus igitur est, vt ad linguam nostra conuertatur oratio.

De affectuum linguæ notitia, item de sopore, & morbo comitiali.

CAPVT II.

Atque videmus interdum ipsius motum, interdum gustandi sensum lædi, atque nonnunquàm cum eo tactum quoq;. Neque enim alio gustus atque alio tactus neruo vtitur, vt in motu videre est. Nerui enim à tertia coniugatione orti non solùm tangendi, verùm etiam gustandi vim optinent. Verùm crebriùs læditur gustãdi quàm tangendi facultas, quãuis iisdem neruis vtraquè vtatur. Nam ad gustum quidem exacto iudicio opus est: tangendi verò sensorium, vt crassissimum, ita cernendi, tenuissimum est. Auditus verò sensorium, vt in tenuitate à visu, ita sensorium gustus in crassitudine, à tactu, secundum locum obtinet. Olfaciendi verò sensorium, in illorum quatuor medio constituitur. Mouendi autem vis linguæ aduenit, à septima neruorum à cerebro ortorum coniugatione, non longè à spinalis medullæ initio. Quumque hoc in loco vtraque cerebri pars, tam dextra, quàm

Gustus. Neruorũ tertiæ cerebri coniugationis facultas.

Sensoria.

Motus linguæ à quibus neruis.

fini

ſiniſtra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, periculum eſt: vbi verò altera tantum, in † paralyſin finiri ſolet. Ea interdum alteram duntaxat linguæ medietatem à motu prohibet: interdum partes ſub capite conſtitutas: & quidem modò has, modò illas infeſtat: nonnunquam alterum latus, per vniuerſum corpus vſque ad extremas pedum partes afficit. Igitur ex faciei partibus ſola lingua ſæpenumerò videtur iam dictâ noxa moleſtari: quum nulla ſit, neque in tactu ipſius, neque in guſtu læſio. Cuius rei cauſa haud obſcura eſt, vobis præcipuè, qui vidiſtis neruorum à cerebro proceſſum, ad faciem quidem à parte eius anteriore: ad partes verò totius animalis ſub facie omnes, ab altera parte nempe poſteriore. A qua etiam eorum neruorum qui ad linguæ muſculos veniunt, coniugatio procedit, quibus ipſa motum ab electione perficit. Itaque non ab re quum anterior duntaxat cerebri pars afficitur, ſola linguæ motio vitio carebit. Reliquæ verò faciei partes omnes in altera parte, dextra aut ſiniſtra, & ſenſum & motum ab electione amittunt. Quòd ſi nanque aliquando ſola anterior cerebri pars afficitur, ſupremum ipſius ventrem ei conſentire neceſſe eſt, atque cogitandi quoq; actiones vitiari. Pro-

Apoplexia.

Paralyſis.

† Al. παραπληγίαν.

Nerui ad faciem.

Anterior cerebri p̃s affecta.

inde qui ita affectus est, neque sensus neque motionis munere fungitur: spirandi tamen facultas haudquaquàm læditur, vocaturque hic affectus caros, id est sopor. Si verò adeò vehementer spirationem opprimat, vt quis vel magno conatu vix spirare possit, eorum exemplo qui per grauem somnum stertere solent, apoplexia nominatur. At qui solutæ apoplexiæ creberrimè succedere solet voca- ta † paralysis. Sopore verò finito, bona va- letudo magna ex parte subsequi consueuit. Fit autem sopor, Hippocrate autore, muscu- lis temporũ affectis, prætereà in acutis quo- que morbis, vt idem Hippocrates scripsit. Inter soporem verò & apoplexiam morbus comitialis medius est, conuulsionem afferẽs vniuerso corpori, sed in paralysin non fini- tur. Horum trium morborum, frigidus ac crassus aut omninò viscidus humor, causa est. Verùm & in sopore, & morbo comitia- li, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Et in caro quidem anterior pars magis, in apo- plexia & morbo comitiali vtraque afficitur. In catalepsi verò & catoche dicta, posterio- ra cerebri potius afficiuntur. Quum autem osse quopiam terebra perforato, medius vẽ- triculus fuerit contusus, sopor hominẽ occu pat, sed neque conuulsione neque difficili

facta

Κάρ☉-, sopor.

Apoplexiæ succedit paralysis.

† Al. παραπληγία.

Morbus comitialis inter soporẽ & apoplexiam medius.

Catalepsis.

Sopor vigilans.

facta ſpiratione: hæc apoplexiæ, illa morbo comitiali peculiaris eſt: haud ſecus quàm catalepſi, ſoporiq; ſeruatur ſecundum naturam ſpiratio. Verùm vt per ſoporem palpebræ clauduntur, ita in catalepſi manent apertæ. Quemadmodùm autem inter perforãdum, quum quis membranam negligenter, ac vltrà quàm res expoſtulat, meningophylace (id eſt membranæ cuſtode) premendo violauerit ſopor accidere ſolet. Ita vbi os caluariæ vehementer atritum ipſius ventriculos comprimat, maximeque medium, ſopor ſuperuenire poteſt. Quinetiam ad vehementes dolores hic affectus ſequitur, concidente videlicet robore ſpiritus animalis. Voco autem ſic id quod eſt in cerebri ventriculis primum animæ inſtrumentum, quo & ſenſum & motum in vniuerſas corporis partes tranſmitti. Hos cerebri affectus, tum quòd iam propoſito ſermoni familiaritate coniunguntur, tum etiam quòd anteà non ſatis declarati fuerunt, operæpretium duximus in præſentia definire. Sed ad linguæ affectus redeundum nobis eſt: quorum alij quidem communes ſunt per cerebri neruorumque conſenſum, alij ipſius duntaxat proprij cenſentur. Igitur quod ad communicationem quam cum cerebro habet, pertinet, vt per ſeptimam neruorum coniugationem mo-

Sopor à catalepſi quid differat.

Meningophylax lamina ænea eſt firma paulũ reſima extrema parte, leuis, ſubiicitur è parte q̃ ſcalpro exſcindi debet, nec vltra ſcalprum trãſire patitur.

Spiritus animalis.

Communicatio linguæ cum cerebro p neruos.

Neruus tertiæ coniugationis mollis ductus.

tus ipſius vitiatur. Ita ſenſus impediri poteſt per tertiam, quem neruum diſſectores mollem appellant, deſcendentem diſperſumque (vt ſcitis) in tunicam quæ linguam comprehendit, quemadmodùm is, qui à ſeptima cōiugatione ortum habet, muſculis ipſam mouentibus diſtribuitur. Proprij autem ſolius linguæ affectus, ex iis quæ iam ſuprà de oculorum propriis affectibus diximus, haud difficulter inuenientur. Quippe ſicut muſculorum ipſius aut ſimilarium intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipſam extrinſecus membranæ intemperies, & tangendi & guſtandi ſimul ſenſum vitiat. Inſtrumentalium verò affectionū ſpeciē referunt inflammationes, ſcirrhi, œdemata, eryſipelata, ſuppurationes. de his verò, Vtpote quę tū viſu tū tactu diſcerni poſſunt, nihil aliud in hiſce commentariis dicemus quippe eas duntaxat affectas partes hoc in libro perſequi propoſuimus, quæ neque viſu neque tactu, ſed demonſtratione, atque (vt ſummatim dicam) rationali via inueniri poſſunt.

Similariū & instrumentaliū partiū affectiones.

De ſenſu auditus.

CAP. III.

Auditus.

EAdem quoque ratione in ſenſu auditus quicunque affectus in aurium oculis obiecta concauitate, oriuntur, rationali inueſtigatione non indigent. Illæſo verò ap-

parente aurium foramine, ſi audiendi facultas læditur, ſimili via & ratione inquirendæ ſunt notæ. Vbi enim præter hanc nihil læſum eſt, neruum proprium affectum eſſe, haud abſurdè coniicimus.

De affectibus faciei. CAP. IIII.

VBi verò reliquæ faciei particulæ ſimul cum ipſa læduntur, in cerebro diſpoſitionem præter naturam eſſe exiſtimamus, ipſo vel vt ſimilari vel vt inſtrumentali parte affecto. Sed facies reliquis in locis omnibus, non ſolùm motum, verùm etiam ſenſum aut perdit omninò, aut vitiatum habet: idque interdum partibus quæ læſas habent actiones, proprio affectu laborantibus, interdum verò neruis qui ad eas à cerebro deferuntur: denique ipſomet interdum affecto cerebro: quorum diſcrimen per copulata ipſis accidentia facilè deprehenditur. Quippe ſi fortè fortuna vna quæpiam particula, aut in ſentiendi, aut mouendi, aut vtrâque facultate lædatur, ea ſola cauſam diſpoſitionis continet: Idque aut ſuis ipſius partibus, aut neruis, qui ad ipſam ex tertia coniugatione feruntur, vel inſtrumentaliter, vel per intemperiem laborantibus. At vbi plurimæ ſimul affi-

Quãdo facies ſenſum aut motum amittit.

Anatome neruorum ad tẽpora & nares ac labra pertinentium.

ciuntur particulæ, cõſiderare oportet, vtrum ex vna neruorum origine, aut pluribus, ſenſum motúmve, quum in naturali ſunt habitu, ſortiãtur. Subiiciamus enim ex arte ſecandi corpora, temporum maxillarumq́; muſculis, item labris, & nariũ pinnis, ſenſum & motum: linguæ verò, omnibusq́; oris partibus ſenſum duntaxat, à tertia neruorum coniugatione procedere: à ſecunda verò, vt oculorum muſculis motum, ita á prima oculis ipſis cernẽdi ſenſum ſuppeditari. Igitur vbi particulæ quibus à tertia coniugatione nerui adueniunt, & quidem omnes, ſed in alterutra duntaxat parte læſæ videntur (nunquã autem huius præceptionis, vel nihil dicentibus nobis, obliuiſcaris) neruum ipſum primariò affectum eſſe putandum eſt. Si verò vtramq; ſimul partem lædi contigerit, non nerui proprius, ſed in cerebro, loci cuiuſpiam, à quo nerui procedunt, primus affectus eſt. Sanè affecto in vtrâque parte, tam dextra, quàm ſiniſtra, cerebro, in eo videlicet ſpatio, vnde tertia neruorum coniugatio prodit, omnes vicinæ partes ſimul affici conſueuerunt: proinde & ſecundæ & primæ coniugationis nerui: vnde ſequitur, vt oculorum quoq; partes lædãtur. Quòd ſi vnus duntaxat vel muſculus, vel neruus, quoquo modo ſiue primariâ affectione, ſiue per

Muſculorum faciei offenſio à dextra in aduerſam partẽ deflectitur.

con

consensum fuerit affectus, pars ipsa in aduersum trahitur musculum. Nam resoluto musculo, qui dextram labri partem mouet, ipsa ad sinistram deflectitur. At si is qui sinistrã mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mãdibulam, & narium pinnas, & genas vtrasque quas à musculosa latitudine (id est lato musculo) moueri didicistis, in aduersam partem deflecti contingit. Id autem per neruos non à tertia coniugatione, sed à seruicis vertebris procedentes, efficitur. Nam hi per totam penè faciem spar guntur, exiguâ ipsius parte excepta, quæ à quinta coniugatione prodeuntes neruos suscipit, in suprema videlicet lati musculi parte.

Nerui à spina in faciem.

De spinalis medullæ affectibus.

CAPVT V.

SEd iam tempus est, vt spinalis medullæ affectus persequamur. Igitur spinalis medullæ affectus, quantum ad præsentem inquisitionem pertinet: compendiosam habẽt doctrinam: ea verò quæ ex actionibus habetur cognitio, non item. Etenim nisi quis neruorum ab ipsa procedentium coniugationes ita memoriâ teneat, vt ad quam corporis partem singulæ perueniãt, cognoscat, discernere non poterit, secundum † quam

Spinalis medulla.

† Πίστιν.

vertebram ipſa ſit affecta: velut è contrariò ſi illarum meminerit, facilis erit affectæ ſedis notitia. Quinetiam ſi reliquarum quoque partium omnium notitiam quæris: vt neruorum qui à ſpinali medulla oriũtur, memineris neceſſe eſt. Veluti vbi primæ vertebræ afficiuntur, licet rarò euenire tamen interdum angina poteſt, idq́ue in pueris magis, quàm adultis, de qua Hippocrates libro ſecundo de Morbis populariter vagantibus in hunc modum ſcripſit: Erant anginæ affectiones huiuſmodi, Ceruicis vertebræ ad interna conuerſa ſunt, aliis quidem plus, aliis verò minus, atque in partibus exterioribus manifeſta videbatur in ceruice concauitas: dolorem laborans, quum tangeretur, ſentiebat. Accidit etiam angina cuidam, ſub ea vertebra quam †dentem nominant, verùm non adeò acuta: quibuſdam verò ob rotunditatis magnitudinem, omninò conſpicua. Fauces autem, vt ea vertebra quæ dens dicitur, inflammatione minimè laborabant, ſed moleſtiâ afficiebãtur. Ea quæ ſub genis erant, tumebant quidem, ſed inflammatione laborantibus haud erant conſimilia. In-

Angina.

† *Dentem totam ſecundam vertebrã ceruicis vocauit. Hippocrates: propriè dens dicitur: ab hac vertebra proceſſus pyrenoedes valido ligamento capiti alligatus, hinc annuimus & abnuimus. Notæ anginam indicantes nullo tamen exiſtente in gutture proprio affectu.*

guina

guina nullus dolor cruciabat, ſed naturali potiùs habitu permanebant. Lingua haud facilè conuertebatur, atque aucta ipſis videbatur, atque exerta: venæ ſub lingua manifeſtæ: deglutire niſi magno cum labore nequibant: at ſi vi quadam deuorare conarentur, per nares effluebat id quod ingeſſerant. Ex naribus loquebantur. Spiritus ipſis non admodùm elatus, nonnullis capitis, temporum, atque ceruicis venæ attollebantur. atque horum quibuſdam, † quibus dolores recrudeſcebant, tempora paululum calebant, quamuis alioqui non febricitarent. Plurimi non augebantur, niſi quum vel ſputum vel aliud quippiam deglutire tentarent. Neque ſubſidebant oculi. Igitur quibus tumor non in alterutram partem deflexus, ſed rectus erat, nequaquàm paralytici euadebant. Horum ſi quempiam periiſſe mihi conſtaret, id referre grauarer minimè. nam quotquot memoria nunc conſequi poſſum, omnes ſuperſtites permanſerunt. Atque alij quam celerrimè ſanitati ſunt reſtituti: Alij non pauci quadrageſimum diem prætererunt. Inſuper nonnullos, febris omninò non arripuit: Plurimis etiam vſque in longum tempus, pars quædam tumoris protracta eſt, cuius rei ſignum & à deglutitione, & à voce ſumi poterat,

† *Al. admodùm horrendis & terribilis.*

Atque

Paralytici ab angina.

Atque eliquatæ quoque columellæ, quanquam nihil mali habere videbantur, malæ tamen ſignificationis nuntium præſtabant. At verò quibus alterutra pars afficiebatur, ij ea parte à qua vertebræ reſoluebantur, paralytici euadebant, atque hæc ipſa verſus alteram trahebantur. Porrò huiuſmodi accidentia, tum in facie, tum in ore, & ſepto quod gurgulionem diſtinguit, euidenter deprehendebãtur. Quinetiam inferiores genæ pro ratione mutabantur. Cæterùm qui paralytici ab angina fiebant, iis non totum corpus, vt in aliis fieri ſolet, reſoluebatur: ſed vſque ad manus duntaxat malum procedebat ab ea parte, quæ anginâ vrgebatur. Atque ij concocta quædam, eaque exigua, & non ſine moleſtia expuebant: prætereâ quibus tumor in rectitudine conſiſtebat, ij expuere poterant. At ij quos febris quoq; infeſtabat, longè maiori cum difficultate ſpirabant, ac inter loquendum ſcreabant venæ ipſis attollebantur, atque pedes erant quàm frigidiſsimi. Horum ſi aliqui non illicò mortui ſunt, ij tamen erigere ſeſe haudquaquam potuerunt. Verùm omnes quotquot equidem nòuerim, mortem obierunt. Totam huius ſermoni ſeriem in ſecundo libro eius commentarij, quem in ſecundum librum de Morbis populariter vagantibus perſcri-

pſimus

pſimus,ad verbum ferè enarrauimus. Atque idcirco eam totam hic inſeruimus, eo quòd Hippocrates multis oſtendit accidiſſe anginam nobis rarò viſam,nullo exiſtēte in gutture proprio affectu. Quinetiam quod circa primas oritur vertebras,à quarum ſecunda pars quædam dentiformis vocata procedit: vnde nonnulli ipſam totam vocauere dentem. At nunc ſub hac quoque vertebra (inquit) factam quidem anginam,ſed non æquè acutam,vt ea quæ circa ſecundam fieri ſolet. ſiquidem conſtat, quòd ſpinæ partes quò fuerint altiores,eo ſunt præſtantiores. proinde quò inferior primis duabus vertebris fuerit diſpoſitio, eo minorem inferet noxam. Nam ex arte ſecandi corpora didicimus,ſepti tranſuerſi neruos ſub quarta ac quinta vertebra emergere:prætereà ex commentariis de Spirationis cauſis edocti ſumus, liberam ſpirationem à ſolo fieri ſepto tranſuerſo,accedente ad hanc intercoſtalium quoque muſculorū actione,vbi videlicet vehementiori opus eſt ſpiratione. Quòd ſi vehemētiſsimâ ſpiratione indiguerimus, ſuperiores etiā muſculos concurrere oportet. Verùm non ſolùm ob magnam aut maximam ſpirationem horum muſculorū actionē requirimus, ſed ob alias quoque cauſas,de quibus latius in libris de Dy-

Vertebra dentiformis.

Nerui ſepti tranſuerſi.

Muſculi intercoſtales ſpirationē adiuuant.

ſpnœa

Hippocrates lib. 3. de articulis sub principiũ.

Lordoſis vertebrarum luxatio ad interna.

Gibbus quãdo accidit.

ſpnœa (id eſt ſpirandi difficultate) iam dictum eſt. In præſentia verò ſatis fuerit, à præſcripto Hippocratis ſermone tantum accipere, quantum ad affectorum locorum notitiam neceſſarium eſt. Si prius eius verbi, quod in libro de articulis à nobis explicatum eſt, meminerimus, vbi inquit: Vertebrarum autem quæ in ſpina ſunt, quæcunque per morbos in gibbum trahuntur. Vult nimirum non ſolùm ad interna vertebrarum luxationem, quam lordoſin (id eſt excauationem) vocant, ſed eam quoque, qua forâs vertebræ labuntur, comitari tenſiones, quæ ad partes fiunt internas, trahentibus, qui ibi præter naturam conſiſtunt tumoribus neruoſa corpora. Igitur vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres ſeſe deinceps conſequentes diſtrahuntur, ea parte ſpinam cauari contingit. Vbi verò inter diſtractas vertebras, vel vna vel plures illęſæ permanſerint, ſic affectis gibbus accidere ſolet. At ſi in alterutram partem, vel dextram vel ſiniſtrã diſtrahatur, ibidẽ in obliquum torquebitur ſpina. Atque in eo quem præmiſimus ſermone, vtriuſque mentionem fecit Hippocrates: excauationis quidem, cùm dixit: Quibus ſecundum rectitudinem tumor incedit: obliquæ verò torſionis, dicẽs: Quibus verò alterutra pars afficiebatur. Por

rò

rò exactè admodùm atque vtiliter nobis(ſi legerimus) hæc conſcripſit. Per excauationem quidem, neminem fieri paralyticum, quod fit vbi pars aliqua reſoluitur. Per obliquam verò torſionem, malum ad manus vſque procedere, ſignificans ipſum ad infernas partes, vt coſtas, lumbos, crura, nõ poſſe deſcendere. In primis itaque hoc nobis ſciendum eſt, alia quidem ſequi accidentia, laborãte ſpinali medulla proprio affectu, ſiue id ex ſola intemperie fiat, ſiue ſimul humore quopiam affluente, vt in eryſipelate, inflammatione, atque vlcere putri. Alia verò contuſa, quia vna vel plures vertebræ ſuo loco cõmouentur. Quippe vbi proprio affectu ſpina ipſa laborat, ſiue id in dextra, ſiue ſiniſtra parte eueniat, citra tamẽ vertebrarũ luxationem, & quidem ſi in altera parte duntaxat afficiatur, omnium inferiorum corporis partium, quæ è regione nocumenti conſtituuntur, tam ſenſus quàm motus læditur. Si verò vtraque pars affecta eſt, omnes particulæ tam in dextra quàm in ſiniſtra parte, ei quæ læditur ſubiectæ, ſimiliter reſoluũtur. At luxata vel ad gibbum vel ad concauum vertebra, fieri poteſt, vt nulla omnino partium inferiorũ, vel in ſentiendi vel mouendi facultate vitium percipiat. Atque fieri etiam poteſt, vt lædatur eo videlicet modo, qui

Obliqua ſpinæ torſio.

Spina proprio affectu laborans.

Anguloſa ſpinæ luxatio.

Luxatio ſpinæ in obliquũ.

Foramina vertebrarum, per quæ nerui exeunt.

qui ab Hippocrate in libro de articulorum affectibus definitus iam eſt. Quũ igitur angulosa (vt ipſe nominat) fit ſpinæ luxatio, id eſt, quũ nõ paulatim, ſed affatim, perinde ac ſi frangeretur, pars aliqua curuatur, ſubiectas partes omnes lædi neceſſe eſt. Paulatim verò facta luxatione, atq; in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ cõmotæ vertebræ ſupponũtur. Sed in obliquum luxatio lædit omnino partes eas, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes perueniunt: idq́; magis in ceruice, in thorace minùs, ſed multo minùs in lumbis accidere ſolet. Siquidem in ceruice vertebræ inter ſe cõnexæ æqualiter vtræque conferunt foramini, vnde neruus procedit. In thorace autẽ ſuperior magis, inferior minùs. Sed in lũbis totus neruus ex ſuperiori excidit vertebra: vbi ſi trãſuerſa eueniat vertebrarum luxatio, eadem ſecum trahens & ſpinam & neruum, illæſum ſeruat ipſius ſecũdum naturam ortũ. In ceruice verò, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam ſpina ipſa deflectitur, opprimuntur: in altera verò, tenduntur. Porrò tenſiones quidem, vbi ingens quoq; inflammatio acceſſerit, conuulſio comitatur. Ad compreſſiones verò earum partium, ad quas oppreſ-

ſus.

ſus neruus peruenit, paralyſis, id eſt, reſolutio ſequitur. Igitur non ab re in ea angina cuius in pręmiſſo ſermone hiſtoria narrata eſt, ad manus vſque ſuperuenit reſolutio, vtpote pro ſedentibus neruis ex fine ceruicis ad manus. Quippe ſub ceruice thorax eſt, à cuius vertebris emergentes nerui non ad manus, ſed ad ſpatia intercoſtalia tranſmittuntur, paucis qui ex primis procedunt exceptis. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neque in ſenſu, neque in motu noxam ſubeunt. Porrò genæ duntaxat, ſine mandibula læduntur, vt quæ à muſculoſa latitudine, id eſt lato muſculo mouentur. *Latus muſculus.* Conſtat itaque quod muſculi, quibus mouendi vis aduenit per neruos, qui à ceruicis vertebris orti in ipſis diſperguntur, noxam non euadunt, ſi & ſpinam, & prouenientes ab ipſa neruos affectus quiſpiam infeſtauerit. Verùm qui & quod ſint huiuſmodi muſculi, ex neruorum qui à ſpina oriuntur, diſſectione didiciſtis: veluti alia quoque cognitu neceſſaria accidẽtia, quę ſequũtur, vbi ſpinæ ipſius vertebræ vel in gibbũ, vel concauum, vel etiam tranſuerſum luxantur, ex ſecunda particula commentariorũ, quos in librum de Articulis edidimus, omnia cum propriis demonſtrationibus accuratè con-

ſcripta habetis. Quorum ſummas in præſentia commemoraſſe operæprecium fuerit. Equidem nonnulla iam percurri. Supereſt itaque vt ea quæ nondum tacta ſunt, tractemus, vt nihil orationi noſtræ deeſſe videatur.

Vertebrarum luxationis cauſæ.

Porrò ſcire debetis, vertebras à ſuo poſitu luxari, aut ob caſum, aut ictum, aut tumorem præter naturam, neruoſa corpora vertebris ipſis atque ſpinæ inſita, extendentem. Horũ duo ſunt genera: aliud enim eſt, partium quæ ſecundum naturam ſe habent, aliud tumorum quorundam qui præter naturam accidunt: quos Hippocrates vno vocabulo comprehendens cruda tubera nominauit.

Cruda tubera.

Igitur manifeſtum eſt, quòd in præmiſſa conditione, quam libro ſecundo de vulgariis morbis deſcripſit, ceruicis vertebris adiacentes muſculi afficiebantur: potuit etiam tuberoſus aliquis tumor accedere, ob quem concocta nonnullos ſcreare dicit, facta videlicet tuberum concoctione.

Anginoſi.

Cur igitur eos anginoſos appellauit? an quia difficulter ſpirabant, nullo exiſtente vel in pectore vel pulmone vitio? quippe hac in re differt anginæ concurſus à peripneumonia, & laterali morbo, atque ex eo quòd anguſtiæ ſenſus in gutture eſt.

Anginæ definitio.

Libr. 3. Prog.

Præterea in præſagiorum libro videtur anginæ nomine appellare omnes affectus huic loco acceden-

tes,

tes, quos spirandi difficultas comitatur. Inquit enim: Angina periculosissima est, celeriterque enecat, si neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemẽs est, si † vix spiritus trahitur: etenim eodem die iugulat, licet interdum vsque ad alterum aut tertium aut etiam quartum protrahatur. Quæ verò in reliquis non minore quidem dolore afficit, extumescit autem, & in faucibus ruborem mouet, superiori non minus periculosa est: sed longius spatium habebit, † præcipuè si vehemens fuerit rubor. Sed tum præcipuè malum prolongatur, quum non solùm fauces sed ceruicem quoque rubor occupat. Maximè verò potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus cõprehendat, neque ad interna reuertatur erysipelas. Igitur ex iis verbis haud dubia coniectura est, omnes affectus qui huic loco accidunt, si spirationem quoquo modo reddãt deteriorem, ab ipso cynanchas (id est anginas) nominari. Nondum solitis medicis cynanchen per K, synanchen verò per s, nominare: tantum abest, vt vel paracynanchen vel parasynanchen dicerent. Quippe tum primùm homines res ipsas neglexerunt, quũ nimio studio nomina quærere inciperent. Itaque quatuor inuentis nominibus, quatuor affectus

† ὀρθοπνοίην, qua voce non solùm recta illa spiratio sed quæ omnino difficilis intelligitur.

† ἢ τὸ ἐρύθημα μεγαγίνηται, quod ferè non legitur in exẽplaribus Græcis.

Synãche, parasynanche.

ſignificari dicebant. Ac notas ipſorum ſcribentes, genus illud quod ſuprà tractauimus, quum ſermonẽ ex libro vulgariorum morborum ſecundo explicaremus, omnino dereliquerunt. Atque hæc ſunt quatuor eorum genera. Primum vbi fauces inflammantur, fauces voco internum oris locum, vbi ſimul conueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ. Alterum cùm neque fauces, neque reliquæ oris partes, neque etiam externarum partium vlla inflammata videtur, laborans tamen ſuffocationis periculum in gutture ſentit. Tertium vbi extrinſecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum vbi gutturis partes tum externæ tum interiores ſimiliter affectæ ſunt. At ſupereſt adhuc alius ceruicis affectus, quem ipſi ſilentio præterierunt, vbi ad anteriores partes vertebræ luxantur: & quidem ſolis interdum muſculis, qui cũ ipſis communicant, tumore præter naturam affectis, vel nato ibi tuberculo, interdum etiam gulâ pariter vitiata: nonnunquam muſculis quoque, qui gulam gutturi iungunt: quinetiam propriis aliquando gutturis muſculis, qui ipſum aperiunt oblæſis. Per omnes id genus affectus ſpirandi quidem difficultas oboritur, ſed citra ſuffocationis periculum: laborantes difficulter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, idque præcipuè cum potus eis

Anginæ quatuor genera.

Ceruicis alius affectus anginæ non diſſimilis.

per

per nares reſilit. Accidit etiam interdum, vt excedẽte inflammatione, & lingua & fauces in tumorem attollantur, quemadmodùm & Hippocrates ipſe tradidit. Verùm huiuſcemodi cognationũ enarratio propoſito noſtro nihil conferre videtur. Nam lingua affecta, aliæ quoque actiones deperduntur. At vbi vnica duntaxat actio læſa eſt, & ſedes affectæ plures, tum noſtri inſtituti eſt, vt ex reliquorum accidentium varietate eas diſcernendo inueniamus. Quippe nullo ſpiritalium inſtrumentorum quoquo modo, neq; primario, neque per conſenſum affecto, fieri minimè poteſt, vt ſpiratio lædatur. Quum itaque multa ſint ſpirandi inſtrumenta, ac numeroſa quoque partium multitudo, quibus ipſa conſentire conſueuerunt: non ab re multa diſcretione indiget is, qui & primariò affectas & conſentientes ſedes inuenire conatur. Igitur ex ſola ſpirandi ſpecie, illico nonnihil & de affecta ſede, & de ipſa diſpoſitione coniicere licet. Quippe ſi videatur laborans inter ſpirandum totum mouere thoracem, vt in parte quidem anteriore ad iugulum, in vtroque latere † ad ceruicem, in parte poſteriore ad ſcapulas vſque motus ipſius aſcendat, tres ex huiuſmodi ſpiratione diſpoſitiones ſignificantur. Vna eſt, flammea in pulmone atque corde caliditas: Altera in ali-

Spirationis vitiũ.

Libr. de cauſis reſpirat.

† ἄχρι τῶν ἐπωμίδων.

quo ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia: Tertia eſt facultatis muſculos thoracis mouentis debilitas. *Aeſtus ſigna.* Quumq; huiuſmodi ſpirationem conſpexeris, in primis arteriæ pulſationem perpẽdere oportet, hæc enim quantus ſit calor indicat. Atque de iis in libro De præſagiis à pulſu, iam ſcriptum eſt. Deinde ſpirationem ipſam conſidera, an multa, an frequens, an exufflando fiat. Poſtremo thoracem in pectore tange, quem ſi ardentem inueneris, iam omnes copioſi caloris notas te habere non dubita. Quibus ex abundantia accedit faciei oculorumq; rubor, capitis ardor, ſitis vehemẽs, lingua arida & ſalebroſa, dicẽte infirmo ardere ſeſe. Vbi verò incendij ſignis modum ſeruantibus thorax *Anguſtia in ſpiritalibus inſtrumẽtis.* vehementer dilatatur, anguſtiam in ſpiritalibus inſtrumentis eſſe portendit. Itaq; conſideres oportet, an guttur ſit affectũ, an pulmo, an thorax ipſe humoribus impleatur, an tubercula in ipſis nata ſint, quo in genere etiam abſceſſus numerãtur. Atqui gutturis affectus tum primarios, tum eos quibus per conſenſum infeſtatur, iam percurrimus. Pulmonis autẽ thoracisq; vitia paulò pòſt accuratiùs perſequemur. Nam in præſentia ſpinæ duntaxat affectus tractare propoſuimus, tum alios, tum illos qui ei per imbecillitatem vocatam accidere ſolent. Porrò ſo-

let

Spinæ imbecillitas.

Libera ſpiratio.

Dilatatio thoracis in anguſtia ſpiritus.

let imbecillitas accidere, interdũ cerebri vitio, vtpote à quo & ſentiendi & mouendi facultatem recipit. Interdum ipſa duntaxat ſpina primario affectu laborante, idq; ob peculiarem intemperiem, vel toti ſpinæ, vel diuerſis ipſius partibus aduenientem, quam vulgarium medicorum mentes nequaquam comprehendere valent, quum tamen creberrimè videant laborantes quoſdam adeò reſolutos, vt vix digitos poſsint mouere, quamuis omnibus thoracis partibus ſpiritus trahatur, nullo ardente calore ad magnam ſpirationẽ ipſos cogente. Id verò ob huiuſmodi cauſas eis accidit. Nam dum quieſcit animans, liberãs ſpirationem ſolum ſeptum trãſuerſum modò valeant vires, efficere ſolet. Vbi verò ob infirmitatem, ſpirandi munus perficere non valet, tum intercoſtalium muſculorum concurrit auxilium. Quòd ſi præterea maiori animal ſpiratione egeat, tunc ſuperni muſculi omnes, quorum maximi ſcapulas ſecum manifeſtè mouẽt, ad ſpirandi actionem requirũtur. Quum itaque hominem ſpirandi opus omnibus thoracis partibus perficere videris, non fuerit tamen frequens ſpiratio, quantum thorax dilatetur perpende. Inſuper & narium pinnas, etenim ipſæ quoque & dilatantur & contrahuntur. Dilatatur autem thorax quidem,

verum non similiter vt in ardentibus febribus, quàm adhuc valent vires. Nã in iis magna ex parte totus thorax dilatari consueuit. Neque etiam vt in illis, quibus id euenit ob aliquam spiritalium instrumentorum angustiam, vt in angina, atque in dyspnœa, quàm fluxio affatim descẽdens induxit. Neq; quibus ab vtraq; causa prouenit, vt in peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima & frequentissima spiratione vtuntur. Cæterùm quemadmodum ob virium infirmitatem, ita ob vnius quoque particulæ particularem imbecillitatem, omnes thoracis partes dilatari coguntur. Igitur athleta. Secundus nomine, qui satis quid pateretur intelligebat, sentire se manifestè in septo transuerso dixit imbecillitatem. Atque idcirco cogebatur intercostales musculos sine intermissione mouere, atque nonnunquàm superiores quoque, interdum autem zonam circundans præcordiorum partibus, sola transuersi septi motione, sufficienter spirabat, quo tempore quiescebat. Verùm an ad septi transuersi musculum, an ad neruos qui ad ipsum perueniunt, ad aggregatum ex vtrisque pertineat huiusmodi imbecillitas, mihi quidem explicatu perdifficile videtur. Idem spirationis genus etiam in alio quodam notaui, quem cùm aliquando equus in præcordiorum

Secũdus athleta cõpresso spiritu laborãs.

Spiratio læsa ob calcitrationem equi in præcordiorũ regione.

rum

rum regione calcitraſſet, adeò atrociter, vt oborta in ſepto tranſuerſo inflammatione, mortis periculum immineret. Is licet euaſerit à periculo tutus, ab imbecillitate tamen liberari nequiuit. In alio etiam, qui à vehementi peripneumonia infeſtabatur, brachii tam † poſteriores, quàm internæ partes, à cubito ad ſummos vſque digitos, ſenſus difficultate laborauerunt, atque motus quoque nonnihil læſus eſt. Huic prætereà nerui, qui in primo atque ſecũdo intercoſtali loco inueniũtur, noxam ſubierunt, quorum primus non contemnendæ magnitudinis, per intimas partes abditus defertur, ſed ei qui ipſum præcedit admixtus, atque multiphariam diuiſus, vt in arte ſecandi corpora videre eſt, cuius etiam partes aliquæ per interiorem cubiti regionem, vſque ad digitorum extrema perueniunt. Alter verò neruus tenuis quidem, nulliq́ue admixtus, per axillam ſub cute ad brachium defertur, diſperſus per cutis tam exteriores, quàm internas partes. Huic homini celeriter ſanitas reddita eſt, adhibito medicamento ei loco, vnde nerui prodeunt, iuxta primum, ac ſecundum intercoſtale ſpacium. Iam ſanati ſunt quoque nonnulli, quibus vtrunque crus paululùm reſolutum erat, adaptato lumbis medicamento, in eo ſpinalis medullæ loco, vnde cruribus nerui

† ἐκ τῶν ὀπίσω.

Neruorũ qui in primo & ſecundo intercoſtali ſpatio ſunt productio vſque ad manus.

Cruris reſoluti ſanatio.

adueniunt, nullum reſolutis cruribus medicamen adhibendo. Neque enim ipſorum, ſed medullæ proprius erat affectus.

Difficultas motus cruris ex ſuppuratione orta in altera nate.

Vidimus alium, cui magna oborta ſuppuratione in altera nate, iuxta cruris initium, nerui eiuſdem cruris per inciſionem nudati ſunt, ſed ea parte ſanata, toti membro mouendi difficultas accidit. Itaque coniiciens durum quidpiam, à priori inflammatione in neruo derelictum, quòd huiuſmodi diſpoſitionem induceret, affecto loco idoneū medicamen adhibendo, hominē perfectè ſanaui. Quod autem de partibus faciei dictum eſt, id de reliquis quoque omnibus eſt intelligendum. Quippe vnica duntaxat pereunte actione, ſolùm muſculum, qui ipſam efficere ſolet, aut neruum ipſius affectum eſſe putandum eſt. At vbi plures actiones vitiatæ ſunt, non eodem in loco, accidit interdum, omnes eius muſculos, à communi aliqua cauſa lædi. Fieri etiam poteſt, vt neruus aliquis qui muſculis illis communis eſt, afficiatur.

Piſcator circa ſedē & veſicā infrigidatus.

Prætereà piſcator quidem, quùm in fluuio piſces venaretur, adeò circa ſedem & veſicam infrigidatus eſt, vt ipſo inuito effluerent, & alui excrementa, & vrina. Atque hic quoq; per calida remedia affectis muſculis adhibita, celeriter ſanus euaſit. Item alius eiſdem moleſtatus accidentibus, ſine tamen

mani

manifeſta cauſa, læſis circa os ſacrũ neruis, multo tempore per multa præſidia, vix ſanatus eſt. Igitur quod protinus ab initio dicebam, illius nunc quoque mentionem faciendo, ad alia me diuertam. Etenim ſi ex arte quæ corpora ſecare docet, ad quam particulam deſcẽdant ſinguli nerui, à ſpina prodeuntes, cognoueris, affectas ſedes quàm facillimè inuenies. Ex artis itaque actionibus horum omnium examen re ipſa deprehendite. Nanque ſæpenumerò vidiſtis ex huiuſmodi notitia, manifeſtè iuuari laborantes. Quippe non ſolùm crura, & manus temerè ac fruſtra vulgares medici, tota die noctuq;, calidis medicamẽtis illinũt, prætereũtes locũ, vbi vel ſpina, vel neruus aliquis ex ipſa emergens, læditur. Verùm etiam caput cuiuſdam, nõ ita pridem, impoſitis medicamentis vehementer calidis, vlcerauerũt, putantes ſenſum ipſius grauiter læſum, hoc pacto poſſe reuocari. Atque hunc ipſum ſanauimus, inuenta ſede affecta, tum ex reliquis accidentibus, tùm ex euidentibus cauſis. Nam ſuper ſingulis interrogauimus. Quarum vna huiuſmodi erat: Quùm ſub multa pluuia ac vento impetuoſo ambulaſſet, palliũ circa ceruicem madefactum aiebat, adeò vt vehemẽti ſe frigore in ea parte affectum ſentiret. Itaq; ſi ſciueris ex primis

Partes affectæ dignoſcẽdæ, priuſquã adhibeantur remedia.

ſpinæ

Nerui ex primis ſpinæ vertebris ad caput.

ſpinæ vertebris, quatuor neruos ad caput aſcẽdere, à quibus pellis ipſum ambiens, ſenſum accipit, facilè ſedem affectam inuenies. Hac igitur ſanata, capitis quoque pellis pariter ſanata eſt, vtpotè quæ nulla primaria affectione laborabat. Medici verò neque huiuſmodi neruos, neque eos qui per ſingulas cutis partes diſperſi ſunt, cognoſcentes, quãuis præſentaneum ſit eis remedium, quod minime particulæ iuxta nerui initium adhiberi deberet, ipſi partes illæſas multo negotio moleſtant. Ego verò ſępenumerò vos monui, alios quidem in ipſa ſpina veluti radicẽ habere, alios verò vt ex magnis ramis, atque ipſis quoque è ſpina exortis, procedentes, qui rurſus diuiſi diſtribuuntur. Atque alii per valde multas cutis partes, alii per pauciores. Quo magis miror diſſectores ipſos, illos non cognoſcere, quùm in neruorum reſolutione quærunt, quam ob cauſam reſolutarum partium non ſemper & motus & ſenſus pereat? videntes aliquando ſenſum duntaxat, aliquando & ſenſum & motum ſimul deperdi. Arbitrâtur namque neruorum, qui per muſculos diſperſi ſunt, reliquias, ad cutem tendere: quumque diuiſus per muſculum neruus affectus eſt, ſi quidem vehemens fuerit vitium, & ſenſum & motum ſimul lædi, ſin læuius fuerit malũ, ſeruari quidem ſenſum, vtpotè qui non tan-

Senſus & motus deperditi.

tùm

tùm roboris deſideret, motũ verò, eò quòd robuſtis egeat viribus, perire. Interdũ enim vnus muſculus, vel totum crus, vel manum mouet, ac proinde viribus indiget: qui ſi ita afficiatur, vt munus ſuum perficere nequeat, membrum ipſum immobile relinquit, ſentiendi verò facultas partium affectiones diſcernens, illæſa tunc permanet vt quæ nõ ita validis egeat viribus, quippe nihil minus, imò magis etiã, pati poſſunt partes, quùm debiles fuerint, efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à ſenſu dignoſcatur. Igitur ratio ipſorum in huiuſmodi quidem neruorum reſolutioue probabilis eſſe poteſt. Vbi verò deperdita ſentiendi facultate, motus non perit, nonnulli quidem adeò vanas adduxere rationes, vt ſatius fuiſſet eos conticeſcere, nonnulli verò cognita huius quæſtionis difficultate, non grauati ſunt dicere, huiuſcemodi paralyſis ſpeciem, qua ſeruato motu ſenſus perderetur, neminem vnquàm vidiſſe. Sanè qui arroganter ſibi ſectæ alicuius principatum vſurpant, artis verò opera nunquàm in exercitationis vſum duxerũt, iis nihil tam difficile videtur, quod non intrepidè profiteãtur. Verùm magna ex parte mentiuntur. atque vt ſcribunt nonnulla, perinde ac ſi frequenter conſpexerint, quorum tamen ne ſomnia quidem vnquàm viderunt: ita plu-

Senſus amiſſus motu incolumi.

rima

rima nunquàm videri aiunt, quamuis creberrimè conſpexerint.

De ſanguinis ſputo. CAP. VI.

ATque cõuenit quidem inter medicos, ſanguinem è gula ventriculoq́ue vomitione, ex ſpiritalibus partibus tuſsi, ex faucibus & gurgulione ſcreatu, ex ore ſimplici expuitione expelli. Nos verò ſanguinem, qui à capite, ad gurgulionis partes internas, vt ad fauces affatim deſcendebat, tuſsiendo educi ſæpenumerò conſpeximus: quippe ſubitò gutturi irruens, tuſsim mouere poteſt. quare diligenter aduertere animum oportet, ne aliquando huiuſmodi ſanguinem, ex ſpiritalibus inſtrumentis aſcendiſſe putemus, exemplo illorum medicorum, quos equidem noui non rectè erroris accuſare præſtantiſsimos medicos, quum ipſimet errarent, credentes huiuſmodi ſanguinis eruptionem eſſe quàm periculoſiſsimam: tanquàm pulmone vehementer affecto. Neque enim par eſt exigua vena dirupta tantum effluere ſanguinem. Cæterùm contingit plærunque vt vel eroſa, vel exeſa, vel vtcunque nominare volueris, vena, ſanguis affatim tuſsiendo eiiciatur. Quum enim retroactis temporibus, quis ex interuallis quotidie non ita multum ſan-

Sanguis à capite ad fauces irrumpens.

Sanguis p tußim eiectus, vena eroſa.

gui

guine tuſsiendo expuere conſueuerit ſuperueniatque ei poſteà multi ſanguinis inter tuſsiendum eruptio, & quidem neque ab alto cadenti, neque in certamine, neque palæſtra grauiter vulnerato, neque etiam ſub vllo graui pondere oppreſſo thorace reliquum fuerit, vt coniiciamus, ob inſignem eroſionem, plurimum ſanguinem inter tuſſiendum fuiſſe reiectum. Atque non pauci ſic affecti, pulmonis quaſdam particulas ſimul cum ſanguine eiecerunt.

Pulmonis particulæ cum ſanguine excreatæ.

Quocirca diligenter conſiderare oportet, an ſpumoſum quippiam ſimul educatur. Id enim efficaciſsimum fuerit indicium, quòd ex pulmone facta ſit excretio. Haud ſecus ſi bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiã pulmonis ipſius carũcula eiicitur. Quippe nihil horum accidit iis, qui ex thorace ſanguinem tuſsiendo producunt.

Dolor non infeſtat eos, quibus à pulmone ſanguis erũpit.

Ac ne dolor quidem infeſtat eos, quibus à pulmone ſanguis erumpit, vtpote qui duos neruos perquàm tenues, à ſexta neruorum à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinſecus per membranam ipſum continentem diſperſos, & qui per viſceris profunditatem non extenduntur. Verùm thoraci (vt ſcitis) multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniunt nerui, quibus facilè dolores percipi poſſunt. Prætereà thorax

muſcu

muſculis, oſſibusque abūdat, pulmo verò laxus eſt, atque à compreſsione, aut cõtuſione tutus. Proinde thoracis dolores, intenſiores ſunt pulmonis, remiſsiores. Quùm igitur dolente thoracis parte quapiam, ſanguinem quis ſpuendo reiecerit, neque multum, neque rubrum, ſed nigricantem, grumoſumq́;, huic thorax primaria affectione infeſtatur. At ſanguis affecto thorace, per pulmonem educitur, vt in ſuppuratis affectibus, pus quod inter thoracem & pulmonem, ſenſus iudicio contineri percipitur: ad eundem modum in pleuriticis ſputum coloratum emitti ſolet, quemadmodùm in quinto huius commentationis libro vtcunque dicemus. Conſequens eſt vt de vlceribus quæ ſanguinis reiectioni ſuperuenire conſueuerunt, deinceps

Pulmonis vlcera.

dicere aggrediamur. Ea in pulmone creberrimè fieri poſſunt, ac curationẽ (vt quibuſdam videtur) nequaquàm admittunt, aut (vt alij putant) difficulter admodùm ſanantur.

Thoracis vlcera.

At in thorace dirupta vaſa, à quibus ſanguis expuitur, magnâ ex parte conglutinantur. Nunquàm enim huiuſcemodi vlcera', vel diuturna, curationi omninò reſiſtunt. Quæ verò in pulmone longo iam tempore permanſerunt, quamuis aliquando curentur, relinquitur tamen in ipſo res quædam calloſa, fiſtuloſaque, quæ tractu

temporis,à leui occasione expelli solet. Atque cum iis quæ inde expuuntur, miscentur ramenta à medicis vocata,ac cruoris exigua quædam guttula, qua in re, cum vlceribus in aliis sedibus genitis, communicant. Verùm ex gula ventriculoq́;, vomitu: ex renibus & vesica,cum vrina: ex intestinis verò,deiectione excernuntur. Sed ex spiritalibus instrumentis, nihil sine tussi expui potest. Quòd si pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & screauerit, & emũxerit:idq́; citra capitis vel dolorem,vel grauitatem, siue præsentem siue præteritam, neque is ex ictu procedat, huius & totũ per nares meatum,atque eam oris partem,qua ad nares foramen tendit, accuratè considerare oportet. Nam fieri potest huiusmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies augeri solet: quamuis enim primis diebus, vtpote exigua,sensum effugiat,tertio tamen,quartóve die,haud obscurè videri potest. Eadem ratione ex ventriculo quoque, cruor epota sanguisuga euomitur. sed est huiusmodi cruor tenuis, sanieique speciem refert, siue is ex ventriculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igitur cùm talem videris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eũ interrogaueris, ex omnibus, rei ipsius veritatem facilè coniicies. Equidem quùm

Ephelcis. Ramentum.

Hirudo epota, vel naribus adhærens expuitionē & vomitionem sanguinis excitat.

Caue ne hic per saniem pus intelligas, sed id quod à Græcis ichor, à barbaris virulētia dicitur.

viderem hominem, integra valetudine, huiusmodi cruorem euomentem, interrogaui qua victus ratione anteà fuisset vsus: ille verò inter alia quę narrauit, hoc quoque addidit, quòd cùm nocte quadam sitiret, misso puero qui aquam afferret, ex immundo fonte bibisset. Quibus auditis, sciscitatus sum, apparuissentne aliquando sanguisugæ in ipso fonte, qui quùm id quoque fateretur, epoto subinde idoneo pharmaco, hirudinem vomitione reiecit. Porrò quùm alius quispiam huiusmodi cruorem emungeret, & expueret: ipso narrante audiui, eum rure æstatis tempore, in stagno quodam, cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatum: tum ego sciens in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, conuersoq; directè ad solis radios narium foramine, in eo meatu vbi nasus ad oris regionē perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam cōspexi. Has igitur historias, vtpote perquàm conducibiles, vobis narrare operæpretium duxi.

Iuuenis, hirudine ad narium meatum correptus.

Quibus notis vitiata voce, affecta sedes deprehendatur. CAP. VII.

QVòd in proposito sermone, læsionē putare oporteat, etiam si nō penitus

tota

tota partis actio ſecundū naturam deperditur, ſæpenumerò iam diximus. Nec ab re fuerit id in præſentia monuiſſe. Prætereà (quāuis non ignoretis) monitos vos velim, non eandem eſſe rem, vocem & ſermonem. ſiquidem vox vocalium inſtrumentorū munus eſt: loquela verò, eorum quæ ſermoni deputata ſunt, inter quæ lingua principatum obtinet: cui non parum conferunt, & nares, & labra, & dentes. Sic etiam vocis inſtrumenta ſunt, guttur, & muſculi ipſum mouentes atque nerui, qui à cerebro ipſis vim deferunt. Igitur ſi vel claudentes, vel aperientes guttur muſculi, immobiles reddantur: qui ſic afficitur, obmuteſcet. vbi verò, vel difficulter mouentur, vel palpitant, aut tremunt, pro affectionis ipſius modo, vox ipſa lædetur. Similiter, ſi vel conuellendo, vel quatiēdo, mouentur, aut vbi imbecillæ ſunt ipſis vires, ſiue ob ſuam ipſorum, ſiue ob neruorum ipſos mouentium affectionem, obſcuram & paruam efficient vocem. Quòd ſi alius quiſpiam ex mouentibus guttur muſculis quoquo modo afficitur lædetur quidem vox, ſed parum erit vitium, atque ſic affectus, neque obmuteſcet omninò, neque ita exiguam habebit vocē. Igitur vt ex muſculis guttur mouentibus, præcipui habentur ij, qui ipſum aperiunt, & claudunt: ita ex

Vox.

Loquela.

Vocis inſtrumēta.

Obſcuræ & paruæ vocis cauſæ.

Nerui vocales.

vocalibus neruis, ij quos recurrentes vocāt, qui & ipsi sextæ coniugationis pars sunt, neruorum, qui à cerebro oriuntur, quemadmodùm & alij, qui quidem per ipsum dispersi differunt ab illis, eò quòd à neruis sextæ coniugationis non in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem peruenerint, separantur. Nullus itaque tam ineptus dissector est, qui sextam coniugationem totum secet, inuitus, quamuis recurrentes nerui ob imperitiam nonnunquam diuellantur.

Recurrentium neruorum dissectio.

Accidit verò interdum in magnis asperæ arteriæ vulneribus, vt vnà cum ipsa arteria, vel alter, vel vterq; incidatur. Porrò per chirurgiam quoq; infrigidati, tantisper vocem impedient, donec calefacti, naturalem temperiem recuperauerint.

Vitiata vox à musculis à membrana gutturis, & destillationibus & vehementi exclamatione.

Quinetiam vitiari vocē haud obscurè contingit, quum vel acutior, vel maior redditur, ob id quòd fauces à suis musculis nequeant intendi. Item grauissimè læditur vox, vbi membrana, quę faucibus & gutturi communis est, multa humiditate rigatur. Quòd etiam destillationes eadem ratione vocem raucam efficere possint, nemo non intelligit. Vehemens quoque exclamatio, similiter vocem afficit, vtpote quæ similem inflammationi circa iam dictam membranam, atque gutturis musculos, parit affectum. Cæterùm quum gutturis interni mu-

sculi

Angina.

ſculi inflammantur, eum affectum, anginam eſſe conſtat, quæ ſimul & vocem, & ſpirationem lædit. Ac idem quoque in vniuerſum facere ſolent omnes præter naturam tumores, ſiue in ſpiritalibus viis exoriantur, ſiue extrinſecus ipſas comprimant. Sic enim gula quoque vbi inflammatione affecta eſt, vt comprimat aſperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipſius partes extremę ſigmoides vocatæ (id eſt, quæ ſigma literæ figuram referunt) coniũguntur, & ſpirationi, & voci noxam afferre conſueuit. Haud abſimile quoque vitium inducit, vertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio, ſed de his iam anteà dictum eſt. Igitur omnes huiuſmodi affectus voci adueniunt, propriis ipſius inſtrumentis familiari aliquo vitio, ſiue primogenia affectione, ſiue per conſenſum laborantibus. Nam id ad propoſitum ſermonem nihil conducit.

Cartilagines ſigmoides.

Sunt præterea alij affectus, cum peculiari ſua materia priuatur. Atque in commentariis de voce dictum iam eſt, quòd propria huius actionis materia, generatim quidem loquendo, eſt expiratio: ſecundam ſpeciem verò, atque propriam differentiam, exufflatio. quæ quidem eſt, quũ affatim ſpiritus foras effertur, intercoſtalibus muſculis ad hanc actionem concurrentibus. Vnde fit, vt per vehe-

Expiratio.

Exufflatio.

mentia thoracis vulnera,atq; omninò ipſius in altera parte reſolutionem, in primis quidem ſemiſpirans,ac mox animal ſemiuocale euadat:idq́; per accidens. In apoplexia verò, ſopore,morbo comitiali, vigilanti ſopore, communi ratione earum actionum quæ ab impetu & voluntatis imperio procedunt, vocem lædi contingit,ſiue ſpinæ partes primæ,ſiue ſimul cum iis cerebrum quoque afficiatur. His itaque quinque inter ſe conſequentiâ quadam conuenientibus,expiratione,exufflatione citra ſtrepitũ,ſtrepenti exufflatione,voce,loquela:ſi earum prima lædatur,reliquas omnes lædi neceſſe eſt: vltima verò læſa,reliquæ haudquaquam læduntur. At cum ſecunda,tres reliquæ læduntur,cum tertia,duæ vltimæ:cum quarta verò,ſola poſtrema læditur. Etenim ſi nihil omninò ſpiret animal,vel ex vtriſque thoracis partibus, vel ex altera parte duntaxat:& quidem ſi ex vtriſque celerrimè ſuffocabitur: ſi ex altera tantùm, ſemiſpirans, atque ſemiuocale reddetur: perdetq́ue ſimul reliquarum deinceps duarum actionem partem dimidiam. Quarum alteram exufflationem citra ſtrepitum, alteram verò, ſtrepentem nominare conſueuimus. Quòd ſi expiratione ſeruata, corrumpatur exufflatio, reliquæ tres actiones, ſtrepens exufflatio, vox & loquela, ſimul

Strepens exufflatio.

Exufflatio citra ſtrepitũ.

mul

mul corrumpentur. Sicut voce pereunte, loquelam quoq; perire neceſſe eſt. Cùm itaq; dictarum actionum opifices muſculos cognoueritis: ſupereſt conſiderare, qui ex ipſis proprio affectu laborent, & quorum actio lędatur per accidens. Quòd ſi quidpiam eorum, quæ ex corporum diſſectione vidiſtis, obliuioni tradideritis, admonebunt vos, ij quos de reſpirationis cauſis, atque de voce perſcripſimus, commentarij. Atque de his ipſis, in ſecundo libro de Viuorum diſſectione, etiam dictũ eſt. Sanè expirationem faciunt, vniuerſi thoracem contrahentes muſculi: Exufflationem (quæ vehemens expiratio eſt) intercoſtales maximè: Strepentem exufflationem, ij qui in faucibus ſunt: Vocẽ verò ipſam, gutturis muſculi efficiunt.

Muſculi expiratiõe et exufflationẽ efficientes.

Sed lingua articulatim vocem diſtinguens, loquendi vſum præſtat: atq; nonnihil ad hanc rem conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio: prætereà mediocre linguæ ipſius vinculum.

Loquendi vſus.

Itaque balbis blæſiſque, atque aliis qui impedita ſunt loquela, loquutionis inſtrumentorum aliquod, aut cum natura ipſum formaret, aut poſteà, lædi certum eſt. Veluti quum vel polypus, vel aliud quidpiam narium foramina obſtruit, aut ex primis dentibus aliquis deperditus eſt, aut vbi labia fuerint mutilata.

Balbi.
Blæſi.
Lib. 6. apho. 32.

Verùm quo pacto quidem tenuē obtineant vocem: ac prætereà quomodo aliæ vocis, tùm differētię, tùm affectiones, fieri poſsint, vt rauca, reſonans, tenuis, aſpera, obſcura, in commentariis de voce ſufficiēter diximus.

Quibus notis ſedes affectæ in dyſpnœa deprehendatur. CAP. VIII.

ATque de dyſpnœa (id eſt difficili reſpiratione) iam anteà, vbi ſpinæ paſſiones percurrimus, multa dicta ſunt. Quibus nunc in memoriam reuocatis, quæ ac pręſentem contemplationem ſuperſunt, ſubiungam. Itaque in vniuerſum expeditè vos meminiſſe velim, muſculorum thoracē mouentium, neruorumq́;, qui ad ipſos perueniunt, quos in corporum diſſectione vidiſtis. Igitur introëuntes ad hominem difficulter ſpirantem, in primis conſiderate, an omnes thoracis muſculi moueantur, an ſoli intercoſtales ſine ſuperioribus, atq; an ſimul cum intercoſtalibus præcordia quoq; moueantur. Quum itaque conſpexeritis omnes moueri, vnam ex tribus, quas dicemus, cauſis, huiuſmodi motionem efficere putādum eſt. ac deinde quæ ſit illa, quæ nunc infeſtat, perpendere oportet. Quòd ſi nō omnes mouentur, aliter definire. Subiiciamus igitur aliquem

Difficilis ſpirationis cauſa.

aliquem omnes ſimul mouere muſculos, vt pectus vnà cum ſcapulis manifeſtè ſubleuetur. In hoc opere ex tribus vnum aliquod coniicere neceſſe eſt: Aut virium imbecillitatem, aut viarum ſpiritus anguſtiam, aut vehementem in corde & pulmone calorem. Quamuis interdum duæ, ac nonnunquàm (licet rarò) tres quoque ex iam dictis cauſis concurrere poſsint. Atqui tribus quidem ſimul conuenientibus, proximam mortem timere oportet. vbi verò duæ fuerint, difficile eſt ægrum ſeruare. Sed vnâ duntaxat infeſtãte, peculiari opus eſt finitione, vt ſciatur, vtrum ad ſanitatem perueniat æger, an ſub malo ſuccumbat. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium muſculorum genera venire, eosq; omnes ad motionem excitare ſolent, vno genere mouere pectus nequeunte. Quippe ſi ſeptũ tranſuerſum ſolum, veluti quũ ſecundũ naturã ſe habet, ſufficienter mouere poſſet, neque intercoſtalibus, neque ſuperioribus muſculis indigeret: quoniam verò imbecillum eſt, omnes ſenſim mouet, ſed neque frequentem, neque raram omninò facit actionem. His igitur adhibenda eſt mens, nam cętera haud difficulter per ea diſcernuntur. Sanè plurimùm aucto in ſpiritalibus inſtrumentis calore, omnibus quidẽ thoracis muſculis agit

Vires infirmæ in dyſpnœa.

animal,ſed velox frequens,& vehemens eſt eorum actio, quando videlicet citra virium imbecillitatem,calor infeſtat. Ad virium imbecillitate,vbi flammeus calor non acceſſerit,neque velox,neque frequens omninò comitatur motus proinde non ita multum,omnes thoracis partes delatare poteſt. Quippe hoc dyſpnœæ genus, cum ea quæ ob nimiam incenſionem facta eſt,vnum commune habet, quòd omnes thoracis muſculi per ipſam agere coguntur. Quinetiam vbi ob plurimum calorem ſpiratio difficilis eſt,prę-ter magnitudinem,frequentiam,& celeritatem , hoc quoque accedit , quòd calidus, feruensq́ue ſpiritus , exufflando producitur. At in virium imbecillitate, nulla ab ore facta exufflatione ſpiritus, ex ſolis naribus emitti ſolet. Quòd ſi per inſpirationem cuipiam narium pinnæ manifeſtè contrahi videantur, id verò efficax proſtrati roboris indicium eſt. Ob ſpiritalium verò inſtrumentorum anguſtiam , totus quidem thorax magna ex parte, & celeriter, & frequenter dilatatur : ſed qui ſic laborant ſine exufflatione ſpiritum reddunt. Si verò ſimul conueniunt in ſpiritalibus inſtrumentis, & calor, & anguſtia, vt in peripneumonia : tùm neque maxima, neque frequentiſſima , neque etiam celerrima ſpiratio ſuffi-

Nariũ pinnæ cõtractæ in dyſpnœa.

cere

cere poteſt: ſed ſurgere tentant ſic laborantes: etenim ſentiunt hoc pacto thoracem facilius dilatari. quippe qui decumbentibus in ſeſe concidit, eò quòd pectoris partes ad ſpinam declinant: quâ erecta, thorax etiam ſimul fertur, non amplius ſeipſum grauans. Ac ſimiliter quoque reſpirare ſolent, ij quibus aſperæ pulmonis arteriæ plurima defluxione opplentur, aut vbi ex proximis locis in ipſas aliquid deriuatum eſt, à ſuperioribus verò vnica duntaxat re differunt, quòd neq; exufflant, neque calidum ſpiritum emittunt. Sic etiam iis, quibus inter thoracem pulmonemque magna puris qnantitas collecta eſt, quos ſuppuratos vocant totus thorax attollitur: ſed neque calidus eſt ipſorum ſpiritus, neque etiam exufflãdo emitti ſolet, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit. Verùm ij celerrimè ſuffocantur, tùm ob affectum ipſum, tùm quòd vires omnibus ſuppuratis ex neceſsitate imbecilliores redduntur. Sed non neceſſariò influxionibus quæ ad pulmonẽ irruunt, aut peripneumonia, aut aſthmate (id eſt anhelatione) robur proſternitur. Nã contrà per anhelantes affectus, craſsis & viſcoſis humoribus pulmoni impactis vires robuſtę, cõſtantesq; permanere poſſunt. Atque ſi tuberculum, coctu difficile, aliquando in ipſo natũ fuerit, thorax maximè quidem

Suppuratorum reſpiratio.

Fluxio in pulmonẽ.

Tuberculum in pulmone.

dem dilatabitur,†ſed non ita multùm inſpirabit aërem.†Ac licet continenter ſpirare cogatur, non tamen exufflare ſolet,id enim aucti caloris proprium eſt. In eãdem dyſpnœæ ſpeciem, ſed alia ratione,labuntur ij quoque quos angina moleſtat, ob anguſtiam quæ non ſit in concauitatibus,quę inſpirationem ſuſcipiunt, ſed in iis quæ ipſam tranſmittunt. Quibus verò, & abſceſſus,& inflammatio, atque humorum plenitudo, in thoracis aut pulmonis cauernis conſiſtit, nulla obſtructione accidente in gutturis atque aſperæ arteriæ concauitatibus, illis videlicet quæ inſpiratum aërem ſuſcipere ſolent, ſi tùm anguſtia conſtringat, ex neceſſitate ſequetur magna thoracis dilatatio,ſed nõ ita multus trahetur ſpiritus. Proinde laborantem & celeriter,& frequenter ſpirare neceſſe eſt. Præ omnibus autem vos meminiſſe velim,magnę reſpiratiõis geminas eſſe differẽtias, fit enim interdum ob dilatationis à thorace procedentis magnitudinem : interdum verò, ob inſpirati aëris multã eſſentiã. Scitis nimirùm quòd ſępenumerò vos admonere ſoleo earũ rerum, quæ à prioribus omiſſæ ſunt. Nam quas ipſi perſecuti ſunt, earum propter ſcriptorum multitudinem, facilis atq; in promptu eſt memoria. Quæ verò ab Hippocrate (quamuis accuratè de dyſpnœa ſcripſerit) non

† Πολὺν δὲ ἐκπνεῖσθαι τὸν ἀέρα, multũ verò aërẽ inſpirabit. hic autem aliũ codicẽ ſecutus eſt, cui & nos ſubſcribimus.

† καὶ, διὰ τοῦτο ideoq;.

Magnæ reſpirationis differentiæ.

non ſunt definita, ea poſteriorum nemo explicauit definiítve. Idcirco neceſſarium eſſe putaui, creberrimè illorum vos admonere. Igitur quicunq; ſine inflammatione, vel omninò ſine aliquo pręter naturã tumore aut anguſtia ſpiritaliũ inſtrumentorum, per febres ardentes difficulter ſpirant, iis inſpirati aëris quãtitas, magnitudini dilatationis thoracis, proportione reſpondet. Quibus verò, vel tumor, vel anguſtia, ſine flammeo calore in ſpiritalibus eſt, in his thoracis quidem dilatatio maxima eſt. id verò quod inſpiratur, non ſolùm dilatationem proportione non aſſequitur, verùmetiam minus quàm ſecũdum naturam inſpirari ſolet, attrahitur. At ſine diſtinctione, vnam diſpoſitionem oſtendit magna thoracis dilatatio ſi raritatem ſimul acceperit. Verùm animaduertere oportet ne aliquando in hac decipiamini, putantes eam ſpirationem, quæ ob virium imbecillitatem omnibus agẽtibus muſculis efficitur, eandem eſſe cum magna. Quam equidẽ quo clarior eſſet interpretatio, ſublimen vocare volui: hicque mihi facilè fuit intelligere. Hippocratem eum ſublimen vocare ſpiritum, qui altioribus thoracis partibus inſpiratur. Quemadmodùm quum inquit: „ Magnus ſpiritus & ex lõgis interuallis „ delirium declarat: cõſtat eum magnum pro multo

Dilatatio thoracis quãdo vehementior aut periculoſior.

Spiratio ob virium imbecillitatem.

Sublimis ſpiratio.

Libr. 1. prog. 27.

multo dixiſſe. Is verò bifariam fieri poteſt, vel ſine ſuperiorũ muſculorum actione, vel ipſa quoque concurrente. Nam plerunque intercoſtales muſculi, vnà cum ſepto tranſuerſo, ad multam thoracis eleuationem quâ multus ſpiritus alliciatur, ſuperiorum muſculorum auxilio non indigent. Quòd verò huiuſmodi eleuationis ſpecies, deliriũ portendat, in commentariis de Dyſpnœa iam oſtẽdimus, vbi etiam cuiuſlibet difficultatis anhelitus diſpoſitio, declarata eſt. Nunc verò, vt compendio quodam, hîc explicamus eos affectus, quos in aliis antea cõmentariis iam percurrimus: ita & de dyſpnœæ differentiis, partim quidem dictum eſt, partim verò in ſequentibus dicemus. Nam magnarum reſpirationum, alia quidem crebra eſt, atque huic ſunt differentiæ complures, quarum aliæ alias diſpoſitiones indicant. Alia verò rara, vnicam indicans diſpoſitionem. Sic etiã de exigua dicendum eſt: quòd rara quidem, ſpiritalium inſtrumentorum frigiditatem: frequens verò non ſolùm ſpiritalium, ſed eorum quoque quæ cum ipſis mouentur, vt hepatis, lienis, ventriculi, gulæ, laborem portendit. Quùm igitur plures ſint diſpoſitiones, quas per vehemẽtes motus dolor comitatur: ex aliis notis, & conſiderandum & definiendum eſt, ſiue inflammatio

Dyſpnœarum differentiæ.

Variæ diſpoſitiones dolorẽ excitantes.

matio quædam, ſiue eryſipelas, ſiue vlcus, ſiue abſceſſus dolorem efficiat. Quinetiam didiciſtis quòd inæquales intemperantiæ, dolores excitare ſæpenumerò ſolent. Similiter ſpiritus crudi flatuoſiq́; copia, qui arctatus aliquãdo, partes ipſum ambientes diſtendit, aliquãdo verò violenter egreditur. Prætereà calidi & acris, aut frigidi: & lenti humoris abundantia: ſi aliquando retentus ſuccus, ambiẽtia corpora diſtendat, aut inde violẽter exeat, dolores efficere poteſt. quòd ſi grauius affecta fuerint inſtrumẽta, in quibus huiuſmodi res continentur, dolent, vel nõ mota: ſi verò leuior fuerit affectus, quãdo mouẽtur. Verùm in libris de Dyſpnœa, cauſam explicauimus, cur exiguæ ſpirationis, frequens quidem ſpiritus, motorum per reſpirationem inſtrumentorum, laborem ſignificat. Rarus verò, vehementem refrigerationem, & quidem ſpiritalium duntaxat, præcipuè pulmonis, & cordis. Eſt etiam alia dyſpnœæ ſpecies, quum veluti breui quadam quiete, intercipitur opus thoracis, idq́; nõnunquàm aſpirando nonnunquàm verò reſpirando, ſiue hoc accidat ob muſculorum thoracis conuulſionem, ſiue ob caloris copiam, cogentis laborantem cõtinenter vel aſpirare, vel reſpirare. Eſt inſuper alius reſpirationis affectus, quem apnœam

Libro 2.

Frequens & rarus ſpiritus quid indicent.

(quaſi

Apnœa, nulla aut abolita ſpiratio.

Libr. de vſu partium.

(quaſi non ſpirationem dixeris) nominant, nulla, vt aſpicientibus videtur, facta reſpiratione. Verùm vt rei ipſius natura declarat, eã non fieri incredibile eſt. Nam impoſsibile videtur vt animal omni ſpiratione exactè priuatum, in vita ſeruari poſsit, quamuis ea animalia quæ in cauernis latere conſueuerunt, thoracem mouere videantur minimè. Proinde duorum alterum coniicere oportet, aut adeò exiguam fieri ſpirationem, vt ſenſum effugiat, aut huiuſmodi animalia tũc ſpiratione omninò non indigere, ſed eam

Tranſpiratio per vniuerſum corpus ab arteriis.

Reſpiratio fit per thoracem.

Apnœa omnibus partibus cõmunis.

tranſpirationem, quæ per vniuerſum corpus fit, ſufficere: quippe hanc, cor ipſum per arterias efficit. Reſpirationem verò, per thoracem cerebrum efficere conſtat. At verò diſpoſitio, quæ apnœam facere poteſt, omnibus animalis partibus communis eſſe videtur, veluti in apoplexia, ſopore, morbo comitiali, catalepſi. Nam in his omnibus, nullus proprius affectus, ſpiritalia inſtrumenta præ cæteris infeſtat, non magis quàm vocis, aut locutionis, aut progreſsionis inſtrumenta: ſed affecto principio, omnia quibus vires ſuæ per quas reguntur ab ipſo ſuppeditari conſueuerunt, ei conſentire neceſſe eſt. verùm de apnœa iam & particulatim, & per ſe diximus: quamobrem tempus eſt, vt nunc ad alia tranſeamus.

De pulmonis affectibus.

CAP. IX.

IGitur quũ exercitationis via, qua ad affectorum locorũ notitiam peruenitur, duplex ſit, altera quidem ab apparentibus accidentibus, altera verò à corporis partibus. ſi quis per vtraſque voluerit exercitari, eadem nobis dicet, quamuis alio & alio modo, vt de pulmonis confeſtim affectibus dictum eſt: prætereà etiam vbi de dolorum ratione, de ſanguinis reiectione, ac de dyſpnœa diximus, atque in præſentia quoque dicemus. Etenim vehementi dolore nunquam cruciatur, verùm & grauitatis ſenſum, & aliquãdo extenſionẽ quandam, vel ad pectus, vel ad ſpinã peruenientem percipere poteſt. ibi enim membranæ ipſum ambientes ſuſpenduntur. Sæpenumerò etiam anguſtiâ moleſtantur laborantes, atq; ob hoc crebrò celeriterq; ſpirant, ac thoracem vehementer attollunt, ſed non ita multum aẽrem attrahunt. Hæc ſi citra febrem acciderint, aut tuberculum, aut lentorum, craſſorúmve, aut quorundam aliorum humorum plenitudinem in eo exiſtere, aut pus, aut alium quendam humorem, vel lentum, vel craſſum, vel multum in ipſum effuſum fuiſſe declarant. Verùm ea inter ſe per præterita accidentia diſcernere licebit. Nanque ſi quis per bo-

Exercitationis via ad affectorum locorum notitiam.

Pulmonis affectus.

Tuberculi pulmonis ſigna.

nam valetudinem, quum ſolitas actiones facere poteſt, ſic difficulter ſpirare inceperit, augeaturq́ue accidens, neque inter reſpirandum ſtertere videatur, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit, lentorum, craſſorumq́ue humorũ pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indiciũ eſt.

Bronchiorum pulmonis affectorum notæ.

Quòd ſi illico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonem irruentem portendit. Sed quum fluentibus in pulmonem, vel viſcoſis, vel craſsis, vel multis humoribus, hominem difficulter ſpirare dico, in bronchiis eos contineri, intelligas velim. Vt enim in totum viſcus leuis arteria diuiditur, ita etiam bronchiorum eſſentia in totum pulmonem, ab aſpera arteria procedit. Vocantur autem à diſſectoribus bronchia, aſperæ arteriæ cartilagines, ſigma literæ figuram referentes.

Bronchia quid vocentur.

At vbi pleuritis pręceſsit, mox remiſſa febris vehementia, intra latera grauitas in imo thoracis derelicta ſentitur, ac vbi quis affatim à decubitu tranſmutatur, idq́ue maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri, haud dubia coniectura eſt. Quinetiam in iis fluctuatio ſæpenumerò haud

Multi puris in pulmonibus collecti notæ.

obſ

obſcurè auditur. Accedit ad iam propoſitas notas hoc quoque indicium, ſi vehementi prægreſſa pleuritide nihil penè laborans expuerit. Si verò citra febrim, ſeroſus aut pituitoſus humor in thoracis ſpacium ſubitò defluens, ſpirandi difficultatem excitauerit, laborans, tenue ſputum, idq́ue ab initio quidem exiguum, ſed cum vehementi tuſsi: vbi verò concoctum eſt, plus atque craſſius, & cũ mitiore tuſsi expuere ſolet. Quippe bifariam accidere poteſt, vt vehementer tuſsiendo pauca quis expuat: alii enim ob lentum craſſumúe humorem, alii ob tenuem id facere videntur: ſiquidem tenuis humor quum ſubleuatus eſt, inter tuſsiendum à ſpiritu diuiſus refluit. Lentus verò aut omnino craſſus difficulter effertur: vtpote qui non tam facilè à corporibus quibus impactus eſt, abſtergi, neque etiam à quauis occurrentis ſpiritus violentia impelli poteſt: niſi enim ſpiritus qui tuſsiendo effertur, & multus & vehemens fuerit, nihil ſecum educet. Igitur ſputum quod neque liquidum aut aquoſum admodùm fuerit, neque craſſum etiam aut lentum, id facilè efferri ſolet, maximè vbi validæ fuerint vires. Etenim ſine vehementi thoracis cõtractione vehementer tuſsire nemo poteſt. At ſine valida tuſsi, craſſos lentosq́ue humo-

Sputi in pleuritide aut pulmonũ dolore cõſideratio.

Valida tußis.

res efferri impoſsibile eſt. Igitur quando cũ ſpirandi difficultate, cui & anguſtia & grauitas coniuncta eſt, acuta quoque febris inciderit, is affectus inflãmatio pulmonis eſt.

Pulmonis inflammatio.

Eryſipelas pulmonis.

At ſi intolerabile fuerit incendiũ, anguſtiæ verò, grauitatiſque ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendum eſt. Extremis autẽ ita definitis, quid ſit eryſipelas phlegmonodes, aut inflãmatio eryſipelatodes, haud difficulter deprehendetur. Sunt alii pulmonis affectus, vbi citra humorum affluentiam intemperies ipſum infeſtat, ſiue æqualis ea fuerit, ſiue inæqualis.

Intemperies æqualis, & inæqualis pulmonis.

Igitur inæqualis tuſsim excitat, æqualis verò, ſi moderata eſt, rhythmon immutat: at ſi vehemens, idque vincẽte calore, frigidi aëris, atque potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis finitur in febrim: per frigidam autem intemperiem contraria euenire ſolent, quippe ſi modum ſeruauerit, calidi aëris, ac calidæ potionis deſyderium excitat: ſi verò modum excedit, replet viſcus ipſum fluxionibus. Cæterùm de ea tuſsis ſpecie, quâ ſanguis ex ipſo reiicitur, vel exeſo, vel rupto vaſe aliquo, vel ore alicuius venæ patefacto, anteà vbi de ſanguinis ſputo mentionem fecimus, iam dictum eſt. atque nunc quoq; pauca quædam dicemus.

Sanguinis emiſſio per tuſſim.

Porrò ruptiones in ipſo deprehendes, tum ex multi ſanguinis fluxione, tum ex magna

magna notabiliq; aliqua causa quæ præcessit, si subitò aduenerit. Voco autem præcedentes causas, vt quum aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut quũ alter super alterum cadit, aut vbi ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt vel lapis, vel lignum, thoracem læsit. Nonnullis ira cum exclamatione præcessit. Quinetiam citharœdis tragœdisq; certantibus, aut acuta vehementiq; voce clamãtibus, vasa interdum dirumpuntur: maximè vbi non præmissa pulmonis per præcedentes exclamationes lenitione, violenter clamare conantur. Vt enim luctatoribus, si certamen aggrediantur, musculis priùs neque calefactis, neque per frictiones aut moderatas motiones explanatis, partes quædam rumpuntur, atque cõuelluntur, ita etiam pulmoni accidere solet. Hunc quia frictionibus ad vehementes motiones præparare nõ licet per exclamationes, quæ frictionibus proportione respõdent, id efficere studemus. Insuper nulla manifesta extrinsecus adueniente causa, vt in cæteris corporis particulis, ita in pulmone quoque vas aliquod ob sanguinis abũdantiam dirumpi potest: quum videlicet extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem. Ita Hippocrates venas (inquit) frangit aqua

Præcedentes causæ vasis ruptionẽ in thorace aut pulmone efficientes.

Causæ ruptionis vasis in pulmone.

Lib. Epi. 5. par. 3. Aph. 10.

frigida. Atqui ipſa per ſe rupturas non facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & extendi contumaces reddens, vt rumpantur paratiores efficit. Ruptionis verò cauſa eſt, aut vehemens motus, aut humorum abundantia, qui vel per ſe, vel vnà cum crudo & frigido & flatuoſo ſpiritu venas extendunt. Verùm fractionis ab huiuſmodi haud obſcurum indicium præbet, ſubita cumulati ac vniuerſum fluentis ſanguinis vacuatio.

Venarum ora quando aperiuntur.

Quum verò venarum ora aperiuntur, non frigidæ, ſed è contrario, calidæ diſpoſitiones præcedunt, veluti vbi multis eiſdemque calidis balneis homo vtitur, atque terram inhabitat calidam, fueritque anni tempus eiuſmodi, ſimiliter alimenta quoque, & potiones.

Eroſio vaſis in pulmone.

At quæ eroſo vaſe aliquo affatim accidunt ſanguinis euacuationes, eas præcedere ſolent exigua ſputa, atque acres in pulmonem à capite fluxiones. Nonnunquam verò & pulmonis aliqua pars, aut ramentum ſimul efferri videtur, vt neminem latere poſsit, ad pulmonem hunc affectum pertinere.

Vlcus in aſpera arteria.

Orto verò in aſpera arteria vlcere, præter hoc quòd ſputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans ſentire conſueuit: ipſum verò per ea quæ ſcreantur, quia exigua ſunt, ab vlcere quod in pul-

mone natum eſt, diſcerni poteſt, quippe ab vlceribus pulmonis plurimum ſputi reiicitur. Atque vt ex pulmone educta particula viſceris ipſius vlcerationem ſignificat, ita ex gutture videmus interdum corpuſculum aliquod à ligula (Græci epiglottida vocant) per vlcerationem excreari. Id verò non ſolùm hoc indicio deprehenditur, verùm etiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria dictum iam eſt. Etenim pulmonis vlcera dolor non comitatur: ea verò quæ in iis ſedibus oriuntur, dolorem quidem inducunt, ſed non vehementem, vt ſi alicui ſuapte natura hebes fuerit ſenſus, ipſum planè non percipiat. Igitur perſæpe vidimus eos quos iam ſuprà propoſuimus affectus, & qui pulmoni & ſpacio thoracis, & aſperæ arteriæ, & gutturi accidere poſſunt: quippe omnium horum ſermonis communitate inducti mentionem fecimus. Qui verò deinceps dicentur, non ita crebrò nobis apparuerunt. Quidam humorem repente expuit, liquidæ bili in colore perquàm ſimilem: medium videlicet inter flauum ac pallidum, ac nulla acredine infectum: atque ita quotidie magnam eius quantitatem expuit, deinde leui ſuborta febricula tabeſcere incepit,

Vlcus in pulmone.

Ligulæ vlcus.

Signa pulmonis à putrefaciente humore affecti.

Pulmonis frusta per ſputũ eiecta.

adeò vt purulenta 'ſcrearet. Poſteà tractu temporis, quatuor videlicet menſium, exiguum cum pure cruorem reiecit, atque ſic aucta febre magis conſumebatur: ac iterum atque iterum plus expuebat, adeò vt magnam ſputi quantitatem redderet: quocirca magis increſcente febre, ac reſolutis viribus, eorum qui tabe marceſcunt exemplo mortem obiit. Deinde alium vidi, eodem ferè modo ſex menſibus: ac alium quoque diutiùs laborantem. Igitur qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, ſed tandem peſsimè affici viſus eſt. Alterum verò quum conſpiceremus, ei ſtatim ab initio cognito malo, præſenti medicamento ſuccurrere tẽtauimus: ac multo magis etiam tertio. At quamuis multo negotio vtrunq; liberare conaremur, nihilominùs neq; horum vllus, neque alius poſt eos ſeruari potuit. quum enim morti iam proximi eſſent, pulmonis ipſius putres quaſdam partes expuebant. Proinde facilè cognoui, haud abſimili eos affectu laborare, qualem in externis partibus videre ſolemus, quum à putrefaciente quopiam humore inficiuntur. verùm has & abſcindere & vrere poſſumus: pulmoni verò horum auxiliorũ neutrũ adhibere licet. Quapropter omnes perire neceſſe eſt. At verò poſtremum quum vide

vide

viderē, ad viſceris fortem exiccationē ſolicito me animo conuerti, & quidem odoribus atque potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamentū quod hedychroum vocant, interdiu naribus ipſius iugiter adhibere iuſsi: ad ſomnum verò ſeſe conuertenti præſcripſi, vt nariū foramina ex aliquo precioſorum vnguētorum illinerentur, qualia videlicet Romæ præparari ſolent, vocant verò ea & foliata & ſpicata. Atque dedi in potu medicamenta, mithridaticam vocatam compoſitionem, ambroſiam, athanaſiam, theriacam. Itaque perpetuo anno ſic educatus, tandem ſimiliter vt reliqui tabidi, vitam finiuit: quam fortaſſe ob iam dictam educationem longiori tempore protraxerat. Prætereà alium huiuſmodi affectum in pulmone notaui. Quidam diuturna tuſsi vexatus, & exiguum lentumq; pus expuens, fruſtum quoddam paruo grandinis grano haud abſimile excreauit, ac deferens illud mihi oſtendit, atque rurſus non ita multo pòſt aliud quoque attulit: vnde conieci, lentum illum humorē, quem anteà expuere ſolebat, ſiccatum induratumq;, ad huiuſmodi ſubſtantiam perueniſſe: quamobrem medicamētū ei in potu dedi, quod aſthmaticis auxiliatur, atque ita factum eſt, vt minorem expueret grandinem, atque longiori

Medicatio pulmonis à putrefaciente humore affecti.

Hedychroum medicamentum.

Foliata & Spicata vnguēta.

Grādo ex pulmone.

Mirum eſt quòd quidam ſub mortē ſuppurationē ad inſtar oui mēbrana clauſam per aſperā arteriā reiecit.

quàm anteà interuallo, neq; pluribus deinceps annis adeò mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterùm grandines ipſæ magna ex parte erui magnitudinē æquabant, quamuis interdum maiores, interdum minores eſſe viderentur. Atq; alios quoque ſimiliter quidem ſpuere, ſed nihilominùs in multos annos vitam extendere vidimus. Quorum alii aliam ob cauſam, alii verò ob ſpiritalium inſtrumentorum affectum mortui ſunt, quamuis nihil cruoris excrearent. Ea verò quæ Antipatro medico acciderunt, nemo eſt qui neſciat, vtpote qui medicam artem publicè apud Romanos profeſſus eſt. Agebat hic ætatem ſexaginta quidem annis minorem, ſed quinquaginta iam annos exceſſerat. Is correptus aliquando febre quadam ephemera, idq; ab euidenti cauſa, declinante iam febre, vt quid ſibi facto opus eſſet intelligeret, pulſum ipſe ſuum tangere aggreſſus eſt. Quum igitur omne inæqualitatis genus in arteriarum motione inueniret, in primis quidem territus eſt: deinde verò quum ſeſe non febrire planè ſentiret, illicò balneum ſubiit. quippe laboribus ac vigiliis corpus fatigauerat. Atque tenui quoq; victu, donec diem tertium præteriſſet, vſus eſt. quo quum nulla appareret febris, ad ſolita negotia pertractan-

Antipatri medici morbus, quo extinctus eſt.

da

da prodiit: atque arteriam in extrema brachii ſui parte tangens, admiratus eſt perſeuerantem in pulſibus inæqualitatem. Occurrens itaque mihi, extendit manũ ridens, iuſſitq; pulſum tãgere. At ego ſubridens, quid inquam portẽdit hoc quod proponis ænigma? Ille iterum ridens obnixè orauit, vt tangerem. Igitur inter tangendum omnigenam in pulſu inueni inæqualitatem, non ſolùm in multarum pulſationum cumulo, quam (ſyſtematicen) id eſt congregatricem) vocant, verùm etiam in vna arteriæ diſtinctione. proinde miratus quomodò [adhuc] viueret, quum talem haberet pulſum, interrogaui, num difficilis eſſet ei reſpiratio. illo verò nullam ſe ſentire reſpondente, obſeruaui equidem an aliquando mutaretur, quippe ſex menſium ſpacio aſsiduè arteriam tangebam. Quumq; ab initio interrogaret, quænam corporis diſpoſitio mihi videretur poſſe huiuſmodi pulſum efficere, atque per quem modum, idq; citra febrim, ad eam quæſtionem reſpondi, in commentariis de Pulſibus iam declaraſſe me huiuſmodi inæqualitatem. Nanque ob magnarum in pulmone arteriarum anguſtiam id euenire putaui: anguſtiæ verò cauſam eſſe dixi, viſceris inflammationem. At tibi hanc ob cauſam id nunc accidiſſe

Syſtematice, multarũ pulſationum cumulus.

impoſ

Cauſa morbi Antipatri.

impoſsibile eſt, quippe febre fuiſſes affectus: Relinquitur igitur vel obſtructionẽ ex liquidis, & craſsis, & viſcoſis humoribus, vel crudi cuiuſpiam tuberculi ortum, in huiuſmodi te diſpoſitionem induxiſſe. Tum ille reſpõdens, oportuiſſet (inquit) me ſuſpirioſa orthopnœa laborare. At ego probabilia (inquam) ipſum dicere, ſed à veritate aberrare: quippe fieri nonnunquàm huiuſmodi orthopnœam ob eam quam diximus cauſam: id verò quum in aſperis non in leuibus arteriis craſſus & lentus humor cumulatur. Proinde omnẽ ei victus rationẽ, atque medicamẽta quoq; haud aliter quàm aſthmaticis adhibere iuſsimus, deinde ſex (vt dixi) menſibus elapſis, leui quadam ſpirãdi difficultate affectus eſt: accedente ſimul cordis palpitatione, in primis quidem ſemel, deinde bis, atque ter, poſteà quater, ac ſæpiùs quoque, aucta ſimul ſpirandi difficultate ad quindecimum vſque diem poſt quem difficillima derepente obortâ ſpiratione, reſolutus ſtatim obiit, aliorum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant, de quibus poſthac ſermonem faciemus.

Cordis palpitatio, pulmonis affectũ ſequitur.

FINIS LIBRI QVARTI.

CL. GALENI
DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LIBER QVIN- TVS.

*

Reliquos thoracis morbos & diaphragmatis, deinde etiam gulæ, & ventriculis, postremo iecoris eadem methodo describit.

N præcedenti libro, quũ de pulmonis affectibus ageremus, sermonis communitate, & thoracis, & cordis quodammodò meminimus: pleniorem verò, absolutioremq; de ipsis sermonem in quintum hunc librum distulimus. Quoniam verò quartus liber in accidentibus quæ Antipatro medico euenerunt, finem sortitus est, læso in primis ipsius pulmone, deinde ad cor etiã transeunte affectu, operæprecium me facturum arbitror, si omnes eius affectus percurram.

De cordis affectibus. CAP. I.

IGitur quemadmodùm de cæteris corporis partibus, ita de corde quoq; definiendum est: quæ nam ipsi propriè, vel primario affecto, vel vtcunq; nominare volueris, superueniant accidentia: quænam verò ipso

cæte

Cor fons caloris. Princi-pes par-tes cor-poris.

cæteris partibus conſentiente. Id autem ex iis intelligi poteſt, quæ priùs in aliis libris demonſtrauimus, vbi iam declaratum eſt, innati caloris cor velut fontem eſſe, neque animal mori omnino poſſe, ni cor afficiatur. Quum itaque tres ſint principes partes, quibus gubernatur animal (quippe præter cordis principatum oſtenſum eſt ſenſum & motum, vniuerſis corporis partibus à cerebro ſuppeditari: iecur verò nutricis facultatis eſſe principium) ſemper mors ad immodicas ſequitur cordis intemperantias: ſimul enim cum ipſo omnes vitiantur partes. quum enim (vt oſtendimus) ipſe peculiari cordis temperie actiones ſuas perficiant: hac pereunte, actiones quoq; ipſarum perire neceſſe eſt: ac proinde cerebri quoque, & iecoris. Horum verò temperie deperdita non oportet cordis ſimul actionem perire. Si enim neque ſentiendi, neque mouendi ab electione facultatem animal habuerit, neque nutriatur, veluti in latentibus euenit animalibus, nihilominùs viuere ipſum poſſe, quoad cor manſerit illæſum, haudquaquam negandum eſt. Quin videmus ſæpenumerò multis deinceps diebus alios neque intelligere, neq; ſentire, neq; etiam moueri, ad nihilominùs viuere: quemadmodùm vbi quis ob virium hepatis imbecillitatem ſine

alimen

alimento permanens, diutiùs etiam ſufficere poteſt. At verò ſi cor reſpiratione priuetur, hominem illico perire neceſſe eſt. Igitur qui ad ſpirandi functionem nihil conferre thoracem putant, ii cauſam reddere nequeunt, cur per vehementem apoplexiam, ſuperno duntaxat principio vitiato, laborantes ſubitò moriantur. At vobis eam inuenire haud difficile eſt, vtpote quibus efficaciter perſuaſum eſt, muſculos qui motionis principiũ à neruis in ipſos à ſpinali medulla, quæ in ceruice eſt, delatis ſuſcipiunt, thoracem attollere, priuatis tũc muſculis mouendi facultate, quæ ex cerebro ipſis influere ſolebat. Etenim niſi ad ſpirandi functionem ambo principia ſimul iuncta concurrere oporteret, potuiſſet aliquis viuere, priuatus interdum ſuperno principio. Igitur ex quibus cauſis inuenimus, cur affecto cerebro in vehementi apoplexia, cor quoq; lædatur, ex iiſdem ipſis, ſed ſecundum alium modum, cauſam quis inueniet, quamobrem in apoplexia minore, catalepſi, ſopore, morbo comitiali, lethargo, animal ita affectum non pereat. Namque ſi diligenter conſideraueris, inuenies per huiuſmodi affectus, quomodò ſpirent laborantes: quippe videbis & violentam & difficilem ſpirationem, perinde ac ſi vinculo quodam conſtrictus thorax

Apoplexia vehemens.

attolli

Thoracis muſculorum actio per ſomnū ſeruatur.

Syncopa ſtomachi vitio.

attolli prohiberetur. Atq; huius rei ſufficientem fecimus mentionem in libris de Muſculorū motione. Nanque ſimilis eſt hæc quæſtio, ei qua de ſomno quidā hæſitant: quippe quum per ſomnum omnes muſculorum actiones exoluantur, ſola actio quæ ad thoracis muſculos pertinet, ſeruatur. Nunc verò ea duntaxat dixiſſe ſatis fuerit, quæ in præſentia propoſito noſtro cōducere videbantur. Porrò qua ratione homines per ſomnū ſpirant, reliquis muſculis omnibus quieſcentibus, eadem quoque ratione per minorem apoplexiam, atque alios ei vicinos affectus ſpirare poſſunt. Vbi verò vel apoplexia, vel alius quiſpiam affectus adeò vehemēter increuerit, vt muſculorū thoracis actio omnino deperdatur, perire ſimul reſpirationem neceſſe eſt. Vnde cordis quoque temperamentum ſoluitur: quo fit tandem, vt etiam animalis ipſius neceſſariò ſequatur interitus. Atque hac ratione per vehementes ſuperni principii læſiones animalia perire videmus. Iam ex iocineris quoq; affectu mori accidit ſed alia ratione, inedia ſcilicet: vnde longiore tēporis ſpatio in huiuſmodi affectibus vitam protelare poſſunt. Atq; mori contingit nōnullos per alium quoque modum, vt in ſyncopa, ſtomachi vitio euenien te, & vehementi dolore, & timore graui, &

volu

voluptate maxima. Et enim quibus vitale robur infirmum eſt, animi verò affectiones ob imperitiam fortes, iis animæ eſſentia facilè diſſolui poteſt. Atque horum aliqui ob mœſtitiam interierunt, ſed non illico, vt de ſuperioribus diximus. At vir magnanimus neque ob mœſtitiam, neque ob aliam aliquam animi ægritudinem mœſtitiâ fortiorem vnquam ſuccubuit: vtpote cuius animę robur validum eſt, affectus verò non adeò vehementes. Cæterùm proprio quoque affectu cor laborare ſolet, vel ob ſimplicem intemperiem, ſiue inæqualis, ſiue æqualis ea fuerit: vel inflammationem, vel eryſipelas, idque dum fieri incipit. Illicò enim anteà quàm augebantur huiuſmodi affectus, animal corrumpitur. Atque hos affectus rurſus cardiaca ſyncopa ſequitur: quemadmodùm quæ ſtomachi vitio fiunt ſyncopæ, ad eos affectus, quibus os ventriculi (ſtomachum nonnulli appellant) infeſtatur, ſequi ſolent. verùm hæ conſentiente corde eueniunt. Porrò vtriuſque partis, tum oris ventriculi, tum cordis diſpoſitiones, aut à forti duntaxat intemperie, aut venenoſo humore, nonnunquàm ab eryſipelate, aut inflammatione, aut alio quopiam præter naturam tumore fieri ſolent. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulſus arteriarum, pro ſua

Animæ eſſentiæ diſſolutio.

Proprij cordis affectus.

Syncopæ cardiaca.

quæque natura variant: de quibus in libro de Pulsibus, iam dictum est. Maiores verò per proprias quidem similarium partium intemperies subitam mortem non inducunt: per eas verò quæ ad instrumentales partes pertinent, subitò enecare possunt: sed præcedentibus priùs signis quibusdam, quorum vnum ab Hippocrate dictum est: Qui sæpe & multùm exoluuntur sine causa manifesta, ij repente moriuntur. Est & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniens, aut cum significatione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur.

Hippoc. li. 2. aph. 41.

Palpitatio cordis.

Humor in ambiente cor tunica contẽtus.

Neq; enim mirũ videri debet, tãtam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, vt ipsum, ne attollatur, impedire posſit. Quippe in animalibus disſectis vidimus plerunque plurimum humoris vrinæ speciem referentis, in eo, qui ipsum inuoluit, panniculo contineri. Etenim simia quædam quum emaciari indies videretur, eam tamen necessariis nostris negotiis impediti secare in tempore non potuimus, post mortem verò, reliquis corporis partibus omnibus illæsis, inuentus est in ambiente cor tunica, tumor præter naturam, humorem in se continens, qualem pustulæ (Græci hydatidas vocant) emittere solent. Atque in gallo quoque vidi

vidimus aliquando cordis tunicam huiuſ-
modi ſcirrhoſo tumore affectam, perinde
ac ſi plures craſſæ membranæ inuolutæ al-
tera alteri fuiſſent: verùm in eo nihil hu-
moris continebatur. vnde veriſimilis conie-
ctura elicitur, homines etiam ſimilibus poſ-
ſe affectibus infeſtari. Inflammato autem
manifeſtè corde gladiatores vidimus, haud
aliter quàm qui cardiacâ ſyncopa pereunt,
obiiſſe. Igitur ſi ad ventrem cordis vul-
nus aliquando penetrauerit, protinùs ma-
gno cum ſanguinis fluore hominem mori
neceſſe eſt: idque præcipuè, ſi ſiniſtræ par-
tis venter fuerit vulneratus. Si verò non ad
ventrem vſque pertingat, ſed in cordis ſub-
ſtantia conſiſtat vulnus, ex ita affectis ali-
qui non ſolùm ea die qua vulnerati fuerũt,
ſed ſequenti quoque nocte viuere potue-
runt: qui obortâ deinde inflammatione ex-
tincti ſunt. Atque etiam ij quandiu vixe-
runt, mentis cõpotes inuenti ſunt. vnde eui-
dens ſibi teſtimonium ſumere poteſt ea ſe-
cta, quæ negat rationalem animæ vim in
corde conſiſtere. Palpitatio autem viſceris
huius pluribus integra valetudine degenti-
bus, tum adoleſcentibus, tum adultis ſubitò
ſine alio manifeſto accidente euenire viſa
eſt. Atq; omnes eos ſanguinis detractio iu-
uit. Atque hoc accidente planè liberati ſunt,

Cordis inflãmatio.

Vulnus cordis.

Sanguinis detractio in palpitatione cordis vtilis.

qui post sanguinis missionem vsi sunt victu & medicamentis, quibus esset extenuandi facultas. Horum verò nonnulli, quos rursus huiusmodi accidens infestabat, simili curatione sospites euaserunt. Cæterùm noui quendam quotannis verno tempore huiusmodi palpitationis accidente vexatum, qui quum per tres annos à sanguinis detractione se adiutum intelligeret, anno quarto, anteà quàm accidens ipsum inuaderet, sanguinem misit, idq; pluribus deinceps annis faciendo, idonea etiam post sanguinis detractionem medicamenta adhibuit. At nihilominùs hic quoque ante senectutem morte præuentus est, sicut & reliqui omnes, quorũ alij quidem per acutas febres, alij verò cùm sani degerent, affatim syncopa intercepti interierunt. Quamuis vnus vel duo citra syncopam alia quadam †mortis specie perierint. At verò sic affectorum magna pars ætatem agebat quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excederet. Porrò panniculus cor ambiens quomodocunque affectus sit, nisi inflammatione infestetur, inter ignobiles partes reputatur. Quocirca ipsius dispositio per consensum ad cor transcurrit. Cùm enim ipse solus afficitur, exemplo reliquarum omnium partium, quæ ad custodiam & tegumentum cæte

† Apoplexiæ modò inquit. Aegineta in libr. 3. hunc locũ trãsferẽs.

Cordis pãniculi affectus.

cæterarum nobiliorum factæ ſunt, nullum affert periculum. Cæterùm nulla à corde ſpirandi difficultas oritur, præter eas quas in priori libro diximus, cùm de dyſpnœa ſermonem haberemus. Etenim ſupercalfactũ ſpirationem efficit magnam & denſam, atq; celerem, ac calidum inſuper ſpiritum reflat. Contrà refrigeratum, exiguam reddit ſpirationem & raram.

Quæ difficultas ſpirandi oriatur ab affecto corde.

De thoracis affectibus.

CAP. II.

ATque huic quoque parti, vel primariò affectæ, vel aliis conſentienti, quemadmodùm reliquis omnibus, affectus quidam ſuperueniunt, quos reſpirationem lędere neceſſe eſt. quippe proprium reſpirationis organum eam eſſe, iam demonſtratum eſt. Igitur vbi dolorificis affectibus moleſtatur, exiguam denſamque reddit ſpirationem, veluti in commentationibus de difficultate ſpirationis oſtendimus. Id verò & vicinis quoque partibus, & iis quæ ſimul mouentur affectis, euenire ſolet. Nam diximus anteà de ſpinæ affectibus, reſpirationem interdum lædi, thorace proprio affectu nequaquam laborante, ſed vel neruo quopiam à ſpina procedente, vel ſpina ipſa affecta. Eorum verò, qui propriè ad thoracem pertinent, affectuum, quidam in ipſius muſculis,

Et 1. pgn.

quidam verò in membrana coſtas cingente conſiſtunt. Nam de his affectibus qui vel in cute, vel in coſtarum oſsibus conſiſtunt, hîc agere non propoſuimus: in quibus locus affectus ſenſibus ſubiiciatur. Igitur quum ex muſculis alij ſpatia intercoſtalia vocata repleant, alij verò extrinſecus extendantur, dolorificæ externorum muſculorum diſpoſitiones, vt vlcera, contuſiones, abſceſſus, eryſipelas, inflammatio, haud difficulter à medicis manuum adhibentibus diſcernuntur.

Inflammationes intercoſtalium.

At intercoſtalium muſculorum inflammationes, eorum maximè, qui in †ima parte conſiſtunt (duo enim, vt ſcitis, ſunt huiuſmodi muſculorum genera) tactu conſequi non poſſumus atque ij grauiori, quàm externi, dolore cruciantur: ac fluxionem, quæ inflammationem induxit, ad interna, per eam quæ coſtas cingit, membranam tranſmittunt, quam tunc pariter cum ipſis inflammari neceſſe eſt. Veluti rurſus vbi ipſa aliquando primario affectu infeſtatur, intercoſtalium muſculorum partes internæ, ſimiliter ei conſentiunt.

† τὴν βάθει intimos intelligit.

Pleuritis exquiſita.

Verùm exquiſita pleuritis fit, vbi cingens coſtas membrana primario affectu laborat. proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia peruenire poteſt: ad iugulum quidem, ſuperioribus eius partibus affectis: ad

præcor

præcordia verò, vbi inferiores afficiuntur. Atque vehemens quoque febris huiuſmodi inflammationem perpetuò ſequitur, quia ſedes affecta, & parum diſtat à corde, & cum panniculo ipſum inuoluente, ac ſepto tranſuerſo cognationem habet. Cæterùm afficiatúrne magis cingens membrana, an muſculi ipſam contingentes, à pulſibus iudicium petere oportet. Nanque muſculi minùs, cingens verò membrana magis & tendit, & indurat arteriam. Vt in peripneumonia nulla penitus apparet huiuſmodi durities. At effuſa in ſpatium thoracis ſanies in aſperas pulmonis arterias tranſſumitur, deinde tuſsiendo excreatur, qualis ſit, qui inflammationem fecit, humor, declarans, an videlicet bilioſus, aut melancholicus, aut pituitoſus, aut cruentus. Etenim ſi bilis abundat, pallidum, aut flauum: Si atra bilis, nigrum: Si pituita, ſpumoſum & candicans: Si ſanguis, rubrum ſputum reiicitur. Quòd verò tuſsiendo ex thoracis ſpatio aliquid interdum expuatur, facilè intelliget iis, qui eas diſpoſitiones conſiderauerit, quibus ab exterioribus ab intima pectoris vlcus penetrare contingit, ſiue id ob vulnus non conglutinatum eueniat, ſiue ob magnum abceſſum vtrinque eruptum, vel perinde diſſectum ac ſi externas duntaxat partes affice-

Cur febris vehemens pleuritidē ſequatur.

Peripneumonia.

Thoracis excremēta ſpuēdo reiecta, humorem colore qualis ſit indicant.

Sphacelos in coſta.

ret, facta deinde ſectione, inueniatur cingens coſtas membrana eroſa, aut coſta ob ſphacelum (id eſt cariem) exciſa, aut eò quòd medici cingentem membranam, vtpote eroſam, putreſcentemque, ſeruare illæſam non potuerunt. In omnibus iam propoſitis diſpoſitionibus, ſi aqua mulſa in thoracis ſpatium infundatur, mox tuſsiendo expuitur, laborans ipſe aquam mulſam eſſe, ex ſapore deprehendit. Quo pacto autem hoc fieri poſsit, atque per quos meatus ipſa in aſperam arteriam ingrediatur, perpendere debet iis, qui errorem illum in quem multi in cauſæ inueſtigatione inciderunt, effugere voluerit: ij nanque ex thoracis ſpatio in pulmonem quippiã recipi, impoſsibile eſſe iam ſibi perſuaſerunt, fortaſſe ita ſe ſentire ſimulantes, ne videantur de re quapiam dubitare.

Tranſſumptio ex thorace ĩ aſperam arteriam.

Cæterùm credere oportet huiuſmodi fieri tranſſumptionem: quippe per vulnera haud obſcurè apparet. Deinde quo pacto ea fieri poſsit, inueſtigaret vt quum inuenerimus, animo ſimus quietiori. Sed inter quærendum, quandiu nihil nos inueniſſe putauerimus, ruditatem potiùs noſtram accuſare, quam veritatem ipſam negare debemus. Atque videmus etiam conglutinatis cruẽtis vulneribus, in ſputo, notas quaſdam fluentis ex vulnere cruoris, ad ſpatiũ quod inter

pulmo

pulmonem eſt & thoracem. Præterea ſuppurati, in hoc ipſo ſpatio pus cõtinere, & ipſum expuere haud obſcurè videntur. Atque rationi conſentaneum eſt, vt eodem modo tũ cruor, tum pus ex thorace expuatur: Quorum viam inquirens Eraſiſtratus incredibilia quædam ſcripſit in eo libro, cui titulus de Sanguinis eductione eſt, ſub hac verborum ſerie: Via autem per quam incedunt, ea quæ ab iis ſedibus reiiciuntur, huiuſmodi eſt: Ab ea arteria quæ ſpinæ adiacet, vaſa quædam ad vtrunque latus, tam dextrum, quàm ſiniſtrum, ſimiliter procedunt. deinde in loca vicina, multiplici diuiſione diſperſa, tandem adeò euadunt exigua, vt ſenſum lateant. Quum itaque ſanguis in huiuſmodi arterias inciderit, nonnunquam per concauam arteriam, ad loca quæ circa pulmonem ſunt, atq; ad eos nexus per quos pulmo apud ſpinam arteriæ coniungitur, aſcendit. quippe ea quæ huc inciderint, hac via ad pulmonem adſcendere ſolent. Verùm quomodo ex pulmone deinde reiiciantur, anteà dictum eſt. In his verbis manifeſtè declarauit Eraſiſtratus, eas arterias quæ à magna arteria ad ſingula intercoſtalia loca procedunt, per ora quæ ad inflammatam partem perueniunt, ſanguinem ſuſcipere, ipſumque ad magnam arteriam, quæ à corde orta, per

Eraſiſtratus.

ſpinam extenditur, referre, atque ab ipſa rurſus, ad ea loca quæ circa pulmonem ſunt tranſitum fieri. Sed neque modum, quo huiuſmodi tranſitus fiat, neque viam explicauit. Verùm deinceps ſcripſit, Atque per eos nexus, per quos pulmo arteriæ circa ſpinam adhæret: fit enim (inquit) hac quoque via, eorum quæ inciderunt in pulmonem, aſcenſus. At quomodo, & per quæ conceptacula id fieri poſsit, non oſtendit. Proinde manet adhuc eadem quæſtio, nihil planè ad ipſam diſſoluendam afferente Eraſiſtrato. quamuis vt in cæteris libris omnibus, ita in hoc ipſo, de ſanguinis eductione, perſpicuam pollicitus fuerit interpretationem. Quocirca multò magis vitioſum quiſpiam huiuſmodi ſermonem reputauerit, vtpotè qui ipſi quoque Eraſiſtrato fuerit ſuſpectus. apparet itaq; ex induſtria eum voluiſſe obſcuris vti ſermonibus, vt aliquid dixiſſe videretur, quum nihil diceret. Atque hoc in loco, quæſtionis enarrationem dereliquit. Nam quomodo ſanguis ex lateribus quidem ad magnam arteriam perueniat, manifeſtè declarat. At quomodo rurſus ab hac, ad eas ſedes, quæ circa pulmonem ſunt, vt ipſe dicebat, aſcendat, haudquaquàm expoſuit. Conſtat etiam ex eo quòd dixit, Lo- “
ca quæ circa pulmonem ſunt, quum dicere “

pulmo

pulmonem potuisset, eum haud inuitum sermonis obscuritatem affectasse, id quod ,, posteà declarauit, dicens: Ex pulmone au- ,, tem quomodo ad eductionem ascēdat, iam ,, anteà dictum est. Perinde enim, ac si in pulmonem, ex magna arteria sanguis iam delatus sit, quomodo inde reiiciatur, velle nos admonere, videtur. Quòd verò de expuitione quę ex pulmone fit, iam anteà dictum sit, non ignoramus, ac perspicuam fuisse narrationem testificamur. Verùm optaremus vt de ea, quæ ex magna arteria in pulmonem fit, transsumptione dixisset. Quemadmodùm cùm inquit, per eos quoque nexus, per quos pulmo arteriæ apud spinam coniūgitur, fieri circa pulmonem sanguinis reiectionem. Ne hic quidem, quos nexus dicat, declarauit. Etenim si vel ex membranis, vel fibris consistant, ad sanguinis in magna arteria contenti, in pulmones delationem nihil conferunt. quippe necesse est ex arteria oriri vasa quædam, per quæ sanguis in pulmonem transferatur, quemadmodùm Erasistrati secta hoc ipsum per arteriam pulmoni substratam fieri autumat. Huius enim arteriæ, extremæ partes, & quidem exiguæ, ad asperam arteriam transire videntur. Atqui ipsa quoque ex magna arteria, anteà quàm ad spinam perueniat, initium sumit.

Vasa ex magna arteria, per quæ sanguis in pulmonē trāsfertur.

Ita

Itaque duplici quadam ratione, Eraſiſtratò ab hac arteria auxilium ſuppeditare conantur, ſectæ ipſius profeſſores. In pręſentia quidem ad ſanguinis ex thorace eductionē, alibi verò ad inflammationis in pulmone generationem. Nā & hāc obiiciunt eis, qui aliter ſentiunt, vtpote quam ita, vt Eraſiſtratus docuit, fieri ſit impoſsibile. Nanq; vbi docet quomodo fiat inflammatio, putat incidentem in arterias ſanguinem, ſpiritui, qui à corde defertur, obuium fieri, atq; ſic ad extremas arteriarum partes repelli. Niſi vbi vulneratæ aliquando quędam arteriæ, vacuato ex ipſis per vulnus ſpiritu, ex ea quæ ad vacuatum ſpiritum fit ſequela, ſanguinem ſuſcipiunt. Hac itaque ratione non poſſe fieri inflammationem in pulmonis arteriis dicunt: quippe ſi aliquando ſanguis in eas inciderit, nulli ipſum ſpiritui obuiare, quòd in ſolas pulmonis arterias, nullum à corde ferri ſpiritum. Eraſiſtratus contendat, quamuis reliquas arterias omnes à corde ſpiritum ſuſcipere fateatur. Verùm è contrariò, ipſas cordi ſpiritum ſuppeditare, quem per inſpirationem ab aſperis leues arteriæ ſuſcipiant. Hanc igitur arteriam, quæ à maiori arteria ſpinæ incumbenti, in pulmonem fertur, inflammationem in extremis partibus ſuſtinere, atque vt ſanguis ex thorace reiiciatur,

effi

efficere dicunt Eraſiſtrati ſectatores. Sed inflammationis rationem hoc in loco tractare non propoſuimus. Cæterùm quòd ex magna arteria, in pulmonem ſanguinis tranſſumptionem fieri Eraſiſtrati ſectatores dicunt, à veritate deuiare videtur. In primis enim ſanguinem ex intercoſtalibus locis, in magnam arteriam transferri impoſsibile eſt, quippe à ſpiritu, qui à corde per magnam arteriam ad hæc loca tranſmittitur, repulſus, illicò reuertetur. Si conceſſerimus autem hoc ita fieri, ac demus in magnam ipſum arteriam deferri, multò abſurdior ex Eraſiſtraticæ ſectæ fundamentis ſermo euadet. Etenim ſpiritum, ſaluantem incurſionis impetum, à corde in hanc arteriam expreſſum, in totum deferri corpus, per ortas ab ipſo arterias autumat, perinde ac ſi ex vna arteriæ conſtrictione ſpiritus ad extremas pedum partes peruenire poſsit, veluti à vehementiſſimo vento, delationis celeritatem fieri putans. Quòd verò tanta vehementia, ſanguinem in magna arteria cõtentum, ad quamlibet corporis partem non impellat, impoſſibile eſt. Neque vlla ratione dici poteſt, ipſum in vnam arteriam quæ in pulmonem feratur compelli: ita enim is impetus mentis ſit particeps, atque intelligat, qua via quàm facillimè vacuari poſsit. Id ipſum verò rurſus,

Aduerſus Eraſiſtratios, de tranſſumptione ſanguinis ex magna arteria in pulmonẽ.

ſus,

ſus pugnare videtur cum præſenti ſermone, qui ſanguinem quàm celerrimè vacuari per aſperam arteriam concedit. Nam ſi tam facilis eſt per extremas harum arteriarum partes tranſitus, vt incidens in eas ſanguis, tam celeriter vacuetur, fieri non poteſt vt impactus, inflammationem excitet: eo quòd impingi, & excidere, inter ſe ſint contraria. Id verò multo maiori admiratione dignum eſt, quòd quum Eraſiſtratus quàm diligentiſsimè deinceps de puris vacuatione conſcribat, ſiue id in pleuriticis, ſiue in ſuppuratis contineatur, ipſe pugnam hanc, qua videlicet ſermones eius, tum nobis, tum reliquis hominibus omnibus inter ſe certare videntur, non intellexerit, ea facilè deprehendetur, ſi ſermonem eius, qui ad verbum ſic ſe habet, hîc ſubſcripſerimus: Atque in his ipſis affectibus, plurimi interdum puris excretio fit: cauſa, venarum natura eſt, quam ſic perpendere oportet: Magna quædam vena ex corde naſcitur, adiacens ſpinæ, ac in eo loco, vbi à vertebris ſeptum tranſuerſum naſcitur, finem accipit. Ab hoc verò, venæ quæ ad latera extenſæ ſunt, atque arteriis adiacent, oriri videntur. Igitur quum vel vlcus, vel abſceſſus, in his locis euenit, multum puris congregans, id quidem haud facilè, ad ſpatium quod inter latera & pulmonem eſt, effun

De puris vacuatione in pleuriticis & ſuppuratis, aduerſus Eraſiſtratum.

effundi poteſt. quòd ſuccingens latera membrana, neruoſa eſt, & fortis, ac diuidi contumax: proinde coërcetur ad vaſa, membranæ intrinſecus ſubiecta. Quum itaque tenuis magis, ac imbecillior vena ſit quàm arteria, hæc vaſa prius diuiduntur quàm ipſæ arteriæ atque per has diuiſiones, pus effunditur in venas: per inferiores verò ſedes, pus deiici non poteſt, quia ad eas venarum natura non peruenit, ſed finem ſortiũtur, vt dictum eſt, circa ſepti tranſuerſi ortum. Quum ſemper autem continuæ ſedes repleantur, vt per ſuperiores meatus exitum capiat neceſſe eſt. Perpendenda igitur eſt actio, quam pulmo inter reſpirandum efficit, ac quomodo, tum ſpiritum tum humores, & attrahit, & expellit, quippe eodem modo pus à lateribus ad pulmonem aſcendere ſolet. Sed quomodo demùm à pulmone reiiciatur anteà dictum eſt. In hoc ſermone quòd pus in venas tranſſumptum, non poſsit ad loca ſepto tranſuerſo inferiora peruenire, rectè ab Eraſiſtrato dictum eſt, vtpotè venâ, quæ octo inferioribus thoracis coſtis alimentum præbet (non enim omnes alere poteſt) ad ſeptum tranſuerſum perueniente: neq; enim in præſentia contendere velim, an exigua aliqua eius particula inde exiliat. At quomodo huiuſmodi pus expuatur, neutiquàm dicere

Membrana coſtas ſuccingẽs.

Vena ad coſtas delata.

dicere aggreſſus eſt: ſimiliter nec ſectatorũ eius quiſquàm. Neq; enim quemadmodùm arteria quandam à magna deductam in pulmonem ferri affirmant, ita de vena dixerint, etenim arteria, tametſi non manifeſtè in viſcus ipſum ramis diſtribuitur, ei tamen ſubſterni, atque ad aſperam vſque arteriam ramuſculos emittere videtur. Verùm à magna vena, quæ ſpinæ incumbit, venam aliquam in pulmonẽ tranſire, neq; nos vnquàm vidimus, neque diſſectorum quiſquã ſcripſit: ac ne Eraſiſtratus quidem id affirmare auſus eſt. Quippe inter omnes conuenit, quòd à dextro cordis ventriculo, per vnum duntaxat vas, pulmo ſanguinem recipit. Oportet igitur pus quod à coſtis, in eam venam, qnæ ſpinæ adiacet, in primis quidem peruenire ad cor, deinde ad venam quæ ab hoc orta, in pulmonem tranſit: poſteà ex hac in aſperas arterias, quæ per ipſum diſperſæ ſunt, trãſſumi: poſtremò tuſsi indigere, quæ ſcilicet ipſum vſque ad os efferre poſſet. Quo autem pacto puris ſanguini permixti, ab ipſo fiat ſecretio, tanquàm exiguum quippiam, ac vulgare, & quod ad vniuerſam ipſius rationem firmandam parum conducat, præteriens dicere neglexit. Neq; defendi etiam poteſt, ꝙ ſanguis in vena, quæ circa ſpinam eſt, contentus ad cor ipſum referatur. Nam

Nullus venæ ramus à cõcaua in pulmonẽ.

è con

è contrariò, vena hæc à dextra cordis auricula exorta, ſanguinem ſecum defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo coſtas cõſiſtunt, alimentũ præbeat. Etenim ſuperiores quatuor, non ab iis, ſed à vena ad iugulum aſcendente, quæ à medio loco inter cor & iugulum exoritur nutrimentum ſuſcipiunt. Præterea & hoc quoque non minus abſurdum, ad Eraſiſtrati verba ſequitur. Nam pus quod à ſupernis quatuor thoracis coſtis, in concauam venam refertur, maximè quidem ad eas venas ducetur, quæ ad ceruicem, & ſcapulas, & caput, & manus, imò potius ad vniuerſas animalis partes, perueniunt. Hæc ſunt ferè abſurda quæ ad Eraſiſtrati ſcripta ſequi videntur. Accedit ad hæc, quòd cauſam in hac perpenſione penitus non attigit: dicens enim, non facilè pus effunditur in ſpacium, quod inter coſtas eſt & pulmonem, quia ſuccingẽs coſtas membrana, neruoſa ſit, & fortis, atque diuidi contumax, pus aliquando in hoc ſpacium effundi poſſe, non negauit: quippe qui verbis ſuis, non facilè addiderit. Debuit ergo dicere, id quanquàm non facilè, tamen aliquãdo fieri, deinde viam oſtendere, qua ſuppurati, pus expuere poſſint. Vt enim ex iis nõ paucos perire, ita & alios complures ſeruari vidimus. Quorum ſi quis per ſingulos dies,

Vena à dextra cordis auricula ad coſtas nutriendas.

reiecti puris quãtitatẽ collegerit, interdum ſex, aut octo heminas, interdum decẽ, atque interdum plures, totam ſummam æquare inueniet. Cæterùm id quod quã creberrimè dicere conſueui, nunc quoq; dicã, quod multi Medici, rerũ quæ manifeſtè videntur cauſam reddere nequeũtes, eas eſſe omnino negant. Quanquàm (vt dixi) omnes quotquot in thorace vulnerati ſunt, iniectã per vulnus aquã mulſam, illicò expuere ſolent. Nonnulli etiã medendi modo, & qui cruentis adhibetur, & glutinatorio dicto haud paucis perforationibus curati, in primis quidem diebus purulenta quædam expuũt, niſi rectè, ac exquiſitè, vniuerſus ſanguis per vulnus (quatiendo videlicet hominem, qui ſic vulneratus eſt) fuerit effuſus. At verò mẽbrana coſtas ſuccingens, & valida eſt, & neruoſa, ac diuidi cõtumax. Sin autem voles, adde ſermoni etiam membranã pulmonem ambientem, eandem cum illa naturam habentem: eoq́; liquores in vacua thoracis infuſos hæc quidem nõ tranſmittit, illa non tranſſumit. Itaq; ad eundem modum dices cutem membranis eſſe multò fortiorẽ, atq; craſsiorem in fracturis oſsium callo obducendis ſanguineum humorem, quo minùs per ipſum penetrando egrediatur, prohibere poſsit: hunc tamen in nonnullis videmus

Vulnerati in thorace.

Mẽbrana coſtas ſuccingens.

mus

mus adeò copiosè effundi, vt tota etiam ligamenta poſsit irrigare. Quod quum ita fieri videamus, idem haud abſurdè per tenues quoque membranas fieri fatendum eſt. Atq; ſatius fuiſſet Eraſiſtratum non de hac re dubitare, ſed id potius abundanter intelligere, quomodo humor inter thoracē & pulmonem contentus, in aſperas pulmonis arterias recipiatur, ad leues verò arterias, atque ad venas, peruenire non poſsit. Nam & ipſo Eraſiſtrato authore, tria hæc vaſa ſimul extenduntur, atque ſimul diuiſa, terminantur ſuo extremo quodlibet ore, in adiacentem pulmoni membranam. Cùm ergo tria hæc ora inter ſe proxima ſint, cur in vnum duntaxat fiat tranſſumptio, quærere debuit Eraſiſtratus. Nam longè præſtantius erat, ea quæ fiunt, quomodo fiant quærere, quàm quòd fiant negare. Quanquam neq; dubia neque inuentu difficilis mihi videtur, eorum quæ in thorace continentur, in pulmonem receptio, quæ quidē in aſperæ arteriæ partibus extremis fieri poteſt, quippe quæ non adeò anguſtæ ſunt, vt læuiū arteriarum atque venarum partes extremæ. Atque quòd magna ex parte aſperarum arteriarum eſſentia, cartilago eſt, quæ concidere, atque concludi omnifariā non poteſt: quòd etiam earum, quàm duorū vaſorū reliquorum, ora,

Vaſa ad pulmonē pertinentia.

Diuiſiones vaſorum circa pulmonẽ.

multò ſunt ampliora. Cùm igitur ipſorum circa pulmonem diuiſiones numero ſint æquales: rationi conſentaneum eſt, aſperæ arteriæ veluti ramos, reliquorum duorum generũ partes, proportione ſuperare. Id verò manifeſtè apparet per viſceris ipſius diſſectionem, nam vicina quæque vaſa eandẽ inter ſe ſeruant in magnitudinis exceſſu proportionem, quam ab initio maximè eorum partes habere conſpiciuntur. Hæc ſunt quæ dicere debuit Eraſiſtratus. ac deinceps, vtrũ inſpirationis, an expirationis, an quietis tempore, pus ex thoracis ſpacio in pulmonem recipiatur, explicare: ac deinde quum id, neque per inſpirationem, neque per quietem fieri docuiſſet, oſtendere ipſum expirationis tempore recipi: id quod facillimum erat demoſtrare, ei cui prius perſuaſum eſſet, reſpirationis actionem ad thoracem pertinere, pulmone nullam propriam habente motionem: quippe qui per conſequentiam dilatato thorace, pariter attollitur: eo verò conſtricto, ipſe, ſpongiarum exemplo, quas manibus exprimimus, in ſeſe reſidere ſolet. Etenim hoc pacto per magna vulnera fibra ipſius per vulnus procidere videtur: verùm citra vulnus, thorax vehementer conſtrictus, humorem qui in eo ſpacio, quod inter ipſum & pulmonem eſt, continetur, in

Reſpirationis actio ad thoracem pertinet.

aſpe

asperas ipsius arterias comprimendo cogit. Nec credas velim, huic orationi, vehementer, frustrà fuisse insertum. Nisi enim vehementer admodùm, thorax pulmonem ex omni parte comprimat, humor in asperarum arteriarum ora recipi non poterit. Quamobrem natura, quo robustior fieret expressio, tussi vocata, donauit animalia. Quæ cùm naturale sit accidens, & sternutamentum, & singultum, & nauseam, similitudine quadam imitatur, de quibus in libro de Causis accidentium satis dictum est. Verùm quia viribus opus est, quibus huiusmodi accidens naturale excitetur, contingit creberrimè per suppuratos affectus, mori laborantes, prostratis anteà viribus, quod à validissima thoracis constrictione, eademq; celerrima, tussis excitatur. Atq; vires imbecillæ, neque validè neq; celeriter agere possunt. Ergo de expuitione quę ex spacio thoracis procedit, satis fuerit hæc dixisse, redeamus igitur rursus ad eum quem ab initio proposuimus sermonē. Sanè quæ in succingente costas membrana, ac musculis illi cōtinuis, fiunt inflammationes, morbum quem lateralem vocāt, efficere solent. Huiꝰ accidētia inseparabilia sunt: febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequens, & exigua:

Vnde fiat pleuritis, aut lateralis morbus.

Accidentia pleuritidis.

pulſus paruus, arteriam & duram & quodam modo tenſam indicans: tuſsis magna ex parte cum ſputis coloratis, nonnunquàm verò ſine his. Has incoctas pleuritides nominãt, quæ vel celeriter hominem rapiũt, vel longo temporis ſpacio finiuntur. Ac dolor, modò ad iugulũ, modò ad præcordia peruenire videtur. Sunt præterea alii laterum cum febre dolores, per quos ſpirationem exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum redditur ſputum, vt in ea re nihil à pleuritide ſine ſputo conſtante, differre videatur. Verùm hi facilè ab illis diſcerni poſſunt. In his enim nulla omnino tuſsis eſt: illi verò qui ſine ſputo pleuritide laborant, ſicca tuſsi moleſtantur: deinde quod neque tenſionem, neque duritiem vllam, refert pulſus: poſtremò quòd non æquè acuta febri laborant, neque adeò difficulter ſpirant. Sunt etiam nonnulli, qui preſſo extrinſecus inflammato loco dolere ſeſe fatentur. Atque ij per ſputum non purgantur, quia ab initio nihil eius ſucci qui inflammationem excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſolet. At concocta inflammatione, niſi pus prius diſcutiatur, ad cutem vſque attollitur, atque inciditur.

Incocta pleuritis. Dolor lateralis ſimilis pleuritidi.

De ſepti tranſuerſi affectibus.

CAP. III.

Ter

TErminum quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas (id eſt mentem) appellauerunt: ſiue ſimpliciter de ipſis in animum venerit, ſiue (vt aliqui putant) quia eo inflammatione affecto, mens quoque lædatur. A Platone autem diaphragma vocari incepit: qui ſanè & ipſe aliis veteribus ſimiliter, phrenas appellauit. Putat autem hũc in animalibus vſum habere diaphragma, vt iraſcibilem animæ vim in corde contentam abs appetitoria, quæ in iecore ſedem habet, ſepto diſtinguat. Poſteà Medici neglecto priſco nomine, diaphragma ipſum appellare conſueuerunt. Id quod in dorſali quoque medulla eos feciſſe conſtat. quippe huic quoque ob propriæ ſubſtantiæ nomen medulla eſt, quemadmodum inſtrumentum cuius nunc mentionem fecimus phrenes nuncupantur. Verùm quo clarior eſſet dignotio, illi dorſalis, quemadmodum & ceruicalis, & ſpinalis, atque lumbaris, cognomenta addiderunt. Poſteà ferè omnes ſimpliciter dorſalem appellare conſueuerunt. Sic in præſenti quoque propoſito, phrenum nomine reiecto, diaphragma (id eſt ſeptum tranſuerſum) nominare magis placuit. Ariſtoteles autem hanc animalis particulam, ſuccinctu-ram appellat, neſcius ipſam magnæ ac per-

Phrenæ terminus quo pars thoracis inferior finitur.

Diaphragma.

Vſus diaphragmatis ex Platonis ſententia.

Medulla dorſalis.

Septum tranſuerſum.

Succinctura.

quàm neceſſariæ actioni, in animalibus eſſe deputatam, quippe quæ ſpirationis ſit inſtrumentũ. Igitur non immeritò cùm afficitur, ſpirationem lædit, vt ſuprà cùm deſpirandi difficultate ageremus, diximus: vbi proprios eius affectus vnà cùm his qui per conſenſum cum ſpina & neruis ab ea exortis in ipſo fiunt tradidimus. At verò nunc eos affectus, qui ſuperno conſentient principio, ei adueniunt, perſtringamus. Igitur anteà

Delirium.

quàm aliquid deliret, frequentem ac exiguum: infeſtante verò iam delirio, multa varietate inæqualem, ſpiritum reddit: vt in libris de Spirandi difficultate iam dictũ eſt. Atque delirare etiam ſolent nonnulli, ob vitium quòd in ore ventriculi conſiſtit, & febribus ardentibus, & pleuritide, & peripneumonia. Sed quæ ob ſepti tranſuerſi affectum accidunt deliria, non multùm diſtant à phrenitide. quippe per cæterarum partium affectus, atque per febres ardentes delirium mitigari ſolet, quoties morbus de-

Phrenitidis delirij nota.

clinare videtur. At phrenitidis propria, præcipuaque nota eſt, ne in declinatione quidem febrium, delirium quieſcere. Neque enim per conſenſum duntaxat, ſed huiuſmodi morbo cerebrum afficitur, ſed propria primariaque affectione laborat, atque proinde paulatim accidere, quieſcere verò ne-

que

que ſubitò neque affatim ſolet, vt in his partibus quarum nuper mentionem fecimus, ac anteà quàm inualeſcat, præcedunt ipſum accidentia non pauca. Eaque omnia phrenitica indicia vocantur, quæ ab ijs quoque, qui me præceſſerunt, cõſcripta ſunt. Nam interdum vigilias præcedere, ſiue etiam ſomnum manifeſtis imaginibus turbatum, vt & clament nonnulli, & exiliãt, videre eſt. Interdũ verò irrationalis accedit obliuio, vt laborãtes aliqui quùm matellam petiuiſſent, meiere tamen neglexerint. Aut quùm lotiũ emitterent, matellam ipſam prodere haudquaquàm meminerint. Interdum maiori cũ tumultu, aut temeritate reſpondent, præſertim vbi aliquis antea fuerit manſuetus. Atque ij omnes exiguo vtuntur potu. Spiratio ipſis rara eſt & magna, pulſus minores, magiſque neruoſos habent. Nonunquam occiput dolor infeſtat. Quum verò iam proximè ad phrenitidem accedunt, oculi eius vehementer euadunt ſqualidi, aut ex altero ipſorum acris lachryma effunditur, ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipſorũ ſanguine plenæ videntur, & ſanguis ſtillat è naribus. Quo tempore nihil quod exactè ad prudentiam pertineat, reſpondent, & floccos auellunt, & feſtucas carpunt, atque aridiore febri, cui non ita magnæ in alterutram partem muta-

Phrenitica indicia, per cerebri affectum.

Irrationalis obliuio.

tiones accedunt, torquentur, quemadmodùm in aliis quibuſdam febribus videre eſt, quæ per vigorem quidem grauiſsimè infeſtant, inclinationes verò habent mitiores. Ad hæc lingua quoq; ſalebroſa eſt, nõnulli interdum audiendo falli videntur, ac interdum mœſti iacent, vix quicquam reſpõdentes, atque diſpoſitione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaquàm ſentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis euenire ſolet. Ab aliarum verò partium nulla perpetuum delirium procedit, dempto ſolo ſepto tranſuerſo, cuius vitio excitatũ delirium, parum à continuo diſtat, adeò vt veteres putauerint, hac parte inflammatione affecta, homines phreniticos euadere. atque ob eandem ſuſpicionem, phrenas (id eſt mentem) eam appellauerunt, tanquàm ſapienti parti conferat quippiam. Verùm, delirium quod huiuſmodi vitio accidit, à phrenitide diſtinguitur, & ex oculorum accidentibus, & ſanguinis à naribus ſtillis, atque ſpirationis ſpecie. quippe phreniticorum ſpiratio magna eſt, & ex longis ſemper interuallis. Contrà, vbi à ſepto delirium oritur, inæqualis, vt modò exigua ſit atque frequẽs, modò magna & anguſtioſa. Nam incipiente ſepti tranſuerſi inflammatione, priuſquàm delirent

Deliriũ à ſepto trãſuerſo.

Mentem quare phrenas appellauerint antiqui.

rent laborantes exiguum ac frequentẽ reddunt ſpiritum: contrà, iis qui ob affectum cerebrum delirant, magna prodit raraq́; ſpiratio. Atque, vt ſummatim dicam, veluti eorum accidentium, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut ſi apparuerit aliquod, id perexiguum eſt, in his quibus ſeptum tranſuerſum inflammatione laborare incipit: ita rurſus ſurſum reuelli hypochondrion ſepti tranſuerſi, illicò ab initio affecti, proprium indicium eſt, id quod affecto cerebro poſterius accidit, nõ incipiente videlicet affectu, ſed quum factus iam fuerit. Atque calor quoque circa caput & faciem vehementior eſt iis, qui ob cerebri vitium delirant. Reliqui ſepti tranſuerſi affectus, ſiue primarij ſint, ſiue per cõſenſum illi eueniant, partim quidem ab hoc noſtro propoſito ſunt alieni (nempe qui manifeſtè apparent: vt ſunt tùm alia accidentia, tùm abſceſſus in ipſo exorti) partim verò iam anteà dicti ſunt.

De gulæ affectibus. CAP. IIII.

EAm partem quæ inter fauces & os ventriculi media eſt, quam veteres œſophagon nominabant, qui poſt Ariſtotelis ſeculum ſcripſerunt, ſtomachon, nos gulam dicimus, appellare conſueuerunt. Quãuis Ariſtoteles priſco ſemper vocabulo

Oeſophagus.
Gula.
Stomachus.

hanc

Oeſophagi vſus duplex.

Tunicæ æſophagi.

Affectus æſophagi.

hanc animalis particulam nominauerit. Eius duplex eſt vſus: vnus quòd veluti via eſt eorum quæ deuorãtur: alter quòd circa vtranque viam actionem quandam efficere videtur, tùm deuorando ea quæ ab ore ad ventriculum deferuntur, tùm reiiciendo ea quæ ab hoc ad os eleuantur. cum enim geminæ ſint ei partes (quas diſſectores tunicas appellant) altera ad cibi potusq́; deglutitionẽ vtitur: altera ad eam, quæ vomendo fit, expulſionem. Proinde rationi conſentaneum eſt, duo eſſe affectuum ipſius genera: vnum vt viæ eorum quæ ingeruntur, alterum vt inſtrumenti eorum tùm quæ euomũtur, tùm quæ deuorãtur. Conſtat verò, duorum iam memoratorũ vſuum, alterum quidem ſemper eſſe neceſſarium, alterum verò propter occaſiones quaſdam. Igitur eorum accidentium quæ ipſum, tanquàm viam infeſtant, genus vnum eſt, quùm ob tumorẽ aliquem præter naturam anguſtior ſit ipſius meatus. Alterum quùm proprias actiones perficere nequit. Porrò iam anteà, vbi de angina quæ ad vertebrarũ in ceruice luxationem ſequitur, ſermo habebatur, diximus quòd acquiſititia ei anguſtia accidit, vbi à vertebris ipſis cõprimitur, cuius rei nũc quoq; admonitũ te eſſe velim. Nec obliuioni tradas tumores eorum muſculorũ qui gulam ipſam

inuol

inuoluunt, quomodocunque fiant: nam de omnibus in libro de Tumoribus præter naturam dictum iam eſt. Cæterùm in iis omnibus commune eſt, quòd tanta ſæpenumerò inter deuorandũ infeſtat anguſtia, vt potus ad nares remittatur. Quùm verò inflammatione affecta gula, familiari propriaq; anguſtia, non à vicinis partibus acquiſita, torquetur: tùm grauiſsimus inter deglutiendũ dolor infeſtat, accedente quoque perquàm difficili tranſitu: præſertim ſi ſupinus, qui laborat, iacens tranſglutire quippiam conetur: quocirca ſic affecti habitum transformare, atque erigere ſeſe ſtudent, ex accidente ipſo edocti, faciliorem ita fieri deglutitionem, adeò vt haud parũ habitus hic, ad ciborum in decliues partes delationem, conferre videatur, vtpote quæ poſsit ſæpenumerò vel ſola fieri, ſi prius ex ore vſque ad gulæ initiũ facta fuerit expreſsio. At ſupino decubitu nullum ſperatur auxiliũ, quo facilius ad infernas partes ferantur alimenta, quippe quòd tum à ſola gulæ actione deuorandi munus perfici poteſt. Neq; verò latet vos, quòd partium inflãmatione affectarũ nulla non dolet, † quũ ſuo munere fungitur. Contrà vbi quieuerit, dolor mitigari ſolet. Ergo quum gula ſentiendi facultate ſit prædita, eo ipſo quoq; vti licebit quaſi auctario partis vnde

Gulæ inflammatio.

† κατὰ μὲν τὰς ἐνεργείας.

Interrogandus ægrotus de suo affectu.

passiones eius dinoscantur: Id quod à laborante, inter respondendum deprehendere licet, nisi adeò fuerit saxeus, vt quid ipsum lædat, narrare nõ possit. Quod si eiusmodi est qui possit animi sensa interpretari, gulæ sensus maximũ præstabit corollarium, ad affectuum ipsius dinotionẽ. Etenim imbecillitatem nonnunquàm percipere se dicunt laborantes, vt longo vix temporis spacio per gulam transeant, ea quæ ingesta sunt: quæ aliquando ad primum impetum facilè descendunt, deinde rursus arcentur, vt videantur impacta, demùm per residuum spacium facilè labũtur. Horum primum actionis infirmitatem, alterum particulę cuiuspiam angustiam indicat. Verùm vtriusque differentias, ex reliquis accidentibus intelligere licet.

Gulæ imbecillitas.

Nam in imbecillitate quæ à sola intẽperie, citra tumorem præter naturam fit, ingestorum in transitu tarditas æqualis est, & sine dolore, & in supino decubitu augetur: erecta verò ceruice mitigatur, neq; vllus accedit angustiæ sensus.

Gulæ tumor cum imbecillitate.

Vbi verò cum tumore est imbecillitas, vnam quãpiam particulam angustiorem cæteris efficit, atque per eam tardior erit transitus.

Gulæ tumor cum inflammatione.

Quòd si tumor inflammationis fuerit particeps aut erysipelatis, accedit ei pariter & dolor, & sitis, & multi caloris sensus, & febris non admodùm ardens,

quæ

quæ etiam ſiti proportione haudquaquàm reſpondet. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit: tùm citra febrim, & calorem, & ſitim, deglutitionis inæqualitas eueniet, retentis in parte quapiam alimentis, præſertim ſi maiuſculum, atque ſolidum fuerit id quod deuoratur: acceditq; dolor aliquis ſed exiguus. Ergo quum aliquando huiuſcemodi accidentia longo temporis tractu nobis apparuiſſent, accedente nonnunquàm ephemera febre, nõnunquàm etiam horrore, coniecturam faceremus abſceſſum concoctu difficilem eſſe in gula: accidit procedente tempore, vt laborans ruptionis ſenſum perciperet, ac ſubinde pus euomeret: idq; non ſolùm eodem, ſed poſtero quoque die; atque itidem tertio, deinde ſuccedebant ei deinceps omnia vlceratæ gulæ indicia. quippe ſiue acria, ſiue acida, ſiue ſalſa, ſiue acerba deuoraret, aut vellicationẽ, aut conſtrictionem ſentiebat: dolebatq; hac in parte, vel nihil deglutiẽdo, ſed moderatius. Vehementiorem verò dolorem excitabant ea, quibus mordendi, aut conſtringendi vis erat. Hîc ergo longo temporis ſpacio vix ſeruatus eſt, fretus ſcilicet ætatis beneficio etenim natu maiores, ferè omnes perierunt. Sanè quotquot dolorificum quempiam in gula habẽt affectũ, omnes ex dorſi

Abſceſſus in gula.

Vlceratæ gulæ indicia.

Dorſi dolor gulæ affectum indicat.

quo

quoque dolore ipſum ſignificanter declarant. cuius rei cauſa haud obſcura eſt, iis qui gulam ſpinæ incumbentem viderunt. Quin etiam conſtat, quod ex gulæ vaſis, haud ſecus quàm ex reliquis omnibus ſanguis vomendo reiici poteſt. Id ſi ob ruptum vas acciderit, dolor ibi percipitur: ac locũ, vbi aliquid ruptum eſt, indicat.

Venæ eroſæ aut ruptæ accidẽtia.

Haud ſecus vbi vena fuerit eroſa, ſiue diabroſin, ſiue anabroſin, ſiue aliter quomodolibet nominare volueris, locus affectus deprehẽdi poteſt. Aperto autem vaſis alicuius ore, nullus omninò dolor ſentitur. atque hac re à reliquis diſtinguitur, ac præterea quòd neque ictus, neque caſus hanc profuſionem præceſsit, id quod rupto vaſe videre eſt. Quanquam ob ſolam ſanguinis plenitudinẽ, nulla adueniente extrinſecus cauſa, vaſa interdum dirumpi poſſunt.

Vlcus in gula.

Os vẽtriculi.

At venæ eroſionem, vlcus præcedere ſolet. Fit autẽ vlcus, vel rupto vaſe, vel vicioſorum humorum influẽtià, id quod in cute quoque ſæpenumerò accidere vidimus.

De oris ventriculi affectibus.

CAPVT V.

Os vẽtriculi cor ab antiquis nominatum.

Veteres os ventriculi cor nominabant, ab accidentibus quæ inducere videtur hanc (vt aiunt) deducentes appellationẽ. Neque enim vt cardiacis ſyncopis: ita &

ſto

ſtomachicis, nonnulli corripiuntur: ſed etiã cõuulſionibus, ſopore, morbo comitiali, & melancholia, necnon accidẽtibus qualia per ſuffuſiones infeſtant, vt iam anteà, quum de oculis loqueremur, dictum eſt. Atque omnes ij affectus, conſentientibus ei cæteris partibus, in ipſo fieri dicuntur. Nam ad propriam eius rationem pertinet, & appetẽtiam prohibere, & natantes cibos corrumpere, quemadmodùm id haudquaquàm fieri ſolet, quum ſibi in ventriculi fundo firmãtur, præcipuè ſi ſuapte natura non ita facilè corrumpãtur. Igitur exactè animum aduertere oportet, vt diſcernantur affectus, qui in ipſo per conſenſum eueniunt ab iis qui huiuſmodi particulis, quarum actionibus nocere conſueuit os ventriculi affectũ (quod vt veteres omnes cor appellabant, ita noſtra tempeſtate ſtomachus vocatur) primario accidere cẽſentur. Sed hæc inter ſe diſcernere facilè poterit is, qui aſsidua exercitatione circà notiones verſatus, ea quæ præceſſerunt, diligenter conſiderauerit. Sunt enim proprietates quædam ineffabiles, ſed quæ accidentibus quæ narrari poſſunt, ſuccedunt, quibus certiores ſtabilioresq́; euadunt affectarum partium notæ, ſed has vnuſquiſque per ſe inuenire poterit. Quæ verò tanquam fundamenta vniuerſæ dignotionis exiſtunt, atque ex

Affectus ſtomachici.

Stomachũ vocabat Gal. tẽpeſtas os ventriculi.

Grammaticus quidam iuuenis ex vehemēti in docendo labore, comitiali morbo correptus.

quibus ſtudioſiſsimi quique, ineffabiles accidentium proprietate ediſcunt, deinceps explicare aggredior. Igitur Grammaticus quidam iuuenis, quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur, comitiali morbo corripiebatur. Perpendi quidem in hoc, os ventriculi (vtpote quod facilè ſentiret) affectum eſſe: ac deinde per conſenſum & totum cerebrū, & corpus vniuerſum conuulſione concuti. cui probam concoctionem accuratè procurare, ac tertia vel quarta hora panem optimè præparatum exhibere iuſsi, atque hunc quidem ſolùm, ſi non ſitiret: ſi verò ſiti cruciaretur, ex vino diluto, & quidem albo, atque modicè ſtringente. Nam huiuſmodi vinum vt ventriculum robuſtum efficit, ita haudquaquàm tentat caput: id quod facere ſolent ea quæ vehementes vires optinent. Quum igitur ac victus ratione vtens non vt antè afficeretur: exactam iam notitiam me habere arbitratus ſum eorum quæ priùs ſolâ coniectura conſequebar. Itaque quolibet anno bis, aut etiam ter medicamentum amarum ex aloë ei exhibui: totū enim ventrem purgat, vireſq; reparat: atque ita vir ille viginti annis, quibus poſteà ſuperſtes permāſit, integra inculpataque valetudine vitam exegit. Quòd ſi aliquando ob ingruentia

Addit Aëtius antiq. Vinū album modicè aſtringēs, caput non tētat. Medicamētū ex aloë.

nego

negotia diutiùs à cibo abſtinere cogeretur, exigua quadã cõuulſione vexabatur. Iam alios quoq; vidimus conuulſione comitiali ob oris ſtomàchi vitiũ correptos: quum aut non probè concoxiſſent, aut vini & quidem meracioris plurimũ potaſſent, aut vbi veneri immodicè operam dediſſent. Quinetiam per febres quoſdam conſpeximus derepente conuulſione prehendi, nullo (quod eã præſagiret) præcedente indicio: qui bilioſo ſuperueniente vomitu, protinus ab omni noxa liberati fuerunt: atque hoc modo affectorum nonnulli res quaſdam fuſcas vomendo reiecerunt, alij humorem porri ſucco ſimilem: quidam etiam vitioſis grauati cibis, ſoporoſi permanſerunt, donec ea quæ os ventriculi opprimebant, omnia euomuiſſent. Atqui horum accidentium vix vllum crederes à ventriculi ore procedere, quemadmodùm ne ſyncopas quoque, niſi tam crebrò ita euenire viderentur. Quãquam enim non pauci ad ipſum ex cerebro nerui perueniunt, non tamen tot eſſe videntur, vt per eos tantus ſit principij cum ore ventriculi conſenſus, vt inde conuulſio inferri poſsit. tantum abeſt, vt quis credat, cor ipſum tam vehementer ori ventriculi conſentire, vt acuta protinus ſequatur ſyncopa. Porrò multos non ſolùm inſomnia, & ſomni

Conuulſio comitialis ob vitium oris ſtomachi.

Bilioſus vomitus conuulſionẽ ſoluẽs.

Nerui ad os ventriculi pertinentes conuulſionem non inferunt.

tumultuoſi moleſtant, ſed amentia quoque, propter vitioſum humorem in ore ventriculi aceruatum.

Flatuoſus, & hypochondriacus morbus.

De flatuoſo verò vocato & hypochõdriaco morbo nemo non dixit, quomodò triſtitiam, deſperationem, mœſtitiam inducat: atque, vt ſummatim dicam, ad melancholiæ accidentia nihil reliqui facit. Quippe laborantes huiuſmodi morbo, poſt cruditates dictis accidentibus multò vehementiùs infeſtantur: ac quidam ex ipſis ſplenici quoque fiunt. quocirca coniiciendum eſt, ex hoc etiam viſcere vitioſam ſaniem in ventriculum irruere. Ergo ea accidentia quæ vel cerebrum, vel oculos afficiunt, vitioſorum humorum vaporationem ſequuntur.

Syncopa ſtomachi vitio eueniens.

At ſyncopa quæ ſtomachi vitio ſolet euenire, ob dolorum ipſius proprietatem exolutionem inducit: eius quoque intemperie ad cor fortaſſe perueniente. Quemadmodùm vbi cor vehemẽter intemperatum eſt, vires agminatim cadere neceſſe eſt.

Cittæ. Picæ. Appetẽtia canina. Nauſea. Cordis dolor. Singultus.

Atque conſtat etiam, quòd κίτται (id eſt picæ) vocatæ mulieribus accidunt, vbi hæc particula affecta eſt. Quæ enim aut canum more, aut nihil omninò, aut malos cibos cupiunt, iis appetentiæ inſtrumentum læſum eſſe certum eſt: id verò os ventriculi eſſe demõſtratum iam eſt. Sic etiam nauſea cordis dolores, ſingultus, inter huiuſce partis affe

affectus numerari debent. Verùm omnium harum affectionum cauſas in libro de Accidentium cauſis, iam diximus, vt nihil nunc opus ſit, in earum explicatione temporis iacturam facere. Etenim quæ per intemperantiam ei veluti ſimilari corpori morborum differentiæ adueniunt, iam ibi enarratę ſunt. Inſtrumentales verò morbi, qui ei accidere ſolent, adeò manifeſtas habent notas, vt latere poſsint neminem, qui communes ſignificationes: quæ & in his anteà commentariis, & in aliis quibuſdam præſcriptæ ſunt, memoriâ tenuerit. Neque enim abſceſſus, neque inflammatio, neque eryſipelas, neque vlcera huius loci in obſcuro ſunt, vtpote quorum communes ſunt notæ cum iis quę ſuprà de gulæ affectionibus, dictę ſunt: atq; illis eò manifeſtiores, quò facilior huic parti ſenſus eſt, ac claram quoque promptamque notionem habet. Similiter vbi ex hac parte ſanguis reiicitur, indiciorum proprietas communis eſt cum illis, quæ de gula iam diximus: verùm cognitio longè manifeſtior euadit. Atque par eſſe videtur, totum ventriculi ſpatium ſimili diſpoſitione affici, quales ſunt illæ quas in ipſius ore fieri diximus, atque ſimilia quoque ei aduenire accidentia. Quòd verò longè maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipſius

Inſtrumẽtales morbi oris ventriculi.

Ventriculi ſpatij affectus.

ore contingunt, idcirco Medici ea quæ in parte ventriculi inferiore eueniunt, perinde ac ſi omninò nõ fierent, & deſpicere & contemnere ſolent. At quia coctionis opus in partibus ab ore inferioribus fieri nemo negat, neceſſe eſt hanc ipſam partem, quum malè diſpoſita fuerit, cruditatum eſſe cauſam. quum videlicet vel ob inordinatã alimẽtorum ingeſtionem, aut multitudinem, aut qualitatem homo concoquere nequit. Morbi verò cæteris partibus omnibus communes, ſiue inſtrumentales ſint, ſiue per ſolã intemperiem infeſtent, quorum ſedes affectæ manifeſtæ ſunt, ad hanc præſentem commentationem propriè non pertinent. quippe eas duntaxat partes, quæ ſenſus iudicium effugiunt, conſiderare propoſitum eſt. Sed de ſanguine qui ex ipſo vomendo reiicitur, non conuenit inter Medicos. Etenim ſunt qui putent nequaquàm fieri poſſe, vt ſanguis vel ab hepate vel à liene effluens per ipſum euacuetur: ſimiliter de pure quoque ab ipſis erumpente exiſtimãt. verùm enimuerò per artis exercitationem vtranque opinionem examinanti mihi, viſa eſt per ipſum fieri euacuatio ex dictis viſceribus. Cæterùm differre voluimus huius rei doctrinam in eum locum, vbi de ipſis ſermonem faciemus: quippe deinceps & iecinoris & lienis affe

Sanguis à ventriculo reiectus

affectus percurrere propositum est.

De iecinoris affectibus. CAP. VI.

HVic parti, quemadmodùm & cæteris omnibus duplex morborum genus accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorem præter naturam. Alterum vbi vnà cum intemperie tumor quoque infestat, vt inflãmatio, erysipelas, scirrhus, id est tumor durus: obstructiones à crassis & viscosis humoribus, spirituosæ, seu flatulẽtæ distentiones, idque in extremis vasorum partibus quæ ex venæ ipsius portis exoriuntur. Has quidem obstructiones sequitur grauitatis sensus, quæ dextro hypochondrio incumbat. Quòd si halituosus quoque spiritus, cui non pateat exitus, ibi concludatur: non solùm grauitas, sed tensionis etiam sensus sequetur. *Obstructionũ iecoris signa.* Inflammationes verò quæ in hoc viscere citra ipsius imbecillitatem nascuntur, si quidem in gibba parte consistant, præcipuè si grandes fuerint, perfacilè vel solo tactu dignosci possunt. *Inflammatio gibbarum iecoris partiũ.* At simarum partium inflammationes per alia potiùs accidentia, quàm per tactum inuestigare oportet. Incipiam igitur ab his quæ in parte gibba oriuntur: si priùs vos admonuero eorum quos in corporum dissectione conspexistis musculorũ, qui sub cute tendũtur.

Muſculorum epigaſtrij diſſectio.

Sunt verò octo numero, quatuor contenti coniugationibus. Quarum prima ex muſculis conſtat rectis, per totum carneis, à locis quæ circa ſternon ſunt, ad pubis oſſa, ita enim vocant diſſectores, deſcendentibus. At reliquarum trium coniugationum muſculi, vſque ad rectorum contactum, carnea quidem parte conſtant: vbi verò primùm illos attigerunt, in neruoſas membranas degenerare videntur. Horum itaque muſculorũ vna cõiugatio, quæ quidem reliquis omnibus exterior eſt, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes & deorſum deſcendens. Altera huic contraria ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores & ſuperiores aſcendit. Huic tertia muſculorum coniugatio ſubiicitur, qui tranſuerſum habent poſitum: atque peritonæo, id eſt membranæ quæ inteſtina continet, innituntur. Rectorum autem muſculorum tumores præter naturam oblongi, atq; per medium totius ventris extenſi videntur: vmbilicum, veluti ipſi quoque muſculi, comprehendentes. quapropter haud obſcura eſt eorum dignotio, vtpote quos & poſitus, & figura declarat. accedente ad hæc, quòd ipſi à nullo exteriore muſculo conteguntur. Hæc autem obliquis quoque muſculis, qui à thorace deſcendunt, ſunt communia. At multò difficilior eſt

noti

notitia musculorum qui iis subiecti sunt: difficillima verò transuersorum. Constat autem iecur intra hos sub peritonæo esse positum, quod quum tribus contegatur musculis, fieri non potest, vt tactus aliquam ipsius notitiã præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi extenuentur. Sed iecur affici declarant, in dextra præcordiorum parte grauitas, dolor tota præcordia retrahens, atque ipsius vsque ad iugulum extensio (nam & hoc nonnunquàm euenire solet) exigua tussis, linguæ color in primis quidem ruber, deinde verò niger, ingens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tũ syncerae bilis, tum eius quæ ouorum vitellis similatur, quæ posteà æruginis aliquando colorem referre conspicitur. Aluus quoq; adstringitur, nisi vnà cũ visceris huius imbecillitate inflammationem excitari contingat. Erysipelatis autem accidẽtia his ferè similia sunt, & insuper febris quoq; cum vehementissima siti laborantes cruciat. eas enim febres quas ardẽtes antiqui vocabant, magna ex parte aduenire videmus, iecoris aut ventriculi flammeis dispositionibus, atque in pulmonis inflãmatione erysipelatis participe (Greci φλεγμονῆν ἐρυσιπελατώδη appellant) ardentes febres excitãtur. quemadmodùm vbi in vniuerso quoq; corpore bi-

Iecoris positio exterior.

Iecoris affecti notæ.

Erysipelas in iecore.

Febres ardentes.

Phlegmone erysipelatodes.

liosi humores ad immoderatum feruorem perueniunt. Verùm hæ quæ aut iecoris, aut ventriculi occasione eueniũt, omnium sunt vehementissimæ. Quibus particulis ita laborantibus febres magna ex parte in marcorem transmutãtur. Sed de hac alibi seorsum scriptum est. Quæ in simis iecinoris partibus eueniunt inflammationes, vt magis quàm illæ quæ in eius gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitim ingentem inducunt: sic econtrariò hæ maiori quàm illæ, inter spirandum dolore (vt dictum est) laborantem afficiunt, magisque tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt. porrò vtriq; parti quum dolor adest, nothæ costæ nonnũquàm cõsentiunt. Itaque eis commune est, non omnibus: proptereà quòd iecur per membranas non omnibus coniungitur: id quod non solùm in simiis, sed in aliis quoque animalibus videre est. Etenim aliis quidem coniungitur, aliis minimè. Igitur quemadmodùm interdum in gibbis duntaxat, ita & in simis huius visceris partibus inflammatio oritur: quamuis in neutra partium exquisitè distincta possit consistere. Nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Cæterùm quibus naturâ, abdomen gracile est,

In libr. de marcore.

Simarũ iecoris partium inflãmatio.

quando

quando morbo gracilius efficitur, in iis facile eſt videre ingentem iecinoris inflammationem, quæ propriam hanc à muſculis incumbentibus ſortitur differentiam: quòd moles ſub manibus ad coaceruatam circunſcriptionem deſinit. At muſculus quilibet, quum totus ſibi continuus ſit, inflammationis ipſius moles ſenſim diminui conſueuit. quippe ſoli iecinori proprium eſt, vt tumoris cumulum comprehenſim habeat circunſcriptum. Vnde manifeſtum eſt, quòd durus in ipſo tumor (Græci ſcir- *Scirrhus* rhon vocant) multò euidentiùs dignoſci *hepatis.* poteſt, eo quòd durior ſit ſcirrhi ipſius, quàm inflammationis moles, quodq́ue in huiuſmodi diſpoſitione extenuata ſint corpora, quæ ei incumbunt. At verò tractu tẽporis quãuis magis increſcat ſcirrhi tumor, non tamen æquè facile fuerit, per tactum ipſum cognoſcere, intercipiente ſcilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illicò ſcirrhum ſequi conſueuit. Quippe niſi hepar afficiatur, haudquaquàm fieri poteſt huiuſmodi affectus, non tamen ſemper ob primariam eius affectionem excitatur, quamuis hoc ſit quàm frequẽtiſsimum. Etenim quia ipſum, eius facultatis, quæ ſanguinem gignit inſtrumentum eſt, conſequens eſt, vt vitiato hoc viſcere, actio quoque eius vitietur.

Acci

Accidit autem (vt dixi) quum aliâs aliam partem frigida admodùm intemperies afficit, vt hepar quoque refrigeretur. Igitur ſi vel lienis cauſa, vel ventriculi, vel inteſtinorum vniuerſorum, maximè ieiuni, meſentericæ venæ [omnes] habituali intemperie afficiantur, facilè etiam vnà refrigerare poſſunt omnes ſimarum iecoris partium venas: quò fit vt ad hepatis quoque corpus intemperies ipſa perueniat. Si verò vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, vel renum occaſione id accidat, in primis venæ, quæ in viſceris huius partibus gibbis conſiſtunt, per conſenſum afficiuntur: deinde tractu temporis totum hepar quoque eâdem diſpoſitione infeſtatur. Ergo quæ hucuſque diximus, ſic ſe habere nemo inficiabitur, niſi fortè quis aut ſuâpte natura cõtentioſus, aut omninò fuerit indoctus. De obſtructione verò, nõ æquè certæ habentur cõiecturæ. Etenim quòd ſimarum partium venæ, ab ea quæ in porta exoritur, in tenuiſsimas extremitates finiantur, haud obſcurè apparet. Atque quòd ad eundem locum aliæ quoq; venarum extremitates à concaua vena, in gibbas viſceris partes diſtributarum perueniant, ſimiliter conſtat. licet quomodò per ſua ora ipſæ inter ſe coniungantur, videre nequaquàm poſsimus. Neque enim dubi-

Hepatis obſtructio.

tat

tat aliquis, ſed omnes ferè Medici ex vno ore enuntiant, quòd cibus vniuerſo corpori diſtributus ex omnibus ſimarũ partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates tranſſumitur. Quòd ſi fateamur ſanguinis tranſitum, ob tumoris venarum quæ inflammatione & ſcirrho occupantur, molem conſtringi: rationi conſentaneum eſſe videtur (vt nonnullis placuit) vt pars quæ in ſanguine magis tenuis atque aquoſa eſt, trãſſumatur, atque vehatur per vniuerſum corpus: ſyncerus autem ſanguis, qui propter ſui craſsitudinẽ in caua viſceris parte permanet, ei morborum qui ex plenitudine fieri ſolent, cauſa eſſe cenſeatur. Perſcrutantibus verò nobis huius ſectæ placita, videntur partim cum iis quæ iam ſuprà dicta ſunt, cõſentire: partim verò nonnihil ab iis, quæ apparere ſolent, differre. Quòd enim aquoſa ſanguinis pars tranſſumpta in venã concauam vſquequaque per corpus diſpergatur, conſequi videtur ad ea, quæ iam in confeſſo eſſe diximus. Quemadmodum craſsiorem ſanguinem in viſceris venis præ anguſtia earum retentum ad inteſtinum ieiunum & tenue, & colon, & cæcũ atque rectum deferri, & (vt quiſpiam dixerit) in ventrem fortaſſe, nemo tamen id accidiſſe vidit, neque in hepatis præter

natu

naturam tumoribus, neque etiã obturationibus. Verùm in omnibus corporis partibus, tum ſupernis, tum inferioribus pituitoſus ſanguis contineri conſpicitur in iis morbis, quos Græci & anaſarcas & leucophlegmatias nominare conſueuerunt. Per aluum autem nihil cruentum, neque in iis, neque in aſcite, neque in tympania ſecerni ſolet. Sed ſpacium quod inter peritonæum & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur. Proinde rationi magis cõſentaneum eſt, vt ob viſceris refrigerationem cibus qui reliquis partibus diſtribuitur, in ſanguinẽ tranſmutari non poſsit, quinetiam refrigerantur cum ipſo vniuerſi corporis venæ, idque maximè, vbi nullo plærumque tumore in iecinore apparente, laborans aqua inter cutem moleſtari videtur: vitio exiſtente vel in liene, vel ieiuno aut tenui inteſtino, aut meſenterio, vel pulmone, vel renibus, aut etiã vbi plurimus per hæmorrhoidas ſanguis excernitur, aut ob muliebre profluuium, aut quũ retinentur mẽſtrua, aut ob aliam ingentem vteri diſpoſitionem. Nam per omnes huiuſcemodi affectus aquâ inter cutem hominem vexari contingit, vel nullo exiſtente in hepate præter naturam tumore. Id verò præcipuè intelligitur ab iis, qui didicerunt quomodò ex intempeſtiua aquæ frigidæ pota-

tione

Anaſarca.

Hypoſarca.

Aſcites.

Tympania.

Hydropicorum affectus.

Aquæ frigidæ potio.

tione iecur affatim refrigeratum, statim aquam inter cutem inducit, antequàm scilicet in durum tumorem attollatur. Verùm sic affecti vehementi ciborum desiderio tenentur, nec mirum, quippe ob refrigeratum os ventriculi, huiusmodi cupiditates inualescere, iam antè didicimus. Sed de aqua inter cutem, quantum ad præsens attinet propositum, hæc dixisse satis est.

De morbo regio. CAP. VII.

Porrò vtrum semper in morbo regio locus affectus sit hepar, an alia prætereà dispositio hunc affectum efficere poßit, deinceps percurrendo scrutemur: siquidem videmus nonnunquàm iecinore nequaquàm affecto per morbi iudicationem, effundi ad cutem bilem pallidã, quomodò humorum in aliquam partem † decubitus quoque aliqui interdum euenire consueuerunt. Videmus etiam aliquando citra morbi iudicationem sanguinem ab extranea quadam corruptione in bilem verti: qualis ferarum morsu fieri solet. Etenim Imperialium seruitorum quidam, qui viperarum venationi deputatus erat, quum à vipera morsus esset, aliquanto tempore medicamenta quibus vti consueuerat, potabat: cumq; vniuersi corporis color mutaretur, adeò vt porri co-

Morbi regij causæ & indicia.

† ἀποσκιμμάτων.

Imperatoris seruus quidam à vipera morsus.

lorem

lorem referret, accedẽs ſingula nobis enarrauit, cui epota theriaca, quam celerrimè color ſecũdum naturam reſtitutus eſt. Solent autẽ Medici inueſtigare, an aſſumpti veneni propria extent ſigna, eo quòd ſæpenumerò videant, citra letalis veneni potionẽ humores ſimiliter vt epoto veneno corrũpi. Verùm non mirum eſt, ſi ſic aliquãdo mutentur humores, vt vniuerſum corpus auriginoſum euadat. Quãquàm fieri etiam poteſt, vt iecinoris ſecundum naturam temperies mutata, humores huiuſcemodi vitio afficiantur, & quidem citra obſtructionẽ, aut inflammationem, aut ſcirrhum. Quinetiam manifeſtè quandoque videmus, vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari: interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorem: interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iecinore ſuo munere non rectè fungente, ſine tumoribus præter naturam accidere ſolent. Sic ob ſplenis quoq; vitia, huiuſmodi colores eueniunt, ſed multo nigriores quàm ab hepate.

Steſianus abſceſſu in muſculis epigaſtrij laborans.

Quos vt clara interpretatione enarrare difficillimum, ita cognoſcere facillimum, iis præſertim qui illos ſæpenumerò conſpexerint. Etenim Steſianus quum Medicorum iudicium ſubiiſſet, neſcio quo pacto eorum non pauci abſceſſum

ſum in ipſius hepate conſiſtere crediderint. Sed poſtea quàm longo temporis ſpacio nihil ſe in melius proficere ſentiret, me quoque vocauit. Igitur ſimul atque domum, vbi iacebat, fuiſſem ingreſſus, aſpiciẽs eum, hoc inquam ſcias velim, nullum tibi eſſe in viſcere vitium: ſed quid aliud te moleſtet, nudatis præcordiis declarare conabor. Inueni ergo in profundis muſculis abſceſſum, contracto iam pure, in medio ſpacio eorum muſculorum, qui per tranſuerſum incedunt, atque illorum qui obliquè ab infernis ſurſum tendunt, qui (vt nouiſtis) medii ſunt inter eos qui tranſuerſi peritonæo incumbunt, & eos qui ſub externa cute obliqui deorſum feruntur. Sic etiam alios complures ſcitis me notaſſe, per colorem declarando modò iecur, modò ſplenem eſſe affectum: nullâ audita præteritorum accidentium narratione, neque etiam per tactum inueſtigato viſcerum affectu. Proinde ſæpenumerò audiuiſtis me malè imprecantem iis, qui medicæ quidem profeſsionis (quod ad ſpectatiuam pertinet) principes ſe eſſe iactabant, nullius verò ægri volebant aggredi curationem. De quorũ numero plurimi fuerunt tum empirici, tum methodici: quibus ſi quis dixerit, fieri poſſe, vt ſolo perſpecto colore, affecta ſedes interdum cogno-

Color declarat iecoris ſpleniſq; vitia.

ſcatur, illi aperto ore, atq; rabidi canis exemplo, exerta lingua impudenter ei reſiſtunt. Verùm præſens ſermo haudquaquàm ad illos dirigitur. Itaque ad aliud accidentiũ genus quod ſola iecinoris imbecillitate, quæ per ſe ac ſine inflammatione euenire ſolet, cõtinetur, nũc tranſeamus. quemadmodum & de ipſius inflammatione, quæ citra propriæ facultatis ſuæ imbecillitatem accidit, ſeorſum iam diximus. Cæterùm poſtquàm ſanguinis generationem hepatis munus eſſe intelligimus, ſi cauſa aliqua fuerit, quę hunc generare poſsit, eam hepatis propriã facultatem eſſe dicemus. Propriam autem diximus, propter eas quæ omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcuntur: quas in libro de Naturalibus facultatibus, iam percurrimus, attractricem dico, & retentricem, & expultricem. Nanque quarta generatim quidem alteratrix, ſpeciatim verò ſanguifica vocatur. Porrò omnium facultatum eſſentiam in peculiaribus partiũ temperantiis cõſiſtere didiciſtis. proinde quum iecur ad aliquam octo intemperantiarum labitur, accidet viribus ipſius noxa, quæ illi intemperantiæ peculiariter debetur. Sed de iis generalem ſcripſimus ſermonem, in tertio libro de accidentium cauſis: proprius autem cuiuſque ſecundum ſpeciem partis

Iecoris imbecillitas.

Propria hepatis facultas.

Cõmunes facultates.

com

communi ad portionem reſpondet. Igitur calidæ iecoris intemperantiæ, cùm contentos in ipſo humores, tum eos qui per meſenterii venas deferuntur, & aſſant & adurunt: frigidæ autem, contentos iam in ipſo humores, craſſos atq; ad fluxum & motum contumaces reddunt: id verò quod ad ipſum fertur, & pituitoſum, & crudum, & ſemicoctum efficiunt. Sic de reliquis quoq; duabus dicendum eſt. Arida quidem intemperantia, ſicciores, craſsioresque: humida verò, magis tenues aquoſioresque reddit humores. Igitur quum alui ſedimina, aquæ, in qua nuper mactata caro abluta eſt, ſimilia eſſe videritis, efficacisſimum inde affecti iecinoris ſignum elicere nequaquàm dubitetis. Ac nominantur hepatica, ea præcipuè quæ ob imbecillitatem ipſius deiiciuntur: quippe ad iecoris eſſentiam pertinent huiuſmodi affectus. Atqui didiciſtis cuiuſque primorum corporum eſſentiam ex quatuor qualitatum conſtare temperamento. Sic etiam quum fæci ſanguinis ſimilia per aluum excremēta deiiciuntur iecur affectum eſſe coniiciendum eſt. Vt enim tenue & ſanioſum excrementum infirmi iecinoris ſanguinem creare nō potentis, ita id quod fæci ſimilatur, ſuperaſſantis ſanguinem hepatis indiciū eſt. Ne-

Iecoris intemperantiæ.

Ga. lib. 8. de comp. med. κατὰ τόπους. ca. de iecinoris affec.

Hepatica excrementa.

que enim à memoria veſtra decidit, quum ſæpe videritis quoſdam, in primis quidem ſaniem & cruenta quædam, dein tractu tem poris craſſum, ac melancholicum ſanguinem, poſtremò atram quoque bilem, & quidem ſynceram deiicere. Accidit autem interdum, vt hic affectus ob frigidam intemperiem citra febrim incipiat, quando tenuis ſanies ſanguinis excernitur, deinde tractu temporis, corrupto in viſcere ſanguine, febris ſuperuenire ſolet, quæ tamen ab imperitis vſqueadeò negligitur, vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent, quippe hunc affectum ob inediam accidiſſe exiſtimant. Siquidem quòd nulla ſit ipſis cibi cupiditas potiùs, quàm ob medicorum inſtitutum, laborantes à cibo abſtinere inuenerunt. Itaque quum interim nihil excernatur, videaturque laborans omnino liber à febre, balneis eum exponunt, ac debitam victus rationem præſcribere neglig̃ut. Quocirca rurſus corruptos cibos aluus deiicit, quos deinde hepaticorum excrementorum nonnihil ſequitur. At nonnulli qui ob frigidã intemperiem laborare inceperunt, non ſolùm non perdunt cibi cupiditatem, verùm etiam interdum multo magis, quàm anteà ſe eſurire aiunt. Calidas verò intemperies nunquam comitatur ciborum appe

Calida intemperies iecinoris.

appetentia,ſed cibi faſtidium,ſitis vehemẽs, febris inſignis, vitioſorũ humorum vomitus. Hæc ſunt propria hepaticorum accidentia: ſic enim nominari iam dixi eos, quibus viſceris ipſius vires fuerint imbecilles. Qua in re vulgus medicorũ errans,hũc affectum putat eſſe dyſenteriã. Inflammationẽ autem alia(vt dictũ eſt)ſequũtur accidẽtia. Quum itaq; ambo interdum affectus conueniant, vtriuſque accidentia ſimul apparere ſolent, quæ in prõptu medicũ habere oportet. Sic enim nõ ſolũ laudabũt nos, ſed admirabuntur etiam ij, qui opera noſtra indiguerint, præſertim ſi accidentia quoq;,quæ aliis morbis communia ſunt,inſuper proſpexerimus. veluti quòd dolor ad nothas coſtas peruenit,quòd iugulus detrahi videtur,quòd ſpiratio parua redditur & frequens. Equidem quum primùm Romã veniſſem,magnificè admiratus eſt me Glauco philoſophus ob huiuſcemodi quãdam dignotionẽ. Etenim per viã mihi occurrens,opportunẽ (inquit) aduenisti, iungensq; dextrã dextræ, proximi ſumus (inquit) laborãti,quẽ nuper vidi: itaque oro,vt vnà mecum ad ipſum venias. eſt autẽ Siculus medicus, quẽ nõ ita pridem mecũ ambulantem vidiſti. Ego verò, quid inquã moleſtat ipſum? Tum ille & copioſè admodùm & apertè id declarare aggreſſus

Gal.lib.3. de ſymp. cauſis.

Glauco philoſophus.

est. Neque enim adeò erat vafer, vt aliquid me cælare posset. Quoniam heri (inquit) & Gorgias & Apelas mihi nuntiauerunt, notiones præsagiaq́; edidisse te, quæ ad diuinationem potiùs, quàm ad medicinam pertinere videbantur: cupio equidem periculum facere, non adeò vt tuam experiar doctrinam, quàm vt sciam, num tanta sit in arte medica tum cognoscendi, tum præsagiendi facultas. Interim quum hæc diceret, venimus ad laborantis hostium, vt neque verbo eius prouocationi respondere, neque etiam ea quæ sæpenumerò me dicere audiuistis, effari possem: quòd scilicet multa interdum nobis feliciter facileq́; apparent, interdum verò omnia sunt ambigua: atque idcirco & alteram & tertiam quoque considerationem expectamus. Itaque in primo statim aditu obuiam nobis venit quidam peluim à cubiculo efferens, continentem

Affecti iecinoris indiciū euidentissimum ab excrementis per aluum deiectis.

tenuem cruoris saniem carnium nuper mactatarum ablutioni haud absimilem euidentissimum affecti iecinoris indiciū, qua vix dum inspecta, vnà cum Glaucone ad medicum ingressus sum. Apprehendi itaque manum in carpo, id est brachiali, quò intelligerem vtrū inflāmatio, an sola imbecillitas esset in viscere. Quia verò (vt diximus) medicus erat: nuper (inquit) à deiectione decubui,

bui, itaque perpēde arterias ob id quòd surrexeram crebriùs pulsare. Hæc quidem ille dixit, ego autem deprehendi inflammationis indicium. Prospiciensque ad fenestram, hyssopum ex aqua mulsa decoctum in olla consideraui. proinde cogitaui, medicum se pleuriticum esse putare, dolore videlicet nothas costas infestante, qualis iecinoris quoque inflammationibus aliquando accidere consueuit. Hunc itaque quum sentiret, essetque spiratio & parua & crebra, atque exigua tussi infestaretur, pleuriticum se esse existimabat. quamobrem hyssopum quoque ex aqua mulsa præparauerat. Intelligens itaque ego, quòd fortuna viam mihi præberet, qua apud Glauconem clarum nomen adipisci possem, manum eius ad nothas in dextro laborantis latere costas detuli, indicatoque loco, dixi eum ibi dolere. Quod cùm ipse fateretur, Glauco ex solo arteriarum pulsu existimans me sedem affectam inuenisse, planè admirari me cœpit. Verùm vt vehementius stuperet, hæc quoque addidi: Quemadmodùm hoc in loco dolere te cōfessus es, ita velim fatearis, etiā tussiendi cupiditate vexari te. etenim ex longis interuallis tussis exigua, arida, & qua nihil expuis, molestare te solet: atque ita me dicēte incepit fortè fortuna huiusmodi quadam

Prædicit Gale. corā Glaucone medicum quēdā nō pleuritide (vt putabat) sed iecoris affectu laborare.

tuſsis ſpecie (qualem iam diximus) tuſsire: qua de re tanta admiratione Glauco commotus eſt, vt continere ſeſe non valens, magna voce exclamando, in laudes meas prorumperet. Tum ego: Non putetis (inquam) ſola hæc ex arte poſſe præſagiri. Sunt enim alia quoque, quæ nunc dicere aggredior, quibus & laborans ipſe teſtimonium feret. Itaque rurſus incipiens dixi: Quum magnam trahis ſpirationem, dolor ea parte quam notaui, vehementiùs te cruciat, ſentisq́ue in dextra præcordiorum parte grauitatem. His auditis, ne infirmus quidem ſeſe potuit continere, quò minùs præ vehementi admiratione, vnà cū Glaucone exclamaret. Itaque ſentiens equidem arridentem mihi fortunam, de iugulo quoque, quòd videlicet ad inferiora trahi videretur, aliquid efferre volebam. At quia magnas inflammationes, quemadmodùm & ſcirrhum, id comitari ſolet, dicere non ſum auſus, veritus ne laudem quam anteà de me excitaueram, ſauciarem. Quumq́ue animum induxiſſem tutò me aliquid eloqui oportere, aſpiciens laborantem, haud ita multò pòſt (inquā) iugulum ad infernas partes detrahi ſenties, niſi fortaſſe id iam anteà tibi euenerit. At cùm hoc quoq; fateretur, conuerſis equidē oculis ad ægrotantem mirificè attonitum, vna (inquam)

(inquam) addenda eſt prædictis diuinatio. Etenim dicam, quam de morbo ſuo laborans ipſe habuerit ſuſpicionem. Tum Glauco, ne de hac quidem diuinatione deſperare ſe aiebat. Laborans autem incredibili hac pollicitatione in ſtuporem adductus, & acriter me intuens, quid eſſem dicturus attenta mente expectabat. Igitur dicente me, quòd infeſtantem morbum pleuritidem eſſe putaſſet, ille ingenti cum admiratione huius quoq; rei ſe teſtem, exhibuit: id quod etiam affirmabat ex aſtantibus vnus, qui paulò antè latus eius ex oleo fouerat. Atque ex eo tempore Glauco tum de me, tum de vniuerſa arte quamoptimam concepit opinionem, quum anteà nihil magni ab arte expectaret, vtpote qui nunquam cum conſummatis in arte viris verſari conſueuiſſet. Hæc ideò dicere volui, vt intelligatis quæ accidentia cuilibet morbo propria ſint, & quæ aliis quoque morbis communia, ac prætereà quæ ab vtrolibet genere ſint inſeparabilia. Item quæ magna ex parte & quæ rarò videri ſolent, atque ea quæ ancipitem habent euentum, vt ſi aliquando fortuna huiuſmodi vobis occaſionẽ qualem mihi fuiſſe oblatam iam dixi, præbeat, eâ commodè vti ſciatis. Sæpe enim fortuna non contemnendam adipiſcendæ laudis anſam ſuggerit,

Fortuna non contẽnenda.

eâ tamẽ vulgus medicorum ob imperitiam vti nescit. Quanquam doctissimus quisque quum accidentium aliquod huiusmodi cõspexerit, haud difficulter reliqua quoque inueniet: quorum alia quidem necessariò, alia verò magna ex parte, & locum affectum, & morbum ipsum sequuntur. Verùm meminisse debetis generalium præceptorum, quæ & vniuersalia appellantur, & quæ multorum specialium communia genera sunt, vt ea in particularibus prouidè discernere discatis.

Naturales facultates.

Est igitur communis sermo, quem inuenire proposui, de naturalibus facultatibus, quas in qualibet parte generatim quatuor esse didicistis:

Attractix.

Primam voco attractricem, quæ peculiares parti succos alẽdi ipsam gratiâ, & appetere, & attrahere potest.

Alteratrix.

Altera deinde est, quæ alteratrix dicitur, qua succus attractus similis euadit parti quæ alitur.

Retẽtrix.

Huic aliæ duæ ministrant: Retentrix, quæ suo munere fungitur, quando pars attractum succum coquit, donec in suam ipsius naturam eum mutauerit:

Expultrix.

Et expultrix, quando à coctione, quod inutile est, excernit,

Excremẽtum.

idq́ue excrementum vocatur. Has itaque facultates in qualibet affecta parte vtrũ validæ sint, an infirmæ, consideretis hortor: vt in hepate. quoniam de hoc dicere instituimus, vis attrahẽdi si quomodolibet affi-

cia

ciatur, cibum in ventriculo iam in ſuccum tranſmutatum relinquet, vt per aluum exactè confectus, liquidus, & haudquaquàm exiccatus excernatur. Atque hoc quòd ipſa affecta ſit, ſignũ vobis erit. Quicquid enim ab aliquo tãquam à cauſa procedit, id etiam illius ſignum eſſe conſtat. Hunc affectum nõnulli ad meſaræum pertinere autumant, vocantque ſic laborantes meſeraicos, eò quòd vident cibum per venas meſaræo & meſenterio intextas, diſtribui, vt ſolebat, non poſſe: eodem ſeducti errore, quo ij qui manus eorum, quos ſyncopa, vel ſtomachica, vel cardiaca proſtrauit, affectas eſſe arbitrantur: vtpotè quæ haudquaquàm, vt anteà, munere ſuo fungantur. Quippe iecur, meſaræi venis, veluti manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Similiter etiam falluntur nonnulli, vbi crura reſoluta ſunt, ob affectum aliquem, eam ſpinæ partem, quæ iuxta lumbos eſt, infeſtantẽ. quippe neglecta ſpina, cruribus remedia adhibẽt. Igitur ſi meſenteriũ vel inflammatione, vel alio eiuſmodi affectu laboret, hunc propriè ad ipſum referemus: ſi verò iecur ob imbecillitatem per venas ſuas cibum allicere nequeat, nõ meſenterio (id eſt lactibus) ſed iecinori, remedia ſunt adaptanda. Quẽadmodũ ne reſolutis quidem vel manibus, vel

Meſeraici.

Venæ meſeraicæ quid conferant iecori.

cruribus, ob affectum qui in ſpina conſiſtit.

Meſenterij inflammatio.

Verùm vbi vel inflammatio, vel eryſipelas meſenterium afficit, haud ita difficilè eſt diſcernere, ſi alui excreméta diligenter conſideres. Neque enim ſolùm qualia excerni diximus in iecinoris imbecillitate, quum ad ſeſe cibum trahere non poteſt, talia planè deiiciunt: ſed apparet etiam, veluti ab inflammatione, ſanies quædam admixta. Nam ab omni parte inflammata, cui ſpiſſum, craſſumq; tegmen non incumbit, in primis quidem tenuis ſanies defluit, quæ, concoctâ deinde inflammatione, & craſſior, & puri ſimilior redditur. Quum ergo nulla exiſtéte in iecore inflammatione, huiuſmodi quippiam, cum excrementis ſucci ſpeciem conſequutis deiicitur, in meſaræo affectum eſſe cenſendum eſt. Igitur vt non potente ob imbecillitatem hepate ſuccum à ventriculo attrahere, attrahendi facultas afficitur: ita quum retinere nequit, comprehendens, continensq; facultas, infirma putãda eſt. Proinde in primis quidem cruorem ſanioſum excerni videmus, poſteà verò craſſum, & fæculentum. Similiter aliæ quædam eueniunt excretiones, non quidem ob imbecillitatem, ſed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, & quidem ſæpenumerò integra etiamdum conſtante va-

letu

letudine. Sic plærunque pars aliqua, quum affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius iam factis robustioribus, quippe cōcoctis in ipsa vitiosis humoribus, sequitur excretio, sed ita sequitur, vt vtiles humores retineantur, expellantur verò inutiles. Atque sunt nonnulli qui huiusmodi vacuationes nominent cruentas dysenterias: quæ euenire solent quibusdam, vel mutilato aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus, ad ocium se conuerterit. Ac solet quoq; mulieribus retentis menstruis huiusmodi per sedem vacuatio fieri. Atq; interdum per vomitum quoque eandem ob causam quibusdā mulieribus. Verùm his syncerus sanguis excernitur, similis ei qui ab hostia interfecta profundi consueuit, modò infernè per alnum, modò per superiores etiam partes. At per erysipelata, & inflammationes, accedente concoctione, vitiosus, cœnosus, & putris, deiicitur. Atque vt in hepaticis affectibus (quanquàm raró) medicamentorū auxilio, robustiore euadente iecinore, interdū deiiciuntur excrementa, tùm colore, tùm odore pessima, purgato ita viscere: sic eodē modo vrinæ quoq; deteriores redduntur, quibus imperiti Medici nonnunquam decepti, grauis morbi periculū subesse arbitrantur. Etenim quibꝰ sine ratiocinatione, rudis dū-

Ordo naturæ.

Cruenta dysenteria.

taxat

taxat experientia ſuffragatur, de his quæ rarò eueniunt erperimenta habere non poſſunt, veluti eorum quæ ſæpenumerò accidunt facilè meminerunt. Quòd autem protracto per longum ſpacium morbo, apparentibusque notis concoctionis, huiuſmodi fiant euacuationes, non ſemel duntaxat, imò creberrimè, ex enarrationibus, quas in Hippocratis opera edidimus, didiciſtis. Igitur quemadmodum retentrix facultas quũ imbecillior eſt, ac rem quæ ipſam grauat, retinere nõ valet, vis expultrix id quod moleſtat euacuat: ita infirma expultrice, res quædam retineri ſolent, facultate retentrice non admodum grauata. Nam in quolibet inſtrumento, aliàs alia facultas, vel fortior fit, vel imbecillior, facta videlicet ad actionem relatione: ſi modò vniuſcuiuſque facultatis rationem intellexerimus. Nam reuera tota ſemper particula, ſecundum temperamenti quod ei frequentius ineſt, agit proprietatem. Verùm aliquando rem grauantem ſuſtinet, ac longo temporis tractu eam vincit, conficit, alterat, & concoquit: deinde rurſus alio tempore, rei infeſtantis vel qualitatem, vel multitudinem ferre nõ valens, ad ipſius excretionem inſurgit. Sicut econtrariò, quũ interim admodùm moleſtatur: ipſam rem moleſtantem deiicere cupiens, viribus grauiſsi

uiſsi

uiſsimè proſtratis, ob imbecillitatem id efficere non poteſt. Igitur hæc omnia in quouis naturali inſtrumento perpendere, atque mentem in ipſis dignoſcendis exercere debetis. Sic enim inuenietis partium quarundam affectus, anteà haudquaquàm indagatos, veluti ne folliculi quidem fel continentis. Si enim (vt oſtẽdimus) bilioſum humorem ad ſe trahit, quemadmodùm renes vti ſanguinis ſerum, aut ſplen, id quod vini fæcibus, aut amurcæ ſimilatur: accidit interdum, vt ob huius folliculi imbecillitatẽ, impurus fiat ſanguis, atque idcirco alia eueniat regij morbi ſpecies, præter eas tres quas iam ſuprà propoſuimus. Ac nonnunquàm ita repletur etiam (quemadmodum veſica quæ vrinæ eſt conceptaculum) vt euacuari non poſsit, aut quia obſtructus eſt, aut quia ſecretoria ipſius facultas eſt imbecillior. Veluti etiam, quum obſtructis, aut infirmis, vaſis, quæ ab ipſo exorta, ora ſua in hepar extendunt, bilioſum humorẽ interdum attrahere nõ poteſt. Proinde excrementorum proprietatem in morbo regio cõſiderare, perquàm neceſſarium eſt. id enim non mediocre nobis ad huiuſmodi notitias auxilium ſuppeditabit. Hæc equidem conſiderans inueni quorundam regio morbo affectorum excremẽta, flaua bile vehementer colorata,

Excremẽtorũ conſideratio in morbo regio.

ſimi

similiter etiam & vrinas:item per cutē quoque,vt nonnullis plurimum flauæ bilis à balneo profundi,ita aliis plurimum ipsius retineri,ac perquàm exiguum effundi comperimus. Hanc rem si accuratiori experimento intelligere volueritis, nulla prius adhibita vnctione, homini sudorem strigili auferri iubete:videbitis profectò nō eodem modo in omnibus,strigilis concauitatem impleri, vtpotè quod in aliis magis aquosum, atque in aliis magis biliosum est. Itaq; loci affecti notitia vobis multò erit dilucidior, si cum prædictis,hanc quoque notitiam adiiciatis.

Morbus regius post febrē acutam succedens.

Quidam enim acuta biliosaque febre laborans,die septimo multa flaua bile ad cutem transmissa,à morbo liberatus est,mansitque sequentibus deinde diebus auriginosus. Itaque & excrementa,& vrinas cōsiderauimus: vtrisq; verò secundum naturam se habentibus,atque ob eam causam nullū visceris affectum declarantibus, venit in mentem, fieri posse, quòd translata in cutem bilis crassior esset,qua ratione promotus,discere volui qualísnam esset sudor:illo autem apparente aquoso, conieci bilem esse, dissipari contumacem,præcepi itaque laboranti, vt aqua suapte natura calida,& cui discutiendi vis esset,vteretur,ac præterea victum adhiberet humidiorem,qui humorum crassitudinem

dinem moderatè posset extenuare. Hic autem bonam valetudinem consequutus est, vnico auxilio, & notitia cōfirmata, & curatione absoluta. Quinetiam alium multam in strigili bilem relinquere vidimus, vnde eā plurimā in vniuerso corpore procreari perpendentes, ipsum adhibita idonea curatione sanauimus. Quibus verò citra febrim morbus regius accidit: vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensu, iis omnibus aperiens (vt scitis) obstructiones, & cibis & potibus & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentum quod bilem ducere posset exhibēs, eorum plurimos vna die sanitati restituimus. Qui verò purgatione liberari non potuerunt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentum quod vehementiùs purgaret, exhibui. Sic deinde sub fine purgationis, vel cærulea, vel flaua bilis, cum acri mordacitate secernebatur. In iis conieci fellis folliculum, simili quopiā affectu laborare, qualis in vesica exuberante vrina interdum fieri solet. etenim adeò multam nonnunquàm recipit, vt nimis intenta nequeat eā quæ in ipsa continetur, expellere. Verùm in vrinæ receptaculo (neque enim absurdum fuerit, vesicam ita nominare) bifariam id fieri solet. Interdum ob excretoriæ facultatis imbecillita-

Morbus regius citra febrē quomodo curatur.

Folliculi fellis imbecillitas.

Vesicæ affectus ob imbecillitatem.

tem: Interdum vel ob grauem ſomnum, vel negotia quæpiam, retentâ vltrà quàm par eſt vrina: quæ deinde veſicam nimis intendens, hac ipſa ratione vires eius proſternere poteſt. At fellis folliculus, vtpotè cui nullum ſuccurrit ab animali facultate præſidium, vnicum habet imbecillitatis principium, veluti cætera quoque naturalia inſtrumenta, à partis intemperie ortum.

LIBRI QVINTI
FINIS.

CL. GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LIBER SEXTVS.

*

Hoc poſtremo libro abſoluit artem qua è notis lienem affectum, ventriculum, inteſtina, renes, veſicam, vterum & colem intelligas.

De affectibus lienis. CAP. I.

EX iis quæ de iecinore diximus, facilè inuenientur notæ, quibus lienis affectus diſcernãtur. Hoc addito, ꝙ ipſius inflãmationes, ob duritiem, facilè tangendo deprehendantur. Quum itaq; ſplen multa habeat accidentia cum hepate communia: illa, nulla re differre videntur, niſi quòd quædam magis, quædam verò minus, alterutri euenire ſolent. Nam quod ad coloris rationem pertinet, vniuerſum corpus, vbi ſplen imbecillitate affectus eſt, magis nigricare videtur. Nã hoc ei natura officium dedit, vt melancholicum ſanguinem ex hepate ad ſeſe attrahat, quo ipſum ali iam demonſtratum eſt. Igitur attrahendi facultate facta imbecilliore, ſanguis ex iecore in vniuerſum corpus

Notæ quibus diſcernantur lienis affectus.

Officium lienis.

impurus transmittitur, quocirca color nigrior euadit. Quinetiam hepatis exemplo, sæpenumerò excrementa quædam ex se reiicit. Itaque vomitione, cui nausea quoque accedit, melãcholicum sanguinem excernit: qui interdum per inferiora quoque decedere videtur. At huiusmodi vacuatione suppressa, nonnulli † mœstitia melancholica vexantur, atque cibos auidissimè concupiscũt: idq; præcipuè si valde fuerint acida, quæ ad ventriculũ transferuntur excrementa. Quanquàm nonnunquam † euersa deiectaque penitus cupiditate, cibum fastidiunt, alia quadam vrgente ipsum, affectionum differentia. Quòd verò indurato ipso, aqua inter cutem succedere possit, consentiente iecinore, iam anteà dictum est. Quinetiam laborante aliquando vtroque viscere, regium morbum euenire conspeximus, nigriore, quàm pro consuetudine, subsequente colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini esse permixta, atque medici quidam iecur nullo affectu tùm laborare existimantes, dubitant quomodo à splene morbus regius nasci possit. Quemadmodùm sunt, qui à solo liene indurato, nullo existente in iecinore vitio, aquam inter cutem fieri posse arbitrantur. Haud secus hallucinari consueuerunt, in ea quoque aquæ inter cutem specie, quæ ad acutos

† ἀθυμίας τε καὶ δυσθυμίας μελαγχολικῆς. † ἀνατραπέντι καὶ ὑποπιασμένῃ. Quid. ἀνατροπὴ quid. ὑποπιασμὸς, quæq; eorum causæ. S. de cōpositione medicamentorum κατὰ τόπους. Morbus regius ex affecto liene & iecore.

acutos morbos ſequitur. quippe ab iis iecur, calida, & ſæpenumerò ſicca quoque intemperie tam grauiter afficitur, vt cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat. At qui ne in iis quidem iecur affici exiſtimant: ab Eraſiſtrato accepta conſuetudine, vt nullam partem affici arbitrentur, niſi vel tumor quiſpiam, vel vlcus in ipſo conſiſtat. Verùm id illis concedendum eſt, qui exiſtiment nullum ab intemperie morbum fieri. At Medici qui ſequuntur ea, quæ manifeſtè apparent, qui & refrigerata parte quapiam: accidentia quædam fieri ſuſpicantur, admiratione digni ſunt, quòd aquam inter cutem cõſiſtere poſſe putant, ne vnico quidem loco affecto. Si enim ob id, quòd nullus eſt in hepate tumor, ipſum haudquaquam affectũ eſſe exiſtimant: neque aliarum partium vlla afficietur, in his qui aqua frigida vitioſa epota, mox aqua inter cutem corripiuntur: quippe noxam infert internis partibus aqua ſic ingeſta, aliâs aliis, ſed præcipuè & in primis ei, quæ fortè fortuna eo tempore reliquis fuerit imbecillior. Verùm niſi ad iecur frigus tranſmittatur, aqua inter cutem ſubſequi poteſt minimè. Sic ſplenis quoque vitio aqua inter cutem nonnũquàm euenire conſueuit: aut vbi cum tumore refrigeratum eſt, ſicut in ſcirrhis, aut vbi citra tumorem

Aquæ vitioſæ frigida potio.

Splenis vitio, aqua intercutẽ.

Melancholica mœstitia ab affecto liene.

refrigeratum est, vt quum quis aquam frigidam, & vitiosam, affatim & importunè potauerit. Quòd verò melancholica mœstitia, ipso huiusmodi excrementa ad os ventriculi transmittente, proueniat, anteà, vbi de ore ventriculi tractauimus, iam dictum est: quamobrem in hoc viscere diutius nobis immorandum non est: cùm eius instrumentales affectus rationali dignotione non indigeant: qui verò ab intemperie proficiscuntur, partim ex his quæ iam diximus, partim ex ea doctrina quam suprà de iecinore proposuimus, noti sint. Nam alij quidem nominatim sunt explicati: alij verò qui similiter vt illi consistunt, similem quoque habebunt dignotionem.

De ventriculi & intestinorum affectibus.

CAPVT II.

Partes ventriculi.

QVum de ventriculi affectibus, superiore libro loqueremur, in duas maximas ipsum partes secari diximus: quarum altera quæ superior est, gulæ continua est, ex multis neruis sensificis contexta: altera verò huic continua, ad intestinorum vsque exortum extenditur. Porrò sicut vtraque in animalibus proprio munere fungitur, ac pro vtilitatis differentia diuersa eis eueniunt accidentia: ad eundem modum quicunque affectus communiter tùm similaribus, tùm instru

ſtrumentalibus partibus aduenire ſolent, ij etiam iis, tùm inter ſe, tùm etiã cum vniuerſis inteſtinis, communes eſſe cenſentur. Verùm accidentium ſimilitudo, non ſolùm in iis inter ſe, ſed etiam in vicinis quoque partibus, quæ ipſa attingunt, inuenitur: qualis eſt renum, & coli communicatio: atq; horum nonnulla ſedem affectam habent cognitu facilem, vt dyſenteria, & tineſmus. Sanè in præſentia nomen dyſenteriæ propriè audire oportet, vtpotè quod ex appellatione ipſa, inteſtinorũ vlcus ſignificat. Neq; enim repentè & affatim fit huiuſmodi affectus, id quod in eo quẽ hepatis vitio accidere diximus, fieri ſolet, atq; proprias etiam habet notas. Etenim protinus ab ipſius initio, bilis mordax ſecernitur, quã deinde interaneorũ abraſiones ſequũtur, poſteà paulum cruoris ſimul excerni videtur, quando videlicet affectus ipſe iam dyſenteria eſſe cẽſetur. Quum itaq; huiuſmodi abraſiones ſolæ excernuntur, conſiderandum eſt, num pingue quippiam ſimul cum ipſis deiiciatur, ita enim in craſsis inteſtinis vlcus conſiſtere credendum eſt. Vbi verò cruorem quoq; excerni videris intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis ita ſit admixtus, vt vniuerſus miſceatur vniuerſis, an pars eius aliqua reliquis ſupernatet. etenim ſi admixtus eſt, in ſu-

Dyſenteria propriè vocata.

Excrementorum in dyſenteria conſideratio.

perioribus: si verò supernatat, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Ac idem quoque in abrasis excrementis videre est, verùm non ita manifestè vt in cruore. Similis etiam si ramẽtum excernatur, ratio est. nam & ipsa, quòd intestinum fuerit oblæsum, declarant: tum ab essentia propria, tum ex modo, quo vel commisceri reliquis excremẽtis, vel vni eorum parti supernatare videntur. Cæterùm non mediocriter conducit ad curationem, nosse in qua intestinorum parte consistat vlcus. Nam si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis præsidium petendum est: si verò in humilioribus, clysterem subiicere magis conuenit. At huiusmodi dysenteriæ, ab his quæ ab hepate profluunt, ita discernuntur. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate deiicitur, deinde aucto malo, crassius humor, fæcibus vini haud absimilis. Præterea quòd in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum aut trium dierum interuallo, supprimitur euacuatio. deinde rursus redit malum, atque excernuntur excrementa prioribus multò peiora. id verò per intestinorum vlcera haudquaquàm apparet, quippe in his neque affatim neque ex longis temporum interuallis, laborantes deiicere consueuerunt. Atque vlcera quæ in

Dysenteriæ hepaticæ signa.

De excretionibus quas ϖεριπλύσεις vocauit Hippocrates primo Prorrhe. Gal.

recto

recto inteſtino oriuntur (tineſmum vocāt) vehementi quidem tenſione, & prompta deiiciendi cupiditate infeſtant, paucis admodùm ſequentibus excrementis, quæ quidem ab initio pituitoſa & pinguia, progreſſu verò temporis etiam ramenti ſpecie deiiciuntur: ſed per totum morbi ſpatium, iis quæ à ſupernis deſcendunt, haudquaquàm miſceri videntur. Scribunt nonnulli quòd à forti excernēdi conatu, præcedente dolore vehementi, aliqui lapides calloſos deiecerunt, iis qui in veſica naſcuntur haud abſimiles: id quod ego neque vidi, neque alium qui viderit vnquam audiui. Sed coli vehementem dolorem ſæpenumerò conſpexi, medicis illum non ad colum, ſed ad renes pertinere putantibus. veluti renum quoque cruciatus, ad colum referre videntur. Sunt qui omninò negent in ſiniſtris partibus, colicam diſpoſitionem euenire poſſe. Igitur vt ab initio, horum affectuum diſtinctio difficilis eſt, ita hoc tempore, non ita magnam præſidiorum differentiam ipſi requirunt. Itaque accidentia, quorum magna eſt in his affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam & nauſea & vomitus vrgent, ſed multò grauiores & magis aſſidui, dolente colo. Euomuntq; ita laborantes, pituitoſa quædam atque corrupta, hac in re nephriti-

Tineſmus.

Lapis ex ano per tineſmū eiectus.

Colicū affectū quomodo diſcernas à nephritide.

cos longè ſuperantes, ac retinent etiam magis excrementa, vt ne flatum quidem neque etiam ructum, excernere poſsint. Sæpenumerò etiam veluti circuire videtur dolor, atque plurima loca occupare, qui modò in hac, modò in illa parte vehemẽtior fit: nephritici verò dolores, eodem in loco ſtabiles, iugiter infeſtant. Quũ itaq; dolor in loco fuerit renibus altiore, manifeſtum colicę indicium portendit. Si verò in vno loco, vbi ſcilicet renes ponuntur, ſtabilis conſtiterit, nihil ad notitiam poteſt poſitus ipſe conferre. proinde cum his notis, quas nuper percurrimus, vrinæ quoque conſiderandæ ſunt. Nam nephritici, ab initio dilutas, puraſq; reddunt vrinas, deinde ſequentibus diebus, inæquale aliquid in ipſis ſubſidere videtur. Demùm omninò arenoſæ minguntur. At in colica, ſi quid ab aluo deiicitur, id flatuoſum quodammodo eſt, & ſæpenumerò aquæ ſupernatare conſueuit, ſimilem habens bubulo ſtercori conſiſtentiam. Quinetiam colicorum cruciatus multò magis quàm nephriticorum, laxantibus mitigantur clyſteribus. Atque euenit interdum, vt frigido aliquo humore ſimul eiecto, ilico quieſcant, eritq; mitigans præſidium, non mitigans tantùm, ſed etiam curatiuum & diagnoſticũ. Porrò vt hi frigidum humorem aluo excernente,

Nephriticorum ſigna, quantum à colicis differant.

ita

ita nephritici cum vrina lapide exeunte, & à dolore liberantur, & ſimul locum affectum oſtendunt. Itaque nihil relinquitur, niſi vt prouideatur, ne poſteà tam facilè affici poſſint. Nã vt perſeuerãte dolore, vtraque pars eiſdem indiget præſidiis, ita tempore ſubſequente oportet diuerſa auxilia adhibere. Quapropter nullum, quod ad curationis rationem pertinet, committetis errorem, ſi in prima protinus horum morborum acceſſione, eos difficulter diſcernatis, eò quòd tũ neque extrinſecus, neq; intrinſecus, differentibus egent auxiliis, quòd ſatis ſit, ea quę dolorem lenire poſsint, adhibere. Cùm autem omnia inteſtina à ventriculo ordine quodã deſcendant, atq; omnium ſupremũ ieiunum ſit: deinde quod tenuè vocatur poſteà cæcum, quod vſq; ad infernas partes extẽditur: deinde colum, quod ad ſuperiores reuertitur partes, donec ſępenumerò & lienem, & iecur attingat: ſatis mirari non poſſum, quomodo non ſolùm Medici ferè omnes, ſed etiam populares, vehementiſsimos quoſque dolores, in quacunque parte euenerint, ad colum referant. Id quod mihi quoque veriſimile viſum eſt. Sed quum cauſam quærerem, cur tam vehemens, tamq; perſeuerans eſſet dolor, non ſimpliciter huic aſſertioni credere potui. Neque enim ſimiliter, vt in renibus,

Inteſtinorum ordo.

atque

atque vreteris, impacto lapide, ingentes dolores in transitu excitātur, sic & in tenuibus intestinis, rationi consentaneum esse censebis, frigidos spiritus retentos, atq; similes iis

Tenuiorū intestinorū dolor.

humores, dolorem in ipsis efficere. Nam tenuium intestinorum tunicæ, rara tenuiq; essentia constant, vt nō ita diu huiusmodi causas continere possint. Ergo probabile est, frigidum, eundemq; crassum, aut viscosum humorem, aut flatuosum spiritum, in corpore crasso densoq; genitū, sed egredi nequeuntem, dolorē excitare: vehementem quidem, geminam ob causam, intemperantiam, & corporum quibus cōtinetur tentionem: longum verò, quia difficulter vacuatur. Nam corpora ambientia, tùm ob crassitudinem

Sublimiorum intestinorum dolores.

tùm spissitudinem, ipsum arcere possunt. Atque interdum alij quoque dolores, & quidē vehemētissimi in sublimioribus intestinorū partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes, adeò vt nonnulli sub fine, stercus quoq; euomere conspiciantur, à quo affectu vix vnquàm aliquis potuit sanus euadere. hunc ἰλεὸν (id est voluulum) vocāt: nonnulli etiam chordapsum, quum scilicet tumor

Vt Diocles Charistius qui χόρδαψον intestini tenuioris morbum, ἰλεὸν verò plenioris, alij contra. eius accidentia ex tertio ἐπιδ. licet colligere in historia mulieris, quæ apud Tisaneum laborabat. Cor. Cels.

aliquis

aliquis eminet, in tenuium inteſtinorũ parte; vt videatur inteſtinum ad chordæ ſimilitudinem conuolutum. Itaque non ab re viſum eſt Medicis antiquioribus, vel ab inflãmatione vel obſtructione aridi ſtercoris, huiuſmodi tenuium inteſtinorũ affectus oriri. Sunt alia quoque accidentia, quæ quidem haud abſurdè, & inteſtinis, & ventriculo, ſimul affectis euenire creduntur, vt quas λειεντερίας (id eſt læuitates inteſtinorum) & κοιλιακὰς (id eſt ventrales diſpoſitiones) nominant: quũ videlicet materiæ nequaquàm ſunt mordaces. *Cœliaca diſpoſitio.* Nam vt mordaces, ob mordendi vim, omnia inteſtina ad excretionem excitant: ita non mordaces inteſtinorũ imbecillitatem ſequi conſueuerunt: quia retinere contenta, ne exiguo quidem tempore poſſunt. Siquidem illicò excernunt ea, perinde ac ſi graue aliquod onus deponerent. Haud ſecus quàm in ſtranguria contingit. *Stranguria.* Nam & in hac modò ob acrimoniã, & vellicationem, veſica iugiter, quicquid ad eam peruenit, ſecernit: modò ob id quod molem ipſius vel exiguã, ſuſtinere nequit. Ceterùm à quibus cauſis inteſtinorum læuitas proueniat, alibi particulatím oſtẽdimus, præter ea quæ in libris de Curandi via & ratione, de Naturalibus facultatibus, & de Accidentium cauſis, iam dixeramus. Etenim hunc librum

non

non incœpimus, vt cauſas quæ morbos efficiunt, ſed vt affectorum locorum, qui & tactus & viſus iudicium effugiunt, notas perſtringeremus. At quia ad exactam horũ notitiam, etiam de ipſis diſpoſitionibus interdum aliquid dicere coactus ſum, idcirco de cauſis quoque, quæ ipſas efficiunt, mentionem facere non ſum grauatus, Itaq; ſermoni de inteſtinorum affectibus finem imponamus. Sunt enim in ipſis affectus quidam cognitu faciles, qui ſcilicet cum prædictis communes habent notas. Nam abſceſſuũ, inflammationum, ſcirrhorum, inflationũ, eryſipelatum indicia, omnibus cognita, quum in ventriculi locis apparent, & affectus ipſius, atque ſimul affectæ ſedis notitiã oſtendũt. Sed de iis iam anteà ſatis dictum eſt.

Nephriticus dolor. Nauſeæ multitudo & magnitudo, colicum affectum à nephritide diſtinguit.

De renum affectibus. CAP. III.

IGitur cùm derepentè nephritis inciderit, lapide notatu digno, vel in renum aliquo, vel in vreteris impacto dolorem excitat, colico haud abſimilem. Verùm diſtinguitur ab eo, ex nauſeæ tùm multitudine, tùm magnitudine. Suntque per vomitum reiecta & biliosa, & pituitoſa, quibus præaſſumpti quoq; cibi aliquid admixtum videtur: ſæpenumerò etiam ex loco, quum ſuperiores coli partes afficiuntur. Atque ex

eo interdum, quòd non vni loco dolor innititur, ſed reuoluitur, & ad plurimas extenditur partes. præterea quòd ne flatus quidem tranſmittitur. Atque omnia hæc colicis duntaxat euenire ſolent, ſed alia quidem magis, alia verò minus. Quùm verò ex his quæ in vrinis reſident, aut lapide cum vrina excreto, planè diſcerni poſſunt nullus relinquitur quæſtioni locus. Sunt non pauci laborantium, qui dolorem modicum in profundo lumborum infeſtantem ſentiunt, quamuis ab initio nondum ſabuloſum quippiam manifeſtè excernatur. Quibus (vt ſcitis) dato medicamento, quod lapidem in renibus conterere poſſet, ſimul & affectum ipſum, & ſedem affectam cognouimus, atq; ipſum habuimus curationis principiũ. Quũ enim à medicamenti potione, in vrinis ſabuloſa quædam ſubſidere conſpicerem, nephriticum affectum eſſe cognoui: atq; deinceps eadem medicamenta exhibendo, reliquam perfeci curationem. Quumq́; renem quempiam ita affectum eſſe cognoueris, ſi dolores cum horrore interpolato, varioq́ue infeſtare videantur, ſequaturq́; febres quædam inordinatæ, tum pronum in ventrem decumbere, atq; interdum in alterum latus, vt ſublimis ſit affectæ partis poſitus, laborantem ſeſe vertere iube, ac deinde interroga, num

Renum abſceſſus indicia.

num circa renem dolentem veluti ſuſpenſi cuiuſdam ponderis ſenſum percipiat. etenim quum hæc ei acciderint, abſceſſum iam collectum coniicere oportet: quo cõcocto: pus mictum, vt laborantem à dolore liberat, ita vlceris in rene periculum affert. proinde exacto ſtudio laborandum eſt, vt inducatur cicatrice, quod niſi illicò contigerit difficiliorem reddet curationem.

Vlceris perſeuerantis in renibus notæ.

porrò perſeuerantis vlceris notæ, ex vrina haud obſcurè deprehenduntur. adde quòd laborans creberrimè in affecto rene dolorem ſentit, atque interdum cum vrina exiguum pus, veluti ab vlcere excernitur. Similiter ramentem nonnũquàm cum vrina expelli videtur. Ac interim ſanguis quoque, qui eroſi iam vlceris indicium eſt.

Lib. 4. Apho. 76.

Quanquàm rupto aliquãdo vaſe, aut ob plenitudinem, aut caſum, aut vehementum ictum, nõnulli magnam ſanguinis copiam meiendo profuderũt. Id quod aperto interdum venæ alicuius ore, fieri videre eſt. Sed efficaciſsima vlceratorum renum coniectura eſt, ſi cum vrina exiguę quędam

Caruncula in vrina.

carunculæ excernantur, vtpotè quas renum eſſentiæ partes, easque ob vehementem vlceris eroſionem auulſas eſſe conſtat.

Pilis ſimilia quędã in vrinis.

Ea verò quæ pilis ſimilia ſunt, Hippocrates quoque cum vrinis excerni vidit, quemadmodùm in Aphoriſmis ſcripſit: ac ipſi etiam vidi

vidimus aliquādo, quæ semipedis, longitudinem æquarent, interdum etiā iis longiora. Quæ nōnunquam adeò videbantur exigua, vt mirarer quomodo in renum spatio talia possent cōsistere: proinde probabilius mihi videbatur in venis huiusmodi res procreari. Quemadmodùm in quodam Arabiæ loco (vt aiunt) in tibiis hominum dracunculi vocati nascuntur: neruosa naturâ, colore, crassitudineq; lumbricis similes. Igitur quum multos audiuerim qui sese vidisse eos dicerent, ipse verò nunquàm viderim: idcirco neq; de ortu, neque de essentia ipsorum quicquam exactè coniicere possum. At vbi pilos meiendo excretos vidi, tùm ex colore, tùm ex mole, credidi dicentibus eos ex crassa, lentaq; materia, quam calor calfecit exiccauitq;, in venis consistere. quanquàm longitudinis ipsorum causam non intelligo. Verùm quum primùm eos vidissem, curationem à medicamentis quæ vrinam ciere possent, tentaui: quam posteà experientia comprobauit. Omnes verò quotquot huiusmodi affectu laborare consueuerunt, neque ante ipsum, neque rursus post ipsum nephritico aliquo accidente fuerunt molestati. etenim curati fuerunt medicamentis quæ ciere vrinam possunt. Verùm etiam si alia quæpiam humorū vitia,

Dracūculus, à barbaris vena medē nominatur. In India & regionibus supra Aegyptū. Pau. Aē. in India & Aethiopia.

Puris excretio per vrinas.

à venis per vrinã expurgentur, quemadmodum si puris quoque multa fiat per vrinas excretio, nihil ab iis vel renes, vel vesicam, vel vreteras, molestari cognouimus. Cæterùm in hac re non parum cum intestinis conuenire videntur, quæ in hepaticis dispositionibus nihil læduntur, licet à bile syncera lædantur, veluti vesica quoque, vbi longo tempore acres per ipsam vrinæ transeunt, vlceribus affici solet. Est etiam alius renum affectus, quo tenuis sanies sanguinis mingitur, similis excrementis quæ in hepaticorum affectuum initio excernũtur, nisi quòd magis videtur cruenta. cuius rei causa est dispositio haud absimilis ei qualem in iecore diximus imbecillitatem esse: Insuper quum ora, aut meatus (vtcunque nominare volueris) per quos ex concaua vena in renes vrina percolatur, supra modum dilatantur. Atque ad renes quoque pertinere is videtur affectus, quem alii hydropem matellæ, alii vrinæ profluuium, alii diabetem, alij dipsacon appellant: qui certè quàm rarissimè venire solet. Equidem eum antehac bis dũtaxat videre potui, supra modum videlicet sitientibus infirmis, atque subinde bibentibus: quapropter exhuberãter quoq; reddũt id quod biberunt, eo à sua qualitate nõ mutato. Atque hic renum, vesicæq; affectus si-

Renum imbecillitas.

Hydrops matellæ.
Vrinæ profluuium.
Diabetes.
Dipsacos.

mi

milis est ventriculi intestinorumque læuitati. Sed de intestinorum læuitate, alibi separatim iam dictum est: vbi ostendimus non ventriculum duntaxat, sed vniuersa quoque intestina ad excretionem, tum ciborum, tũ potuum assumptorum, celeriter excitari, adeò quòd ne pauxillo quidem tempore, citra molestiã, ferre possint, ipsorum aut pondus aut qualitatem. At quòd affatim, celeriterque ad vesicã vrina defertur, id neque ad vẽtriculi, neq; intestini ieiuni, neque tenuis, imbecillitatem tanquàm causam referendũ est. Si enim ob id quòd potum sustinere nõ possunt, ad excretionem properant, quid obstat quò minus per sedem excernatur? id quod in læuitatibus intestinorum fieri planè videtur. Neque enim cibus duntaxat tam celeriter per tam longam intestinorum cõuolutionem transiens deiicitur, verum etiã ea quæ epota fuere. Porrò transmissionem à totius ventris partibus, ad hepar didicimus, neque per hepatis, aut venarum in lactibus, aut ventre quomodò neque per earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatem, fieri. Quippe in libris de Naturalibus facultatibus, iã ostẽsum est iecur ex ventriculo per mesenterii venas, veluti arbores à terra per radices, cibum ad sese allicere sic etiam renes id quod aquosum in san-

Diadosis à vẽtre ad hepar.

Vesica nõ trahit à renibus.

Intestina nõ trahũt succum à ventriculo.

Dodecadactylos.

guine est. Verùm vesicam nõ trahere à renibus, quemadmodùm neq; intestina a ventriculo, sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittere, ventriculum autem in ieiunũ, per eam partem quam Erophilus dodecadactylon vocat, à duodecim digitorũ longitudine nomen ei imponens. Itaque renum potiùs imbecillitas accusanda est, vtpote qui cõtinere diutiùs vrinam non valent, non verò aliarum partium, per quas potus transire solet. Sed rursus reprehendendo dicet quispiam, quum infirmi fuerint renes, quomodo fieri potest, vt tam celeriter vrinã ad se attrahant? an dicere possumus, quemadmodùm in ventriculo quibusdam lientericis vehementissima excitatur ciborum cupiditas: ita in renibus quoque cupiditatem simul oriri [vehementem] atque hanc ob causam eos vrinam per concauam venam ad sese trahere, sed illicò ab attractionis impetu grauari? Etenim quemadmodùm in his qui canina vocata appetentia vexantur, videmus vt affatim impleti paulò pòst aut euomant, aut fluore deiiciant: id quod nõ solùm iis qui præter naturam se habent, accidere solet, verùm etiam animalibus quibusdam integrâ valetudine degentibus, vt in auiculis quas nostrates in Asia seleucidas vocant, videre est: quippe

Quomodò renes tam celeriter vrinã ad se attrahant.

Appetẽtia canina.

Seleucides auiculæ.

quæ

quæ iugiter locuſtas edunt, eaſque celeriter excernunt. Ac in aliis quoque animantibus huiuſmodi accidens naturale videtur. Vt igitur canina cupiditas in ore ventriculi conſiſtens, non potente ipſo deuoratorum pondus ſuſtinere, multa impetuosè ingerere, atque ea celeriter excernere cogit: Ita in renibus quoque accidit ſeroſæ humiditatis cupiditas, vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim attrahere, ac eam deinde in veſicam impellere coguntur. Sed quæres fortaſſe, quamobrem vrinæ fluor ſubitò euenire poteſt, læuitas inteſtinorum non poteſt: veluti neque canina cupiditas, ſed plurium dierum numero opus eſt. Nam affectus initium ab incremento, incrementum à vigore diſtinguitur. Quoniam ventriculi cupiditas, qua cibum potumque appetit, animale officium eſt, quo citra ſenſum noſtrum nequaquàm fungitur. Renum verò deſiderium naturale eſt, neque ab ipſo ſenſus noſtri afficiuntur. Proinde quum ad ſtatum peruenit, ne ſenſum quidem mouet, quemadmodùm appetentia canina. Qua de re rationi conſentaneum videtur, vt quum inceperit, paulatim increſcat. In primis enim trahit ſanguinis ſerum ex venis: vel nihil nobis ſentientibus, quem quum totum attraxerit, videaturque ſanguis in venis, huiuſ-

Seroſæ humiditatis cupiditas nimia in renibus.

Renũ deſiderium naturale.

Quare vrinæ fluor ſubitò eueniat in renibus.

modi humiditate ſpoliatus, exiccata tum vaſa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex inteſtinis & ventriculo. Quum itaque exiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi ſunt, potum deſiderat homo, vtpote diſpoſitionem ipſam tum primum ſentiens, deinde exhibitam potionem venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ, totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat trãſſumptio. quippe in libris de Naturalibus facultatibus, dictum eſt, nõ ſolùm potionem, verùm etiam cibum trãſſumptione per attractionem facta, per vniuerſum corpus deferri. Igitur hic affectus quod ad tranſitus celeritatem pertinet, perſimilis eſt inteſtinorum læuitati: atque etiam quòd renum diſpoſitio ventriculi diſpoſitioni eadem ſit. Verùm hoc vno inter ſe differunt, quòd quæ ante renes fit lationis actio, in naturalibus numeretur, attractoria facultate ſucceſsione agente. atque hac ratione inter ſeſe nonnihil differunt, quãuis in vna re ſimilitudo inueniatur. quippe ex concaua vena ad renes attractio, primæ degutitioni eorum quæ ex ore in ventriculũ deferũtur, haud abſimilis eſt. At verò actiones quæ hanc antecedunt, ad vrinæ fluorem propriè pertinent. Non rectè autem putaſſe quoſdam, diabetem ve-

Renũ diſpoſitio quid differat ab inteſtinorũ & ventriculi diſpoſitione.

Diabete ad vẽtriculum nõ pertinet.

luti

luti caninam cupiditatem, ad ventriculum pertinere, hinc manifestum est. Nam qui prę nimia siti ventriculum impleuerunt, seruare potionem longo tempore possunt. Sed vehementi siti laborantes quatuor accidentium periculum à potione subire solent: Vnum, & quidem primum, vomitio est: alterum, velox per aluum excretio, aut fluore, aut intestinorum læuitate: tertium, quòd potus diutiùs quam par est in ventriculo manet: quartum id ipsum, de quo nunc sermo est, siue id diabeten, siue dipsacon, siue vrinæ fluorem nominare volueris. Neque enim vt idoneum ei nomen imponamus, sed vt curationis viam tum ex loco affecto, tū ex ipsa dispositione inueniamus, scrutari animus est. Atque alius interdum affectus occurrit diabeti perquàm similis, & quidem à multis cibis, qui neque crudi sunt, neque per aluum deiiciuntur, neque plenitudinem efficiunt, neque etiam probè alere possunt, sed dissipantur, discutiunturq;. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci euētus, ita faciliorem admittit curationē, quippe si priùs quàm ad summum peruenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum consuetorū alimentorum assumpserit, neque corpus ali videatur, idque citra alui fluorem, hunc af-

Siti vehementi laborantes quatuor accidētiū pericula subeunt.

Ciborum dissipatio.

fectum non solùm priuati, verùm etiam medici paruipendunt. Quum verò triplum ingerit, idoneis auxiliis liberari potest, priusquàm scilicet ad quadruplum aut quintuplum perueniat. Igitur rationi cõsentaneum est, hunc affectum à celeri dissipatione incipere, omnibus partibus attractricem, atque ei coniugatam facultatem, quæ propriè appetentia vocatur, seruantibus.

Appetentia.

Ingẽs sitis citra diabetem.

At verò ingentis sitis quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraque intemperie affectus, maximè verò os ipsius. Proximè ventriculo hepar, sed maximè pars eius sima: simul eis exæstuantibus, nimirum mesenterio, ieiuno, ipso ventre, stomacho, & pulmone. Atque huius accidentis radix inde plerunque proficiscitur, quòd à dispositione erysipelatis naturam referente incenduntur. Quæ magna ex parte marcor sequitur, aliàs alius, veluti quum hanc tractaremus materiam, declaratum est.

Gal. lib. de marcore.

Hæc itaq; propter accidentium communicationem simul cum renũ affectibus dicta sunt.

Diabetes proprius renum affectus.

Porrò diabetes proprius renum affectus est, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione respondet, accedente præterea retẽtricis facultatis imbecillitate. Nam si citra vehementem cupiditatem ipsum fieri diceremus, in primis nihil penè vrinæ ad renes perue

peruenire notaretur: ſi verò citra retentricis facultatis imbecillitatem, non tanta celeritate ſequeretur vrinæ profluuium.

De *veſicæ affectibus*. CAP. IIII.

VEſicæ ſuperueniunt accidentia partim cæteris communia, veluti omnes ipſius præter naturam tumores, dolores, atque quæ hos facere poſſunt affectiones, partim ipſi ſoli propria, vt iſchuria (id eſt vrinæ retentio) ſtranguria (id eſt vrinæ ſtillicidium) ac alio quoque modo immoderata vrinæ excretio, verùm huiuſmodi vacuationes (vt de renibus ſuprà dictum eſt) veſicâ tanquàm meatu vtũtur, ipſa haud quaquàm affecta. At verò ſtillicidiũ, ſi ob vrinæ acrimoniam fit, accidens veſicæ eſt, affectus verò minimè. Si verò aut ab vlcere, aut imbecillitate procedit, à veſicæ affectu factum eſſe dicitur. Quemadmodùm vbi acrimonia in cauſa eſt, aliquãdo ob renum vitium, aliquando ob alias partes, quæ cum vrinis, humorum ſuorum vitia, aut pus, vbi abſceſſus aliquem infeſtauerit, tranſmittere poſſunt. Euenit etiam interdum vrinæ ſtillicidium, humoribus qui in venis ſunt, & per renes, & per veſicam expurgatis. Cæterùm quum ab intemperie veſica ſit imbecillior, læditur propria ipſius actio, quæ eſt

Iſchuria.

Stranguria.

Stillicidium vrinæ vnde eueniat.

Propria veſicæ actio, vrinæ excretio.

vrinæ excretio: ad quam animal excitari ſolet, quum vel à multitudine contentę in ipſa materiæ veſica grauatur, vel à mordacitate conuellitur: ſed ab horum vtrolibet magis imbecilli quàm robuſti dolere cõſueuerũt. Quinetiam inſtrumentales affectus imbecillitaté interdum inducere poſſunt. Item intemperantiæ omnes cùm aliæ, tum maximè illæ, quæ nonnullis ſæpe eueniunt, quum frigore corripiuntur: tunc enim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipſa humore. Atque veſicæ etiam veluti meiendi inſtrumento iſchuriæ accidẽs ſuperuenire ſolet. Interdũ quidem (vt dictum eſt) quum id quod in ipſa continetur, non ita comprehẽdere valet, vt ipſum exprimat: Interdum etiam obſtructo inferiori meatu, aut à craſsis humoribus, aut impacto lapide. Atque accidit nonnunquam, vel ab inflammatione, vel alio huiuſmodi tumore, vt anguſtior reddatur meatus, vel etiam omnino obſtruatur. At verò neque neruorum à ſpinali medulla exortorum, neque etiam ſpinæ ipſius affectus, veſicæ tantam imbecillitaté afferre poſſunt, vt vrina propterea ſupprimatur, quemadmodum nõnulli putauerunt, credentes veſicæ officium à cõſilio & electione procedere, quòd ſcilicet vrinam retinemus quoad voluerimus, atq; eam

Retentio vrinæ vnde fiat.

Veſica nõ habet motum volũtarium.

eam pro voluntatis imperio excernimus. Verùm ſatius fuiſſet noſſe non veſicæ ſed meiendi officium, veluti etiam deiiciendi, non inteſtinorum munus ab electione conſilioque pendere. Quippe veſicæ officiũ vnicum eſt, contractio. At muſculus qui vrinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis veſicæ extenſus, inſtrumentum eſt, cuius opus ab electione excitatur, vtpote qui ambiens veſicæ ceruicem, eam ita exactè ſtringit, vt nihil humoris ex veſica in meatum ingredi poſsit. Atque ſimilem quoque & actionem & vtilitatem habet muſculus, qui recti inteſtini partem extremam ambit. Proinde ipſis reſolutis, neque vrinam veſica, neque ſtercora aluus retinere poteſt: ſed præter volũtatem paucis omnino interuallis vtraque excernuntur. Itaq; veluti in reliquis muſculis, quod à reſolutione fit nobis inuitis, id electio noſtra haud inuita efficere ſolet: ita eâdem ratione ab horũ actione quieſcimus, quum vel ſtercus, vel vrinam excernere propoſitum eſt. Atq; vt nonnulli cum vrinarũ, tum cibi excrementorum deiectionẽ, totam ab electione procedere exiſtimantes errauerunt: ita rurſus alii his è diuerſo, totum hoc opus naturale putantes, à veritate deuiauerunt. Etenim cibi à vẽtriculo in ieiunũ expreſsio, tota, naturæ opus eſt. Rurſus omni-

Veſicæ officiũ, contractio.

Muſculi ani actio.

Delatio à vẽtriculo ad inteſtina,à naturali facultate fit.

no ab electione pendet & vtrorumque mẽbrorũ,& cuiuſlibet digiti tum extenſio,tũ inflexio.delatio enim quæ à ventriculo ad ieiunum fit,& quæ ab hoc in tenue inteſtinum,à ſola naturali facultate procedit. At alui deiectio,& vrinæ redditio vtroque inſtrumento, propriis ſuis facultatibus agente,perficiuntur.Rectum inteſtinũ,atque veſica naturali vtuntur facultate,muſculi verò ea quæ & animalis,& voluntaria nominatur.Quippe muſculi qui fluores cohibere ſolent,tunc quieſcũt ab opere,ab dominis muſculis munere ſuo fungentibus,maximè verò mediis.Sunt nonnulli qui quum non ita facilè deiicere poſſunt, manibus huiuſmodi muſculos comprimunt, neq; non vbi vrina ita ſuppreſſa eſt,vt omnino retineatur, idem facere conſueuerunt.Quũ itaque nerui,per quos animalis facultas ad iam dictos muſculos peruenit, afficiuntur,aut vbi ſpina ipſa læſa eſt,reſoluitur muſculorũ actio, atque excernitur & vrina & ſtercus,vel inuito laborante.Quum verò veſicæ corpus ita fuerit affectum,vt quod in ea continetur,exprimere non poſsit , ſupprimitur vrina,nominaturque hoc accidens ipſius,iſchuria.Atque accidit interdũ propter obtuſum ipſius ſenſum,vt non reddatur vrina,citra tamen expultricis facultatis læſionem,ſi pro-

Inuitæ ſtercoris et vrinæ emiſsio,à reſolutis neruis.

prij

prij veſicæ nerui afficiantur, neruis muſculi ceruicem eius ſtringentis, munere ſuo fungentibus, ipſorum ſcilicet facultate ſeruata. Nam ſi reſoluantur, propriũ indiciũ, quòd muſculus hic reſolutus ſit, eſt vrinæ præter voluntatẽ excretio. At huiuſmodi eueniente affectu, quum meatus ipſius fuerit obſtructus, vtraq; diſpoſitio cognitu difficilis erit. Proinde vt exquiſitè dignoſcantur, nõ ſolùm ij, ſed reliqui quoq; omnes veſicæ affectus, perquàm neceſſarium eſt præſcire euidentes cauſas extrinſecus aduenientes, quas propriè procatarcticas (id eſt initiatrices) Medici vocãt. Sed multò etiam accuratiori inueſtigatione, eos qui præceſſerunt in animantis corpore affectus, inquirere oportet. Igitur cuidam, quum cecidiſſet, ſpina ſinuata eſt, quapropter vrinam reddere non potuit. Nam & id aliquando fieri ſolet, quemadmodùm ab Hippocrate dictũ eſt. Verùm non illicò ſuppreſſa fuit vrina, ſed perendie, ob afflictarum vertebrarum ab interna luxationem, inflammata veſica. Itaque dolebat in ea parte vel nemine tãgente, ſed multò magis, ſi quis manu eum tangeret. Atque hunc curauimus inflãmationi remedia adhibentes. Rurſus alter luxatis ad externas partes vertebris, vrinam inuitus profudit, nullo infeſtante veſicã dolore. in hoc coniecimus

Procatarcticæ cauſæ.

Spina ex caſu cuidã ſinuata, veſicæ inflammationis cauſa fuit.

Luxatæ exterius vertebræ ſtranguriam cuidam induxerunt.

eius

eius muſculi neruum qui veſicam claudit, fuiſſe affectum, proinde ſpinam curare voluimus. Atque in alio ſimiliter affecto, ſuppreſſa fuit vrina, torpente ob affectos neruos veſicæ ſenſu, quum itaque inter dormiendum non ſentiret homo veſicam impleri, ipſa extenſa nihil excernere potuit: etenim accidit interdum, vt hoc modo vrina ſupprimatur. Quemadmodùm etiam ſanis quibuſdam, aut vrgentibus negotiis, vel in concionibus, vel ſenatu, vel foro, vel conuiuio, tum enim retenta lógo tempore vrina, extenditur veſica, atque vrina ſupprimitur, contractrice facultate læſa propter immoderatam tenſionem.

Cuidam ex caſu ſuppreſſa vrina.

Quidam etiam quum cecidiſſet, manente ſpina illæſa, in primis quidem magnam ſanguinis copiam cum vrina emiſit, poſteà verò omnino ſuppreſſa eſt vrina, cuius rei cauſam eſſe coniecimus, quòd cõcreti ſanguinis grumus intus ſe oppoſuit,

Meatus vrinarius à craſſo pure obſtructus.

Lapis in veſica vrinã ſupprimit.

quocirca demiſſa per colem fiſtula, paulum vrinæ reddidit, extracta deinde fiſtula, apparuit in ipſius ore grumi indicium. Præterea quum alios quoſdam diuturni dolores vnà cum abſceſſuum notis infeſtaſſent, finitis abſceſsibus, tenue pus cum vrina próflue re viſum eſt, deinde ſubſequens vrinæ retentio coniecturæ occaſionem dedit, quòd à craſſo pure meatus obſtrueretur. Atque in

puer

pueris etiam quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumerò vrinam retineri. Eos itaque resupino figurato corpore concussimus, vt ita à meatu lapis dimoueretur. Quũ verò id quod iamiam dicam, sæpe videritis, oro vt ipsum tenaci semper memoria seruetis. Quòd ad grumos vocatos, non solũ eos qui in vesica, sed multò magis illos quoque qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquam continentur, animi defectio, & pallor sequi solet, pulsus verò paruus, obscurus, frequens apparet, & laborans ipse cũ anxietate resoluitur, quemadmodum in magnis musculorum vulneribus sæpenumerò accidit, vt mirari aliquis posśit, quænam sit huius euentus causa. quippe quum omnium quæ in corpore sunt, sanguis maximè nobis sit familiaris, quomodò ex vasis suis effusus, tanti mali autorem se præstet, vt & putredo partium, & marcor ipsum sequi posśit. Etenim vidimus, vbi vesicæ meatum grumus obstruxerat, eadem sequi accidentia: grumum verò adesse cõiecimus hoc argumento, quòd plurimũm anteà cruorẽ laborãtes cum vrina reddidissent. Itaq; medicamentum quod lapidem terere posset ex oxymelite, atque ipsum quoque oxymeli per se in potu dedimus. At nihilominus alij quidem perierunt, vno quodam seruato,

Grumi in vesica & alijs internis partibus nota.

so

ſolutis grumis, quos paulò pòſt cum vrina excreuit. Quoniam verò non ſatis eſt ad affectæ ſedis inuentionem ea duntaxat accidentia, quæ in præſentia infeſtant, intueri: ſed & ex his quæ præceſſerunt, ſubinde definimus, facilè intelligetis, ſi eorum quæ anteà vidiſtis, memineritis. Igitur quum multi creberrimè pùs cum vrina emitterent, præteritorum accidentium memoria, & ſedem affectam nobis oſtẽdit, & diſpoſitionem in ipſo cõſiſtentem declarauit. Quidam enim quum priùs in regione renum ſæpenumerò doleret, accedente inordinato horrore & exigua cõcuſsione, febre correptus eſt. Alius circa veſicæ poſitum ſimul cum horrore ac febre dolores præſenſit. Nonnulli circa ſeptum trãſuerſum, & thoracem. Atque alij in dextra præcordiorum parte. Coniecturam itaque fecimus, in iis omnibus, quòd pus per renes expurgaretur, vomica ſcilicet in loco dolente erupta. Cum indiciis autem ſuprà propoſitis nonnihil confert puris quantitatem, & quomodò totum cum vrinis miſceatur, vtrum confuſum, an contrà, conſiderare. veluti iam anteà de inteſtinis dictum eſt. Nam vt in his, ſi à ſuperioribus inteſtinis quidpiã defertur, id ciborum excrementis perinde admixtum videtur, ac ſi cum ipſis ſubactum fuiſſet. Si verò ab hu-

Vomicæ in veſica, ſepto, aut aliјs partibus erũpentis ſigna.

milio

milioribus, cum vna ipſorum parte excernitur. Simili modo vrina, aut tota à pure cum ipſa emiſſo cōturbatur, aut per partes quaſdam diſperſum pus inæqualiter defertur. Plærunque etiam ſolùm pus ſine vrina excernitur: idq; haud obſcurè in veſica ſuppurationem conſiſtere indicat. Quod verò exactè commixtum eſt, à ſupernis alicũde partibus venit. Sed quod mediam inter hæc conditionem ſeruauerit, id à renibus deſcendiſſe certum eſt: ſimiliter ſi erupta vomica, cũ affecti loci indiciis, vlceris quoq; ſignum aliquod appareat. Nam & hoc aliquando quidem exactè commixtum videtur, aliquãdo verò mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodammodò ſuperfertur, vel ſolùm excernitur. Atque vocatum quidem ramentũ, vlceris: eſſentiæ verò proprietas, affectæ partis proprium indiciũ eſt. quippe partes à veſica auulſę, lamis: à renibus verò, carũculis ſunt ſimiles. Ita etiam vbi ex ſublimioribus pars aliqua affecta eſt, excrementa, cum vrinis eiecta intueri, & ea ſuſpectarum partium eſſentiæ comparare oportet. Igitur cum vrina expurgantur gibbæ hepatis partes, atq; omnes quotquot ſunt his ſuperiores: per aluum verò pars iecinoris reſima, inteſtina, ventriculus, lienis. Præter has, aliæ quædam fiunt purgationes, ſed

Suppuratio in veſica, ex pure excreto p vrinas.

Ramentũ excretum.

Lamæ.

Carunculæ.

Viſcera interiora quomodò per aluum & vrinas expurgentur.

rarò, vt cùm thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ infra septum transuersum positæ sunt partes, per vrinas. Quorũ causam cùm nonnulli ignorent, neque id vnquam accidisse viderint, quod à multis visum est, negant fieri posse, quòd abscessu interim in pulmone orto pus expurgari per renes possit. Nos verò pulmonis vomicā per vrinam thoracis autem per intestina & aluum, expurgari vidimus. Quanquàm in primis ex pulmone per renes transitus, nullam reuerà dubitationem excitare debet. Etenim vt à concaua vena, ita ex magna quoque arteria rami descendũt ad renes. Hæc quæstio tamen Erasistrati sectatores nõ parum vrget, quippe qui putaui solum spiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vtpote intelligentibus, quòd læuis arteria pulmonis, quantum puris ex erupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest, quod inde in magnam ipsius arteriam incidens, per renes transit in vesicam. Hoc tamen non ita crebrò euenire videtur, vtpote pure priùs in asperas arterias magna ex parte transsumpto. Itaque quam ob causam pus in pulmone genitum, cum vrinis (licet rarò) excernatur, iam dictum est. Id verò quod per ventrem expellitur, aliam & quidem raram (quæ in corporum disse-

ctione

Vide libr. 3. Epid. vbi pulmonarios scribit purgatos κάτω per aluum scilicet & vrinas. & Lib. 7. aph. 30.

ctione apparet) habet causam, quippe concaua vena, mediante vase quodam stelechiæ (id venæ quæ arboris caudici proportione respõdet) videtur interdum adaptari. Proinde nihil mirum, neque impossibile est, & ex partibus septo transuerso superioribus, pus in ventrem defluere, & ex his quæ eidem supponuntur, ipsum per renes in vesicam peruenire. Nam corporum raros habitus, par est vt rara etiam accidentia sequantur.

Pus ex partibus septo superioribus in vẽtrem defluens.

De vteri affectibus.. CAP. V.

ATq; ne hoc quidẽ loco solicitos esse oportet, vtrum vuluam, an vterum appellemus, eam partem quæ mulieribus ad pariendum à natura data est. Neq; rursus vtrũ numero plurali vuluas, aut vteros, an singulari vuluam aut vterum quis nominauerit. Etenim satius fuerit in rebus vtilibus tempus collocare, ex quibus vel ad notitiã, vel præsagia, vel curationem, fructũ aliquem decerpere possimus. Veluti in eo affectu quẽ nõnulli vteri suffocationem, alij spirationis ob vterum ablationem vocant, volẽtibus medicis vtraque appellatione vnum quendam affectũ explicare. Ego verò multas vidi mulieres hystericas, id est ab vtero suffocatas, nam priores fœminæ artẽ medicã professæ,

Vulua.
Vterus.
Vteri suffocatio.
Hystericæ mulieres.

à quibus nomen ipſum audiri potuit, ita ſe ipſas nominare ſolebant. Alias quidem ſine ſenſu immobiles iacere, cum obſcuro paruoq; pulſu, vel omninò ſine vllo pulſu: Alias ſentientes quidem, & moueri potentes, atque integra ratione, ſed tamen animi defectione, & difficili ſpiratione laborãtes: Alias etiam crura & brachia contrahẽtes. Ex quibus coniecturam feci, multas eſſe vteri affectuum differentias, vel pro cauſæ efficientis magnitudine, vel pro ſpecierum quarũdam varietate inter ſe differentes. Igitur prima ſpecies, cuius Heraclides Põticus in ſuo commentario mentionem fecit, multam exhibet de ortu ſuo ambiguitatem. Ait enim ſub hac ſpecie neque pulſum, neque ſpirationem mulieris deprehendi poſſe. Atque ob id dun taxat non videri mortuam, quòd exiguum in mediis corporis partibus calorem haberet.

Species vteri ſuffocationum plures.

Eſt autem libri titulus Apnus (id eſt perdita ſpiratio) Heraclidis. Ac aſtantes quoque medicos quæſiuiſſe ait, an nondum ſit mortua? Rurſus nonnulli Heraclidæ poſteriores credentes ſeruari aliquid ſpirationis, quamuis ipſa non appareat, carptæ lanæ flocculos coram naribus ſuſpendi iubent, vt exactè deprehendatur, num ſpiritus aliquis inter ſpirandum tum intrò, tum forâs rurſum deferatur. Sunt qui poculum aquæ

Apnus Heraclidis.

ple

plenum ori ventriculi imponere præcipiũt, quippe immotum omninò ſeruari humorẽ aiunt, ſi tota perierit ſpiratio. Itaq; ſi omnes ita affectæ mulieres interiiſſent, ſimplex eſſet quæſtio. quum verò nonnullæ ſeruatæ videantur, geminam oriri quæſtionem neceſſe eſt, inueſtigantibus nobis, tum diſpoſitionem ob quam ſpirationis munus deperditur, tũ vel magis, quomodò viuere poſsint, quæ nihil omninò ſpirant. Quippe in confeſſo eſt,

Spiratio à vita ſeparari nõ poteſt.

& ſpirationem à vita, & vitã à ſpiratione ſeparari non poſſe: adeò vt viuentem non ſpirare, & ſpirantem non viuere, ſit impoſsibile. Atque hæc quæſtio, quanquàm ſuperiore difficilior videtur, non eſt tamen perinde difficilis. quippe facilè ſuſtinebitur, ſi latebris incluſa animalia conſideres, nulla apparẽte in ipſis ſpirationis nota. Hoc enim cognito, perſpectiſque animalibus, vtpote frigidis atque eo demonſtrato, quòd maximus reſpirationis vſus eſt,

Reſpirationis vſus.

vt intimus calor & refrigeratione & ventilatione ſeruetur, haud ita difficile fuerit perpendere, exiguũ illum calorem in ipſis derelictum, arteriarum cordiſque officio conſeruari, quæ actio à quibuſdam medicis tranſpiratio:

Tranſpiratio.

veluti ea quæ à thoracis pulmoniſque officio prodit, reſpiratio vocatur.

Reſpiratio.

Itaque in vteri ſuffocatione quoniã vniuerſum corpus re-

frigeratur (id enim manifestè videtur) fieri potest, vt nulla prodeat ab ore spiratio, quãuis ea quæ in arteriis fit, nequaquam intercipiatur. Verùm adeò potest esse exigua, vt sensum omninò effugiat. Ergo vt nihil ad hunc affectum pertinens maneat indiscussum, succedit iterum alia quæstio. Quam ob causam corpus refrigeretur? Ea verò haud difficulter dissolui poterit, si causas quæ præcesserunt diligẽter intueamur. Sunt autem huiusmodi: Conuenit inter omnes medicos hunc affectum magna ex parte viduis euenire, iisq́ue maximè, quæ anteà probè purgarentur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent. Quibus rebus omnibus priuatæ, quid probabilius excogitari quis posset, quàm quòd ob retẽta menstrua, vel semen cohibitum, huiusmodi mulieres vteri dispositionibus crucientur? siue eas apnœas (id est, non spirationes) siue suffocationes quis vocauerit, siue etiam cõtractiones quędam contigerint. Idq́; fortasse magis à semine retento accidere potest, vtpotè magnam vim obtinente. vt est enim in mulieribus humidius, ita etiam frigidius: proinde ipsum excerni oportet, præsertim si naturaliter multo semine exuberat mulier. Id verò viris quoque euenire solet. quippe non parua est horum differentia. Sunt enim nõnulli

Viduæ mulieres vteri suffocationibus laborantes, per corpus refrigerantur.

A semine retẽto quæ accidentia etiam viris euenire soleant.

nulli quos protinùs à iuuentute concubitus imbecilliores efficit. Alij nisi assiduè coëant, capitis grauitate molestantur, cibos fastidiunt, ac febribus obnoxij fiunt, atque vt deterior est ipsis appetentia, ita & concoctio minor, hos Plato arboribus immodicè fructiferis comparat. Equidem noui quosdam quibus huiusmodi erat natura, qui prae pudore à libidinis vsu abstinentes torpidi pigrique facti sunt: nonnulli etiam melancholicorum exemplo, præter modum mœsti ac timidi: cibi etiam tum cupiditate, tum concoctione vitiata. Quidam vxoris mortem lugens, & à concubitu, quo anteà creberrimè fuerat vsus, abstinens, cibi cupiditatem amisit, atque ne exiguum quidem cibum concoquere potuit: vbi verò seipsum cogendo plus cibi ingerebat, protinùs ad vomitum excitabatur, mœstus etiam apparebat, non solùm has ob causas, sed etiam (vt melancholici solent) citra manifestam occasionem. Verùm hic quamcelerrimè liberatus est, ad pristinam consuetudinem reuersus. Hæc ergo consideranti mihi apud meipsum, visum est longè maiorem ex retento semine quàm menstruis, corporis noxam euenire posse, præsertim in his qui suapte natura vitiosis abundant humoribus, & pleni sunt, atque vn

Cibi cupiditas, & cõcoctio vitiata ex retento semine.

Maior noxa ex retẽto semine, quàm mẽstruis.

ocio educati, quiq́; cùm anteà nihil ad libidinem reliqui fecissent, affatim continere cœperunt. Equidem perpendi in iis, naturalem excernendi ipsum cupiditatem huius rei causam esse. quum enim & tale & tantum fuerit, neminem nō ad sui excretionem vi quadam stimulat. Ita Diogenem Cynicum narrant, virum alioqui omniū mortaliū, quod ad continentiam pertinet, constantissimum, libidini tamen indulsisse: non à copulata illi voluptate, veluti bono aliquo illectum, sed vt noxam, quæ à retento semine prouenire solet, euitaret: Eum meretrix adire pollicita, quum diutiùs cessaret, ipse manu pudendis admota, semen proiecit, ac venientem deinde mulierculam remisit, inquiens, manus hymenæum celebrando te præuenit. At planè constat modestos viros non ob voluptatē, sed vt ab impedimento præseruentur, libidini indulgere: perinde ac si nulla esset ei voluptas coniugata. Sic etiam reliqua animalia ad coitum excitari arbitror, nō quòd existimēt voluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre, sed vt semen, quod ob retentionem ipsa molestat, excernant: haud secus quàm deiiciendi stercoris, excernendæque vrinæ desiderio, suâpte natura moueri consueuerunt. Cogitanti itaque mihi aliquando super hac re, tale quod-

Diogenes Cynicus libidini indulsit vt noxā retēti seminis euitaret.

Epigram. libr. 7. τὸν δ' ὑμίναιον ἤειδεν παλάμη, Λαΐδος ὁ χατίων.

Cur animalia ad coitū excitentur.

dam accidens apparuit in muliere ex longo iam tempore vidua: quæ præter cætera mala, neruorum quoque diſtentione vexabatur ac dicente obſtetrice, vterum eſſe retractum, remediis ad huiuſmodi affectus conſuetis vti decreuit: quibus adhibitis, partim ob ipſorum calorem, partim etiã quòd inter curandum, manibus tractarentur partes muliebres, obortâ titillatione, cum labore & voluptate veluti per coïtum vſu venire ſolet, excreuit craſſum plurimumq́ue ſemen, atque ita à moleſtia ſua liberata eſt mulier. Proinde manifeſta coniectura aſſequutus ſum, vitiato ſemini maiorem quàm menſtruis eſſe vim ad noxam vniuerſo corpori inferendam. Itaque licet hæc quidem aliquando profluant è viduis, ſuppreſſum nihilominus ſemen moleſtiam noxamq́ue ipſis inferre poteſt. Quibus verò nequaquàm perſuaderi poteſt, exiguum ſuccum in vna parte contentum tantorum accidentium quæ vniuerſo corpori eueniunt, eſſe cauſam, ij omninò immemores eſſe videntur eorum, quæ quotidie contingunt. Etenim à phalangij ictu totũ corpus affici videtur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Sed longè maiori admiratione dignus eſt ſcorpionis ictus, qui breui admodùm tempore grauiſsima infert acci-

Neruorũ diſtentione laborãs quædã vidua, ob retẽtum ſemen.

De qua Gale. libr. 2. de ſemine ſub principium.

Haud ſecus nocet ſupp̃ſſum ſperma, ac venenati animalis ictus.

dentia: quippe quum sese implicat, aut perquàm exiguum est id quod iniicitur, aut nihil omninò, nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atqui fieri non potest, quum primùm quis perinde quasi ab acu punctus est, vt vniuersum corpus veluti grandine percuti videatur, animi simul defectione accedente. Nam rationi magis consentaneum est, vt vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia. Sunt qui putant res quasdam solo tactu per qualitatis vim, ea quæ eis vicina sunt, alterare posse, idque planè videri in marina torpedine: vtpote cui tam vehemens sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manum alteratione, derepentè totam reddat torpidam. His coniecturis facilè deprehenditur, paruæ molis res quasdam solo tactu maximas inducere alterationes. Id quod in Heraclio quoque lapide, quem magnetem nominant, videre est: ferrum enim quod tetigerit, ei adhæret, vel nullo adhibito vinculo. Deinde si aliud id quod primò tactum fuerit tetigerit, similiter vt primum illi inhærebit. Posteà tertium secundo, ita vt planè constet, rebus quibúsdam vehementissimas esse vires. Reliquum est vt inuestigemus, an in animantibus corruptio aliqua nasci posит adeò vehemens, vt vene-

Torpedo marina venenosa.

Vis magnetis.

ni

ni tum qualitatem tum vires æquet: an id iam à Medicis enodatum diſcuſſumque eſſe videtur, qui hanc ſolent proponere quæſtionem: Vtrum propriæ ſint notæ veneni, nécne? Nam qui maximè videntur ſuper hac ambiguitate diſputaſſe, ij eoſdem fieri affectus concedunt, & à letalis veneni potione, & à corruptione quæ è corpore ortum habet: verùm facilè diſcerni poſſe eos qui venenum ſumpſerunt, ab iis qui aliunde affecti ſunt. Quum enim homo ſuâpte natura probis humoribus abundans, ac ſanorum more educatus, derepentè moritur (vt letali aſſumpto veneno fieri ſolet) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium eſt, aut defluens, aut putredinem moleſtam olet: hunc venenum ſumpſiſſe aiunt. Igitur ſi eiuſmodi affectibus nos infeſtari fateamur, qui ex nobiſmetipſis accepto ſuæ originis impetu ſimiles ſint his, qui pernicioſo epoto veneno eueniunt: nihil mirum, ſi vitiatum ſemen, aut menſtruum huiuſmodi, quum retinetur, aut putreſcit, corporibus vt afficiantur idoneis, grauia inferat accidentia. Quippe facilè intelligitur à canibus, quantam habeat vim afficiendæ rei aptitudo: quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, ſolus canis eo affectu corripitur: atque tanta ſit in ipſo humo-

Veneni epoti notæ.

rum

Canis rabiosi sputū rabiē excitat.

rum corruptio, vt solũ eius sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit. Vt igitur ab exiguo initio, sputi videlicet qualitate, aucta quædam in corpore dispositio, quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni potest: idq; post sex menses, quũ nõnunquàm ante id tempus nulla nota deprehendatur. Sic eodem modo vitioso humore in animalis corpore genito, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua consentit, à qua deinde vniuersum corpus celeriter alteratur. Quòd autem à priscis iam inde seculis optimo iure creditum fuerit, hysterica dicta accidentia, ad vterum, tanquàm ad radicem pertinere, vel maximo argumento esse potest, quòd & solis viduis, & iis quibus menstrua supprimuntur, huiusmodi affectus euenire consueuerunt. Quòd verò ad eos excitandos, retentum semen, maiorem: menstruum verò minorem vim obtineat, facilè intelligitur ab his mulieribus, quibus cùm non sint viduæ, purgationes supprimuntur: quamuis enim pluribus infestentur accidentibus (quæ post hac dicentur) spiratione tamen non priuantur, neque animi defectione, neque aliis quoque accidentibus, quæ paulò anteà dicta sunt, laborare videntur. Prætereà ex eo quòd sunt viduæ quædam,

Hysterica accidentia ad vterū pertinent.

quæ licet æquè vt anteà, aut paulò minùs purgẽtur, nihilominùs ſimilibus corripiuntur accidentibus. Quippe medicæ quæ eas exquiſitè tetigerunt, fatentur circa vterum notas quaſdam apparere. Nam ceruix eius inclinata videtur, interdum quidem veluti ſurſum retractus ſit totus vterus, interdum verò veluti ad latus trahatur. Proinde quidam vterum veluti animal eſſe ſtatuentes, quod creandæ prolis gratiâ mouetur: ſi priuetur his quæ concupiſcit, vniuerſo corpori nocere dicũt. Qua de re Platonem ita ſcripſiſſe comperimus: » Ea pars quæ in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum ſit animal prolem generare cupiens, ſi intempeſtiuè, diuq́; infructuoſum fuerit: ſuccenſens ægrè fert, erransq́; per totum corpus, & ſpiritus meatum obſtruens, reſpirareq́; non ſinens, in extremã anxietatem deiicit, atque multos alios morbos excitat. Hæc dicente Platone, quidem addiderunt quòd poſteà quàm ita per corpus vterus errauerit, ad ſeptum trãſuerſum perueniens, reſpirationem impedire ſolet. Alij errare ipſum veluti animal negantes, vbi ſuppreſſa ſunt menſtrua, exiccari aiunt: deinde humectari cupientem, ad viſcera vſque aſcendere: quum verò aſcendendo nõnunquàm ſeptum tranſuerſum contingat, idcirco animal ſpiratione

Platonis ſententia de vtero, in fine Timæi.

pri

priuari. Etenim qui ignorãtea, quæ in dissectionibus apparent, quiq; neque naturales, neque à voluntate pendentes actiones, vnquàm considerauerunt, quamuis ea, quę iam diximus, nulla audiant demonstratione roborari: fieri tamen posse arbitrantur, vt aliquid ex ipsis à veritate nequaquàm abhorreat. At verò qui in vtrisq; fuerint exercitati, hanc rationem, vtpote infirmam, vel me tacente, despiciunt. Nã si aliquid vteri ascendere videatur, id perexiguum est, neq; sufficit ad hoc, vt totũ ipsius spacium, ne ad ventriculum quidem ascendisse ostendat: tãtum abest vt hunc prætereundo, ad septum transuersum pertingere posśit. Quòd si detur etiã vt attingat, quid momenti habebit id, vt spirationem tollere, aut animi defectionem, aut membrorum contractionem aut integrum soporem inducere posśit? Etenim cùm aliquis se impleuerit, ventriculus intumescens, planè videtur septum transuersum comprimere, atque hanc ob rem spiratio redditur crebrior: sed nullo insuper alio accidente animal infestatur. Atque prægnantibus quoque vterus adeò intenditur, vt crebrior fiat spiratio, sed ne has quidem aliunde lædi videmus. Id autem quod dicunt, exiccatos vteros, humoris desiderio ad viscera ascendere, nemini non absurdum videri

Vterus intẽsus quomodo crebram efficiat respirationem.

Ventriculus intumesciẽs cibo, crebriorem facit spirationem.

ri

ri poteſt. Si enim inutilem aliquando vterus requirat humorem, veſicam atq; craſsi inteſtini partem inferiorem, totam ſibi proximam habet: ſi verò non ſimpliciter humorem, ſed ſanguineum humorẽ deſiderat, ad hepar potius quàm ad ſeptum tranſuerſum, ipſum moueri oportebat. At verò quid opus eſt vt aliis extrinſecus irruat partibus, quum à ſpiſſa membrana ipſum ambiente contineatur? quippe omnes tunicæ quæ ad ſeſe humorem ex inteſtinis attrahunt, per ora quamplurima id efficere ſolẽt. Atqui ad vterum multa admodum venarum ora perueniunt, per quas ex concaua vena, vtpote cui ex hepate ſanguis influit, ſanguinẽ attrahere poteſt. Etenim quam aliam fiſtulam, hac inſigniorem quis inuenerit? qua ex hepate in vterũ ſanguis deferatur, aut per quam aliam omninò vterus ex iecinore quippiam attrahere poſsit. Quòd ſi hunc concauæ venæ riuum non maximum, ſaltem non alium eſſe fateamur oportet. quippe ſola hæc vena, partibus ſub tranſuerſo ſepto conſtitutis, ex hepate defert ſanguinem. abſurda igitur omninò eſt illorum ratio, cum hoc quòd vterum eſſe animal, hac ratione aſtruere videntur. Sed ſi hoc ipſis concedatur, ergo ægrè feret vterus priuari ſe, eo quod concupiſcit, ac fortaſſe à cibo quoque abſtinebit,

Venarum ora ad vterum.

quem

Phœnices amatores à cibo abſtinent.

quemadmodùm Phœnices amatores affici perhibentur. verùm ob hoc neq; ad ſeptum tranſuerſum, neque ad aliũ quemuis locum perueniet. Nam vt cætera omittamus, perquàm arida eſt ſepti trãſuerſi tẽperies, atqui vterus iuxta illorum placita, qui ipſum exiccari dicunt, humidarum partium cõmunicatione indiget. Sed interrogaueris fortaſſe, quam ob cauſam modò ſurſum, modò in latus retrahi vterus videatur? id enim obſtetrices aiunt, aut cur ipſo in ſua ſede ſæpenumerò manente, nihilominùs mulieres quædam ab hyſtericis accidentibus corripiantur? Equidem huius rei cauſam explicare tentabo, ea quæ ab Hippocrate dicta ſunt

Cur tangentibus obſtetricibus, vterus ſurſum & in latus retrahi videatur.

imitãdo. Igitur vteri tenſiones in cauſa eſſe dixerim, cur tãgentibus obſtetricibus, modò ſurſum, modò in latus retrahi videatur. Nam ſimul cum vtero, ceruicẽ quoq; ipſius retrahi neceſſe eſt: ſupereſt ergo vt declaremus, quam ob cauſam, vterus vel ſurſum, vel ad latus retrahatur: hoc enim huic ſermoni deerat. Ea eſſe cenſetur vaſorum ad ipſum peruenientiũ & plenitudo, & ſuſpẽſio. Etenim oſtẽdimus in enarratione eius aphoriſmi, quo inquit: Cõuulſionem, & à plenitudine fieri, & euacuatione, quòd plenitudo repletorum corpora & in latum & profundum extendit, ſed longitudinem abbreuiat.

Lib. 6. aph. 39

Ergo

Ergo quo efficiũtur breuiora, eo magis ad originẽ retrahuntur. Nam Eraſiſtratus muſculos quoque ſi ſpiritu impleantur, in latitudine augeri, in longitudine verò minui, atque ob id etiam retrahi dicit. vnde ergo oritur plenitudo, tum venarũ, tum vinculorum? nempe ex menſtruorũ retentione. Nam peruenit quidem ad vterum ſanguis, ſed ad interna ipſius ingredi non poteſt, aut quia craſsior eſt, quàm vt per ora vaſorum poſsit penetrare, aut quia clauſa ſunt ora. Itaque multiplicatus in venis eas extendit, atque vicina ipſis vincula madefacit: ad horum autem extenſionem continuò vterum retrahi neceſſe eſt. Igitur ſi ęqualiter vndiq; trahãtur, recta erit, & ſine inclinatione ipſorum tranſmutatio: ſi verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenduntur. Non ergo veluti animal errabundum, aliâs ad alium locũ diſcurrit in mulieribus vterus, ſed ab extenſione retrahitur. Quòd ſi dixerit quiſpiam, vteri corpus, tum non eſſe affectũ, ſed peruerſione laborare, quum aliâs aliorſum trahitur, hic haud abſurda dicere videbitur. Nam circa reliquas quoque corporis partes accidit, vt huiuſmodi appareant affectus, & vt ſæpenumerò decipiantur Medici, qui peruerſam partem, quia vel incuruari, vel extendi non poſsit, arbitran-

Ex menſtruorum retẽtione, oritur plenitudo venarum & vinculorũ vteri.

Hippocrates in libro de articulis.

tur esse affectam. Atque hoc docuit Hippocrates in eo libro quem de Articulis scripsit, vbi etiã de vteri vocato errore mentionem fecit, ita scribens: Si in posteriorem partem caput femoris exciderit, quãquàm hoc rarò fit, extendi non potest crus, neque secũdum luxatum articulum, neque adeò secundum poplitem quoque, iiq; minimè, vbi longo spacio durauerit malum, vel inguinis, vel poplitis articulum extendere possunt. Hoc sermone quãuis poplitis articulus haudquaquàm afficiatur, quia tamen cum inguine communicat, ipsum extendi non posse ait. Atque deinceps subiũgens, inquit: Sanè animaduertere hoc oportet vt enim vtile est, ita magna est ipsius habenda ratio. quamuis nõ paucos lateat, quòd ne sani quidem extẽdere possunt poplitis articulum non extenso inguinis articulo, nisi sursum leuato pede, ita enim possunt: Neque etiam similiter, sed longè maiori cũ difficultate flectere possunt poplitis articulum, nisi simul flectant articulũ inguinis. His dictis deinceps ait: Multa alia quoque iis haud dissimilia in corpore inueniuntur, & secundum neruorum distentiones, & musculorum figuras, quinetiam plurima notatu fortasse digniora, quàm quis putauerit, contingere solent, & secũdum intestinorum naturam, & vni-

uersum

uerſum ventriculum,atque vteri, tum errores,tum extenſiones. His verbis Hippocrates de poplitis articulo dicere propoſuerat,non potente ſecundum naturam moueri,idq́ue non ob proprium ipſius affectum,ſed quia coxæ conſentit: quinetiã extenſionum,quæ vtero accidunt,mentionem fecit:quum videlicet ipſe, non per ſe tranſmutatur, ſed à quibuſdam aliis trahitur. *Veteri peruerſiones.* Igitur vteri peruerſiones,eo quem diximus modo,ad ſuppreſſa ſequuntur menſtrua,eas tamẽ ob hoc accidentium quæ in animalis corpore apparent, cauſas eſſe,nequaquàm putandum eſt. quippe quæ communẽ habent cauſam,plenitudinem à ſuppreſſa mẽſtruorum purgatione euenientem. Quæ verò citra peruerſionem,aut menſtruorum retentionem,viduas moleſtant noxæ,hæ ob retentum ſemen euenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatíſve ratione,tũ mẽſtruorũ tum ſeminis,aliâs aliæ accidentium ſpecies oriri ſolent. Etenim noxia cauſa vniuerſum corpus refrigerare potente,adeò vehemẽter infrigidatur corpus, vt & ſpiratio,& arteriarum pulſus,ſenſu deprehendi nequeãt. Quæ ſi vel craſſa fuerit,vel acri conuulſiones: ſi verò atræ bilis naturam habuerit, mœſtitiam inducet. quemadmodùm animi quoq; defectiones,& ad fortes extenſiones,& re-

Stomachus os ventriculi.

frigerationes,& ſtomachi æſtuationẽ ſequi conſueuerunt. Conſtat autem quod in huiuſmodi ſermonibus os ventriculi ſtomachũ ſolemus appellare. quippe omnium medicorum mos eſt,in ſyncopa quæ ab oris ventriculi vitio dependet,huiuſmodi vti appellatione. Porrò accidentia quæ ob aſtricta menſtrua infeſtare ſolent (nam de iis quoque nonnihil me dicturum pollicitus ſum) nunc enarrare aggredior,ſumpto initio ab his quæ ab Hippocrate in aphoriſmis ſcripta ſunt: præcipuè verò quum dicit: Si mulier neque prægnans,neque puerpera, lac habet, menſtrua eius defecerunt. At nullo in mammis apparẽte lacte,menſtrua ſuppreſſa hiſce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus moleſtat,item faſtidium quoq;,vt nulla ſit cibi cupiditas,horror inæqualis: quòd ſi citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque faſtidium,cupiatque mulier quædam aliena:iube vt obſtetrix vteri ceruicem tangat. Nam ſi citra duritiem clauſa inueniatur, eam prægnantem eſſe coniicies:ex his nonnullæ cibum prætereà euomunt , ac terram aut extinctos carbones,aut alia quædam huiuſmodi edunt. Si verò clauſum fuerit os ceruicis vteri , ac duritiem quoque habeat: affectum aliquem in vtero eſſe portendit: oportet itaque ſpeculari obſtetricẽ,ad quam

Accidentia ob aſtricta mẽſtrua.

Lib. 5. Apho. 39.

Suppreſſorũ menſtruorum notæ.

Clauſa vteri ceruix citra duritiem, prægnantem indicat.

par

partem vel declinet, vel retrahatur: nam in ea parte affectam vteri sedem esse coniiciendum est. † Atque in quibusdam fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nonnihil significare potest, quinetiam in coxam dolor transit, ac crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat. Quòd si longiori tempore supprimantur menstrua, nullamq; medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam, in ilibus interdum exoritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam. Nonnullis † panus in extrema ilium parte excitatur: veluti viris quoque eodem in loco nonnunquàm oriri solet, qui vbi suppuratus aliquando fuerit, secari debet. Atq; hanc partem † siue membrum suppuratum dissectumque vidimus: interdum ignorantibus medicis inexpertis quid incideret, interdum verò intelligentibus quoque. Atq; omnia membra ita suppurata facilè curantur. Vteri verò sectiones maiori cùm difficultate conglutinantur. Huiusmodi accidentia sequi suppressa menstrua cōsueuerunt, ac præthereà lumborum, & colli, & sincipitis dolor, qui etiam oculorū fundamenta infestat: item febres ardentes, & vrinæ nigricantes, cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquæ ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerūt,

† *Huc spectat Aph. 1. li. 6. epid. par. 1.*

Dolor vteri in coxā trāsiens.

Panus ob retenta mēstrua.

† φυματώδης ὄγκος.

† *Longo temporis spacio vix finitur, quidam addunt.*

† καὶ κῶλον *quod ad intestinū colon referendum*

videtur quòd ima parte sitū ita vocari scribit Pau.

fuliginem quis miscuisset: quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut omninò supprimitur. Quum ergo horum aliquod in muliere conspexeris, vterum veluti radicem ipsorum coniicere oportet. Quòd si per aliū quempiam corporis locum sanguis effluxerit, aut inflammatio, aut erysipelas excitatur: an menstrua purgentur interrogare debes, siquidem nihil horū accidere solet integrè purgatis. Igitur quibus menstruorum cohibetur purgatio, iis huiusmodi plærūque eueniunt accidentia. Quum verò immodicè vacuantur, sequitur color fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborum tum concoctio, tum cupiditas. Atque in totū omnia, quotquot immoderatam sanguinis vacuationē siue ex hæmorrhoide, siue alio quopiā sanguinis fluore euenientem, sequi consueuerunt accidētia: huiusmodi fœminas infestāt.

Immodicè vacuatorum menstruorū accidentia.

Muliebre profluuiū.

Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatū profluuium, vel vtero haud quaquàm affecto, quū videlicet vniuersum corpus per ipsum expurgatur. quemadmodum interdū per renes quoq; euacuatur. Id verò potissimū fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Huiusmodi mulieres intacto quidem vtero, sed vniuerso corpori adhibitis remediis sanauimus. Atq; id quod excernitur nonnunquàm

quàm rubra sanies, est interdum aquosa, aut subpallida. Quòd si purus fuerit sanguis qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animaduertere oportet, num erosio sit in vtero, ea verò magna ex parte in ceruice potius, quàm alibi contingere solet: discerniturque per excretam saniem, si fuerit profunda: Si verò circa os ceruicis constiterit, non solùm per hanc, sed per tactum quoq; cognosci potest. Atque prægnantes quoque quum ora venarum in ceruice aperiuntur, sanguinem excernunt. Si verò mulieri vtero graui, mammæ subitò extenuātur, abortus sequitur. Atque geminos ferens, si altera mamma extenuetur, alterū amittit: & omninò si dextra mamma extenuata est, marem: si sinistra, fœminā amittit. Quippe fœtus, qui mares sunt, parte vteri dextra continentur, qui fœminæ, magis sinistra. Atque rarò aliter euenire compertum est: adeò vt in animalibus quoque, quæ suapte naurâ geminos ferre solent, itidem accidere videamus: vt in capris, ouibus, atque aliis quadrupedibus nō paucis videre est. Si mulier promptè quidem conceperit, deinde secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense, fœtum eiecerit, circa vteri accetabula humorem pituitosum abundare, atq; idcirco venarū, arteriarumque eius loci, ad ora vasorū in vterū

Erosio in vtero.

Prægnantiū menstrua.

Lib. 5. aph. 36. et 37. et 38.

Lege disputationē Arist. contra Empedoclem ca. primo. 4. de generat. animalium.

descẽdentiũ, nexum debiliorẽ reddi coniiciendum est, vt fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed facilè abrumpatur.

De colis affectibus. CAP. VI.

QVemadmodùm ab excrementis quæ per anum deiiciuntur, pauca admodùm super vicinarum partiũ affectibus indicia accipi possunt, vtpotè quæ magna ex parte, & intestinorum, & ventriculi, & splenis, & iecinoris, atque nónunquàm humorũ in vniuerso corpore exuperantium notæ sunt. Sic eodem modo pauca per colem educta excrementa, proprium ipsius affectum portendunt, sed complura vesicæ, renũ, hepatis, splenis, pulmonis, thoracis, atque humorum in vniuerso corpore, dispositiones significant. Verùm huiusmodi signa per alia, quæ vnicuiq; parti affectæ subseruire diximus, indicia distinguuntur.

Colis virilis affecti indicia.

Igitur affecti colis hæc erunt indicia: Nam vlcus manifestè deprehenditur à dolore ipsum infestante, atque si aliquid ex iis per vrinas excernatur quæ vlcera comitari solent. Id verò ab eo quod ex vesica secernitur, ita discerni potest. Nam ipsum iń primo protinus exitu apparens, vrinam præuenire cõsueuit: quod verò à vesica egreditur, vrinæ admixtũ videtur: quinetiam assiduè inter

ter

ter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè quum vel crustula, vel sordibus solutis, pura fuerint. Sed lõgè euidentiùs ipsius inflammationes, ac reliquæ huiusmodi dispositiones vel sine indiciis dignoscuntur. Verùm de gonorrhæa, & priapismo diffusè aliquid percurrere satius fuerit. Ergo gonorrhæa, est seminis excretio inuita, quam inuoluntariã quoq; nominare licet. Sed significantiùs dixeris, seminis assiduam excretionem, cole haudquaquam extenso. Priapismus verò, est quum coles, & in lõgitudine & circulo totus augetur, nullo stimulante ad libidinẽ aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam accidere cõsueuit, qui supini decumbunt, sic enim quidam ipsum descripserunt. At breuiori quoq; compendio dicere potes, permanentẽ colis, aut auctionem, aut tumorem deducta verò denominatio est, à priapo scilicet. Nã hunc, vt cui suapte naturâ huiusmodi coles esset ita finxerunt, atque pictura descripserũt homines. Gonorrhææ autẽ nomẽ, planè compositum est, ex γονῆς (quod semen genitale) & ῥεῖν, quod fluere significat. Etenim semẽ modò γονὴ modò γόνος nominari solet. Porrò quemadmodùm omnia corporis nostri excreméta duòbus modis vacuãtur, interdum enim à cõtinétibus ipsa corporibus

Gonorrhæa.

Priapismus.

Vnde dicta gonorrhæa.

excernuntur, interdum ſpontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipſis corporibus contineri non poſſunt, ita de ſemine quoq; dicendum eſt. Nã in omnibus huiuſmodi, vt excernere tempeſtiuè, ita continere, naturæ officium eſt. Verùm ſecretio quidem fit aperto fluxionis meatu, ac reliquo concepta culi ſpacio, & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid in continente ſpacio continetur, impellente. Retentio verò fit, quum clauſus permanet meatus & contentũ à continente haudquaquàm impellitur, ſed cõtrà per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo cõtenti in cauis inſtrumẽtis humores, in his qui integra valetudine degunt, naturaliter & excernũtur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam ſe habent, retentio quidem ob excretiuæ virtutis imbecillitatem: excretio verò ob retentricis facultatis infirmitatem euenit, vel ob diſpoſitionem aliquam, quæ haud ſecus, quàm naturalis ipſa excretoria vis, partes mouere poſſit. Id quod in ſeminariis vaſis videre licet, vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter irruente fuerit correptus. Cæterùm videmus alías quoque partés, vt manus, aut pedes, aut digitos conuelli, modò ſimul cum vniuerſi corporis conuulſione, modò ipſis ſolis affectis. Proinde haudquaquàm

Secretio humorũ.

Retentio humorũ.

quaquàm abſurdum fuerit,in ſeminariis vaſis,& quidem ſolis, aliquando huiuſmodi diſpoſitionem excitari huiuſmodi ea eſt, in qua inuita vrinæ excretio gonorrhææ proportione reſpondet,quum contentricem videlicet facultatem reſolui contigerit. Igitur gonorrhæa inſtrumentorum ſeminis affectio eſt,non pudendorum,quæ ſeminis genitalis via ſunt, qua excernatur. Priapiſmus verò, planè colis eſt accidens. At fieri poteſt,vt nullo præcipuo proprioq́ue ipſum affectu infeſtante, ad arterias referatur,vtpote quæ ſole interdum huiuſmodi habeant præter naturam diſpoſitionem , quali videlicet affici conſueuerunt,quum naturaliter totus coles intenditur. Atqui à ſpiritu in tumorem ipſum attolli manifeſtè patet, iis qui celeritatem eius,& quum intumeſcit,& quum iterum reſidet,perpẽdunt,quippe nullus humor tam ſubitam in alterutram partẽ mutationem efficere poſſet. His ſic ſe habẽtibus, quum in corporũ diſſectione,magnæ videantur arteriæ in pudendum (exiguam ſcilicet particulam) irruere,ſitq́ue coles eſſentia talis qualem in nulla alia parte videre eſt, vtpotè cuius corpus neruoſum eſt,atque vndecunque fiſtuloſum,excepta ea parte quam glãdẽ vocãt quid aliud excogitauerit quis, quàm quò à vaporoſo ſpiritu, ab arteriis,

Inſtrumẽtorum ſeminis affectio gonorrhæa

Colis accidens priapiſmus.

Colis compoſitio.

Glans pudendi.

affluente, per extenſiones in tumorem attollatur? Ideoque glãdem æqualem ſemper habere magnitudinẽ, quòd fiſtuloſus in ipſam neruus nõ ingreditur. Ergo quid cauſæ eſt, quum libidinis impetu quis ſtimulatur, aut vbi ob ſupinum decubitum, calfacti ſunt lũbi, vt coles extendatur? Nempe hac inuenta facilè priapiſmi quoque diſpoſitionẽ inuenire nos poſſe ſperamus. Quòd verò princeps cauſa ſit plenitudo, vel arteriarum, vel nerui fiſtuloſi, aut etiam vtriuſque quum ex priore conditione mutãtur, palam conſtat. At verò vtrius magis, aut ſi etiam amborum, deinceps conſideremus, hinc ſermonis noſtri ſumpto exordio: Natura corporis partes fingens, perficienſque, fecit vt ipſe citra doctrinam, proprias actiones aggrederentur: cuius rei exactiſsimum aliquãdo fecimus periculum, hœdum alendo, ſed ita alendo, vt matrem quæ ipſum in vtero geſtauerat, nunquàm vidiſſet. Quum enim capras diſſecarem, diſſectorum quæſtionibus, quibus fœtus in vtero formationem ſpeculantur, promotus, inueni elegantem quendam hœdum, quem à matre abſolutum, ita pro meo more abſtuli, vt ipſam haudquaquàm videret. Atque in domũ quãdam, vbi multæ pelues erant, depoſui: quarum aliæ vini, aliæ olei, aliæ mellis, aliæ la-

Hœdi naturalis industria.

ctis

ctis, aut alterius cuiuſpiam humoris erant plenæ, aderantque fructus non pauci, tum Cereales, tum ab arboribus decerpti. Hunc itaque hœdum conſpeximus: in primis quidem pedibus incedentem, perinde ac ſi audiuiſſet ſibi inceſſus gratiâ, crura fuiſſe cõceſſa, deinde excuſsit quàm à matre contraxerat humiditatem: poſteà pede latus ſcalpere, ac deinde ſingula vaſa olfacere vidimus. Percepto itaque ſingulorum odore, lac tandem abſorbuit. Quibus viſis omnes exclamauimus, Hippocratem verè dixiſſe, animalium naturas eſſe indoctas. Sic ergo hœdum hũc educando, non ſolùm lac, ſed multa inſuper alia quæ fortè offerebãtur, comeſſe vidimus. At quia nõ longè aberat vernale æquinoctiũ, quum eriperetur hœdus à matre, exactis duobus deinde menſibus, tenellos ei tũ fruticum, tum aliarum plantarum ramulos obtuli: quorum omnium quũ experiretur odorem, alios quidem contempſit, alios verò guſtauit, atque ſic ad adultarum caprarum cibos conuerſus eſt. Sed hoc fortaſſe non adeò magnum videtur. At lõgè maiori admiratione dignũ eſt, quòd poſteà quàm & folia, & teneros ramuſculos deuorauerat, paulò pòſt ruminare cœpit. Quod rurſus omnes quotquot aderãt vidẽtes, exclamauerunt cum magna facultatũ admiratione, quę

anima

animalibus naturâ insunt. Quãuis enim magnum videbatur, quòd impellente fame, per os, atque dentes cibum assumeret: multò tamen vehementius admirati sumus, quod cibum in ventriculo iam contẽtum, in primis quidem ad os subleuando reduceret, deinde multo tempore mãdendo tereret, postremo rursus ipsum deuoraret: idque non in eundem, sed in alium ventriculum. Vulgares autem huiusmodi naturæ munera despiciunt, nihil nisi peregrina spectacula admirantes. Nam quis nõ miraretur, quòd medici in secandis corporibus peritissimi, quærere solent, à qua causa articulus hic extenditur? subiiciamus verò exempli gratia coxę articulum, aut à qua causa incuruatur, aut quid est quod ipsum in vtranque partem in transuersum abducit, aut quid ipsum vtroque circũuoluit, quum interim hœdus, singulos articulos, ad quamcunque motionem libitum fuerit, possit excitare: quemadmodùm homines ipsi, quamuis à quo musculo motus efficiatur nõ intelligant. Porrò de linguæ motione (nam hanc pro exemplo inducimus) quis non mirabitur, si dissectores inter ipsos, non solùm de musculorum numero, sed de ipsorum etiam actione pugnantes viderit, ac infantes quoque quomodo natura vocẽ, aut aliud huiusmodi munus imitari

De ruminatione et ventriculorum differẽtiis in ruminantibus lege c.14.3. de partibus animaliũ.

Linguæ motio.

tari docuerit. Quomodo etiam linguā moueant, aut quibus muſculis vocem eandem efficiant. Similiter etiam de omni reliquorū animalium, tum voce, tum reſpiratione. Atque (vt ſummatim dicamus) miraberis fortaſſe, quo docente, omnium quæ à cōſilio, & voluntate pendent actionū, inſtructa fuerint inſtrumēta: de quib⁹ quidē actionibus, licet acris inter diſſectores ſit pugna, quomodo fiāt, & quibus inſtrumētis: nihilominus omnia animalia, ſimul atq; genita ſunt; & ſpirant, & vocem reddunt. Igitur nō mirum eſſe debet genitales partes, eas actiones quarū gratiâ à natura inſtitutæ ſunt, protinus ab initio cognoſcere. Etenim quāobrē vterus, quum ſemen genitale cōceperit, donec perfectus fuerit fœtus, exactè clauſus permanet, perfecto verò fœtu plurimùm aperitur, ac deinde ſic apertus fœtū excludit. Populares autem hæc propter crebrum euentum, & contēnunt, & deſpiciunt, vtpotè qui nihil, quod reuerà ſit admirabile, ſed ea duntaxat quæ rarò vident admirari conſueuerunt. Quid autem in rerū natura poteſt eſſe admirabilius, quàm quòd nouem perpetuis menſibus clauditur os vteri, adeò exactè, vt ne ſpecilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vſque adeò diſtenditur, vt totum animal per ipſum egredi poſsit? Non

Os vteri nouē mēſibus ita clauditur, vt ne ſpecilli acumen admittat.

igit

igitur dubites pudendorum facultatem per ſe doctam eſſe, vt fiſtuloſum hoc neruoſumq; corpus, vbi ad coitũ inſurgit animal, à naturali facultate, quę ipſum attollere poteſt, protinus diſtendatur. Cuius rei ſimile & in corde, & arteria, planè videre eſt, niſi quòd horum motus perpetuus eſt, eò quòd neceſſaria ſit nobis eorum actio: fiſtuloſus verò neruus non ſemper, ſed quum vſus requirit. Quũ ergo ſic fuerit extenſus, ſequitur ex arteriis ſpiritus, quemadmodùm pulmo thoracem ob eam quam habet ad motum ipſius ſequelam. Verùm poſſes fortaſſe replentis fiſtuloſum neruum ſpiritus vim, quum ad coitum irrumpit animal, ad arterias quoque referre, quanquam multò ſatius eſt, vt huiuſmodi actionẽ ad neruum, non ad arterias referamus: quũ præſertim actiones, ex propria partium eſſentia, non ex earum poſitu prouenire, rationi cõſonum eſt. Nam cor ſi in alia quapiã parte poneretur, nihilominùs actionẽ ſuam obtineret. Nec aliter de iecinore quoque, liene, ac reliquis omnibus ſentiendum eſt. Etenim vniuerſi corporis arterias, eandẽ habere actionẽ probabile eſt. quippe eodem tẽpore omnes totius animalis arteriæ, inter ſeſe ſimiliter producuntur. Itaq; haudquaquàm par eſſe videtur, vt arteriæ pudendis innatæ, aliam aliquam

Fiſtuloſum neruoſumq; corpus caulis virilis.

Arteriæ pudendis innatæ.

quam

quam habeant facultatem, præter eam quam anteà in toto corpore habebant, sed rationabile est vt latiora quàm reliquæ arteriæ ora habeant, vt quæ ad celeritatem sequelæ, ad id quod euacuatur sint præparatæ. Semper enim natura videtur vnicuique actioni, id quod vtile est, vndiquaque expleuisse. Cæterùm nullam aliam insuper præcipuam habent actionis facultatem, quum ad pudendum peruenerint, licet calfactis lumbis, par sit vt & arteriæ calidiores reddantur, & magis etiam pateant ipsarum ora: quamobrem non exiguam tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruum effundunt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipsius essentia in fistuloso neruo consistere videatur. His itaque cognitis ad priapismi dispositionem veniamus. Quippe ex iis quæ suprà proposita sunt, constat, vel ob arteriarum ora immodicè patentia, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, hũc fieri affectum. Sed vtrum potius pro causa sit habendum, inquirere oportet. Namque ab vtrisque ipsum fieri posse, mihi videtur, crebriùs tamen arteriarum ora patentia sequi, quippe facilius est hæc distendi, quàm flatuosum spiritum in neruo fistuloso generari. Ac memini me huiusmodi quidem nerui dispositionem semel vidisse, arteriarum

Vnde priapismi affectus.

verò ſæpenumerò. Cuius rei coniecturam feci, tum ex iis quæ præceſſerunt accidentibus, tum ex modo curationis. In illo enim cui aſsiduè colis palpitatio præceſſerat, cauſa erat ſpiritus flatuoſus, ad quē quũ omnem curationem conuertiſſem, hominem ſanaui. Quibus verò ſupra modum arteriarum ora putabant, in iis nullum huiuſmodi accidens præcedere ſolebat. Porrò accidit cuidam, vt longo tempore præter conſuetudinem à concubitu abſtineret. Alteri verò vt mali ſucci alimentis, acribusq́ue vteretur, alii etiam vt duobus menſibus præcinctus peregrè proficiſceretur, cum anteà nunquàm cingi cõſueuiſſet. Coniecimus itaq; arteriarum ora nimis patefacta, illis quidem ob humorum vitia & acrimoniam: his verò ob flatuoſum ſpiritum, & ſine ordine, & violenter cõmotũ. Etenim medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tum epota, tum etiã perinæo, id eſt fœmini, lumbisq́ue adhibita calida omninò atq; flatuoſa ſunt: quēadmodum contraria omnia, ventoſitatem nõ excitant, & infrigidant potiùs, quàm calfaciãt. Sed aduerte ne obiter hunc ſermonem prætercurras. quippe de medicamẽtis, non de cibis loquutus ſum, quoniã ſunt quædam alimenta, quæ ob id quòd plurimum ſeminis pariũt, impetum ad libidinem excitare poſſunt,

Colis palpitatio.

ſunt,

ſunt,hæc ergo ſermonẽ illum, quem nuper dicebamus,probabiliorem reddere poſſunt, quòd à concubitu abſtinentes,interdũ priapiſmo vexari ſolent: ſiquidem accidit his qui plurimo ſemine abũdant,& præter conſuetudinem à coitu abſtinent,præſertim quũ non ſtudent,vt multa exercitatione,ſanguinis abundantia diſsipetur, maximè verò iis qui à libidinis cogitatione nondum liberi euaſerunt,veluti ſunt quidam ſuapte natura caſti,qui cum longo iam tempore huiuſmodi cõtinentia ſeſe exercuerunt, libidinis imaginem concipiunt,ob ſpectacula, quæ illas mouere,& ad memoriam reducere poſſunt. Nam longè diuerſa eſt huiuſmodi hominũ diſpoſitio,vt in pudendis generetur,ab eorum diſpoſitione, qui nullo pacto libidinis cogitationi ſunt obnoxii. Atque fuit mihi amicus quidam,cui præter eam quam anteà habuerat conſuetudinem,omnino à concubitu abſtinenti, adeo rigidus tumiduſq; factus eſt penis,vt mihi accidẽs ipſum declarare cogeretur. Miror,inquit,quòd huic(athletã indicans) ob continentiã rugoſus,collapſuſq; penis euaſerit:mihi verò ex quo continentiam ſeruare ſtudui, euenerit contrariũ. Tùm equidem illi conſului,vt collectũ iam genitale ſemen excerneret, poſteà verò & à narrationibus,& ſpectaculis, & medita-

Libidinis cogitatio priapiſmum excitat.

Rigidus penis cuidam ob Veneris deſuetudinem.

tionibus libidinem suscitare potẽtibus, summopere caueret. At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio, nullam vitæ partem Venereis illecebris contaminauerunt, nullam admittentes huiusmodi vel cogitationẽ, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa, veluti senibus, fieri cõsueuerunt. Nam præter ea, quæ accidere solent iis, qui protinus à prima iuuentute immodicæ libidini sese permiserunt, id etiam euenit, vt horum locorum vasa, ampliùs patentia, maiorem ad se sanguinis copiam alliciant: & coëundi cupiditas magis increscat, ea videlicet ratione, quam in cæteris quoque facultatibus videre est, & quæ à Platone etiam notata est, cùm inquit: Ignauia quidem exoluit: proprij autem officij exercitatio, robur augere solet. Sic mammæ quoque in iis quæ nondũ impregnatæ fuerunt, contractè permanent, in aliis verò à partu infantulos lactantibus, vastissimæ redduntur, atque ita magnæ permanent lac emittẽtes, donec puer fuerit ablactatus: tunc enim haud ita multò pòst à lactis generatione quiescunt. Igitur omnia hæc, si bene considerentur, ac prætereà causæ ob quas in singulis affectis partibus, affectus ipse consistit, definiantur, non inutilem ad curationis rationem ansam præbere poterunt. Atqui non est nunc tempus ea tra-

Cantoribus & athletis rugosa pudenda.

Ignauia.

Mammæ turgidæ.

ctare,

ctare, quare adepto huius operis fine, orationi quoque nostræ hîc finem imponimus.

GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA, FINIS.

*

Lugduni,
*Excudebant Philibertus Rolletius,
& Bartholomæus Fræ-
nus.*

